

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ALMANYA'YA TÜRKİYE'DEN GÖÇ EDENLERİN
YAŞANTILARININ EKOLOJİK PERSPEKTİFLE
DEĞERLENDİRİLMESİ

Gözde BUĞUŞ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Fulya AKGÜL GÖK

ANKARA
2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ALMANYA'YA TÜRKİYE'DEN GÖÇ EDENLERİN
YAŞANTILARININ EKOLOJİK PERSPEKTİFLE
DEĞERLENDİRİLMESİ

Gözde BUĞUŞ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Fulya AKGÜL GÖK

ANKARA
2024

ETİK BEYAN

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlayıp sunduğum “Almanya’ya Türkiye’den Göç Edenlerin Yaşantılarının Ekolojik Perspektifle Değerlendirilmesi” başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan deneysel çalışma/araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Gözde BUĞUŞ

Tarih: 23.05.2024

İmza:

KABUL VE ONAY

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalında
Gözde BUĞUŞ tarafından hazırlanan
**“Almanya’ya Türkiye’den Göç Edenlerin Yaşantılarının Ekolojik Perspektifle
Değerlendirilmesi”** adlı tez çalışması
aşağıdaki jüri tarafından YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak OY BİRLİĞİ ile kabul
edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 23.05.2024

Dr.Öğr.Üyesi Gül KARAHAN ÇOBAN
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
Jüri Başkanı

Doç.Dr. Fulya AKGÜL GÖK
Ankara Üniversitesi
Üye

Prof.Dr. Ayşe Sezen SERPEN
Ankara Üniversitesi
Üye

Tez hakkında alınan jüri kararı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Prof.Dr. Fügen AKTAN
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Almanya'ya Türkiye'den Göç Edenlerin Yaşantılarının Ekolojik Perspektifle Değerlendirilmesi

Bu tez araştırmasının amacı, Türkiye'den Almanya'ya göç etmiş kişilerin yaşantılarını ekolojik perspektifle değerlendirmektir. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılmış olan çalışmada fenomenolojik desenden yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu farklı zaman dilimlerinde Türkiye'den Almanya'nın çeşitli bölgelerine göç etmiş 13 katılımcı oluşturmuştur. Katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine görüşmeler yapılmış, elde edilen veriler MAXQDA 2020 programı ile analiz edilmiştir.

Bu çalışmada göç sürecinde yaşanan değişimlerin belirlenmesi adına göç öncesi ve sonrasını içeren çalışma ekolojik perspektifin beş boyutuna ilişkin değerlendirmeleri kapsamaktadır. Çevresi içinde birey odağında ele alınan göç sürecinde Almanya'ya göç etmiş Türk göçmenlerin göç sonrası yaşamları fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel ve tinsel boyutlarıyla ele alınmıştır. Göç eden bireylerin yaşamları, sorun alanları ve çözüm süreçleri perspektifin sosyal çevre, işlemler, enerji, arayüz, uyum sağlama, başa çıkma ve karşılıklı bağımlılık bileşenleri çerçevesinde kavramsallaştırılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre göç sebebinin genelde iş amaçlı olduğu ve ana motivasyonun Türkiye'nin itici koşulları, iş/kariyer ve ekonomik olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların çoğunun hayat standartlarının ekonomik olarak iyi yönde değiştiği, memnuniyet duygusuna sahip oldukları, beklentilerinin karşılandığı, kolay adapte oldukları, hiçbir yere ait hissetmedikleri, Türkiye'ye dönmeyi düşünmedikleri ve yaşama olan bakışlarında değer sistemlerinin öncül olduğu saptanmıştır. Dil ve barınma sorunlarının yaşanılan sorunların başında geldiği görülmüştür. Sosyal destek sistemlerinin, çözüm sürecinde; duygusal odaklı olmanın, baş etme mekanizmalarında; varoluşsal bakışın, tinsel odaklı baş etme mekanizmalarında en sık başvurulanlar olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türkiye-Almanya Göçü, Göçmen Yaşantıları, Göçmenlerin Sorunları ve Çözümleri, Ekolojik Perspektif

SUMMARY

Evaluation of the Experiences of Those Who Migrated from Turkey to Germany from an Ecological Perspective

The aim of this thesis research is to evaluate the experiences of individuals who have migrated from Turkey to Germany from an ecological perspective. Qualitative research methodology was employed, utilizing a phenomenological design. The study group consisted of 13 participants who migrated from Turkey to various regions of Germany at different time periods. In-depth interviews were conducted with the participants using a semi-structured interview form, and the data obtained were analyzed using the MAXQDA 2020 software.

This study encompasses evaluations of the pre- and post-migration periods within the ecological perspective's five dimensions in order to determine the changes experienced during the migration process. The post-migration lives of Turkish immigrants who migrated to Germany were examined in terms of their physical, social, emotional, cognitive, and spiritual dimensions within the context of the individual within their environment. The lives, problem areas, and solution processes of migrating individuals were conceptualized within the framework of the perspective's social environment, transactions, energy, interface, adaptation, coping, and interdependence components.

According to the research findings, it was determined that the main reason for migration was generally employment-related, with the main motivations being the push factors of Turkey's conditions, work/career, and economic factors. The majority of the participants experienced an improvement in their living standards economically, expressed satisfaction, felt that their expectations were met, adapted easily, did not feel a sense of belonging anywhere, did not consider returning to Turkey, and prioritized their value systems in their outlook on life. Language and housing problems were identified as the most prevalent issues faced. Social support systems were found to be the most commonly utilized solution process, emotional-focused coping mechanisms were prominent in coping strategies, and existential-oriented coping mechanisms were most commonly used in spiritual-focused coping strategies.

Keywords: Turkey-Germany Migration, Immigrant Experiences, Immigrant Issues and Solutions, Ecological Perspective

ZUSAMMENFASSUNG

Bewertung der Erfahrungen von Menschen, die aus der Türkei nach Deutschland migrierten, aus ökologischer Perspektive

Das Ziel dieser Abschlussarbeit ist es, das Leben von Menschen, die aus der Türkei nach Deutschland ausgewandert sind, aus ökologischer Perspektive zu bewerten. Phänomenologisches Design wurde in der Forschung mit qualitativen Forschungsmethoden verwendet. Die Studie bestand aus einer Gruppe von 13 Teilnehmern, die in unterschiedlichen Zeiträumen aus der Türkei in verschiedene Regionen Deutschlands migriert sind. Mit den Teilnehmern wurden vertiefte Interviews, mithilfe eines semi-strukturierten Interviewbogens durchgeführt und die gewonnenen Daten mit dem Programm MAXQDA 2020 analysiert.

Diese Studie umfasst Bewertungen der fünf Dimensionen der ökologischen Perspektive, einschließlich vor und nach der Migration, um die Veränderungen zu bestimmen, die während des Migrationsprozesses aufgetreten sind. Im Migrationsprozess, welches das Individuum in seiner Umgebung in den Mittelpunkt stellt, wird das Postmigrationsleben, der nach Deutschland eingewanderten türkischen Einwanderer, mit seinen physischen, sozialen, emotionalen, kognitiven und spirituellen Dimensionen diskutiert. Die Lebenswelten, Problemfelder und Lösungsprozesse von Migrantinnen und Migranten werden im Rahmen der sozialen Umwelt-, Prozess-, Energie-, Schnittstellen-, Anpassungs-, Bewältigungs- und Interdependenzkomponenten der Perspektive konzeptualisiert.

Den Ergebnissen der Untersuchung zufolge wurde festgestellt, dass der Grund für Migration im Allgemeinen arbeitsbedingte Zwecke und die Hauptmotivation die unattraktive Arbeit/Karriere- und wirtschaftliche Bedingungen der Türkei war. Es wurde festgestellt, dass sich der Lebensstandard der meisten Teilnehmer wirtschaftlich zum Besseren verändert haben, sie ein Gefühl der Zufriedenheit verspüren, ihre Erwartungen erfüllt werden, sich leicht anpassen, sie das Gefühl haben, nirgendwo hinzuzugehören, sie denken nicht an eine Rückkehr in die Türkei, und ihre Wertesysteme stehen im Vordergrund ihrer Lebenseinstellung. Es wurde beobachtet, dass Sprach- und Unterbringungsprobleme zu den Hauptproblemen gehören. Im Lösungsprozess sozialer Unterstützungssysteme, in den Bewältigungsmechanismen des emotionalen Fokussierens, wurde festgestellt, dass die existentielle Sichtweise am häufigsten in spirituell orientierten Bewältigungsmechanismen verwendet wird.

Schlüsselwörter: Türkisch-deutsche Migration, Migrationserfahrungen, Probleme und Lösungen von Migranten, ökologische Perspektive.

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan	ii
Kabul Ve Onay	iii
Özet	iv
Summary	v
Zusammenfassung	vi
İçindekiler	vii
Önsöz	ix
Simgeler Ve Kısaltmalar	xi
Şekiller	xii
Çizelgeler	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1.2. Göç Kavramsallaştırmaları	6
1.1.3. Göç Paradigmaları	8
1.2. Tarihsel Çerçeve	10
1.2.1. Türkiye'den Avrupa'ya Göçün Tarihçesi	10
1.2.2. Türkiye – Almanya Göç Süreci	12
1.3. Türk Göçmenlerin Yaşadığı Sorunlar Ve Çözüm Süreçleri	14
1.3.1. Avrupa'ya Göç Eden Türk Göçmenlerin Yaşadığı Sorunlara Genel Bir Bakış	14
1.3.2. Almanya'daki Türk Misafir İşçilerin Yaşadığı Temel Sorunlar ve Çözüm Süreçleri	16
1.4.1. Fiziksel Boyut	26
1.4.2. Sosyal Boyut	27
1.4.3. Duygusal Boyut	28
1.4.4. Bilişsel Boyut	29
1.4.5. Tinsel Boyut	30
1.5. Araştırmanın Problemi	32
1.6. Araştırmanın Amacı	33
1.7. Araştırmanın Önemi	34
1.8. Araştırmanın Sınırlılıkları	36
2. GEREÇ VE YÖNTEM	37
2.1. Araştırmanın Modeli	37
2.2. Çalışma Grubu	38
2.3. Katılımcıların Özellikleri	40
2.4. Veri Toplama Araçları Ve Yöntemi	44
2.5. Veri Toplama Süreci Ve Özdüşünümsel Süreç	47
2.6. Verilerin Analizi	48
2.7. Geçerlik Ve Güvenirlik	49
2.8. Süre Ve Olanaklar	51
3. BULGULAR	52
3.1. Katılımcıların Göç Öncesi Yaşantıları	54
3.2. Katılımcıların Göç Sonrası Yaşantıları: Fiziksel Boyuta İlişkin Bulgular	67
3.3. Katılımcıların Göç Sonrası Yaşantıları: Sosyal Boyuta İlişkin Bulgular	86
3.4. Katılımcıların Göç Sonrası Yaşantıları: Duygusal Boyuta İlişkin Bulgular	99
3.5. Katılımcıların Göç Sonrası Yaşantıları: Bilişsel Boyuta İlişkin Bulgular	107
3.6. Katılımcıların Göç Sonrası Yaşantıları: Tinsel Boyuta İlişkin Bulgular	119
4. TARTIŞMA	127

5. SONUÇ VE ÖNERİLER	144
KAYNAKLAR	149
EKLER	155
Ek 1- Aydınlatılmış Onam Formu	155
Ek 2- Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	157
Ek 3- Etik Kurul Kararı	159
ÖZGEÇMİŞ	160

ÖNSÖZ

“Almanya’ya Türkiye’den Göç Edenlerin Yaşantılarının Ekolojik Perspektifle Değerlendirilmesi” başlıklı çalışma Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Bölümü’nde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış, nitel araştırmanın fenomenolojik deseni ile yapılandırılmıştır. Tez kapsamında Türkiye’den Almanya’ya göç etmiş 13 göçmen ile derinlemesine görüşmeler yapılmış, bulgular ekolojik perspektifin fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel ve tinsel boyutları çerçevesinde değerlendirilmiş ve tartışılmıştır. Çalışma kendi içinde de adeta bir göç yolculuğu yaşamış, birçok fikir birlikleri, tartışmalar, yeni bilgiler, farklı göç hikayeleri ve düzenlemeler ile yeniden yapılanmış ve son halini almıştır. Umarım bu çalışma, göç olgusunun daha iyi anlaşılmasına ve sosyal hizmet alanında yapılacak çalışmalara katkı sağlar ve yeni çalışmalara ışık olur.

Elbette, çalışma sürecinde bazen zorlu, bazen keyifli anlar yaşandı. Uzun soluklu bu süreçte bazen çocuklarımla, arkadaşlarımla zaman geçirmekte ve kendime vakit ayırmakta zorluklar yaşadım. Ancak, bu çalışmanın tamamlanmasına olan bağlılığım ve inancım beni ileriye taşıdı.

Yeni öyküler, o öyküleri yaşamış, tanıklık etmiş insanlar tanıdım bu süreçte. Her bir göç öyküsü ve içindeki yaşanmışlıklar bambaşka bir ülkede farklı evlere konuk etti beni. Göç, göçmen, gurbet, sıla, hasret demedim artık kavramlara her biri bir öykü, bir insan oldu. Bu sebeptendir ki görüşmeciler kod isimlerini bu kavramlarla açıklamak istedim.

Acısı da çoktu sürecin; en büyüğü ise 6 Şubat 2023, Kahramanmaraş depremi idi. Ülkemizin güney doğusunu adeta yok eden, çağın felaketi olarak nitelenen bu acı afete de maalesef tanıklık etti tez süreci. İnsanın içi yanarken yaşama devam etmenin zorluğunu yaşadık ülkecek, tabii ki tez de nasibini aldı bu süreçten. Bir takım gecikmeler, aksaklıklar ve yürek buruklukları oldu. Her ne olursa olsun yaşamın kendisi gibi yol almaya, büyüyüp olgunlaşmaya devam etti çalışma.

Evet, çalışmanın tamamlanması özverili bir süreci kapsamış ve birçok kişi ve kaynak tarafından da desteklenmiştir. Teşekkürü borç bildiklerime, içlerinden unuttuklarım da dahil, buradan selam ederim.

İlk teşekkürüm, benim ben olmamı sağlayan canım annem Nermin Buğuş ve canım babam Sadettin Buğuş’a dır. İyi ki bana can olmuşsunuz. Hayatta olsaydınız el ele olurduk, şimdi

yüreğimde sevgi ve gücünüzle yolculuğuma devam ediyorum. Ve belki de göç olgusuna yakınlaşmamın ilk kıvılcımları sizlerdiniz. Sizin göçünüz de sonsuzluğa oldu; ülkeden göç, yaşamdan göç...

İkinci olarak, bu tez çalışmasının ortaya çıkmasında ve tamamlanmasında önemli katkıları olan danışmanım Doç Dr. Fulya Akgül Gök'e teşekkür etmek istiyorum. Doç. Dr. Fulya Akgül Gök, çalışmanın yönlendirilmesine; değerli önerileri ve rehberliği ile bu sürecin başarıyla şekillenmesine, gelişmesine ve sonuçlanmasına büyük katkıda bulunmuştur. Kendisinin bilgi birikimi, deneyimi ve desteği, bu tezin daha derinlemesine ve anlamlı bir şekilde incelenmesine imkân tanımıştır.

Ayrıca, çalışmamın veri toplama aşamasında gönüllü olarak katılan ve değerli bilgilerini paylaşan 13 katılımcıya teşekkür etmek istiyorum. Onların deneyimleri ve iç görüşleri, bu çalışmanın temeli olmuştur. Her biri kendi öyküleriyle, yaşamlarını, yüreklerini açmışlardır bu çalışmaya.

Tezimin yazılma sürecinde desteklerini esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma da özel bir teşekkür etmek isterim. Sizlerin moral desteği, bu yolculuğun daha kolay atlatılmasını sağladı. Oğlum Ekin Poyraz'ın yaşamsal ve teknik destek katkıları, oğlum Ege Poyraz'ın azimle hedefine giden LGS yolculuğu ile bana ışık olması.... Bir anne daha ne isteyebilir ki. İyi ki varsınız.

Sevgili Duman ailesi, dostlarım Serkan ve Nurcan ve tabii ki Elif, çeşitli göç yolculuklarınızla bana ilham oldunuz. Almanca çeviri için de ayrıca teşekkürler sevgili Serkan Duman.

Son olarak, yüksek lisans sürecimin ve tez çalışmamın başlangıcından sonuna kadar bana rehberlik eden ve bu projenin gerçekleşmesine yardımcı olan Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'ne ve Sosyal Hizmet Bölümü hocalarıma tek tek teşekkürlerimi sunarım.

Özellikle bölüm başkanımız ve değerli hocamız Prof. Dr. Ayşe Sezen Serpen'e de minnettarım. Çalışmamdaki akademik rehberliğiyle bana büyük destekçi olmuş, tez sürecini hızlandırmam konusunda motivasyonumu arttırmıştır.

Çalışmamı hayatında bir göç öyküsü barındıran herkese ithaf etmek isterim. Vatanından, evinden, ailesinden göçenlere, yaşamdan göçenlere... En çok da bir parçası olduğum, göçlerin en karasını yaşamış olan Çerkeslere...

“Dağılsak da göç yollarında yarın bizim bütün dünya” (Murathan Mungan) ...

SİMGELER VE KISALTMALAR

COVID	Corona Virus Disease (Corona Virüs Hastalığı)
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
ERASMUS	Birbirleriyle İş Birliği Yapan Yükseköğretim Kurumlarının Kısa Süreli Öğrenci, Personel Değişim Programı
GAR	Göç Araştırmaları Derneği
IFRC	International Red Cross Red Crescent. (Uluslararası Kızılay Kızılhaç Dernekleri Federasyonu)
IOM	International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
IFSW	International Federation of Social Workers (Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu)
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü
LGBTIQ+	Lezbiyen, Gay, Biseksüel, Travesti, Transseksüel, Intersex, Queer
MAXQDA	Nitel ve Karma Veri Analiz Programı
NELM	New Economics Of Labour Migration (Göçün Yeni Ekonomik Modeli)
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİLLER

Şekil 2.1. Cinsiyet Yüzdelik Dağılımı	42
Şekil 2.2. Yaş Yüzdelik Dağılımı	42
Şekil 2.3. Eğitim Yüzdelik Dağılımı	43
Şekil 2.4. Medeni Durum Yüzdelik Dağılımı	44
Şekil 2.5. Çocuk Sahibi Olma Yüzdelik Dağılımı	44
Şekil 3.1. Göç Öncesi Yaşam Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	54
Şekil 3.2. Göç Öncesi Yaşanılan Yer Yüzdelik Dağılımı	56
Şekil 3.3. Göç Öncesi Çalışma Durumu Yüzdelik Dağılımı	56
Şekil 3.4. Göç Sebebi Modeli	57
Şekil 3.5. Göç Sebebi Yüzdelik Dağılımı	58
Şekil 3.6. Göç Motivasyonu Modeli	59
Şekil 3.7. Göç Motivasyonları Yüzdelik Dağılımı	63
Şekil 3.8. Göç Öncesi Yurt Dışı Tecrübesi Yüzdelik Dağılımı	64
Şekil 3.9. Göç Öncesi Duygu Modeli	65
Şekil 3.10. Göç Öncesi Duygular Yüzdelik Dağılımı	67
Şekil 3.11. Göç Sonrası Fiziksel Boyut Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	67
Şekil 3.12. Almanya’da Yaşanılan Şehir Yüzdelik Dağılımı	69
Şekil 3.13. Almanya’da Yaşama Süresi Yüzdelik Dağılımı	70
Şekil 3.14. Almanya’da Çalışma Durumu Yüzdelik Dağılımı	72
Şekil 3.15. Almanya’da Birlikte Yaşadığı Kişiler	73
Şekil 3.16. Birlikte Yaşadığı Kişiler Yüzdelik Dağılımı	74
Şekil 3.17. Hayat Standardı Modeli	74
Şekil 3.18. Hayat Standardı Yüzdelik Dağılımı	78
Şekil 3.19. Sorun Alanları Modeli	78
Şekil 3.20. Sorun Alanları Yüzdelik Dağılımı	82
Şekil 3.21. Çözüm Süreci Modeli	83
Şekil 3.22. Çözüm Süreci Yüzdelik Dağılımı	86
Şekil 3.23. Göç Sonrası Sosyal Boyut Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	86
Şekil 3.24. Sosyo-Kültürel Karşılaştırma Modeli	87
Şekil 3.25. Sosyo-Kültürel Karşılaştırma Yüzdelik Dağılımı	91
Şekil 3.26. Sosyo-Kültürel Faaliyetler Modeli	92
Şekil 3.27. Sosyo-Kültürel Faaliyetler Yüzdelik Dağılımı	94
Şekil 3.28. Uyum Süreci Modeli	95
Şekil 3.29. Uyum Süreci Yüzdelik Dağılımı	97
Şekil 3.30. Destek Mekanizması Modeli	97

Şekil 3.31. Destek Mekanizması Yüzdelik Dağılımı	99
Şekil 3.32. Göç Sonrası Duygusal Boyut Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	100
Şekil 3.33. Duygular Modeli	100
Şekil 3.34. Duygular Yüzdelik Dağılımı	103
Şekil 3.35. Aidiyet Modeli	104
Şekil 3.36. Aidiyet Yüzdelik Dağılımı	106
Şekil 3.37. Göç Sonrası Bilişsel Boyut Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	107
Şekil 3.38. Değişim Süreci Modeli	107
Şekil 3.39. Değişim Süreci Yüzdelik Dağılımı	110
Şekil 3.40. Baş Etme Mekanizmaları Modeli	111
Şekil 3.41. Baş Etme Mekanizmaları Yüzdelik Dağılımı	113
Şekil 3.42. Türkiye'ye Dönme Düşüncesi Modeli	114
Şekil 3.43. Türkiye'ye Dönme Düşüncesi Yüzdelik Dağılımı	115
Şekil 3.44. Gelecek Planı Modeli	116
Şekil 3.45. Gelecek Planı Yüzdelik Dağılımı	117
Şekil 3.46. Beklentilerin Karşılama Durumu Modeli	118
Şekil 3.47. Beklentilerin Karşılama Durumu	119
Şekil 3.48. Göç Sonrası Bilişsel Boyut Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	119
Şekil 3.49. Yaşama Olan Bakış Modeli	120
Şekil 3.50. Yaşama Olan Bakış Yüzdelik Dağılımı	123
Şekil 3.51. Tinsel Odaklı Baş Etme Mekanizmaları Modeli	123
Şekil 3.52. Tinsel Odaklı Baş Etme Mekanizmaları Dağılımı	126

ÇİZELGELER

Çizelge 2.1. Katılımcıların Sosyo - Demografik Özellikleri	41
Çizelge 3.1. Araştırmanın Kod Sistemi	52
Çizelge 3.2. Katılımcıların Göç Öncesi Yaşantıları	55
Çizelge 3.3. Göç Sonrası Fiziki Yaşam	68

1. GİRİŞ

Göç, tarih boyunca toplumlar arasındaki ilişkileri şekillendiren ve insan hayatını derinlemesine etkileyen önemli bir olgudur. İnsanlık tarihinde köklü değişimlere yol açmış olan göç, bireylerin yaşam koşullarını, kimliklerini ve deneyimlerini büyük ölçüde etkiler. Göçün yaygınlaştığı günümüzde, dünya genelinde farklı nedenlerle gerçekleşen göç hareketleri, sosyal bilimcilerin ve araştırmacıların ilgisini çekmektedir. Göçmenlerin yaşadıkları ülkelerdeki ekonomik, kültürel, sosyal ve ekolojik etkileri, giderek artan bir şekilde incelenmektedir.

Göç, sadece bireylerin yaşamlarını değil, aynı zamanda çevresel faktörleri, toplumsal ilişkileri ve ekonomik sistemleri de etkiler. Bu nedenle, göçmenlerin yaşantılarını anlamak için ekolojik bir bakış açısı benimsemek, bu çalışmanın temel dayanağını oluşturmaktadır. Göç, bireylerin bir yerden başka bir yere taşınmasını ifade ederken, ekoloji ise insanların yaşadıkları çevre ile etkileşimini inceler. Bu iki kavramın kesişiminde, göçmenlerin hem göç ettikleri hem de yerleştikleri ekosistemlerdeki etkileri anlamak için bir fırsat bulunmaktadır. Göçmenler, kendi doğal ve sosyal çevrelerini geride bırakarak yeni bir ekosisteme dahil olurlar ve bu değişim, çevresel etkileşimleri de beraberinde getirir. Bu bağlamda, göçün ekolojik boyutu, göçmenlerin yaşantılarını ve yaşadıkları ekosistemleri anlamak için önemli bir çerçeve sunar.

Bu çalışma, Almanya'ya Türkiye'den göç etmiş olan göçmenlerin yaşamlarını, sorunlarını ve çözüm süreçlerini inceleyerek göçün ekolojik perspektifle nasıl değerlendirilebileceğini araştırmayı amaçlamaktadır. Göç, sadece bireylerin yaşamını değil, aynı zamanda çevresel faktörleri, toplumsal ilişkileri ve ekonomik sistemleri de etkiler. Bu nedenle, göçmenlerin yaşantılarını anlamak için ekolojik bir bakış açısı benimsemek, bu çalışmanın temel dayanağını oluşturmaktadır.

Bu bölüm, çalışmanın genel amacını, önemini ve yapısını sunmaktadır. Bölüm, göçün karmaşıklığını ve çeşitliliğini anlamamıza yardımcı olurken, aynı zamanda tezin geri kalan bölümlerine temel bir teorik çerçeve sunar. Giriş bölümünde Teorik Çerçeve, Tarihsel Çerçeve, Türk Göçmenlerin Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Süreçleri ve Göç Olgusuna Sosyal Hizmet Alanından Ekolojik Perspektifle Bakmak olmak üzere beş ana konu başlığı vardır. Konu başlıklarını takiben araştırmanın amacı, önemi ve sınırlılıkları ile bölüm sonlanmaktadır.

Teorik Çerçeve bölümünde göç tanımları ve motivasyonları, göç kavramsallaştırmaları ve göç paradigmaları ele alınmıştır. Bu bölüm tezin temel teorik zeminini oluşturmakta ve göçün temel unsurlarını ele alarak göç süreçlerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu bölümde göç, tanımlarından motivasyonlarına, kavramsallaştırmalarından paradigmalarına kadar geniş bir perspektiften ele alınacak; bu yaklaşım, göçün nedenlerini ve sonuçlarını daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

Tarihsel Çerçeve bölümünde Türkiye’den Avrupa’ya göçün tarihçesi, Türkiye-Almanya göç süreci ve Türkiye açısından dış göç incelenmiştir. Bu bölüm tezin temel tarihsel bağlamını oluşturmaktadır. Tarihsel Çerçeve bölümünde Türkiye’den Avrupa’ya göçün tarihi, özellikle Türkiye-Almanya göç sürecinin seyri incelenerek, tarihsel bağlam detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Bu bölüm, Türkiye’den Avrupa’ya göçün tarihini, nedenlerini ve sonuçlarını daha geniş bir bağlamda ele alarak, göçün toplumsal, ekonomik vesiyasi etkilerini daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır. Tarihsel süreci kavramak, Türkiye’den Avrupa’ya göçün arka planını, nedenlerini ve sonuçlarını ortaya çıkarmada yol gösterecektir. Aynı zamanda, Almanya’ya Türkiye’den göç etmiş olan kişilerin yaşamlarını nasıl etkilediğini anlamamız için temel bir çerçeve de sunacaktır.

Türk Göçmenlerin Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Süreçleri bölümünde Avrupa’ya göç eden Türk göçmenlerin yaşadıkları sorunlara genel bir çerçeveden bakılmıştır. Bir diğer alt başlıkta ise Almanya’ya Türkiye’den göç etmiş olan misafir işçilerin yaşadıkları temel sorunlara ve çözüm süreçlerine odaklanılmıştır. Bölüm kapsamında, Avrupa’ya göç eden Türk göçmenlerin karşılaştıkları genel sorunlara odaklanırken, aynı zamanda Almanya’daki Türk misafir işçilerin yaşadığı temel sorunlar ve bu sorunların çözüm süreçleri ele alınacaktır. Bu bölüm, Türkiye’den göç eden kişilerin yaşantılarındaki zorlukları anlamamıza ve bu zorluklara nasıl çözüm üretilbileceğini düşünmemize yardımcı olacaktır.

Göç Olgusuna Sosyal Hizmet Alanından Ekolojik Perspektifle Bakmak, göçmenlerin yaşadığı sorunları anlama ve çözme süreçlerini zenginleştirerek, sosyal hizmet alanındaki uzmanlar için önemli bir yaklaşımı temsil eder. Ekolojik perspektif, göçün daha geniş toplumsal ve çevresel etkilerini anlama yeteneğini artırırken, göçmenlerin yaşamlarını iyileştirme çabalarına daha fazla etkili bir şekilde rehberlik edebilir. Bu perspektif, sosyal hizmet uzmanlarının daha adil, sürdürülebilir ve toplumsal olarak entegre bir toplumun oluşturulmasına katkıda bulunacaktır.

Kuramsal çerçevenin ardından çalışmanın problemi, amacı, önemi ve sınırları açıklanacaktır. ‘Araştırmanın Problemi’ bölümünde Almanya’ya Türkiye’den göç edenlerin

yaşantılarının ekolojik perspektifle neden incelenmesi gerektiği belirtilecektir. ‘Araştırmanın Amacı’ bölümde, çalışmanın ana amacı ve önemi açıklanacaktır. ‘Araştırmanın Önemi’, Almanya’da yaşayan Türk göçmenlere dair araştırmanın doldurmayı ve çözmeyi amaçladığı yönlerin altı çizilecektir. Bu, çalışmanın sosyal hizmet uygulama alanına ne tür bir katkı ve fayda sağlayabileceğini anlamamıza yardımcı olacaktır. Çalışmanın kapsamının ele alındığı ‘Araştırmanın Sınırları’, çalışmanın sonuçlarının ne kadar genelleştirilebileceğini veya hangi koşullar altında geçerli olduğunu belirleyecektir. Bu bölümler, araştırmanın düşünce süreçlerini, odak noktalarını ve sınırlamalarını netleştirmeye yardımcı olması açısından çalışmanın anlaşılabilirliği, geçerliliği ve katma değeri için kritik öneme sahiptir.

1.1. Teorik Çerçeve

Araştırmanın temel kavramları, kuramsal yaklaşımları ve analitik çerçevesi teorik çerçevede verilecektir. Araştırmanın temelini oluşturan kavramsal zeminin oluşturulmasına ve araştırmanın amacına ışık tutan kuramsal yaklaşımların seçilmesine yardımcı olacak olan “Teorik Çerçeve” bölümünde göç tanımları ve motivasyonları, göç kavramsallaştırmaları ve göç paradigmaları ele alınacaktır.

“Göç Tanımlamaları ve Göç Motivasyonları” alt başlığında göç kavramı çeşitli açılardan ele alınarak göçün tanımları ve göç hareketlerini tetikleyen motivasyonlar incelenecektir. Göç kavramının farklı disiplinlerdeki tanımları ve göç hareketlerinin arkasındaki temel nedenler, araştırmanın temelini oluşturarak göçmenlerin yaşantılarını anlamak için önemli bir çerçeve oluşturacaktır.

“Göç Kavramsallaştırmaları” alt başlığı göç olgusunu anlamak ve açıklamak için kullanılan temel kavramları içermektedir. Bu alt başlık altında, göçün tanımları, kavramsal temelleri ve göçün farklı boyutlarını ifade etmek için kullanılan terimler incelenecek bu sayede göçün sosyal, ekonomik, politik ve kültürel boyutları üzerinde durulacaktır.

“Göç Paradigmaları” alt başlığında göçün teorik ve analitik açıdan nasıl ele alındığı incelenecektir. Göç paradigmaları göçün nedenlerini, etkilerini ve sonuçlarını anlamak için kullanılan teorik çerçeveleri temsil eder. Farklı göç paradigmaları, göçün sosyal, ekonomik, politik ve kültürel boyutlarını farklı açılardan değerlendirerek araştırmanın analitik çerçevesine katkı sağlayacaktır.

Teorik çerçeve, araştırmanın temel kavramlarını ve analitik yaklaşımlarını belirleyerek, göçmenlerin yaşantılarını derinlemesine anlamak için sağlam bir temel

oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

1.1.1. Göç Tanımlaması ve Göç Motivasyonları

Göç kavramının farklı açılardan tanımlamalarını yapmak ve göç etmenin ardındaki motivasyonları belirtmek göç olgusunun temel çerçevesini çizmemizde ve ardındaki nedenleri belirlememizde önemlidir. Kavramsal olarak göç çeşitli tanımlamalarla farklı bağlamlara sahiptir.

İnsanların geçici ya da kalıcı olarak bir ülkeden başka bir ülkeye giderek, o ülkeye yerleşmesi anlamına gelen göç (Bartram vd., 2017, s:13), insanların bulundukları mevcut yerlerini terk ederek yeni yerlere, coğrafyalara taşınmalarını ifade eder (IFRC, Akt. Aykaç ve Yertüm, 2017, s:4). Göç Terimleri Sözlüğüne göre göç “bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirdiği nüfus hareketleri” olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2013, s:35,36). Bu, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçünü de içermektedir.

GAR (2021) raporunda ise göç tanımı bir “aradalık deneyimi”, “iki dünya arasında kalmışlık” üzerinden tanımlanarak göçün psiko-sosyal boyutu vurgulanmaktadır. Topcuoğlu Atasü (2016), göçü “sadece tek yönlü bir hareket olarak değil, zaman, mekân ve çeşitli kültürlerin etkileştiği, emeğin sermaye ile buluştuğu bir yaşam mücadelesi” olarak tanımlamaktadır.

Küreselleşen dünya düzeninde değişen birçok dinamik gibi göç kavramı da yeni bir çerçeveye oturmaktadır. Özgür (2018) küreselleşme doğrultusunda sınırların yeniden yaratıldığını, yeni sosyal mekanlar ve süreçler üretildiğini, insanların sürekli olarak hareket etmekte ve iletişim kurmakta olduğunu vurgulamış; geleneksel göç tanımının ötesinde göçü birçok yeri birbirine bağlayan çok katmanlı ilişkilere ve faaliyetlere şekil verilen bir süreç, sınır aşan hareketlilik olarak tanımlamıştır.

Göç kavramının bu çeşitli tanımlamaları olgunun çok yönlü boyutlarına ve farklı bağlamlarına vurgu yapmaktadır. Tüm bu tanımlamalar göçün coğrafi, sosyolojik, ekonomik, politik ve kültürel bağlamlarını yansıtmaktadır.

Göç süreci farklı motivasyonlarla başlar. Motivasyonlar, genellikle ekonomik, sosyal, politik ve çevresel faktörlerden etkilenir. Bu motivasyonlar, bireylerin göç kararı vermesinde etkili olan nedenlerdir.

Göç olgusunun tanımlamalarında olduğu gibi motivasyonlarında da çeşitlilik söz konusudur. Göç eden bireylerin nedenleri ve bu nedenlerin farklılıkları, göç olgusunun derinlemesine anlaşılmasında kritik bir rol oynar.

Yılmaz (2014, s:1692)'a göre göç rasyonel bir davranış biçimi olarak üzerinde düşünülmüş, artıları, eksileriyle değerlendirilerek karar verilmiş bir olgudur ve toplumda sosyal, politik, ekonomik etkiler bırakmaktadır. Aykaç ve Yertüm (2017) savaş, doğal afetler, daha iyi eğitim, daha iyi bir iş, daha yüksek standartlarda yaşama imkanları gibi nedenlerin kişilerin yaşadığı bölgeyi terk ederek başka yerlere göç etmelerine yol açtığını belirtmişlerdir.

Demirbilek (2016) çevresel koşulların göç motivasyonuna etkisini, iklim değişikliği ve çevresel bozulmalar nedeniyle insanların yaşanabilir bir çevreden mahrum olmaları ve bunun sonucunda daha güvenli ülkelere göç etmeleri olarak belirtmiştir.

İnsanlar, sosyal, ekonomik ve siyasal sebeplerden dolayı yer değiştirir, göç ederler. Sirkeci ve Cohen (2015) bu sebepleri 'maddi' (örnek olarak ekonomik) ve 'maddi olmayan' (örnek olarak kültürel) şeklinde iki temel bileşene ayırmış; göç sürecindeki temel motivasyonların çatışma, gerilim ve güvenlik algısı olduğunu "tarih boyunca insanlar karşılaştıkları güçlüklerle baş edebilmek için göç etmişler" söylemiyle vurgulamışlardır. Göç sürecini bireyselden ziyade toplumsal, çevresel ve tarihsel süreçlerin şekillendirdiğinin altını çizen Sirkeci ve Cohen, göçün tek bir olaydan kaynaklı bir karardan öte makro, mezo ve mikro düzeydeki bir sürecin sonucu olarak görmektedirler.

Sirkeci (2019), "olduğu yerde yeterince mutlu ol(a)mayanlar göç ediyor" saptamasıyla göçün mutluluk ile olan ilişkisine dikkat çekmekte; göç motivasyonunu, bireyler ve grupların bulundukları durumun aşırı derecede güvensiz, istikrarsız, sıkıntılı ve rahatsız edici olduğunu hissettiklerinde göç etme eğilimine girdikleri üzerinden analiz etmektedir.

Göç her zaman bir tercih olarak değil, bazen bir zorunluluk dahilinde yapılmaktadır. Genellikle kadınların maruz kaldığı bu tip durumları Buz kadınlara özgü olarak nitelenen göç türleri olarak nitelendirmektedir. Kadınlara özgü olan bu göç, genellikle aile içindeki erkek üyelerin iş bulma veya iş tayini gibi nedenlerle göç etmelerini takip eden kadınların hareketini tanımlayan bir olgudur. Bu durumda, kadınlar bireysel göç kararı almaktan ziyade çocuk, eş veya anne olarak yeni bir yerleşim yerine taşınmaktadırlar. Bu bağlamda "evlilik göçü" adı verilen, genellikle kadınlara özgü başka bir göç nedeni de bulunmaktadır (Buz, 2009).

Kadınlara özgü diğer göç sebepleri ise ekonomik kökenli olabileceği gibi, ataerkil

toplum normları, toplumsal cinsiyete yönelik şiddet ve ayrımcılık olabilmektedir (Buz, 2007). Kadınlar yoksulluk, boşanma, şiddet, ücret eşitsizlikleri, cinsiyetçi kalıplar ve dayatmalar, sınırlı kaynaklar, hane içi emeğinin zorlukları gibi nedenlerden ötürü göç etmeyibir kaçış yolu olarak görebilmektedir.

Yeni yüzyılda uluslararası göç, savaşlar, güvenli bir çevrede yaşama arzusu, küresel ısınma, kaynakların sınırlılığı, sosyal ve ekonomik nedenler gibi etkenlerle giderek artmaktadır (Özmete ve Arslan, 2018). Yaşanılan zorluklar, insanların daha iyi bir yaşam isteği ile göç etmelerine sebep olmaktadır.

Yılmaz (2014, s:1686) göç kavramının nedenleri (zorunlu ve gönüllü göç), amaçları (çalışma, sığınma) ve hedefe varmakta kullanılan yöntemleri (yasal, yasa dışı) gibi farklı kriterlere uygun olarak tanımlandığını belirtmiştir.

Göç eden kişilerin göç etme nedenleri ve bu nedenlerin farklılıkları göç olgusunu derinlikli algılamak açısından kritiktir. Ekonomik, siyasi, sosyal, çevresel ve kişisel faktörlerin göç kararlarını etkilemesi, göç olgusunun altında yatan dinamikleri çözümlemek için de ayrıca önemlidir.

1.1.2. Göç Kavramsallaştırmaları

Göç kavramsallaştırmaları, göçün farklı yönlerinin incelenmesine olanak tanır. Göç, yalnızca fiziki bir konum değişikliği olarak değil, aynı zamanda kültürel, sosyal, ekonomik ve politik bir dönüşüm olarak da görülebilir.

Göç ve insan hareketliliğinin açıklanmasında kullanılan ve temsili sağlayan kavramlar ve sınıflandırmaların tarihsel olarak değişen politik bir olgu (Topcuoğlu Atasü, 2016) olduğu göz önüne alınarak bazı kavramsallaştırmaların yapılması yerinde olacaktır.

Yasal/yasadışı ya da düzenli/düzensiz göç sınıflandırmaları göçmenlerin hangilerinin yasal, hangilerinin mülteci, hangilerinin kaçak olduğunu tanımlamada kullanılmakta (Topcuoğlu Atasü, 2016) ve politik alana göre değişmekte, temsil kazanmaktadır.

Göç eden kesime atfedilen nitelendirmelerin ekonomik, politik ve tarihsel bağlamlarla şekillenmesine iyi bir örnek olarak Almanların ülkelerindeki Türk nüfusunu adlandırmaları gösterilebilir. Bunlar White (2014, s:71)'a göre son yıllarda kullanım dışı kalan Fremdarbeiter (yabancı işçiler) ve Gastarbeiter (misafir işçiler) terimleri ile onların yerini alan Ausländer (yabancılar) veya ausländische Arbeitnehmer (yabancı çalışanlar) terimleridir; günümüzde

daha çağdaş olarak Migranten (göçmenler) veya ausländische Mitbürger (yabancı vatandaşlar) kullanılmaktadır.

Yücel ise göç edenleri tarihsel olarak kuşaklar üzerinden tanımlamaktadır. 1960’larda Avrupa’ya misafir işçi olarak giden göçmenler birinci kuşak olarak tanımlanmaktadır. Göçmenlerin Türkiye’de veya göç edilen ülkede doğmuş çocukları ikinci kuşak; anne-babasından biri göç edilen ülkede doğmuş, göç edilen ülkede doğan çocuklar üçüncü kuşak olarak adlandırılmaktadır (Yücel, 2015, s:72 - 73).

Maddi kaynaklar bağlamında göç kavramsallaştırmasında bir emek/işçi göçü, olgusu ortaya çıkmaktadır. Grawert (2012) emek göçünü işsizlik, düşük ücret, sınırlı istihdam olanakları vekötü çalışma koşulları gibi sebeplerle doğdukları yerlerden ayrılarak daha iyi iş fırsatlarına veya yaşam koşullarına sahip diğer bölgelere göç eden kişiler olarak tanımlar (Akt. Aykaç ve Yertüm, 2017, s:6).

Kalifiye, yüksek eğitilmiş ve uzmanlaşmış emek göçü bağlamında değerlendirildiğinde beyin göçü kavramı ortaya çıkmaktadır. Bartram vd. (2017, s:55) beyin göçünü özellikle gelişmekte olan ülkelerden dış göç nedeniyle iyi eğitilmiş, yüksek nitelikli insanların kaybı olarak tanımlamaktadır. İyi eğitilmiş kişileri Sunata (2014, s:86) “kafa emeğine dayalı iş yapan (maddi-olmayan emek üreten) kişiler”, “bilgi işçileri” olarak nitelendirir. Kalifiye işgücü göçü olarak da adlandırdığı beyin göçünü ise “yüksek vasıflı emek üreten kişilerin çalışmak amaçlı gerçekleştirdikleri uluslararası göç” şeklinde tanımlar.

Göç alanında en çok kullanılan kavramsallaştırmalardan ikisi asimilasyon ve entegrasyondur. Asimilasyon göçmenler ile yerel halk arasındaki etnik farklılığın azalması veya ortadan kalkması sonucunda göçmenlerin yerel halka benzemesi süreci (Bartram vd., 2017, s:39); entegrasyon ise göçmenlere sosyal üyelik kazandıran ve onların göç ettikleri ülkede temel kurumlara katılma kabiliyetini geliştiren süreç (Bartram vd., 2017, s:181) olarak tanımlanmıştır. Asimilasyon ve entegrasyon zaman zaman birbirini tamamlayıcı, zaman zamansa karşıt kavramlar olarak değerlendirilir.

Ulus ötesicilik ve diaspora, göçmenlerin anavatanlarını algılama şekilleri, anavatanları ile ilişkileri ve bağlarının ürünü olan iki kavramdır. Diaspora, Bartram vd. (2017, s:111) tarafından göçmenler ve etnik gruplar yerine kullanılan bir terim olarak şu şekilde tanımlanmıştır: Ana vatan, ortak köken veya kimlik ile güçlü ve açık bir ilişkiye sahip, birden fazla coğrafya üzerinde dağılmış nüfustur. Bu ilişkiler sadakat, talep ve uygulama bütünlüğünden oluşmaktadır.

Ulus ötesicilik Akbaş'a (2010) göre ise göçmenlerin "hem burada hem orada" yaşadıklarını bir diğer deyişle hem köken ülke hem de göç ettikleri ülkedeki bağlarını koruduklarını, dolayısıyla aynı anda iki ülkede de var olduklarını varsaymaktadır. Köken ülkeye sık yapılan ziyaretler, para transferleri, memleketteki aile ve arkadaşlarıyla süre gelen iletişim ve oy kullanımı dahil devam eden politik bağ ulus ötesiciliğe örneklerdir.

Transnasyonalizm yani ulus ötesi kavramı Özmete ve Arslan tarafından, insanların geleneksel ülke sınırlarını aşarak esnek bir şekilde hareket etmeleri; birden fazla ulusla ve toplumla sosyal, kültürel, ekonomik ve politik bağlar kurmaları olarak tanımlanmaktadır (Özmete ve Arslan, 2018).

Küreselleşen dünyada iletişim ve ulaşımın da kolaylaşması ile göçmenlerin memleketleri ile kurdukları bağlar da güçlü bir şekilde sürebilmektedir. Bu durum göçmenlerin mekanla kurulan ilişkilerini, bağlarını, yaşam pratiklerini, aidiyet ve kimliklerini etkilemektedir. Bu etki kavramların sorgulanıp yeniden oluşturulmasına yolaçmaktadır. Bu kavramlar Özgür tarafından 'çoklu aidiyetler', 'çok-yerli olmak' ve 'melez kimlikler' olarak tanımlanmıştır (Özgür, 2018).

Çeşitli göç kavramsallaştırmaları belirli bir durumu ve deneyimi ifade eder ve göç olgusuna derinlemesine bakılmasını sağlar. Ayrıca bu kavramlar göçmenlerin yaşantılarının ve deneyimlerinin daha iyi anlaşılmasına ve anlamlandırılmasına olanak sağlar.

Temel kavramların yanı sıra göç olgusuna yönelik farklı yaklaşım ve modelleri içeren bir takım teorik çerçeveler, paradigmlar mevcuttur. Göç olgusunu ve göçmen yaşantılarındaki dinamikleri anlamak için farklı yaklaşımları incelemekte yarar vardır.

1.1.3. Göç Paradigmaları

Göç paradigmaları, göçü farklı açılardan inceleyen teorik yaklaşımlardır. Bu paradigmlar, göçü ekonomik, sosyal, kültürel veya politik bir perspektiften ele alarak göçün nedenlerini ve sonuçlarını açıklarlar. Örneğin, ekonomik paradigmalara göre, göç ekonomik fırsatlar arayışıyla ilişkilendirilirken, kültürel paradigmalara göre, kültürel etkileşimlerin bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Uluslararası göç teorileri King (2012)'e göre genellikle neo-klasik teori, tarih yapısalcı teori, çekici ve itici faktörler teorisi, siyasi ekonomi modeli ve göçün yeni ekonomik modeli gibi teorilerden yola çıkılarak tanımlanmaktadır (Akt. Aykaç ve Yertüm, 2017, s:7).

Sunata (2014)'ya göre klasik göç kuramlarında göç, göçmenin kendi seçimi olarak kabul edilir. Bu kuramlara göre emek göçü bireylerin gelirlerini arttırmak ve ekonomik olarak daha iyi koşullarda yaşamak için yaptıkları bireysel bir tercih olarak görülür. Göç, sosyo-kültürel bağlamdan bağımsız bir şekilde yapılan bireysel maliyet ve kar analizine dayandığı; göçmenin özgür iradesiyle, ekonomik kaygıyla ve gönüllü olarak göç ettiği varsayılır.

1960'lara kadar bir ana paradigma olan Asimilasyon Teorisi ise Yılmaz (2014,s:1695) 'ın aktarımıyla göçmenlerin zamanla gittikleri ülkenin davranış biçimlerini, tavırlarını, dış görünüşlerini, geleneklerini ve dilini benimseyeceklerini ileri sürmektedir.

Göçün Yeni Ekonomik Modeli (New Economics Of Labour Migration- NELM) yani Yeni Ekonomiler Kuramı, Sunata (2014)'ya göre sadece geliri arttırmak için değil riskleri azaltmak amacıyla göçe karar verildiğini iddia eder. Göç kararının göçmenin tek başına vermesinden ziyade, aile veya hane halkı gibi sosyal birimlerin ve kurumların ortak kararı olarak verildiğini; özellikle son yıllarda sadece göçten değil, "sosyal ağların göçü"nden söz edildiğini öne sürer.

Neo-Klasik Göç Teorisi, Tarih Yapısalcı Teori, Çekici ve İtici Faktörler Teorisi, Siyasi Ekonomi teorileri de göç paradigmalarındaki diğer bazı kurumlar arasındadır.

Çekici ve itici faktörler teorisi, göç olgusunu anlamak ve göçmenlerin kararlarını etkileyen faktörleri belirlemek için yaygın bir yaklaşımdır. Göç kuramlarında genelde göç kararı verme sürecinde yaşanan yerin "itici" ve göç edilecek yerin "çekici" özelliklerinden söz edilmektedir (Buz, 2009). Bu teori, göç olgusunu analiz ederken göçmenlerin motivasyonlarını ve kararlarını anlamak için önemli bir çerçeve sunar ve göç politikaları ve programları geliştirirken dikkate alınması gereken unsurları belirlemeye yardımcı olur.

Çekici faktörler, bireyleri bir yerden başka bir yere göç etmeye teşvik eden unsurlardır. Bunlar genellikle iş olanakları, ekonomik refah, daha iyi yaşam koşulları, eğitim imkanları, kültürel çeşitlilik gibi pozitif faktörler olabilir. Örneğin, daha yüksek ücretli işler, daha iyi sağlık hizmetleri veya daha iyi eğitim fırsatları çekici faktörler olarak kabul edilebilir (Erten, 2017; Buz, 2009; Solgun ve Durat, 2017; Özmete ve Arslan, 2018).

İtici faktörler ise, bireyleri mevcut yerlerinden göç etmeye zorlayan veya motive eden unsurlardır. Bu faktörler genellikle ekonomik zorluklar, politik istikrarsızlık, doğal afetler, savaşlar veya çatışmalar gibi olumsuz koşullardan kaynaklanır. Örneğin, işsizlik, yoksulluk, siyasi baskı veya çevresel kirlilik gibi faktörler itici faktörler olarak kabul edilebilir (Erten,

2017; Buz, 2009; Solgun ve Durat, 2017, Özmete ve Arslan).

Göç olgusunu anlamak için kullanılan temel paradigmalardan bazıları ekonomik, siyasi, sosyolojik, antropolojik ve psikolojik içerikli perspektiflerdir. Her bir paradigma, göç olgusunu farklı bir açıdan ele alır ve belirli bir bağlamda göçün nedenlerini, süreçlerini ve sonuçlarını açıklar.

Göç yazını içerisinde paradigmaların şekillendiği alanların çeşitliliğinin yanı sıra çalışmaların kapsadığı gruplar da çeşitlilik göstermektedir. Atasü Topçuoğlu (2014) göçün önceleri emek ve erkek ekseninde tartışıldığını, 1980'lerden itibaren ise kadın göçünün araştırma kuramların içine dahil edildiğini; 2000'lere gelindiğinde ise odağın bireylere, öznelliğe, ulus ötesine kaydığını ve çocuk göçünün de tartışmalara dahil edildiğini belirtmiştir.

Tüm bu paradigmalar çerçevesinde göç olgusunun gelişimini anlamak ve göçmen deneyimlerinin nasıl evrildiğini kavramak için tarihsel bir çerçevenin de ele alınması gereklidir.

1.2. Tarihsel Çerçeve

Göç sadece günümüze ait olmaktan öte tarihsel sürecin içinde köklenen bir olgudur. İnsanlık tarihinin bir parçası olan göç sürecinin kökenlerine bakmak, Türkiye ve Almanya arasındaki göç ilişkisini tarihsel bağlamda ele almak göçmenlerin yaşantı ve deneyimlerini anlamak açısından önemlidir.

Bu başlık altında, Türkiye'den Almanya'ya göçün tarihçesi incelenecek ve bu sürecin nasıl evrildiği ve değiştiği araştırılacaktır. Özellikle, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Türkiye'den Almanya'ya işçi göçünün başlangıç süreci, Almanya'nın ekonomik ihtiyaçları ve Türkiye'nin işgücü potansiyeli arasındaki ilişki incelenecektir.

Ayrıca tarihsel bağlamda göç alan ülke olarak Almanya'daki ve göç veren ülke olarak Türkiye'deki süreçler üzerinde durulacaktır. Bu sayede tarihsel süreçteki göç ve göçmen modellerindeki değişim incelenmiş olacaktır.

1.2.1. Türkiye'den Avrupa'ya Göçün Tarihçesi

Bu bölümde Türkiye'den Avrupa'ya göç hareketliliğinin tarihsel süreci ele alınacak; göçün başlangıcından günümüze kadar olan süreç ve bu süreçte yaşanan önemli dönüm noktaları incelenecektir.

Türkiye'den Avrupa'ya göçün tarihçesi 1960'lı ve 1970'li yıllarda işgücü göçüyle başlar. Karataş (2003) özellikle Batı Avrupa'ya olan göçün ikinci dünya savaşı sonlarında başladığını; sanayileşmiş Avrupa ülkelerinin savaş sonrasındaki toparlanma dönemlerinde ihtiyaç duydukları iş gücünün az gelişmiş ülkelerin iş gücünden sağlanması yoluna gidildiğini belirtmiştir.

Türkiye'den Almanya, Fransa, Hollanda ve diğer Avrupa ülkelerine işçi olarak göç edenlerin sayısı bu dönemlerde hızla artmıştır. Özellikle Almanya ile imzalanan işgücü anlaşmalarıyla birlikte, Türkiye'den Almanya'ya büyük bir işgücü akını yaşanmıştır. Bu süreçte, genellikle Anadolu'nun kırsal kesimlerinden gelen işçiler, Almanya'daki sanayi bölgelerinde çalışmak üzere göç etmişlerdir.

Birinci ve İkinci Dünya savaşları dünyada bir göç hareketliliğine sebep olmuş, özellikle II. Dünya savaşı sonrasında Avrupa kıtası yeniden bir yapılanma sürecine girmiş ve büyük bir iş gücü açığı doğmuştur. Aykaç ve Yertüm (2017)'e göre 1945-1970 yıllarını kapsayan ve sanayi sektörünün öncülüğünde gerçekleşen bu süreçte savaş nedeniyle oluşan emek arzı açığı Avrupa ülkelerini göçmen emeğine yöneltmiş, başka ülkelere işçi talep edilerek “misafir işçi” sürecini başlatmış, bu dönemde Avrupa'ya göç yoğunluk kazanarak Avrupa Birliği çapında göç politikaları oluşturulmuştur.

1945 yılı sonrasında misafir işçi dönemi olarak adlandırılan bu süreçte Avrupa'da ihtiyaç duyulan emek arzı üçüncü dünya ülkelerinden düşük vasıflı işçiler temin edilmeye çalışılmıştır (Bartram vd., 2017; Aykaç ve Yertüm, 2017). Bu süreçte Avrupa'nın yeniden yapılanması için oluşturulan misafir işçi programlarıyla Türk göçmenler Almanya'ya, Fransa'ya, Hollanda'ya ve diğer birçok Batı Avrupa ülkelerine çağırılmışlardır (Yücel, 2015, s:71). Özellikle Batı Almanya 1950'nin sonlarından başlayarak otomobil imalatı gibi sektörlerde iş gücü kısıtlılığını gidermek için Türk ve İtalyan işçileri ülkeye getirerek geniş ölçüde misafir işçi kullanmıştır (Bartram vd., 2017, s:167).

Avrupa ülkeleri 1970'lerdeki Petrol krizi ve sonrasındaki ekonomik durgunluk ile misafir işçi alımını durdurmuş, dış göçü sınırlandırmıştır (White, 2014, s:55). Vatandaşlık ve sürekli çalışma izni alarak kalıcı statü elde edenler zamanla ailelerini de yanlarına almışlardır. Abadan ve Unat (1995) tarafından büyük ölçekli aile birleşimlerinin olduğu bir süreç olarak tanımlanan bu süreci, Aykaç ve Yertüm (2017, s:15) 'Aile Birleşimleri Dönemi' olarak adlandırmaktadır.

Türkiye'den Avrupa'ya göç, zamanla değişen ekonomik, sosyal ve siyasi koşullarla

birlikte evrilmiştir. 1980'lerden itibaren oluşan ekonomik ve siyasi koşullar göç hareketlerini etkilemiş ve farklı göç dalgalarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu dönemde, Türkiye'den Avrupa'ya göç edenlerin profili ve motivasyonları da değişmeye başlamıştır.

1980'lerin başlarında iltica taleplerinde artış olmuş ve vize uygulaması getirilmiştir. Bu süreçte Avrupa ülkelerinde yabancı düşmanlığı da büyümüştür. 1980'lerin sonlarında etnik işletmeler yaygınlaşmış, etnik/dini derneklerin rolü artmış ve politik hak talepleri başlamıştır. 1990'larda göçmenlerin dil ve eğitim düzeylerinde belirgin bir artış olmuştur. (Abadan-Unat, 1995).

2009 yılında Mavi Kart Dönemi (Aykaç ve Yertüm, 2017, s:18) olarak adlandırılan yeni dönemde, Avrupa Birliği üyesi olmayan ülkeler dışından gelen göçmenlere oturma ve çalışma izni veren Mavi Kart düzenlemesi yapılmış, Avrupa'ya daha nitelikli emek göçü alınması sağlanmıştır. 1980'ler ve sonrasındaki dönemlerde Türkiye'den Almanya'ya özellikle nitelikli işgücü kapsamında bir beyin göçü başlamıştır.

2000'li yıllarda Avrupa'da yaşayan Türk göçmenler "Euro-Türkler" olarak adlandırılmaya başlanmış ve bu da Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olma sürecinde olumlu bir rol oynamıştır (GAR, 2021). Bu değeri nitelikli iş gücüne yani beyin göçüne verilen değerle de açıklamak mümkündür. Güldalı ve Buz (2021) son dönemlerde artan nitelikli iş gücünün göç hareketliliğine dünyada ekonomik, siyasi, sosyo-kültürel birçok alanda hakim olan küreselleşmenin etkisi olduğunu; nitelikli personel hareketliliğinin ekonomik kalkınma bakımından değerli bulunduğunu belirtmişlerdir.

Avrupa ülkeleri içerisinde Türkiye'den en çok göç alan ülkelerden biri Almanya'dır. Türkiye ve Almanya arasındaki göç hareketliliği sürecinin ayrıntılarına bir sonraki bölümde değinilecektir.

1.2.2. Türkiye – Almanya Göç Süreci

Bu alt başlık altında, Türkiye'den Almanya'ya göç süreci kronolojik olarak ele alınacaktır. Göç kronolojisinde göçmenlerin Almanya'ya gelişleri, yerleşim ve entegrasyon süreçleri ve bu süreçte karşılaştıkları zorluklara değinilecektir.

Almanya uzun yıllar boyunca göç alan bir ülkedir ve özellikle günümüzde önemli bir göç ülkesi haline gelmiştir. Aksoy (2010) çalışmasında Almanya'nın 2008 yılı itibarıyla 81 milyon olan nüfusunun % 19'unun göçmen veya göçmen kökenlilerin oluşturduğunu; bunların içerisinde en büyük payı ise % 17,7'lik bir oran ile Türklerin oluşturduğunu belirtmiştir

(Aksoy, 2010).

Türkiye Almanya göçü son yıllarda hız kazanmış olmakla beraber, uzun süreçli bir geçmişe sahiptir. Yücel (2015, s:72 - 73)'e göre Türkiye ve Almanya göç süreci Osmanlı ve Hitler Almanya'sı dönemine kadar uzanmaktadır. II. Dünya Savaşından çıkan Almanya da diğer Avrupa devletleri gibi yeniden yapılanma sürecine girmiş ve iş gücüne duyduğu ihtiyacı ülke dışından karşılama yoluna gitmiştir. Özellikle Berlin duvarının yıkılmasından sonra Batı Almanya işgücü piyasasında ihtiyaç artışı olmuştur (Abadan-Unat, 1995). Bu bağlamda GAR (2021) Raporuna göre Türkiye'den göçmen alabilmek için Almanya ve Türkiye devletleri arasında 31 Ekim 1961 tarihinde "Türk İşgücü Anlaşması" imzalanmış ve bu sayede Türkiye'den Almanya'ya resmi göç hareketliliği başlamıştır. 1960'larda Türkiye'den göçen ilk kuşak göçmenler bir süre çalışıp, para biriktirmek ve sonra memleketlerine dönme umuduyla buraya göç etmiştir (Akbaş, 2011).

1973 petrol kriziyle durdurulan göçmen alımları, 1981 Heidelberg Manifestosuyla tetiklenen göçmen karşıtı, ırkçı hareketler; 1983 yılında yasalaşan geri dönüş promosyonu ile göçmenlerin geri gönderilmesi, 1990 Yabancılar yasası gibi uygulamalar (GAR, 2021) Türk göçmenler için belirsiz ve tedirgin edici bir ortam yaratmıştır.

Almanya'nın 1970'lerdeki çocuk parası uygulaması, göçmenlerin çocuklarını Türkiye'den Almanya'ya getirmesin önünü açmış ve 18 yaş altı göçmen nüfusta bir artış olmuştur. Demografideki değişim dil hâkimiyetini, farklı bir kültüre uyumu ve eğitim sisteminden yararlanmayı zorlaştırmıştır. Bu da ayrımcılığa, arkadaş ve akraba ağı içerisinde izole olmaya yol açmıştır (Abadan-Unat, 1995).

2000 yılındaki göç yasası (Zuwanderungsgesetz) ile Alman Devleti göç olgusunu resmen tanımıştır. Bu yasa sayesinde göçmen örgütleri Almanya'daki göçmenlerin temsilcisi olarak görülmeye başlamış ve göçmenler devlet teşviklerinden de yararlanmışlardır (Akbaş 2011). Bu sayede göçmenler kendi örgütlerini kurarak Alman topluluğundaki yerlerini belirginleştirmiş ve devlet teşvikleri sayesinde sosyal projeler yapabilmişlerdir.

GAR (2021) Raporuna göre 2005 yılında "Göçün Kontrolü ve Sınırlandırılması" yasası ile yabancılar hukukunda reform gerçekleştirilerek göç kalıcılığı sağlanmıştır. 2000'li yıllarda Türk göçmenler Alman kamu hayatında görünürlük kazanırken, yükselen bir ırkçılığa maruz kalmışlardır. 2010'lara gelindiğinde ise Almanya'da uyum tartışmalarıyla birlikte Türk göçmenlerin siyasete katılımı, toplumsal ve kültürel kabulü artmıştır.

Almanya içerisindeki Türk göçmenler farklı yaşam stilleri ve çıkar grupları üzerinden topluluklar oluşturmuşlardır. White (2014, s:57) bu kategorilerin işçi, öğrenci, solcu, İslamcı, Kürt, Alevi, ikinci ve üçüncü kuşak, sanatçı ve elitler gibi sayısız alt kategoriye ayrıldığını belirtmiştir.

Türkiye’den Almanya’ya göç sürecindeki tarihsel aşamaların göçmenlerin yaşantılarını nasıl etkilediği ve bu süreçlerin göçmenlerin hayatlarında nasıl bir dönüşüme yol açtığı bir sonraki başlık altında ele alınmıştır.

1.3. Türk Göçmenlerin Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Süreçleri

Bu başlık altında ilk olarak Avrupa’ya göç eden Türk göçmenlerin karşılaştığı genel sorunlara ve bu sorunlara yönelik çözüm süreçlerine odaklanılacaktır. İkinci olarak Türkiye’den Almanya’ya göç etmiş misafir işçi kapsamındaki göçmenlerin karşılaştıkları ana sorunlar ve bu sorunlarla başa çıkma stratejileri genel bir çerçevede incelenecektir. Bu sayede göçmen yaşantıları ve sorun alanları açısından kapsamlı ve geniş bir çerçeve sunulmuş olacaktır. Göçmenlerin yaşadıkları sorunlar ve çözüm süreçleri göçmenlerin çevresel, sosyal, ekonomik ve kültürel koşullarla etkileşimini yansıtır; göçmenlerin yaşantılarındaki ekolojik unsurların analizine ve çözüm süreçlerine odaklanır. Bu bağlamda konu başlığı altında yapılan incelemeler, göç olgusunu daha derinlemesine anlamamıza ve göçmenlerin yaşantılarına daha bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşmamıza olanak tanıyacaktır.

1.3.1. Avrupa’ya Göç Eden Türk Göçmenlerin Yaşadığı Sorunlara Genel Bir Bakış

Bu alt başlık altında, Avrupa’ya göç eden Türk göçmenlerin yaşadığı temel sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm süreçlerine genel bir bakış sunulmaktadır. Türkiye’den Avrupa ülkelerine göç eden kişiler farklı nedenlerle bu adımları atmaktadır ve bu göçler çeşitli ihtiyaçları, zorlukları ve sorun alanlarını beraberinde getirmiştir.

Göçmenlerin yaşadıkları güçlükler, sorun alanları ve uyum süreçlerinin değerlendirilmesinde Karataş göç eden kişilerin kişisel özellikleri, etnik kökenleri, çalışma durumları, çalıştığı işin özellikleri ve gelir düzeyleri; ülkede sunulan sosyal hizmetlerden yararlanma seviyeleri, göç alan ve göç veren ülkelerin göçmenlikle ilgili çıkardıkları yasalar, düzenlemeler ve izledikleri politikaların etken olduğunu belirtmiştir (Karataş, 2003).

Yılmaz (2014, s:1696) göçmenlerin göç ettikleri yerlerde iki temel ihtiyacı olduğunu ve davranışlarını yönlendiren motivasyonların bu ihtiyaçların karşılanmasına odaklandığını

öne sürmektedir. Bu motivasyonlar, iş bulmak ve kültürel olarak kabul edilmektir. Yılmaz ayrıca, göçmenlerin esas arayışlarının yaşadıkları ülkede daha iyi yaşam koşullarına sahip olabilmek olduğunu, bu hedefin bazen o topluma tamamen uyum sağlamak, bazen de kendi etnik grubuna daha sıkı bağlanmak şeklinde gerçekleştiğini de belirtmiştir.

Sirkeci ve Cohen (2015, s:11)'e göre göç sürecinin sonuçlarını yerel ve küresel güçler, kültürel pratikler, gelenekler, kalkınma programları ve neoliberal reformlar etkilemektedir. Göç sürecinde gidilen ülkede göçmenin niteliğini belirleyen bazı belirleyicileri Yasa (1979), göçmen işçilerin işgücü piyasasına girmelerine yönelik ayrımcılığın olup olmadığı, almış oldukları diplomanın göç edilen ülkede kabul edilebilirliği ve ülkenin dilini akıcı ve sorunsuz bir biçimde konuşabilmeyi vurgulamıştır (Akt. Aykaç ve Yertüm, 2017).

Sirkeci ve Cohen (2015, s:14) göç edenlerin birçok durumda yeni eşitsizliklerle baş etmek zorunda kaldıklarının altını çizmişlerdir. Bu bağlamda göç kanunlarının, vize ve izin prosedürlerinin, gidilen ülkelerdeki ayrımcılıkların ve risklerin, bazı belgelerin varlığı ya da yokluğunun ücret eşitsizliği yaratabileceğini, tüm bu deneyimleri Avrupa'daki Türklerin de yaşamış olduklarını belirtmişlerdir.

Yaşanan bu eşitsizliklerin kaynağı, Yücel (2015)'e göre Avrupa Birliği göç politikalarıdır. Bu politikalar göçü ve göçmeni potansiyel bir tehdit olarak görür; onları ötekileştirip tehlikeli bir bağlama oturtur. Bu bakış açısı ise göçmenleri ayrımcılığa, dışlamaya ve yabancı düşmanlığına maruz bırakır. Yücel, bu ayrımcılıklara örnek olarak okul yönetimlerinin ve öğretmenlerin göçmen kökenlilere yönelik ilgisizlik ve önyargılarını; İslamofobiyi ve istihdam piyasasında birçok işverenin göçmen kökenli olmayan gençleri tercih etmesini göstermektedir.

Demirbilek, göç sürecinin göçmenlerin köklerinden ayrılmasına bunun da kimlik ve kültür kaybına yol açtığına vurgu yapmaktadır. Göç edenler yeni yerleştikleri yerlerde kamu hizmetlerinden yeterli şekilde yararlanamamakta; işsiz, evsiz ve topraksız kalmaktadır (Demirbilek, 2016). Göç eski yaşam öğelerini, köklerini geride bırakmak yeni kültürle kaynaşma sürecinde öz kültür ve kimliklerden kopma anlamı da gelmekte; bu durum ise göçmenlerin içsel bir kimlik ve kültür çatışması yaşamalarına yol açabilmektedir. Sahip oldukları fiziksel ve maddi varlıkların kaybı ya da bunlara sahip olamama durumları ise kamusal hizmetlere ulaşım zorluğuna neden olabilmektedir.

Bir diğer taraftan Avrupa'ya göç etmiş özellikle ilk yerleşimciler olan birinci kuşak göçmenlerin çoğunluğu kırsal kökenlidir ve kentsel deneyimleri kendi ülkelerinde dahi yok

denecek kadar azdır. Karataş' a göre göçmenlerin gittikleri sanayileşmiş ve hayli kentleşmiş Avrupa ülkelerinde bocalamalarının bir sebebinin de bu durumdur. Girilen bu ortamdan ürken göçmenler kendilerini ve çocuklarını gelenek, kültür, kimlik ve din çerçevesinde korumak istemektedirler. Korumacılıkla, yok olmama isteğiyle ve özlerini kaybetme korkusuyla tüm değerlerine ve yaşam bağlamlarına sıkı sıkıya sarılan göçmenler “bilinçli içe kapanma” yaşamaktadırlar (Karataş, 2003). Yaşanılan içe kapanma içinde yaşanılan ülke ve toplumla çatışmalar, uyum problemleri, dışlanma, ayrımcılık gibi problemleri de beraberinde getirmektedir.

Göç sürecinde kadınların yaşadığı deneyimler farklılıklar göstermekte ve göçmen kadınların kendilerine özgü sorun alanları ortaya çıkabilmektedir. Avrupa Birliğinde yapılmış bir çalışma bulguları üzerinden Kofman (1999), Avrupa Birliği ülkelerinde göçmen kadınların ev eksenli çalışmada en büyük işçi grubunu oluşturduklarını belirtmiştir. Kadın işgücüne olan talebin artması, devletlerin çocuklar ve yaşlılar için sunduğu kamu hizmetlerinin yetersizliği gibi nedenlerle göçmen kadınların formal olarak iş sektörüne giremediğini de eklemiştir (Akt. Buz, 2009). Göçmen kadınlar ev içi emeğinin devamını getirmekte ev eksenli işlerde çalışmakta, kamusal alanda ve formal sektörde yer bulmakta zorluklar yaşamaktadırlar.

Türkiye’den Avrupa’ya göç etmiş kişilerin karşılaştıkları engeller, ihtiyaçlar ve sorunlar çeşitlidir. Dil bariyeri, kültürel farklılıklar, iş bulma güçlükleri, ayrımcılık, dışlanma ve bürokratik prosedürler bu sorun alanlarından bazılarıdır. Bireysel, sosyo-kültürel ya da politik bağamları olan sorun alanları uyum sürecinin bir parçasıdır ve beraberinde yine aynı bağamlarda çözüm süreçlerini ve baş etme mekanizmalarını getirmektedir. Göçmenler tarafından geliştirilen bu baş etme mekanizmalarından bazıları dil öğrenme, diploma denkliği alma, iş bulup çalışma ve kendi etnik grubuna dahil olmaktır.

Avrupa genelinde yaşanan sorun alanları ve çözüm süreçleri bir sonraki bölümde Almanya özelinde ele alınacaktır. Bu bölüm Almanya’daki Türk göçmenlerin yaşantıları, sorun alanları ve çözüm süreçlerinin ekolojik perspektifin beş boyutu kapsamında değerlendirmesinin temellerini oluşturacaktır.

1.3.2. Almanya’daki Türk Misafir İşçilerin Yaşadığı Temel Sorunlar ve Çözüm Süreçleri

Avrupa göç sürecinde yaşanan sorun alanlarının birçoğu Almanya özelinde de yaşanmaktadır. Dil sorunları, ayrımcı yaklaşımlar ve politikalar, Türk göçmenlerin görece eğitim düzeyi düşüklüğü bu sorun alanlarından bazılarıdır.

Dil sorunları ve eğitim ayrımcılığından kaynaklı olarak misafir işçi ve ikinci/üçüncü kuşak göçmenlerde eğitim düzeyinin görece düşük olduğu görülmektedir. Göçmen çocuklarının yaklaşık olarak %70 gibi önemli bir bölümü “hauptschule” olarak bilinen ve Alman eğitim sisteminde çok düşük başarı düzeyi olan okullara gitmektedir (Akbaş, 2011).

Abadan-Unat (1995) bunu misafir işçi çocuklarına eğitimde farklı modeller uygulanmasının yarattığı karışıklığa dayandırmaktadır. Eğitim alanındaki bu süreci Yücel (2015, s:75) şu şekilde aktarmıştır: Türkiye kökenli göçmenlerin eğitim düzeyi Almanya’nın genel nüfusu ile karşılaştırıldığında düşüktür; ancak çeşitli yapısal engellemelere rağmen üçüncü kuşak gençlerin eğitim düzeyinin gittikçe yükseldiği bilinmektedir.

Her ne kadar göçmenlerin dil ve eğitim seviyelerinde belirgin bir artış olsa da Abadan ve Unat (1995) ikinci ve üçüncü kuşağın eşit fırsatlara sahip olmadıklarına vurgu yapmışlardır.

Dil sorunları ve eğitimdeki ayrımcılık Almanya’daki Türk misafir işçi ve ikinci/üçüncü kuşak göçmenlerin eğitim düzeyinin düşük olmasının ana nedenlerindendir. Özellikle misafir işçi çocuklarına uygulanan farklı eğitim modelleri, eğitimde karışıklığa ve bu bireylerin eğitim düzeylerinin düşük olmasına sebep olmuştur. Her ne kadar kuşaklar ilerledikçe eğitim seviyesi yükselse de bu yöndeki eşitsizliğin devam ettiği kanısı vardır.

İstihdam alanı bağlamında değerlendirildiğinde Şahin (2010) Almanya’da yaşayan Türk göçmenlerin meslek dağılımını şu şekilde oranlamıştır: %72’lik bir dilimde işsizler, %31,8’lik dilimde öğrenciler, %17,5’lik dilimde beyaz yakalı işçiler ve %27,8’lik bir dilimde mavi yakalı işçiler vardır (Akt. Yücel, 2015, s:78).

Buradaki verilerden Almanya’da yaşayan Türk göçmenlerin istihdam durumunu ve meslek dağılımına bakıldığında öğrencilerin en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. İkinci yüksek oranla mavi yakalı işçilerin gelmesi Türk göçmenlerin birçoğunun düşük ve orta vasıflı işlerde çalıştığını yansıtmaktadır. Beyaz yakalı işçi oranı ise profesyonel ve yönetim pozisyonlarında çalışanların oranının daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu durum işsizlik oranının görece düşük olmasına rağmen, işgücü piyasasında yaşanan işsizliği ortaya koymaktadır.

Türk göçmenlerin temel sorunlarından birisi de işsizliktir. Yücel (2015, s:78)’e göre mesleki eğitim almış olan kişilerin çırak olarak başvurdukları şirketlerin çoğunun göçmen kökenli kişileri tercih etmemesi göçmen yoksulluğun artmasına neden olmaktadır. Bu kişilerin bir kısmı işsizlik yardımı olarak sosyal güvenlik sisteminden yararlanırken sayıları

daha fazla olan ve gittikçe artan bir kısmı bu yardımlardan yararlanamamaktadır.

Burada iş bulma sorunun ekonomik olarak göçmenleri etkilediği ve yoksullaşmalarına yol açtığı belirtilmiştir. Göçmenlerin iş bulma sorunun temelindeyse ayrımcı politikaların geldiği görülmektedir. İşsizlik, göçmenleri sosyal yardım almaya yönlendirmiş, zamanla göçmenlerin yardım almaları da zorlaşmıştır. Bu durum, sosyal güvenlik sistemine erişimin sınırlı olması veya belirli koşulların karşılanmaması gibi faktörlerden kaynaklanabilmektedir.

Misafir işçilerin yaşadığı bir diğer sorun ise Türkiye’den göç eden kalifiye işçilerin Almanya’da ağır ve kimsenin yapmak istemediği iş kollarında çalışmak zorunda kalmalarıydı. İŞKUR (2011)’un 2011 yılı bilgilendirmesine göre Türkiye’de öğretmenlik, muhasebecilik gibi kariyerlere sahip olan kişiler Almanya’da inşaat işleri, çöpçülük, madencilik ve ağır sanayi gibi alanlarda istihdam edilmişlerdir.

Almanya’daki Türk göçmenler işgücü piyasasında da birtakım zorluklar ve sorunlarla karşılaşmaktadır. Nitelikli mesleklerde eğitim almış göçmenler Almanya’da istedikleri mesleklerde çalışma fırsatı bulamamakta ve daha düşük vasıflı işlerde istihdam edilmektedirler. Bu durumun arkasında, dil ve kültürel farklılıkların yanı sıra, Almanya’daki meslek standartlarının Türkiye’dekilerden farklı olması da bulunmaktadır.

Eğitim ve iş hayatında başarılı olan göçmenler ise bir rekabet unsuru olarak görülmekte, rakip göçmenler yeniden bir dışlama mekanizmasına maruz kalmaktadırlar. Bir diğer taraftansa Aydın (2011)’a göre işsiz ve yoksulların rekabetçi yapıya uyum sağlayamadıkları için yetersiz ve suçlu olarak görülmesi örtülü bir yabancı düşmanlığının göstergesidir (akt. Yücel, 2015, s:78).

Eğitim ve iş hayatındaki başarılı göçmenlerse gerek diğer göçmen grupları gerekse istihdam piyasasındaki yerli çalışan grupları tarafından rakip olarak görülmektedir. Bu durum göçmenler ve iş piyasası çalışanları arasında rekabet, dışlanma ve ayrımcılık mekanizmalarının işlemesine neden olmaktadır.

Öte yandan yoksul ve işsiz göçmenlerin, rekabetçi iş ortamına uyumsağlayamadıkları için suçlanmaları ve yetersiz ilan edilmeleri bir tür örtülü yabancı düşmanlığının ifadesi olarak görülebilir. Bu durum göçmenlerin toplum içindeki konumlarını güçlendirme çabalarının önünde bir engel olmakta ve sosyal dışlanmaya yol açabilmektedir. Ayrıca, göçmenlerin ekonomik ve sosyal entegrasyon süreçlerini zorlaştırarak toplumsal uyumu engellemekte ve toplum içindeki gerilimi artırabilmektedir.

1981 Heidelberg Manifestosuyla tetiklenen yabancı düşmanlığı, göçmen mahallelerindeki duvarlara “Türkler dışarı” sloganları yazılması (GAR, 2021) göçmen karşıtlığı ve ırkçılığın somut göstergeleri olarak sayılabilir. Heidelberg Manifestosu, Almanya’da aşırı sağcı ve ırkçı gruplar tarafından kaleme alınan bir manifesto olarak bilinir. Bu manifesto, Alman ulusal kimliğini vurgulayarak yabancı düşmanlığını körüklemiş ve göçmenlere karşı düşmanlık duygularını güçlendirmiştir. Bu tür ırkçı söylemler ve sloganlar bir taraftan göçmenlerin toplumda kabul görmemesi ve dışlanması için bir tehdit oluştururken diğer taraftan günlük yaşamlarında karşılaştıkları ayrımcılığı ve aşağılanmayı somutlaştırmıştır.

Misafir işçi olarak anılan ilk kuşak göçmenlerin uyum ve entegrasyon süreçlerini etkileyen bir faktör de Türkiye ile olan bağlarını koparmadan sıkı bir şekilde devam ettirmiş olmalarıdır. Aktaş (2011) bu durumu 1960’larda Türkiye’den göç eden ilk kuşak göçmenlerin bir süre çalışıp, para biriktirdikten sonra memleketlerine dönmek niyetinde olmalarına bağlamıştır. Göçmenlerin göç sürecine geçici olarak bakmaları zihinlerinin genelde Türkiye ile ve Türkiye’deki gelişmelerle meşgul etmiştir. Bu sebeple göç ettikleri yerde karşılaştıkları toplumsal ve bireysel sorunlara odaklanmayan göçmenlerin tutumları da değişme veya evrilme potansiyelini yitirmiş olup sadece Türkiye’deki gelişmeleri ve sorunları çözümleme eğilimdedir (Akbaş, 2011). Göç etmiş olmalarına rağmen duygusal ve bilişsel olarak memleketlerinden kopamayan göçmen Türkler, Alman yaşamına geçici gözü ile baktıklarından yeni yaşamlarını benimsememiş ve uyum sağlama gereği duymamışlardır. Göç ettikleri ülke içerisinde kendi kültürlerini yaşattıkları getto, diaspora ve topluluklar oluşturma girişimleri de bu durumun sonuçlarından sayılabilir.

Türk göçmenler kendi ihtiyaçlarını gidermek için kendi topluluklarını ve kurumsallıklarını oluşturmuşlardır. Bu kurumsallaşma Kreuzberg (Berlin) mahallesi ya da Keup (Köln) caddesi gibi bir toplumsal mekân olabilmektedir. Diğer aktörlerse tercüme, cenaze gibi birçok konuda danışmanlık ihtiyaçlarını karşılayan dernekleri kuran toplumsal girişimciler ve göçmenlere özgü tüketim ihtiyaçlarını karşılayacakları işletmeleri kuran ekonomik girişimcilerdir (GAR, 2021).

Türk göçmenler ihtiyaçlarını gidermek ve karşılaştıkları sorunlarla baş edebilmek için kendi topluluklarını farklı kurumsallıklarla oluşturmuşlardır. Kreuzberg (Berlin) mahallesi ve Keup (Köln) caddesi gibi sosyal mekanlar Türkiye’den göç eden göçmenlerin buluşma ve etkileşim alanları olarak öne çıkmaktadır. Bu alanlar, göçmen topluluğunun bir araya gelerek kendi kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını karşıladığı yerlerdir.

Akbaş sivil toplum kurumsallığı ile ilgili, Almanya’da çok kültürlü yaşamın bir ögesi olarak Berlin’de yaklaşık olarak 200 tane Türkiye menşeli sivil toplum örgütü bulunduğunu belirtmiştir. Bu sayede Alman Devleti sosyal projeler yoluyla sosyal hizmet alanlarını göçmen sivil toplum örgütlerine havale etmekte, toplumdaki dayanışma alanları geliştirilmektedir (Akbaş, 2011).

Sivil toplum örgütleri gibi kurumsal yapılanmalar bir taraftan toplumsal dayanışmayı güçlendirmekte, bir taraftan da göçmenlerin sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlarına çözümler bularak uyum sürecini desteklemektedir.

Türk göçmenlerin cenaze işleri ve tercüme gibi ihtiyaçlara yönelik danışmanlık hizmetleri sunan dernekler kurmaları bu duruma örnek gösterilebilir. Bu dernekler, göçmenlerin Almanya'daki günlük yaşamlarında karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmalarına yardımcı olurken toplumsal dayanışmayı ve destek ağlarını da güçlendirmektedir.

Bir diğer taraftan göçmenlerin özgün tüketim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla işletmeler kuran ekonomik girişimciler de önemlidir. Bu işletmeler, göçmenlerin kültürel ve sosyal kimliklerini korumalarına ve güçlendirmelerine yardımcı olurken, aynı zamanda ekonomik bağımsızlıklarını da desteklemektedir.

Almanya’daki Türk göçmenler içerisinde ilk kuşak misafir işçilerin yaşam dinamikleri, ihtiyaçları ve sorun alanları da zamanla, kuşaklar boyunca evrilmiş ve değişmiştir. Değişen dünya düzeninin ve küreselleşmenin bu değişime katkı sağlamış olması muhtemeldir. Küreselleşme dünya çapında hareketliliği ve ağların genişlemesini de beraberinde getirmektedir. Transnasyonel bağlamda ülke sınırlarını aşan bir esneklik söz konusudur, bu esnekliğin beraberinde birtakım dönüşümleri getirmesi de olasıdır. Özmete ve Arslan (2018) transnasyonalizm ile yeni bir ülkede yaşama, çok kültürlülük, uyum ve entegrasyon sürecinde insanların ihtiyaçlarının çeşitlendiğini ve yeni sorun alanlarının ortaya çıktığını belirtmişlerdir.

Görüldüğü gibi Türk yaşadığı sorunlar, genellikle dil ve kültürel uyum sorunları, ayrımcılık, işsizlik, eğitim ve işgücü piyasasına entegrasyon gibi alanlarda odaklanmaktadır. Dil engeli ve kültürel farklılıklar gibi faktörler göçmenlerin sosyal ve ekonomik yaşama uyumunu zorlaştırmaktadır.

Karşılaştıkları bu sorunlarla başa çıkmak için göçmenler belirli stratejiler geliştirmişlerdir. Bunlar arasında dil öğrenme, meslek eğitimi alma, eğitim olanaklarına

erişim, toplumsal dernekler ve sivil toplum kuruluşları oluşturma ve bunlara dahil olma, gettolaşma gibi çözüm odaklı yaklaşımlar bulunmaktadır.

Göçmenlerin yaşantıları, yaşadıkları sorunlar ve çözüm süreçleri onları etkileyen çevresel, sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerin sonucunda şekillenmektedir. Ekolojik perspektifle göç olgusuna bakmak bu değişkenler ve altında yatan etmenleri daha iyi anlamamıza katkı sağlayacaktır.

1.4. Göç Olgusuna Sosyal Hizmet Alanından Ekolojik Perspektifle Bakmak

Göç, sadece bireylerin yaşamlarını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda toplumlar arasındaki ilişkileri, kültürel yapıları ve ekonomik sistemleri de derinden etkiler. Göçün bu dinamiğini anlamak, sosyal hizmet alanında çalışanlar için önemlidir çünkü göçmenler genellikle yeni bir çevreye uyum sağlama, temel ihtiyaçlarını karşılama ve toplumsal entegrasyon konularında yardıma ihtiyaç duyarlar. Bu bağlamda, göç olgusuna sosyal hizmet alanından bakmak, göçmenlerin yaşantılarını anlamak ve onlara destek olabilmek adına önemli bir yaklaşımı temsil eder.

Göç; sosyal, kültürel, ekonomik ve politik boyutları olan bir olgudur, bu nedenle göçmenlerle çalışırken bütüncül bir bakış açısına gereksinim duyulur, bu kapsamlı yaklaşım ise sosyal hizmet tarafından sağlanmaktadır (Özmete ve Arslan, 2018). Sosyal hizmet aynı zamanda bireyin işlevselliğini ve iyilik halini arttırma amacıyla göçmenlerin savunmasızlıklarını tanımlamakta, ihtiyaçlarını tespit etmekte ve değerlendirmektedir (Karataş ve Barut, 2021).

Göçmenlerle yürütölen sosyal hizmet çalışmalarının bir diğer boyutu ise etnik duyarlılığa sahip olmaktır. Zastrow (2013)'un etnik duyarlılığa sahip sosyal hizmet uygulaması olarak belirttiği bu model doğrultusunda azınlıklarla, farklı etnik ve kültürel gruplarla yapılacak çalışmalarda müracaatçının etnik kimliği ve sosyal sınıfının değerlendirilmede temel alınması öncüldür. Güçlendirme, güçler perspektifi ve kültüre duyarlı uygulama konseptleri de ayrıca değerlendirme sürecinde göz önünde bulundurulmalıdır (Zastrow, 2013).

Etnik duyarlılığa sahip olmak etnik kimliğin sahip olduğu farklılıkları, değer ve yargıları anlamayı, azınlık olan grubun yaşadığı problemleri kültürel ve tarihsel bağlamda değerlendirmeyi içermektedir. Bu bağlamda Zastrow ve Kirst-Ashman (2014) kalıpyargıların ve önyargıların insanlar üzerindeki etkisinin sosyal hizmet profesyonellerince farkında

olunmasının altını çizmektedir.

Göçmenlerle sosyal hizmet uygulamaları yürütürken etnik ve kültürel boyutta bir duyarlılığa sahip olmak, çalışılan etnik ve kültürel kimlik hakkında geniş bilgi sahibi olmak göçmenlerin yaşam ve sorun alanlarını değerlendirmedeki belirleyicilerdendir. Göçmen bireyin iyi olma halini sağlamak için sahip olduğu güçler ve kaynaklar belirlenmeli, uyum ve baş etme sürecinde göç eden kişi güçlendirilmeli, kaynaklara ve hizmetlere ulaşımı desteklenmelidir.

Bir diğer taraftan küreselleşen dünyada yaşanan çok bağlamli hareketlilik sosyal sorunların da küreselleşmesini doğurmuştur. Sosyal hizmet açısından değerlendirildiğinde dünyanın birbirinden farklı birçok bölgesinin çeşitli sosyal sorunlarla birbirlerine bağlanması küreselleşen sosyal sorunlarla dünya çapında bir mücadele gündemi yaratmıştır. Bu anlayışla uluslararası sosyal hizmet ve ulusötesi sosyal hizmet kavramları gündeme gelmiş; Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği (IFSW) 2014 yılında sosyal hizmetin küresel tanımını güncellemiş ve “kolektif sorumluluk” ilkesini eklemiştir (Güldalı ve Buz, 2021). Sosyal hizmetlerin yerel ve küresel olanı bağlaması sosyal hizmetlerin uluslararası hareketliliği, sosyal sorunların ve müdahalelerin küresel bağlamda değerlendirilmesi açısından önemlidir. Küresel yaşam dinamiklerinin ağlarla bağlanması göçmenleri, yaşamlarını ve sorunlarını da yerellikten ve yerleşiklikten çıkarmakta, birtakım ağlarla küresele bağlamaktadır.

Küresel ağların getirdiği esnekleşme paralelinde ortaya çıkan transnasyonalizm ile geleneksel anlamdaki insan ihtiyaçları, toplumsal yapılar ve davranışlar değişmiş, çeşitlenmiştir. Özmete ve Arslan sosyal hizmetlerin bu değişen ihtiyaçlara, toplumsal yapı ve davranışlara karşı yeni hizmetler ve bakış açıları üretmesinin gerekliliğini; bu sayede insanların çok boyutlu olarak iyilik hallerinin sağlanmasının mümkün olacağını vurgulamışlardır. Göç olgusunun sosyal, ekonomik, kültürel, çevresel, politik ve güvenlik bağlamları ile birlikte değerlendirilmesinin önemine de dikkat çekerek çoklu ve bütüncül bir bakışa ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir (Özmete ve Arslan, 2018). Bu çok boyutluluğu ekolojik perspektifin beş boyutlu bakışı ile sağlamak mümkün olmaktadır.

Sosyal hizmet mesleğinde bireyi ve etkileşimde bulunduğu çevresini anlamak etkin bir müdahale açısından önemli yer tutmaktadır. Bu çerçevede sosyal hizmet uygulamalarında, hem içsel hem de sosyal, fiziksel dış etkenlerin araştırıldığı çevresi içinde birey odağındaki ekolojik yaklaşım büyük bir önem taşımaktadır.

Sosyal hizmet alanında göç olgusunu ele alırken ekolojik bir perspektif benimsemek,

göçmenlerin yaşamlarını daha bütüncül bir şekilde anlamamıza yardımcı olacaktır. Ekolojik perspektif, bireylerin sadece fiziksel çevreleriyle değil, aynı zamanda sosyal çevreleri, kültürel bağlamları ve ekonomik faktörleri de içeren daha geniş bir bağlam içinde değerlendirilmesini vurgular. Bu perspektif çevresel etkileri de dikkate alarak göçmenlerin yaşadığı sorunları ve ihtiyaçları tespit etmek ve uygun müdahale stratejileri geliştirmeye odaklanır.

Zastrow 'a göre ekolojik yaklaşımın merkezinde geçiş sorunlarını gereksinimlere eklemlenmek vardır. Gereksinim ve sorunların saptanmasından sonra, uygun müdahale yöntemleriyle sorun çözümlerinde ve gereksinimlerin karşılanmasında uygulamaya geçilmektedir. Bir diğer taraftan yanlış benimsenmiş, işlevsiz kalıplara da odaklanan ekolojik yaklaşım engelleri belirlemeyi ve uygun müdahale stratejileri geliştirmeyi de kapsamaktadır. Yani bireyin gereksinimleri ve çevresinin özellikleriyle daha iyi uyum sağlamak (adaptasyon) amacıyla kalıplarla baş etmeyi ve reformu sağlamaktadır (Zastrow, 2013).

Göç olgusuna ekolojik perspektifle yaklaşmak öncelikle göçmenlerin ihtiyaçlarını ve yaşadıkları sorunları belirlemeyi amaçlar. Bununla birlikte, gereksinimler ve sorunlar tespit edildikten sonra, uygun müdahale yöntemlerinin kullanılmasını ve sorunların çözümü için pratik adımların atılmasını sağlar. Bu perspektif göçmenlerin yaşadığı geçiş sürecinde karşılaştıkları sorunları ele alırken gereksinimlerin ve çevresel etkenlerin rolünü de vurgular.

Ekolojik perspektifle göçmenlerin yanlış benimsenmiş işlevsiz kalıplarının belirlenmesi ve önlerindeki engellerin uygun müdahale stratejileriyle kaldırılması mümkün olur. Özellikle adaptasyon sürecinde, bireylerin gereksinimleriyle çevresel faktörler arasında daha iyi uyum sağlanması desteklenir ki bu da kalıplarla baş etmeyi, tedaviyi ve reformu içeren çeşitli müdahale yöntemlerinin kullanılmasını içerir. Ekolojik perspektifin ana odağında bireyler ve aile gibi küçük gruplar ve onların geçiş süreçlerinde yaşadıkları sorunlar vardır. Kut (1998) bu bağlamı, “ana odağı bireyler ve geçiş sorunları, aileler ve küçük grupların gereksinimleri olan ekolojik perspektifte, öncelikli olarak sorunların ve gereksinimlerin belirlenmesi esastır” diyerek vurgulamıştır (Akt. Duyan, 2012). Perspektif göçmenlerin yaşantılarını ve adaptasyon süreçlerini anlamak için bireylerin ve küçük grupların geçiş süreçlerindeki gereksinim ve sorun alanlarına odaklanmaktadır.

Bireylerin ve küçük grupların ihtiyaçlarının anlaşılması, onlara yönelik etkili destek ve hizmetlerin geliştirilmesi için temel bir adımdır. Bu adımlar, göçmenlerin yaşadığı sorunların ve ihtiyaçların tespiti, onların karşılaştığı zorlukların daha iyi anlaşılmasını ve uygun çözümlerin geliştirilmesini sağlar. Geliştirilen çözümlerle göçmenler uyum süreçlerinde sosyal hizmetin çeşitli mekanizmalarıyla desteklenir.

Derezotes (2000)'e göre ekolojik model birbiriyle ilişkisi olan birçok faktörle ilgili inceleme yapılmasını sağlayan sistematik bir yapıdır; bu yapı fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel, ruhsal beş boyut ile değerlendirilir. Birbiriyle ilişkili birçok faktörü içeren ekolojik yaklaşım göçmenlerin yaşantılarını değerlendirmede sistemli bir yaklaşım sunmaktadır. Bu yapı göçmenlerin yaşantılarındaki fiziksel, sosyal, bilişsel, duygusal ve tinsel beş boyutu dikkate alarak çok yönlü inceleme olanağına sahiptir.

Ekolojik perspektifin en önemli özelliği; çevre üzerinde yoğun olarak odaklanması ve birey ile çevre arasındaki etkileşimi vurgulamasıdır. Bireyin sorunlarının çevresiyle biopsiko-sosyal etkileşimi sonucu olduğu fikir birliği vardır. Sorunlarla baş edebilmede ve sorunların çözümünde bireyin eğitim, aile, istihdam, siyasi, inanç gibi sistemlerle etkileşimi önemlidir. Bu bağlamda sosyal çevredeki sistemlerin araştırılması birinci odak iken, ikinci odak kişinin bu sistemler ile etkileşimi, gereksinim duyulan kaynaklar ile bağlantısı, hizmetler ve fırsatlar ile olan ilişkisidir (Duyan, 2012).

Bireyi çevresi içerisinde değerlendirirken ekolojik perspektifin bir takım temel bileşenlerini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Zastrow ve Kirst-Ashman (2014) bu temel bileşenleri sosyal çevre, işlemler, enerji, arayüz, uyum sağlama, başa çıkma ve karşılıklı bağımlılık olarak kavramsallaştırmıştır. Sosyal çevre insanları yönlendiren koşullar ve beşeri etkileşimlerdir. Fiili fiziksel koşullar, yasalar, toplumsal kurallar, aile, arkadaşlar, kurumlar ve sistemler sosyal çevreyi oluşturmaktadır. İşlemler insanların diğerleriyle etkileşime geçtiği ve etkileşim kurduğu araçlardır. Bireylerin olumlu ya da olumsuz etide bulundukları, değiş tokuş ettikleri etkin ve dinamik bir süreçtir.

Enerji insanların çevreleriyle etkin iletişim kurmalarını sağlayan girdi ya da çıktı biçiminde olan doğal güçtür. Girdi bireyin yaşamına dahil olup katkıda bulunan enerjidir. Çıktı ise bireyin yaşamından kaynaklanıp ondan bir şeyler koparan enerjidir. Arayüz birey ve çevresi arasında etkileşimin gerçekleştiği, temasın kurulduğu noktadır. Uyum sağlama ya da adaptasyon çevresel koşullara uyum sağlama becerisidir ve değişimi içerir. Bireyin işlevlerine etkin bir şekilde devam etmesi için değişmesi ve yeni koşullara uyarlanması gerekir. Başa çıkma problemlerin üstesinden gelmeye yönelik mücadeleyi ifade eden başa çıkma biçimidir. Bireylerin karşılaştıkları olumsuz deneyimlere uyum sağlamasını içerir. Bilgi edinilmesi, geleceği düşünerek plan yapılması, duyguların kontrol edilmesi, ihtiyacın acil karşılanması dürtüsüyle başa çıkılması, her bir alternatifin getiri ve götürülerinin değerlendirilmesini içeren alternatif yolların bulunması Zastrow tarafından belirtilen başa çıkma becerileridir. Karşılıklı bağımlılık bireyin çevresindeki diğer insanlarla olan ortak bağlarıdır. Bireyler toplumsal

çevrelerindeki diğer bireylere ve gruplara karşılıklı olarak bağlı ya da bağımlıdır.

Sosyal çevre bağlamında göçmenlerin yaşamları değerlendirildiğinde göç ettikleri coğrafyanın fiziki koşulları, göç edilen ülkenin yasa ve kuralları, çevrelerinde etkileşimde bulundukları diğer insanlar göçmenleri etkilemekte ve yönlendirmektedir. Sosyal yardımlar, barınma, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi sistemsel ve kurumsal çerçeveler de göçmenlerin yaşamlarındaki etkenlerdir. Sosyal hizmet perspektifinden yapılacak çalışmalarda bu bağlamlara odaklanılması ve müdahale süreçlerinin planlaması önemlidir.

İşlemler nezdinde göçmenler göç ettikleri ülkelerde diğer göçmenler ve yerel halkla olumlu ya da olumsuz olarak etkileşimde bulunurlar. Olumsuz etkileşim olarak ayrımcılık veya dışlanmayla karşılaşabilirler. Olumlu etkileşimi de kabul görme ve onaylanma olarak yaşayabilirler. Göçmen yaşantıları ve sorun alanları değerlendirilirken bu etkileşimlere ve olumlu ya da olumsuz olma yönlerine bakılması müdahale edilecek alanların belirlenmesinde öncül bir süreçtir.

Göçmenlerin göç ettikleri yeni yerlerde yaşamlarını etkin bir biçimde sürdürmeleri, çevreleriyle etkin etkileşimde bulunabilmeleri için bir enerjilerinin olması gereklidir. Enerji girdilerine bakıldığında göçmenlerin, göç edilen ülkede var olabilmek ve yeni yaşam dinamiklerine uyum sağlayabilmek için temel fiziksel ve duygusal destekleri olduğu görülmektedir. Bireylerin sahip oldukları bu güçleri değerlendirmek gerekli görülen müdahale süreçlerinde bir destek mekanizması görevi görmektedir. Göçmenlerin var olma ve uyum çabaları ise enerji çıktısı olarak değerlendirilmeli ve çıktının yoğunluğuna ve göç edenkişiden neler kopardığına bakılmalıdır.

Göçmenlerle çalışırken sosyal hizmet değerlendirme sürecinde arayüz odağının belirlenmesi değişim sürecinde doğru etkileşimlerin hedeflenmesi için elzemdir. Görünen sorunun ardında yatan esas sorunun ne olduğunu belirlemek müdahale sürecindeki zaman ve enerji israfının önüne geçilmesini sağlamaktadır.

Uyum sağlama yani adaptasyon ise göçmen yaşantılarında mühim ve derin bir konudur. Göç eden kişinin göç edilen ülkede etkin ve işlevsel bir şekilde var olmak için yeni yaşama ve yeni dinamiklere uyum sağlaması ve değişmesi gerekmektedir. Uyum ve değişim çabayı içeren bir enerji gerektirmektedir ve göçmenler enerjilerinin yönlendirilmesine ihtiyaç duymaktadır. Değişim ve uyarlanma sürecindeki enerjinin doğru yönlendirilmesi için sosyal hizmet uzmanlarının desteği ise son derece önemlidir.

Göç ettikleri ülkelerde göçmenler birçok olumsuz deneyimler ve sorunlar yaşamakta, engellerle karşılaşmaktadırlar. Uyum sağlamak ve etkin bir yaşama devam etmek adına bu olumsuzluklara birtakım karşılıklar verirler. Bu başa çıkma sürecinde sahip oldukları beceriler ve güçler doğrultusunda çeşitli yöntemlere başvururlar.

Göçmenler içinde bulundukları topluma ve diğer insanlara bağlı ve bağımlı iken göç edilen ülke, yerel halk ve diğer göçmenler de göç eden bireylere bağlı ve bağımlıdır. Karşılıklı bu bağımlılık yapılan iş, üretilen değer, ticaret, politika, yardımlaşma veya dayanışma olarak ortaya çıkmaktadır.

Göçmenlerin yaşam ve sorun alanlarının ekolojik perspektifle ele alınmasında kuramın uyum vurgusunun önemli bir rolü vardır. Ekolojik sistem yaklaşımına göre insanlar sürekli çevrelerine uyum sağlama cabasındadırlar. Birey bu süreçte değişirken çevresini de değiştirmektedir. İşsizlik, yoksulluk, ayrımcılık gibi sorunlar ise çevreyi bozmakta ve karşılıklı uyum sürecini olumsuz etkilemektedir. Uyumu etkileyen bir diğer etmense insanların yaşamak için ihtiyaç duyduğu yiyecek, bilgi, kaynak gibi girdilerdir. Bu girdilerin sekteye uğraması, etkileşimlerin dengeyi bozması uyumu olumsuz etkileyen strese yol açmaktadır (Baykara Acar ve Acar, 2002). Bu bağlamda göç alanında sosyal hizmet çalışması yaparken çok yönlü stratejilerle göçmenlerin uyum kapasitelerini güçlendirmek kadar çevreye de etki etmek gerekmektedir.

Almanya'ya Türkiye'den göç edenlerin yaşantılarını ekolojik perspektifle değerlendirirken perspektifin temel kavramları üzerinden bir yapı inşa etmek konuyu çok boyutlu bir etkileşim üzerine temellendirecektir. Perspektifin geçiş sorunları, adaptasyon ve baş etme vurgusu, birey-çevre etkileşimi göz önüne alındığında Türkiye'den Almanya'ya göç etmiş kişilerin yaşamlarını, gereksinim ve sorun alanlarını; kaynaklar, hizmetler ve fırsatlarını belirlemede ekolojik yaklaşımın fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel ve tinsel beş boyut üzerinden değerlendirme yapmak derinliği arttıracaktır.

1.4.1. Fiziksel Boyut

Duyan (2012) fiziki çevre koşullarını yerleşkenin kalabalık ya da izole olması; kişilerin hücre ya da statü geliştirmesi; yaş, cinsiyet, etnik köken, sosyal sınıf gibi nüfus grupları; toprakların kullanımı; nüfus yoğunluğu, büyüklüğü gibi demografik özellikleri; toplumun sosyal yapısı ve teknolojik güçleri; çevrenin sosyal kirlenmesi ve doğal çevre üzerinden tanımlamıştır.

Derezotes (2000) fiziksel koşulları toplumun veya kültürün sunduğu sosyal çevre ile ilişkilendirmiştir. Fiziksel boyutun kapsamında yaşanan yerin, yapılan işin türü; kişileri bağlayan yasalar ve kurallar, kullanılabilen para miktarı vardır. Fiziksel çevre bir diğer taraftan devletler, çeşitli gruplar, aile, arkadaşlar gibi insanların temasa geçtiği bireyleri, grupları, kurumları ve sistemleri de içermektedir.

Yaş, cinsiyet, etnik köken, sosyal statü ve sınıf gibi demografik özellikler göçmen deneyimlerinde belirleyici etmenlerdir ve yaşadıkları deneyimler üzerinde etkilidir. Bu değişkenler göçmenlerin güçlerini ve kaynaklarını, yaşadıkları sorunları ve sorunlarla baş etme mekanizmalarını farklılaştırmaktadır. Birlikte yaşadığı kişiler de göçmenlerin sosyal izolasyon veya yalnızlık gibi durumlarında belirleyici olmaktadır.

Bireylerin göç ettikten sonra yerleştikleri yerlerin şehir, bölge ya da mahalle bazlı konumu; yerleşilen yerin niteliği göçmenlerin yaşamlarını şekillendiren unsurlardandır. Ayrıca konut bulma süreci, konut maliyetleri ve kalitesi gibi faktörler göçmenlerin yaşamlarını, refahlarını ve uyum süreçlerini doğrudan etkilemektedir.

Göçmenlerin göç ettikleri ülkedeki iş bulma süreci, çalışma koşulları, iş güvencesi ve maaş gibi faktörler fiziksel boyutun önemli bir parçasını oluşturur. Göçmenlerin iş bulma sürecinde karşılaştığı zorluklar, dil engelleri, meslekler arası tanınma sorunları ve iş piyasasındaki rekabet gibi etmenler, fiziksel yaşamlarını etkileyen diğer önemli faktörlerdir. Bu gibi sorun alanlarına yönelik göçmenler çeşitli çözüm mekanizmaları geliştirirler. Çözüm mekanizmaları gerek içsel, gerekse dışsal faktörlerle şekillenmektedir.

Tüm bu fiziki koşullar göçmenlerin hayat standartlarını belirleyen koşulları içermektedir. Göçmenlerin yaşadığı ülkedeki hayat standartları onların fiziksel, ekonomik, sosyal ve psikolojik refahlarını etkilemekte, uyum süreçlerinde belirleyici olmaktadır. Hayat standartlarının yüksek olması, göçmenlerin entegrasyon sürecini kolaylaştırmada, düşük hayat standartları ise adaptasyon süreçlerini zorlaştırmada etkindir.

1.4.2. Sosyal Boyut

Karahan ve Duyan (2023) sosyal boyutu, mikro düzeyde aile sistemi ve sosyal etkileşim alanları üzerinden tanımlarken, mezo düzeyde ilişkiler ve makro düzeyde daha geniş sistemler, farklı kültürlerle iletişimlerden tanımlamışlardır.

Derezotes (2000), ekolojik perspektifin sosyal boyutunu, bireylerin aileleriyle, arkadaşlarıyla ve toplumdaki diğer bireylerle olan kişilerarası ilişkileri olarak tanımlamıştır.

Bireyin sosyal hedefleri arasında etkili iletişim, karşılıklı saygı, güç dengesi, çevre üzerinde etki yaratma, bireyin ve toplumun menfaatleri arasında denge kurma ve kaynaklara ulaşım onları kullanma yeteneği bulunmaktadır.

Sosyal boyut, göçmenlerin toplumsal aidiyet, sosyal destek sistemleri ve entegrasyon süreçlerini kapsamaktadır. Bu boyut göçmenlerin sosyal etkileşimlerini mikro, mezo ve makro düzeylerde ele alarak inceler. Mikro düzey göçmenlerin aile yapıları, aile içi ilişkileri ve sosyal etkileşim alanları gibi kişiler arası ilişkilerini içermekte; günlük yaşamlarını ve kişisel deneyimlerini şekillendirmektedir.

Mezo düzey göçmenlerin farklı toplumsal gruplarla olan ilişkileri, komşuluk ilişkileri, arkadaşlık bağları ve iş ortamları gibi çeşitli sosyal ağları içermektedir. Makro düzey ise ilişkilerin ve etkileşimlerin daha geniş ölçekte, farklı kültürlerle olan iletişimlerini üzerinden değerlendirilmekte; göçmenlerin toplumsal entegrasyonunu, sosyo-kültürel uyumunu, sosyal katılımını, eğitim ve işgücü piyasasına erişimini içermektedir. Göçmenlerin göç ettikleri ülkedeki sosyal ilişkileri ve ağları onların uyum süreçlerini etkilemektedir. Sosyal kaynaklara ulaşma ve kişiler arası etkili iletişimin yanı sıra göç edilen ülkenin sosyo-kültürel dokusuyla etkileşim ve sosyal destek sistemleri göçmen yaşantılarını etkileyen önemli sosyal unsurlardır.

Thoits (1982) sosyal desteği, kişilerarası etkileşim yoluyla bireylerin güvenlik, kimlik, ait olma, saygı, kabul ve ilgi gibi ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi olarak tanımlar.

Yeni bir ülkede yaşarken sosyal destek ağlarının varlığı uyum ve entegrasyon sürecinde büyük önem taşımaktadır. Kişilerarası etkileşim yoluyla sağlanan sosyal destek göçmenlerin kimlik, ait olma, güvenlik, kabul, saygı ve ilgi gibi temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyini belirlemektedir. Göçmenlerin topluma uyum sağlaması, sosyal destek ağları sayesinde güçlenir ve bu ağlar, göçmenlerin duygusal, sosyal ve pratik ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir kaynak haline gelir.

1.4.3. Duygusal Boyut

Duygusal ya da bir diğer deyişle duyuşsal boyut Derezotes'a göre öz-farkındalık, kendini hissetme ve kabul etme kapasitesi ile ilgilidir. Öz farkındalık bireyin ne istediği ve ne yapmaktan hoşlandığı hakkında bilgi sahibi olmasıdır ve bireye iç görü kazandırır. Kendini kabul genellikle zaman içinde öz farkındalık geliştikçe gelişen, insanın kendisine yönelik merhametli ve onaylayıcı tutumudur. Kendini kabul daha çok, insanın kendi gelişim sürecinde bulunduğu noktaya yönelik affedici bir bakış açısıdır. Hissetme kapasitesi ise acıyı ve sevinci

hissetme yeteneğiyle ilişkilidir (Derezotes, 2000).

Duygusal boyut, bireyin iç dünyasını, duygularını ve kendini algılamasını içermekte; içsel deneyimlerini ve duygusal zenginliğini ifade etmektedir. Bu da bireyin kendini ve çevresini daha iyi anlamasına ve yaşamının farklı alanlarında daha sağlıklı ve dengeli ilişkiler kurmasına olanak tanımaktadır. Bu boyutun güçlü olması, bireyin duygusal deneyimlerini tanıması, anlaması ve yönetmesine olanak sağlamakta ve kendine olan güvenini arttırarak yaşam kalitesini iyileştirmektedir.

Göç sürecinin karmaşıklığı ve adaptasyon zorlukları göz önüne alındığında göçmenlerin yaşadığı duygusal deneyimler oldukça önemlidir. Farklı bir ülkede yaşamaya başlamak ve oraya uyum sağlamaya çalışmak duygusal bir denge arayışını da içermektedir. Yeni bir kültüre ve topluma uyum sağlama çabası, bireyin kendi kimliğini ve değerlerini yeniden tanımlamasını gerektirir. Bu süreçte öz-farkındalık ve kendini kabul ile beraberinde aidiyet sorgulaması da devreye girmektedir.

Bir diğer taraftan göçmenlerin hissetme kapasitesi de göç sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Yeni bir ülkede yaşamak, aynı zamanda olumlu veya olumsuz birtakım farklı duygusal deneyimler yaşamaları anlamına gelmektedir. Göçmenler, yalnızlık, kaygı, hasret gibi duygusal zorluklarla karşılaşabilirler. Bu duygusal zorluklarla başa çıkmak göçmenlerin hissetme kapasitelerinin gelişimi ile yakından ilişkilidir. Göçmenlerin duygusal olarak sağlıklı bir şekilde uyum sağlamaları ve yeni yaşamlarını sürdürebilmeleri için duygusal zekalarını kullanmaları, duygusal adaptasyonlarını sağlamaları ve duygusal bağlamda güçlenmeleri önemlidir.

1.4.4. Bilişsel Boyut

Bilişsel boyut Zastrow ve Kirst-Ashman (2014)'a göre düşünme ve öğrenme yetisiyle ilgili olan alanı ifade eder. Bilişsellik bilgiyi edinme, işleme, depolama ve gerektiğinde kullanma gibi becerileri kapsar.

Yeni olan dil ve kültür gibi alanların öğrenilmesinde ve yeni olana adapte olmada bilişsel beceriler kritik bir rol oynar. Göçmenler yeni bir toplum ve kültür içerisine uyum sağlarken ve karşılaştıkları zorluklarla baş etmeye çalışırken öğrenme, düşünme, bilgiyi kullanma gibi bilişsel becerilerini kullanırlar.

Derezotes (2000)'e göre bilişsel gelişim bireyin kendisi, diğerleri ve evren hakkındaki inançlarının bir süreç içerisinde oluşmasını; etkin problem çözme, karar alma ve çatışma

çözme becerilerinin ve çeşitli zeka çeşitlerinin kullanımını içermektedir. Ayrıca bilişsel gelişim boyutu, toplumun bilişsel gelişim modelleri ve normlarıyla ilişkili; bireylerin çevresini etkileme güçleriyle bağlantılıdır.

Yeni bir yaşam içerisine giren göçmenler kendileri, diğerleri ve yaşamın dinamikleriyle ilgili yeni bir değerlendirme ve yeniden yapılandırma sürecine girerler. Bu süreçte karşılaşılan çeşitli zorluklarla başa çıkmada, bireyler etkin problem çözme, karar alma ve çatışma çözme gibi bir takım bilişsel becerilerini kullanırlar. Ayrıca yaratıcı ve eleştirel düşünme, duygusal ve analitik perspektif gibi farklı zeka alanlarının kullanımı da bu süreçte kritiktir.

Bir diğer taraftan bilişsel gelişim boyutu, göçmenlerin çevresini etkileme güçleriyle de ilişkilidir. Yeni bir ülkede yaşayan göçmenler, farklı kültürel ve sosyal normlarla karşılaşırken, kendi bilişsel gelişim modellerini ve normlarını yeniden şekillendirirler. Bu süreçte, bireylerin çevresini etkileme güçleri ve sosyal etkileşimleri, bilişsel gelişim süreçlerini şekillendirir ve bireylerin adaptasyonunu etkiler.

Bireyler yaşamlarının geçiş dönemlerine adapte olmak için bir takım baş etme mekanizmaları geliştirirler. Lazarus ve Folkman baş etmeyi, “bireyi zorlayan veya bireyin kaynaklarını aşan içsel ve dışsal baskıları yönetebilmek için sürekli olarak değişen bilişsel ve davranışsal çabalar” olarak tanımlamaktadır. Stres yaratan durumları yönetebilmek için bireyler sosyal destek, problem çözme becerisi, enerji, sağlık, inanç, umut etme ve bağlılık gibi maddi kaynakları kullanmaktadır (Lazarus ve Folkman, 1984).

Göçmenler yeni bir ülkedeki yaşamlarında kendilerini zorlayan çeşitli içsel veya dışsal baskılarla karşılaşır; baskıları ise çeşitli baş etme mekanizmalarıyla yönetmeye çalışırlar. Göçmenler, olumsuz durumlarla başa çıkarken çeşitli kaynakları değerlendirir, gelişip güçlenebilirler ya da bu sürecin sancılılarıyla olumsuz duygu ve düşünceler içine girebilirler. Sürecin sonucunda göçmenler yaşadıkları ülkede uyumlu ve olumlu bir yaşam sürdürebildikleri gibi farklı seçenekler arayarak daha sonraki yaşamları için alternatif planlar da geliştirebilirler.

1.4.5. Tinsel Boyut

Ekolojik yaklaşımın tinsellik boyutu Akgül Gök’e (2018) göre bireyin içsel alanındaki inançları, duygu ve düşünceleriyle ilişkilidir; aynı zamanda kişinin fiziksel, sosyal, psikolojik alanlarını da etkilemektedir.

Göçmenlerin tinsellik boyutu hem geçmişten getirdikleri yaşamsal bakışlarını ve dini inançlarını hem de yeni yaşam ortamlarında oluşan duygu ve düşüncelerini içerir; kişisel kimliklerini ve anlam arayışlarını ifade eder. Yeni ülkedeki değişen yaşam dinamikleri içerisinde göçmeler içsel inançlarını ve yaşama olan bakışlarını yeniden değerlendirme sürecine girerler.

Tinsel boyut maneviyat, bilgi edinmenin içsel bir yolu olan sezgi, kutsalın arayışı, sosyo-kültürel bağlam ile ilintili olarak hayatta bir anlam ve amaç duygusunu ifade eder (Karahan ve Duyan, 2023). Göç süreci göçmenlerin içsel dünyalarını anlamlandırmalarına, anlam ve amaç arayışlarına da etki etmektedir. Sürecin zorluk ve problemleri kişiyi kutsalın ve manevidesteğin arayışına yönlendirebileceği gibi manevi sorgulamalara da yol açabilir.

Derezotes'in kavramsallaştırmasıyla tinsellik ruhun derinliklerine yapılan bir yolculuktur. Bireyin yaşamda bir amaç duygusuyla ilintili olarak kişinin kendisiyle ve dünyayla olan ilişkisini içermektedir (Derezotes, 2000). Bu bağlamda göç sadece farklı bir ülkeye, yaşama doğru bir yolculuk olmaktan öte kişinin kendine ve dünyayla ilişkisine doğru da bir yolculuktur. Bu yolculukta yeni ülkenin, kültürün ve yaşamın dinamikleri oluşturulurken göçeden kişi kendi değerlerini, kimliğini ve benliğini de yeniden yapılandırır.

Tinsellik inananları da inanmayanları da kapsayan din kavramının ötesinde bir boyuttur. Narayanasamy (1991) tinsel boyutun bu özelliğini dini bağlılıktan bağımsız olarak herhangi bir tanrı inancı olmayan kişileri de içeren, anlam, gaye, hürmet ve saygı için çabalayan kişilerin bir niteliği olarak tanımlamıştır (akt. Akgül Gök, 2018). Geçiş ve uyum sürecinde göçmenler, fiziksel ve sosyal maddi yaşamın ötesinde birtakım etik değerler, inanışlar, anlam ve amaçlar ile yeniden yapılanmaktadır.

Ekolojik perspektifin birbiriyle karşılıklı ilişki içinde olan fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel ve tinsel beş boyutu göçmenlerin yaşantılarını, karşılaştıkları sorunları, sorunları çözme ve baş etme mekanizmalarını değerlendirmede ve sosyal hizmet uygulamalarında yol gösterici olmaktadır.

Göç olgusunu ekolojik perspektifin boyutlarıyla ele almak sadece bireylerin sosyal deneyimlerini değil, aynı zamanda çevresel etkilerini, ekonomik dinamiklerini ve kültürel faktörleri de içermektedir. Göç, sadece kişisel bir deneyim değildir, aynı zamanda çevresel, ekonomik ve sosyal bir bağlam içinde gerçekleşir. Bu nedenle, göç olgusunu anlamak ve etkili bir şekilde müdahale etmek için ekolojik bir perspektife sahip olmak önemlidir. Bu bağlamda göçmenlerin yaşadığı sorunları anlamak, sosyal hizmetin etkinliğini artırmak ve sürdürülebilir

toplumlar oluşturmak için önemlidir.

Göç sürecinin çok boyutlu incelenmesinde, göçmenlerin yaşam dinamikleri ve sorun alanlarını anlamlandırılmasında Bhugra (2004)'nın göçmenlik ve ruh sağlığı ile ilgili yaptığı çalışmalar doğrultusunda göç sürecinin evrelerine bakmak önemlidir. Bu evreler: kişilik yapısı, zorunlu veya isteğe bağlı olarak göç motivasyonu ve göçe iten sebepleri içeren göç öncesi dönem; sosyal desteğin kaybı, kayıp duygusu, kopuşla ilintili yas ve göç sürecindeki yaşantıları içeren göç eylemi; kültür şoku, algılanan ayrımcılık, maddi sıkıntılar ve özlem duygusunu içeren göç sonrası dönemdir. Bu faktörler göç sonrasında yaşanan kültüre uyum, bağlanma boyutu ve yaşanabilecek olası ruh sağlığı hastalıkları ile ilişkilendirilmektedir. Göçün ekonomik avantajlar, isteğe bağlı göç gibi itici/çekici faktörleri, göç eden kişinin kişilik özellikleri ve yaşı, göç edilen kültürün göçmene bakışı ve iki kültür arasındaki farkın da dikkate alınması gerekmektedir (akt.Acartürk, 2016).

Sosyal hizmet bağlamında değerlendirme yapmanın bir diğer boyutu ise Almanya açısından sosyal hizmet anlayışına ve uygulamalarına bakmaktır. Akbaş (2011), 1980'ler ve 1990'lardan itibaren Alman hükümetlerindeki liberal politikaların sosyal hizmetleri ve sosyal bakımı da piyasalaştırdığını belirtmiştir. Bu bağlamda sosyal harcamalar azaltılmış ve "gerçekten muhtaç" olanlar için temel ihtiyaçlar temin edilmiştir. Bir diğer taraftan sosyal hizmet ticarileşmiş, yeniden yapılanarak örgütlenmiş, sosyal hizmet mesleği statü ve nitelikleri bakımından belirsizleşmiştir. Bu durumun sonucunda göçmenlerin oluşturdukları sosyal örgütlenmeler, sivil toplum kuruluşları sosyal hizmetlerin sunduğu hizmetleri sunmaktadır. Göçmenlerin sosyal hizmet imkanlarına ulaşma durumlarında bu piyasalaşma modelinin etkisi bulunmaktadır.

1.5. Araştırmanın Problemi

Göç, toplumlar arasında sosyal, ekonomik ve kültürel çok boyutlu bir olgudur. Göç süreçleri, hem göçmenlerin hem de ev sahibi toplumun yaşamında önemli değişimlere neden olmaktadır. Göç edilen ülkede yeni bir hayat kurmaya çalışan göçmenlerin yaşantılarında birçok dinamik değişmekte, farklı boyutlarda sorunlar ve engeller ortaya çıkmakta, uyum açısından psiko-sosyal bir süreç yaşanmaktadır.

Göçmenler göç ettikleri ülkelerde dil sorunları, sosyo-kültürel uyum, toplumsal dışlanma, duygusal regülasyon gibi sorunlar yaşamakta, yaşam kalitelerini etkileyici birtakım engellerle karşılaşmaktadırlar. Göç edilen ülkede tutunma çabası ile her birey ve aile kendi çözüm mekanizmalarını geliştirmekte, destek sistemlerini oluşturmaktadır. Bu sorunların ve

Çözümlerin anlaşılması, uyum sürecinin sağlıklı olması ve organize destek sistemlerinin geliştirilmesi için derinlemesine bir analize ihtiyaç vardır. Araştırma probleminin temelini bu doğrultuda bir analiz ortaya koymak oluşturmaktadır.

Derinlemesine bir analiz yapabilmek göçmenlerin g öncesi ve sonrası duygu, düşünce, yaşantılarını, g motivasyon ve sebeplerini anlamlandırmayı; yaşadıkları değişimleri g önünde bulundurmayı içermektedir. Gn getirdiği çevresel değişim, göçmeni çevresi içinde değerlendirmeyi kapsamaktadır. Tüm bu faktörler g önünde bulundurulduğunda göçmen yaşantılarına ekolojik perspektifin fiziksel, sosyal, duyuşsal, bilişsel ve tinsel beş boyutuyla bakmak son derece önemlidir. Bu boyutların ayrıntılı bir şekilde incelenmesi, göçmenlerin karşılaştığı sorunların kökenlerinin anlaşılmasına ve etkili müdahale stratejilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Dünya zerindeki g hareketlerine bakıldığında Türkiye’den Avrupa’ya özellikle Almanya’ya önemli ölçüde bir g yönelimi olduğu görülmektedir. Bu araştırmada Türk göçmenlerin Almanya’daki yaşantılarının ekolojik perspektifin fiziksel, sosyal, bilişsel, duyuşsal ve tinsel boyutları ile değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın odak noktası, Türkiye’den Almanya’ya göç eden göçmenlerin yaşamlarını etkileyen çeşitli faktörlerin derinlemesine anlaşılması ve bu faktörlerin birbirleriyle nasıl etkileşime girdiğinin incelenmesidir. Bu bağlamda g öncesi yaşam koşulları, g ve uyum süreçleri, göç sonrası yaşantıları, duygu ve düşünceleri, farklı boyutlarda yaşadıkları sorunlar ve çözümleri, destek ve baş etme mekanizmaları gibi konular üzerinde durulmuştur. Bu faktörlerin göçmenlerin yaşamlarını nasıl etkilediği ve çeşitli boyutlarda nasıl yansımaları olduğu detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Araştırma sonuçlarının Almanya’da yaşayan Türk göçmenlerin yaşam koşullarını iyileştirmek, uyum süreçlerine destek olmak için sosyal hizmetlerin etkinliğini artırmada önemli ipuçları sağlaması hedeflenmiştir.

Sonuç olarak bu araştırmanın problemi Almanya’ya göç etmiş Türk göçmenlerin yaşantılarını, sorun alanlarını, çözüm süreçlerini ve destek mekanizmalarını çok boyutlu ve derinlemesine analiz etme; bu doğrultuda sosyal hizmet uygulamaları ve etkili müdahale stratejileri geliştirme gereksinimidir

1.6. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, Almanya’ya Türkiye’den göç edenlerin yaşamlarını ekolojik bir perspektifle değerlendirmektir. Özellikle göçmenlerin karşılaştığı zorlukları, bu zorlukların ekolojik boyutlarını ve çözüm süreçlerini incelemek bu çalışmanın ana hedefidir.

Ekolojik yaklaşım bağlamında göç sürecinin göçmen yaşantılarına bireysel ve toplumsal düzeyde olumlu ve olumsuz etkileri saptanmaya çalışılacaktır.

Bu temel amaç doğrultusunda alt amaçlar olarak;

1- Türkiye – Almanya göç hareketinin sosyal hizmet bağlamında değerlendirilmesi,

2- Türkiye’den Almanya’ya göç etmiş kişilerin, göç öncesi ve göç sonrası süreçlerinin tanımlanması,

3- Türkiye’den Almanya’ya göç etmiş kişilerin yaşantılarının, sorun alanlarının ve çözüm süreçlerinin sosyal hizmet kapsamında ekolojik perspektifin fiziksel, sosyal, bilişsel, duygusal ve tinsel beş boyutu kapsamında incelemesi hedeflenmektedir.

Almanya’da yaşayan Türk göçmenler, hem Türkiye hem de Almanya’nın sosyal, kültürel ve ekonomik sistemlerinde yer almaktadır. Bu iki farklı sistem arasındaki etkileşimler, göçmenlerin yaşamlarını karmaşık bir hale getirebilmektedir. Bu çalışma, bu karmaşıklığı anlamak ve göçmenlerin karşılaştığı zorlukları ve fırsatları ortaya koymak için yapılmıştır.

1.7. Araştırmanın Önemi

Türkiye – Almanya göç hareketi popüler bir konu başlığı olmuştur. Konu bağlamında daha çok sosyoloji, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler alanlarında çalışmalar yapılmıştır. Yapılacak olan çalışma ilgili literatür tarandığında çalışmanın konusunu oluşturan Türkiye’den Almanya’ya göç etmiş göçmenlerin yaşantılarının değerlendirilmesi, sorun alanlarının ve baş etme mekanizmalarının belirlenmesinin ekolojik perspektifin beş boyutu üzerinden analizi ile ilgili hiçbir doğrudan çalışmayla karşılaşılmamıştır.

Karataş (2006)’ın tez çalışması Almanya’daki Türk göçmenlerin yaşadıkları asimilasyon ve entegrasyon konularını ele almıştır. Antropolojik yaklaşımla etnik, kültürel ve dini unsurlar değerlendirilmiş, bu kimliklerin entegrasyon ve asimilasyonu etkilediği çıkarımı yapılmıştır.

Avusturya’da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin gözünden diaspora politikalarını incelediği araştırmasında Sağlam (2019), Viyana’daki göçmenler ve Türkiye’deki uzmanlarla derinlemesine görüşmeler yapmıştır. Araştırmada Türkiye kökenli göçmenlerin Avusturya’daki Türk diaspora politikalarıyla ilgili görüş ve beklentilerinden yola çıkılarak, uygulanacak politika ve uygulamaları içeren önerilerde bulunulmuştur.

Karana (2020) Hollanda özelinde Türk-Hollandalı göçmenlere odaklanmıştır. Araştırmada göç / göçmen entegrasyonunun siyasallaştırılması, bu siyasallaştırma sürecinin Müslüman göçmenler ve onların karşı tepkileri üzerindeki etkisi üzerinde durulmuştur.

Kılıç (2021) çalışmasında Almanya’da yaşayan göçmen Türklerin sorunları yaşadıkları sosyo-kültürel entegrasyon açısından değerlendirmiştir. Asimilasyon, entegrasyon ve çok kültürlülük çerçevesinde yapılan çalışmada Almanya’da yaşayan Türklerin siyasi ve ekonomik gücü üzerinden saptamalar yapılmıştır. Çalışmada entegrasyonu etkileyen nedenlerin başında ekonomik kaygılar, emek rekabeti, ve gelecek endişesi olduğu; sosyo-kültürel farklılıkların öne çıkarılmasının süreci olumsuz etkilediği saptanmıştır.

Göç olgusu, genellikle sosyal, ekonomik ve kültürel açılardan incelenirken, bu araştırma çevresel etkileri ve beş boyutlu analizi dahil ederek göçün daha geniş bir bağlamını açıklayarak bütüncül bir anlayış sunar. Bu çalışma sosyal hizmet kapsamında, Almanya’ya Türkiye’den göç etmiş olan kişilerin yaşamları ve sorun alanları ile ilgili yapılan bir çalışma olacaktır. Çalışmanın özgünlüğü ve önemi bu çatı üzerine kurulmuştur. Ekolojik perspektifin fiziksel, sosyal, bilişsel, duygusal ve tinsel beş boyutu üzerinden yapılan bu çalışma, göçmen dinamiklerinin derinlemesine analizini sağlaması bakımından da özgündür. Bir diğer taraftan, Almanya’ya Türkiye’den göç edenlerin yaşamları ekolojik perspektifle değerlendirildiğinde, göçün çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları daha net anlaşılacaktır.

Diğer bir taraftan araştırma, katılımcıların kendi göç deneyimlerini ve yaşantılarını paylaşma fırsatı bulduğu bir platform sunmuştur. Bu, katılımcıların kendilerini ifade etmelerini, deneyimlerini anlatmalarını ve bu süreçten anlam çıkarmalarını sağlamıştır. Araştırmacı olarak, katılımcılarla empati kurarak ve sıcak bir iletişimle yaklaşılması katılımcıların kendilerini rahat hissetmelerini ve deneyimlerini daha açık bir şekilde paylaşmalarını teşvik etmiştir. Katılımcıların deneyimleri bu çalışmanın temelini oluşturduğundan, katılımcılar kendi yaşantılarına ve görüşlerine değer verildiğini görmüşlerdir.

Araştırma, ayrıca göçmenlerin karşılaştığı sorunlara ve bu sorunların çözüm süreçlerine dair önemli bilgiler sunmaktadır. Bu bilgiler, göçmenler için sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilmesine, sosyal hizmet pratiğinin daha etkili olmasına ve sosyal hizmet uzmanlarının göçmenlere daha iyi hizmet sunabilmelerine katkı sağlayabilir.

Ayrıca araştırmanın Almanya özelinde yapılmış olması Türk göçmenlere ülkesel dinamiklerin değişkenliği olmadan bakmamızı sağlamasından dolayı önemli ve özgündür.

1.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, araştırma sadece Almanya'da yaşayan belirli demografik özelliklere sahip Türk göçmenlere odaklanmaktadır, bu nedenle sonuçlar genel olarak bugruba uygulanabilir ve diğer göçmen gruplarına genelleme yapılamaz.

Bu çalışmanın yürütölme sürecinde, veri toplama aşamasında karşılaşılan bazı zorluklar ve engeller, araştırma sürecini karmaşıklştırmıştır. Bu zorlukların başında, katılımcılar arasında iletişimde yaşanan sıkıntılar gelmektedir. Göçmenlerin farklı kültürel bağlamlardan geldiğı ve farklı yaşam deneyimlerine sahip olduğı göz önüne alındığında, iletişim bazen anlam karmaşıklığına ve yanlış anlamalara yol açmıştır.

Ayrıca, program uyumsuzluğu da bu çalışmanın zorluklarından biri olarak öne çıkmıştır. Katılımcıların çoğı yoğun günlük yaşamları içinde çalışma saatlerini ve toplantı zamanlarını ayarlamakta zorlanmışlardır. Ayrıca, bazı katılımcılar için veri toplama sürecinin uzunluğu ve talep edilen katkının fazlalığı, programlarını ve günlük yaşamlarını etkileyebileceğı endişesine neden olmuştur. Almanya ve Türkiye arasındaki saat ve mesai bitimi farklılığı da ortak zaman programlamasını zorlaştıran etmenlerden bir tanesi olmuştur. Bu nedenle, toplantıların düzenlenmesi ve katılımcıların uygun bir zamanı bulması için ekstra çaba sarf edilmesi gerekmiştir.

Çalışmada derinlemesine görüşmeler ile veriler toplanmıştır. Bu yöntemde bazı göçmen gruplarının deneyimlerini eksik veya sınırlı bir şekilde yansıtmama riski vardır.

Çalışma, belirli bir zaman diliminde yapılmıştır ancak göçmenlerin deneyimleri zaman içinde değışiklik gösterebilir. Bu nedenle, çalışmanın sonuçları belirli bir döneme odaklanmış olup daha önceki ve sonraki değışiklikleri veya gelişmeleri yansıtmama olasılığı vardır.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümü, araştırmanın modeli, çalışma grubu ve katılımcıların özellikleri, veri toplama araçları ve yöntemi, veri toplama süreci ve özdüşünümsel süreç, verilerin analizi, çalışmanın geçerlik ve güvenilirliği, süre ve olanaklara ilişkin bilgileri içermektedir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu tez çalışması nitel araştırma yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Nitel araştırmalar gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama teknikleri kullanılarak algıların ve olayların doğal ortamında, gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik çalışmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Göç çalışmalarında zengin, incelikli ve derinlemesine analiz yapma potansiyeli ile nitel araştırmaların özel bir önemi vardır.

Nitel araştırma yöntemi yüksek geçerliliğe sahip kavramsal damıtımlar sağlarken; mevcut kategorileri yeniden tanımlamakta, yeni hipotezler ve hatta teorik paradigmlar üretmektedir. Göç dinamiklerinin karmaşık, konjonktürel, çok yönlü boyutlarını keşfetmek, sosyal aktörlerin ve göçmen grupların düşüncelerini daha iyi anlamak için nitel araştırma oldukça önemlidir. (Barrero ve Yalaz, 2018)

Sınır, hareketlilik, vatandaşlık, entegrasyon, ayrımcılık gibi göçle ilgili konuların çoğu göç eden kişileri merkeze alan, tümevarımcı derin içeriksel analiz gerektirmektedir. Nitel araştırma sayesinde göçmen gruplarının iç çeşitliliğine, göç kalıplarına, yasal statülerine, iş gücü piyasasındaki konumlarına, ayrımcılık ve içerme algılarına, baş etme mekanizmalarına derinlemesine bakılabilmektedir. Nitel araştırma, insanların ve kültürlerin detaylı ve derinlemesine bir tanımını yapmayı; insanların gerçekliğe yükledikleri anlamı, anlayışı, kavrayışı, olayları ve süreçleri ortaya koymayı amaçlayan bir yöntemdir (Kümbetoğlu, 2012, s:47). Diğer taraftan Düvell (2012)'e göre, nitel araştırma göç türlerini keşfederken olduğu gibi hakkında hiçbir şeyin veya çok az şeyin bilindiği yeni araştırma alanlarına ana sorunları belirlemek için uygulanır.

Bu bağlamda Türkiye'den Almanya'ya göç etmiş kişilerin yaşantılarının ve göç süreçlerinin derinlemesine incelenmesi, göçe yükledikleri anlamların ve sorun alanlarının belirlenmesi amacıyla araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır; Almanya'ya göç

etmiş Türk göçmenler ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Bu araştırmada olgubilim yani fenomenolojik deseninden kullanılmıştır. Fenomenolojik desen, farkında olduğumuz ancak derinlemesine bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s:78). Diğer bir deyişle fenomenolojik yaklaşımda, araştırmacı araştırmaya katılan kişilerin tanımladığı bir olgu/fenomen ile ilgili deneyimlerinin “öz”ünü açıklar (Creswell, 2003, s:15). Fenomenolojinin temel karakteristik özelliği yaşanmış deneyimi anlamlandırmaya çalışması, bir grup bireyin ortak deneyimlerini vurgulamasıdır. Bu nedenle fenomenolojik araştırmalarda, araştırılacak “fenomen” vurgulanarak katılımcıların bu fenomeni nasıl algıladıkları, nasıl anlamlandırdıkları ve nasıl deneyimledikleri üzerine odaklanılır. Bu fenomen bir kavram, bir düşünce ya da bir duygu olabilir (Tekindal ve Uğuz, 2020).

Bu araştırmada göç deneyimlerinin özünün tartışıldığı betimleyici bir çalışma oluşturulması hedeflenmiştir. Bu bağlamda, Almanya’ya göç etmiş kişilerin göç deneyimlerinin ortak noktalarını vurgulamak, oradaki yaşantılarının özünü anlamlandırmak, karşılaştıkları sorun alanlarını ve baş etme mekanizmalarını tanımlamak gibi konuları kapsadığı için fenomenolojik desenin araştırmaya uygun bir zemin oluşturduğu düşünülmüştür.

2.2. Çalışma Grubu

Nitel araştırmalarda, hedef belirlenen konu etrafında katılımcıların deneyimlerini ortaya çıkarmak amaçlanır. Fenomenolojik çalışmalarda, çalışma grubu bu amaca yöneliktir ve araştırmanın konusu olan deneyimi yaşayan katılımcılar seçilir. Bu araştırmanın amacına yönelik olarak çalışma grubunu Türkiye’den Almanya’ya düzenli göç kapsamında göç etmiş kişiler oluşturmaktadır.

Çalışmanın Almanya özelinde yapılacak olma nedeni; istatistikî verilere göre son yıllarda Türkiye’den Avrupa ülkelerine, özellikle Almanya’ya göçte hızlı bir artış olması (Göç İdaresi 2016, TÜİK 2019, Almanya Federal İstatistik Ofisi); ayrıca yapılan literatür taramasında (Aykaç ve Yertüm, 2017; Özmete ve Arslan, 2018; Yılmaz, 2014) tarihsel süreçteki göç hareketlerinde Almanya’nın göç edilen ülkelerin başında gelmiş olmasıdır.

Araştırmaya katılacak olan kişiler belirlenirken katılımcıların cinsiyetine, medeni durumuna, etnik kökenine, sosyo-kültürel yapılarına, ekonomik durumlarına ve hangi meslek kolunda çalıştıklarına yönelik bir sınıflandırılmaya gidilmemiştir. Bunun nedeni araştırma

kapsamında katılımcıların yaşantılarının, sorun alanlarının ve baş etme mekanizmalarının her kesimdeki yansımalarının değerlendirilmek istenmesidir. Bu sayede araştırmada çeşitlilik sağlanacağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışma grubundaki göçmenlerin Almanya'daki yaşam sürelerinin geniş bir aralığa sahip olması da çalışma grubu çeşitliliğinin yüksek olmasını sağlamıştır. Mümkün olduğunca fazla sayıda farklı özelliği temsil eden katılımcıları seçmekteki temel gerekçe, çeşitlilikleri çalışmaya dâhil etme ve önemli ortak örüntüleri tanımlamaktır (Karahana ve Duyan, 2023)

Katılımcıların seçilmesi, Almanya'nın çeşitli eyaletlerine Türkiye'den düzenli göç kapsamında göç etmiş kişilerden amaçlı ve kartopu örneklem yöntemi kullanılarak yapılmıştır. "Örneklem çerçevesinin belirli olmadığı ve araştırmacının evren hakkında bilgili olduğu durumlarda" (Büyüköztürk vd., 2014) amaçlı örneklem kullanılmaktadır bilgisi ışığında Türkiye'den Almanya'ya göç etmiş kişilere ulaşmak için amaçlı örneklem yöntemi tercih edilmiştir. Amaçlı örnekleme seçilen durumlar çerçevesinde toplumsal olayları ve olguları anlamaya ve bunlar arasındaki ilişkileri keşfetmeye ve açıklamaya çalışılır (Büyüköztürk vd., 2014). Vogt ve diğerlerine göre bu yöntemdeki temel fikir, araştırmanın daha derinlemesine yapılabilmesi için araştırmanın amacı doğrultusunda olabildiğince fazla bilgi sağlayabilecek durumların seçilmesidir (Akt. Sağlam, 2019). Bu bağlamda Almanya'ya Türkiye'den göç etmiş olan kişilerin yaşantılarına, yaşadıkları sorunlara ve çözüm süreçlerine yönelik soruları cevaplayabilecek ve bilgi bakımından zengin olan birimlere odaklanılmıştır. Bu kapsamda, çalışmanın örneklemini, Almanya'daki Türk göçmenler içerisinde göçmen yaşantılarını, sorun alanlarını ve çözüm süreçlerini tanımlama noktasında zengin bilgi, deneyim ve yorumlama gücüne sahip olduğu düşünülen kişiler oluşturmaktadır.

Katılımcılara ulaşmada ayrıca kartopu örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Patton (1987)'a göre kartopu örneklemede süreç basit bir soruyla başlar: "Bu konuda en çok bilgi sahibi olan kişiler kimlerdir? Bu konuyla ilgili olarak kim veya kimlerle görüşmemi tavsiye edersiniz?" Süreç ilerledikçe elde edilen isimlerin kartopu gibi büyüyerek devam edeceği düşünülmektedir (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013). Yöntemin bu dinamiği sayesinde Almanya genelinde göçmen katılımcılara ulaşılmıştır. Kartopu örnekleminin çıkış noktaları sosyal medya üzerinden dayanışma yürüten siyasi içeriği olmayan Almanya'daki göçmen grupları ve Türkiye'deki Çerkezlerin sosyal medya dayanışma topluluğudur. Gruplara çalışma ile ilgili bilgi verilmiş ve çalışmaya katılmaya gönüllü katılımcı çağrısı yapılmıştır. Her iki topluluktan çalışmaya gönüllü ve katılımcı kriterlerine uygun birer katılımcı ile görüşmelere başlanmıştır. İlk katılımcıların yönlendirmesi ile kartopu şeklinde diğer katılımcılara ulaşılmış ve görüşmeler yapılmıştır.

Ulaşılan katılımcıların araştırmaya dahil edilme kriterleri ise şöyledir: (1) Almanya’da yaşıyor olmak, (2) Türkiye’den Almanya’ya göç etmiş olmak, (3) 18-65 yaş arası yetişkin olmak. Araştırma amacı ve kapsamı gereği olarak ilticacı, mülteci, sığınmacıya da kaçak yollardan Almanya’ya gitmiş olan kişiler çalışma grubuna dâhil edilmemiştir. Katılımcılar, bu dâhil edilme kriterlerine uygun olarak çalışmaya katılmak için gönüllü olan bireyler arasından belirlenmiş; görüşmeler whatsapp web uzaktan erişim platformu ile görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya gönüllü olarak katılan 8’i kadın, 5’i erkek toplam 13 katılımcıya ulaşılmıştır. Çalışma grubu için araştırmanın başında 20 kişilik görüşme sayısı hedeflenmiş olmasına rağmen 13 kişi ile çalışma doyuma ulaşmış ve sonlandırılmıştır. Tutty ve diğerlerine (1996) göre sonlandırmanın ana ilkesi, temel konularla ilgili bilgiler tekrarlanmaya başladığında ve uygun görülen noktada görüşmeyi tamamlamaktır.

2.3. Katılımcıların Özellikleri

Çalışma kapsamında Türkiye’den Almanya’ya göç etmiş 13 göçmen ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada bilim etiği gereği gizlilik ilkesi gözetilerek katılımcıların gerçek isimleri kullanılmamıştır. Bunun yerine katılımcılara kod isimler verilmiştir. Göç ve göçmen duygularını ve kavramsallaştırmalarını içeren terminolojiden seçilmiş kavramlar katılımcılara kod isimleri olarak rastgele atanmıştır.

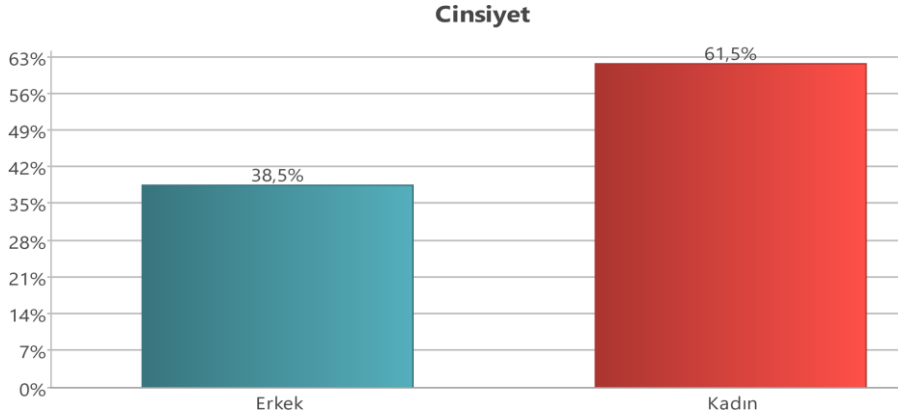
Göçmen yaşantılarının kapsamlı bir şekilde analiz edilebilmesi için katılımcıların özelliklerinin ve tanıtıcı bilgilerinin verilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda bu bölümde katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim, meslek, medeni durum ve çocuk sahibi olmalarını içeren sosyo demografik özellikleri verilmiş ve Çizelge 2.1’deki tabloda şematik olarak gösterilmiştir.

Çizelge 2.1. Katılımcıların Sosyo - Demografik Özellikleri

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Eğitim	Meslek	Medeni Durum	Çocuk
Gurbet	39	Kadın	Üniversite	Koordinatör	Evli	2
Göçmen	26	Kadın	Üniversite	Sosyal Hizmet Uzmanı	Bekar	Yok
Hasret	48	Kadın	Üniversite	Öğretmen	Evli	2
Memleket	36	Erkek	Yüksek Lisans	Medya profesyoneli	Bekar	Yok
Sıla	25	Kadın	Üniversite	Sosyal Hizmet Uzmanı	Bekar	Yok
Sınır	63	Kadın	Lise	Ev Hanımı	Evli	3
Ulusötesi	24	Kadın	Üniversite	Sosyal Hizmet Uzmanı	Bekar	Yok
Uyum	61	Kadın	Lise	İşçi	Evli	2
Vize	44	Erkek	Üniversite	İşletmeci	Evli	2
Özlem	60	Kadın	Lise	Terzi	Evli	2
Yabancı	33	Erkek	Üniversite	Biyolog	Evli	Yok
Azınlık	31	Erkek	Yüksek Lisans	Mühendis	Evli	Yok
Göç	32	Erkek	Üniversite	Satış-Pazarlama	Bekar	Yok

Çizelge 2.1’deki katılımcı cinsiyet dağılımına baktığımızda 5 erkek, 8 kadın katılımcı vardır.

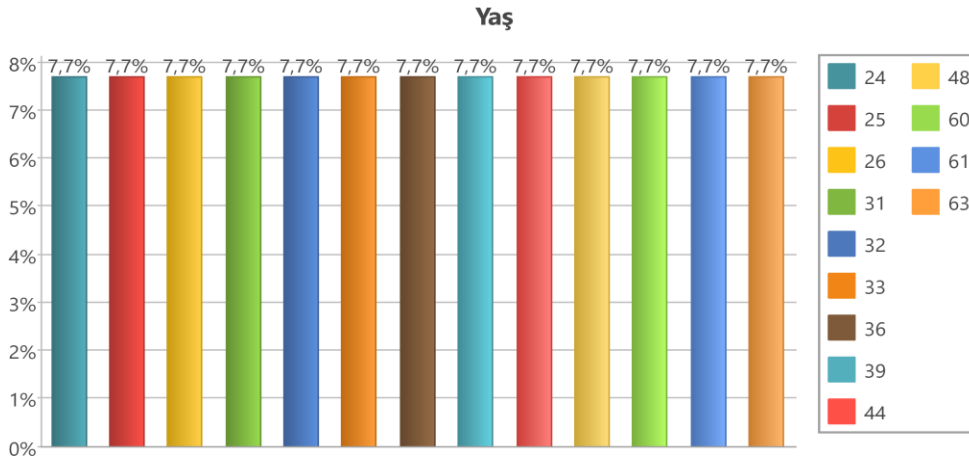
Katılımcıların cinsiyet yüzdelerik dağılımı Şekil 2.1’de grafik olarak gösterilmiştir.

Şekil 2.1. Cinsiyet Yüzdelik Dağılımı

Şekil 2.1 cinsiyet yüzdelik diliminde katılımcıların % 61,5'inin kadın, % 38,5'inin erkek olduğu görülmektedir. Gönüllü olarak çalışmaya katılmaya istekli olan fakat zaman ayarlamasında sorun yaşandığı için katılamayan 4 kadına daha ulaşılmıştır. Bu bilgiler ışında kadınların bu tarz çalışmalara katılmaya daha yatkın oldukları söylenebilir. Bir diğer taraftan yaşam ve çocuk sorumluluklarının fazlalığı sebebiyle zaman programlaması yapılması kadın katılımcılarda daha zor olmuştur.

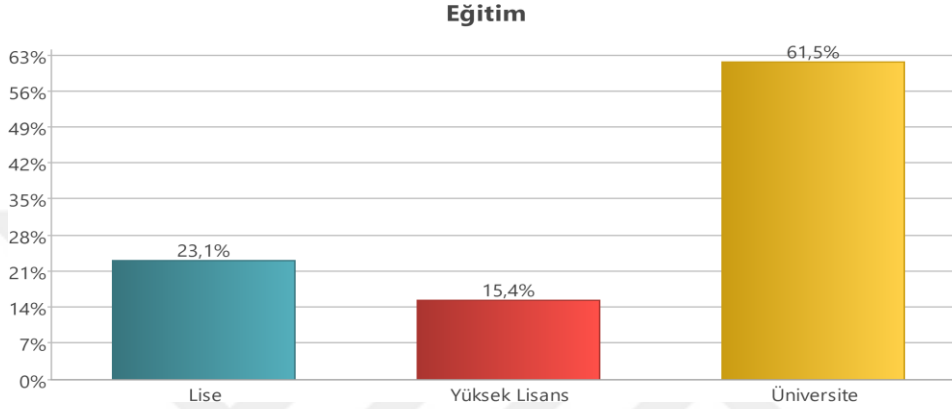
Katılımcılar 24 – 63 yaş aralığında olup katılımcılardan 3 tanesi 60'lı, 3 tanesi 20'li yaşlarda, 2 tanesi 40'lı yaşlarda ve 5 tanesi 30'lu yaşlardadır. Katılımcıların çoğunluğunun 30'lu yaşlarda kümelendiğini söyleyebiliriz. Şekil 2.2'de katılımcıların yaş yüzdelik dağılımı verilmiştir.

Şekil 2.2. Yaş Yüzdelik Dağılımı

Şekil 2.2 üzerinden katılımcıların yaşlarının yüzdelik dağılımına bakıldığında % 7.7'lik eşit bir dağılım olduğu görülmektedir.

Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında 3 katılımcının, Özlem, Sınır ve Uyum, lise mezunu; 2 katılımcının, Azınlık ve Memleket, yüksek lisans mezunu; diğer 8 katılımcının üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Şekil 2.3'de katılımcıların eğitimlerinin yüzdelik dağılımı verilmiştir.

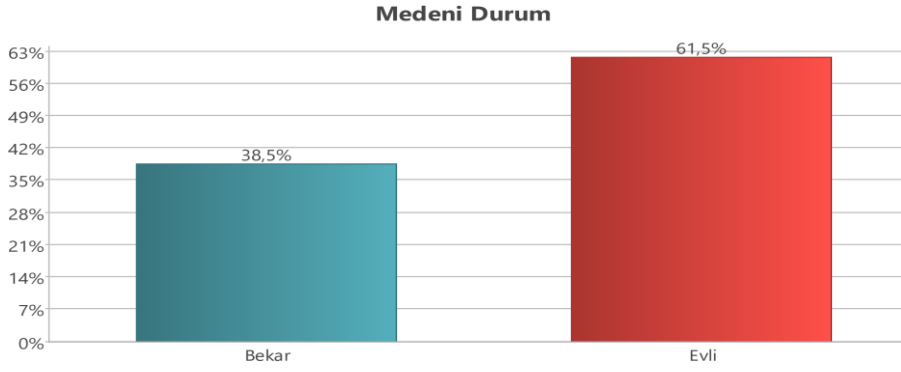

Şekil 2.3. Eğitim Yüzdelik Dağılımı

Şekil 2.3'de görüldüğü üzere katılımcılardan % 23,1'i lise, % 61,5'i üniversite ve %15,4'ü yüksek lisans mezunudur.

Katılımcıların mesleki değerlendirmeleri üniversite mezunu olanların bitirdikleri bölümlerine veya en uzun süre çalıştıkları iş koluna göre yapılmıştır. Bazı katılımcıların görüşme yapıldığı zaman diliminde farklı iş kollarında çalışmaktadırlar. Bu duruma yönelik analiz 'Katılımcıların Göç Sonrası Yaşantıları' bölümünde detaylandırılacaktır. Katılımcılardan Sıla, Göçmen ve Ulusötesi sosyal hizmet uzmanıdır. Diğer katılımcılar ise farklı meslek gruplarındandır.

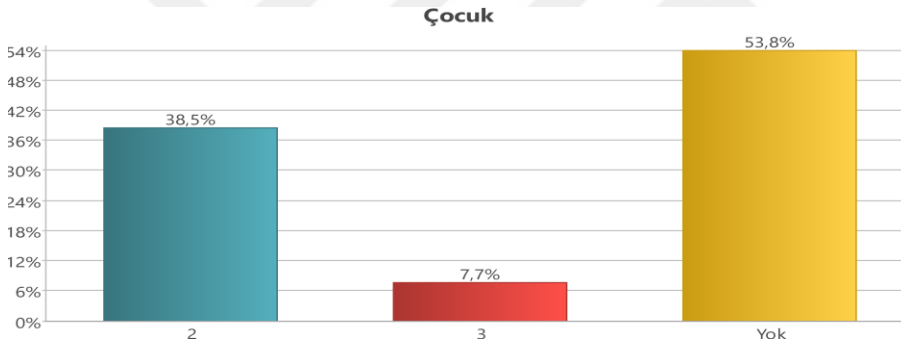
Katılımcılardan 5 kişi bekâr olup, evli 8 katılımcıdan 2 kişi, Azınlık ve Yabancı, çocuksuz; 7 kişi 2 çocuklu ve Sınır 3 çocukludur. Evli ve çocuksuz katılımcılar görece yeni evli olduklarından çocukları yoktur. Katılımcıların medeni durumlarının yüzdelik dağılımı Şekil 2.4'de verilmiştir.

Şekil 2.4. Medeni Durum Yüzdelik Dağılımı

Şekil 2.4’deki grafiğe bakıldığında katılımcıların % 61,5’inin evli, %38,5’inin bekar olduğu görülmektedir.

Şekil 2.5 ise, katılımcıların çocuk sahibi olmalarına göre yüzdelik dağılımı vermektedir.

Şekil 2.5. Çocuk Sahibi Olma Yüzdelik Dağılımı

Şekil 2.5 üzerindeki verilere göre katılımcıların % 53,8’i çocuksuz, % 38,5’i iki çocuklu ve 57,7’si üç çocukludur.

2.4. Veri Toplama Araçları ve Yöntemi

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla gerçekleştirilmiş ve derinlemesine görüşmelerle toplanmıştır. Kuş (2012)’a göre derinlemesine görüşmeler, araştırmaya katılan kişilerin duygu, düşünce ve bakış açılarını daha iyi anlayabilmek için yapılan görüşmelerdir. Düvell (2012)’e göre ise derinlemesine görüşmeler veri sahiplerinden veri çıkarmanın sofistike yöntemleridir. Araştırmanın kapsamı gereği derinlemesine görüşme ile çok yönlü ve derinlikli analiz

yapılmıştır.

‘Metodolojik bir ilke olarak, göç araştırmalarına ilk olarak boylamsal perspektifle tarihsel bir köklenme öneriyorum’ (Düvell, 2012) bakış açısı göz önüne alınarak genel göç tanımı, kavramlar ve kuramları belirlemek amacı ile literatür analizi ve tarihsel bir analiz de yapılmıştır. Daha önce yapılmış araştırmalar ışığında Türkiye’den göç etmiş göçmenlerin yaşantılarına, sorunlarına ve çözüm süreçlerine bakılmış ve genel bir çerçeve çizilmiştir. Ulusal ve uluslararası literatür derinlemesine bir şekilde incelenerek çizilen bu çerçeve doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme soru içerikleri belirlenmiştir. Benzeri çalışmalarda uygulanan yarı yapılandırılmış, açık uçlu görüşmeler üzerinden çıkarımlar yapılmış; sonrasında araştırmanın amaçlarına uygun olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu oluşturulduktan sonra göç alanında çalışmaları bulunan uzmanların ve alan araştırmacılarının da görüşü alınmıştır.

Araştırma kapsamında hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular, Türkiye’den Almanya’ya düzenli göç kapsamında göç etmiş olan kişilerin yaşam dinamiklerini ekolojik perspektifin fiziksel, sosyal, bilişsel, duygusal ve tinsel beş boyutu üzerinden derinlemesine incelemeye; sorun alanlarını ve baş etme mekanizmalarını belirlemeye yöneliktir.

Araştırmaya Türkiye’den Almanya’ya düzenli göç kapsamında göç etmiş kişiler dahil edilmiştir. Araştırmada görüşme yapılan kişilere amaçlı ve kartopu örneklem üzerinden ulaşılmıştır. Katılımcılar, içerme kriterlerine uygun olarak çalışmaya katılmak için gönüllü olan bireyler arasından belirlenmiştir. Sonraki aşamada çalışmaya katılmaya gönüllü olan kişiler ile whatsapp web uzaktan erişim platformu ile görüntülü olarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Çalışmaya katılmaya gönüllü katılımcılar ile iletişim kurulmuş, çalışma detayları aktarılmış ve bilgilendirilmiş onam formu google forms ile iletilmiştir. Ardından gönüllü katılımcılar ile whatsapp uzaktan erişim platformu aracılığıyla görüntülü olarak görüşülmüş; yarı yapılandırılmış görüşme formu üzerinden derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüşme soruları toplamda 22 soru olarak, 3 ana başlık altında toplanmıştır:

1. Katılımcıların sosyo demografik özellikleri: Kendisi ve ailesinin bilgilerini içermektedir (yaş, eğitim, meslek, medeni hal, ebeveyn, çocuklar).

2. Göç öncesi yaşantılarına ilişkin bilgiler: Almanya’ya gelmeden önce Türkiye’deki

yaşantısı (nerede, kimlerle yaşadığı, ne iş yaptığı vs.), göç hikayesi (göç motivasyonu, göçe iten faktörler, göç edilecek ülkeyi seçme kriterleri) ve karar verme sürecindeki hisleri, beklentileri olmak üzere 3 alt soru başlığı içermektedir.

3. Göç sonrasına ilişkin bilgiler: Göç sonrasına ilişkin kısım ekolojik yaklaşımın fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel ve tinsel beş boyutunu içerecek şekilde yapılandırılmıştır.

Fiziksel boyut, Almanya'daki yaşantısı (ne kadar zamandır, kimlerle, nerede yaşadığı), fiziki yaşam koşulları, yaşam standartları; ailesinin ve kendisinin gereksinimleri, sorunları ve bunların karşılanma süreçleri (çözüm ve destek mekanizmaları) olmak üzere toplam dört soru içermektedir.

Sosyal boyut, Türkiye'deki ve Almanya'daki sosyo-kültürel yaşamları, boş zamanlarını nasıl geçirdikleri (sosyo-kültürel etkinlikler, arkadaşlar ve sosyal çevre vs.), Almanya'daki sosyal, kültürel ve ailesel uyum süreçleri (sosyal entegrasyon, kültür şoku, sosyal dışlanmaya ve bu alanlardaki destek mekanizmaları) olmak üzere toplam üç soru içermektedir.

Duygusal boyut, Almanya'daki yaşamında kendisi ve ailesinin duygusal süreci, Alman yaşamının beğendiği ve beğenmediği yönleri; kendisini hangi yönlerden, nereye ait hissettiği olmak üzere toplam dört soru içermektedir.

Bilişsel boyut, göç sonrası süreçte yaşadığı düşünsel değişim; diğer ülke göçmenleri ve Almanlar ile benzer ve farklı yönler, sorun alanları ve çözüm mekanizmaları; göç beklentilerinin karşılanma durumunu; gelecekle ilgili planları, Türkiye'ye dönmeyi ya da başka bir ülkeye göçmeyi düşünüp düşünmediği olmak üzere toplam dört soru içermektedir.

Tinsel boyut ise, göç sürecindeki yaşama olan bakış açısı ve değer sistemi; göç sürecindeki tinsel alanı, yaşamı anlamlandırma şekli; göç sürecinin sorunlarla, durumlarla, olaylarla baş etmesini nasıl etkilediği üzerine üç soru içermektedir.

Sorular yukarıdaki biçimde sınıflandırılmış olmasına rağmen görüşmeler yarı-yapılandırılmış olarak, görüşmecileri yönlendirmeden derinlemesine bir şekilde gerçekleşmiştir. Katılımcılar sorulara samimi ve detaylı cevaplar vermişlerdir. Tinsellik boyutu ile ilgili soruları anlamakta güçlük çekmişler, görüşmecinin bu konuda açıklayıcı desteğine ihtiyaç duyulmuştur. Ayrıca katılımcılar içsel bakışlarını, duygu durumlarını anlatmakta kimi zaman zorlanmışlardır.

Soruların işlerliğini sınamak ve güvenilirliğini arttırmak için iki kadın, iki erkek dört kişi ile pilot çalışma yapılmıştır. İşlerliği olmayan beş soru çıkarılmış, bazıları ise yeniden düzenlenmiştir. Son haline getirilen görüşme formu ile verilerin toplanması aşamasına geçilmiştir. Pilot görüşmeler analize dahil edilmemiştir.

Derinlemesine görüşmeler, doyum noktasına ulaşıldığında sonlandırılmıştır. Nitel araştırmalarda Glaser ve Strauss (1967) tarafından ifade edildiği gibi araştırma sorusunun yanıtını oluşturabilecek kavramlar ve süreçlerin tekrar ederek doyum noktasına ulaştığı aşamaya kadar veri toplamaya devam edilir (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada da sorulan sorulara verilecek cevaplar tekrarlanmaya başladığında araştırma sonlandırılmıştır.

2.5. Veri Toplama Süreci ve Özdeşimsel Süreç

Araştırmanın bu bölümünde veriler toplanırken yaşanan süreç, çalışma sürecinde araştırmacının öznel düşünce ve deneyimlerine yer verilecektir. Öncesinde çalışmanın konusunun araştırmacı açısından önemini ve seçilme sebebini belirtmekte yarar vardır.

Nitel araştırmada araştırmacının konu seçimi çeşitli faktörlerden etkilenen oldukça karmaşık ve öznel bir süreçtir. Bu süreç kişisel, akademik, toplumsal ve pratik birçok faktörün bir araya gelmesiyle şekillenir.

Son yıllarda Türkiye’den başka ülkelere özellikle Almanya’ya göçün bir hayli artmış olduğu dikkat çekmektedir. Gerek toplumsal bağlamda gerekse öznel yaşantıda bu durumun gerekçeleri, Almanya’da göçmenlerin yaşadıkları sorunlar ve çözüm mekanizmaları araştırmacı tarafından kişisel merak konusu olmuştur. Bu merakı şekillendiren toplumsal, insani bir boyut ve pratik için ihtiyaç duyulan mesleki uygulamalardır.

Alandaki edebi yazılar ve farklı alanlardaki akademik literatür taraması yapıldığında hem makro, hem mezo hem de mikro boyutları kapsayabilecek bir çalışmanın olmadığı dikkat çekmiştir. Bu bağlamda ekolojik perspektifin beş boyutu ile Almanya’ya Türkiye’den göç edenlerin yaşantılarının ekolojik perspektif ile değerlendirmesini kapsayan bu çalışmaya karar verilmiştir. Amaç genelleme yapmaktan öte derinlemesine bir incelemeye girmek olduğundan nitel araştırma yöntemi seçilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Saha araştırması öncesinde alandaki literatür taranmış, belirli temalar belirlenmiş ve bunlar doğrultusunda katılımcıların deneyimlerini anlamak için açık uçlu sorular oluşturulmuştur.

Görüşülmesi hedeflenen kişiler Almanya’da ikamet ettiklerinden dolayı bir kişi hariç diğerleri ile Watsapp çevrim içi platformu aracılığı ile görüşülmüştür. Görüşme süreci beklenenden uzun ve zorlayıcı olmuştur. Kahramanmaraş depremi sürecine denk gelen bürokratik süreçler ve görüşme süreçleri birtakım aksaklıklara yol açmıştır. Bir diğer taraftan iki ülke arasında yaşanan saat farkı; araştırmacı ve görüşmecilerin bireysel yaşam dinamiklerinin çakışması ortak zamanlama yapılmasını zorlaştırmıştır.

Veri toplama sürecinde katılımcılarla güvenli ve rahat bir ilişki kurulmasına, etik ilkelere ve gizliliğe önem verilmiştir. Yüz yüze yapılamayan görüşmelerde kişiler arası sıcak etkileşimi yakalamak özel bir çaba gerektirmiştir. Bu bağlamda katılımcılardan bazıları duygularını açmak konusunda zorlanmıştır. Katılımcıların duygularını açmaları için güvenli ve rahat bir etkileşim yaratılmaya çalışılmıştır. Bir diğer zorluksa tinsel boyuttaki kavramların görüşmecilerin birçoğu tarafından net olarak anlaşılmaması olmuştur. Bu durumlarda kavramlar araştırmacı tarafından daha net açıklanmaya çalışılmış ya da veriler analiz edilirken söylemleri daha incelikli yorumlanmıştır.

Fenomenolojik desende, katılımcıların deneyimlerini hatırlama ve ifade etme yetenekleri oldukça önemlidir. Ancak bazı katılımcılar, geçmiş deneyimlerini tam olarak hatırlayamamışlar veya ifade etmekte zorlanmışlardır.

Çalışmada veri toplama sürecindeki kritik bir nokta ise görüşmecilerden elde edilen verilerin doğruluğu ve güvenilirliğidir. Bunların sağlanması adına çalışmacı süreci titizlikle ve dikkatli bir şekilde yürütmeye çalışmıştır.

2.6. Verilerin Analizi

Araştırmada veriler, araştırmacıların hazırladığı yarı yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilen görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Görüşmecilerin sorulara verdikleri sözlü yanıtların deşifresi yazılı olarak yapılmıştır. Soruların deşifresinin ardından kodlamaları yapılmış, kavramsal çerçevede kategorileri ve ana temaları belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin analizleri MAXQDA 2020 Analytics Pro nitel analiz programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinin analizi sürecinde Creswell’in (2003) tanımladığı nitel araştırmalarda kullanılan araştırma süreci adımları izlenmiştir. Buna göre nitel araştırmalarda veri analizi, verilerin toplanması, düzenlenmesi ve kodlanması ile başlamakta; kodların birleştirilerek temaların oluşturulmasını, daha sonra verilerin şekiller, tablolar ve bir tartışma

biçiminde sunulmasını içermektedir. Kodlama, veri tabanını anlamlandırmaktır. Temalar ise daha geniş bilgi kategorileri için destekleyici bulgular oluşturmak üzere benzer kodların gruplandırılmasıdır.

Görüşme deşifrelerinin verileri tekrar tekrar okunarak organize edilmiş, tematik analiz yöntemine göre analizleri yapılmıştır. Kapsamlı bir literatür taraması sonucunda, araştırmanın amaçları ve kuramsal doğrultusunda verilerin kodlamaları yapılmış; temalar ve kategoriler belirlenmiştir. Nitel araştırmaların yapısına uygun olarak veriye özgü kodlamalarda hem literatürdeki kavramlar hem de özgün etiketler kullanılmıştır. Kodlanan verilerden birbirlerine benzer olanlar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur. Bu temalar altında ilgili kodlar gruplandırılmış ve böylece kategoriler oluşturulmuş; her tema ve kategori, içeriklerini oluşturan kodlara uygun bir şekilde isimlendirilmiştir.

Yıldırım ve Şimşek (2013)'e göre nitel araştırmalarda geçerlilik bağlamında araştırmacının esnek olması ilkesi oldukça önemlidir. Ayrıca yüz yüze görüşmeler yoluyla derinlemesine bilgi toplamak ve gözlemler yoluyla doğrudan bilgi toplamak nitel araştırmada geçerliği oluşturmayı sağlayan önemli özelliklerdir. Araştırmada katılımcılarla çevrimiçi platformdan yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapıldığından, katılımcıları fiziksel, duyuşsal ve sosyal açıdan gözleme olanağı da bulunulmuştur.

Nitel araştırmada, araştırmacının rolü oldukça kritik ve dinamiktir. Araştırmacı, katılımcılarla etkileşimde bulunarak derinlemesine bir anlayış elde etmeyi amaçlar ve kendi bakış açısını, deneyimlerini araştırma sürecine dahil eder. Araştırmacı, kendi konumunu, ön kabullerini ve öznel bakışını araştırma sonuçlarını yorumlarken kullanır. Bu sayede derinlemesine bir analiz için kendi bakış açısını kullanarak bilgi üretir. Verilerin analizinde ve yorumlanmasında derinlemesine düşünmek önemlidir. Araştırmacı, verileri basit bir şekilde kabul etmek yerine, altında yatan karmaşıklığı anlamak için kritik bir düşünce sürecine girer. Bu, araştırmacının verilere birden fazla açıdan bakmasını, farklı yorumları dikkate almasını ve sonuçları derinlemesine değerlendirmesini sağlar. Oluşan bu analitik çerçeve içinde bulgular kapsamlı bir şekilde yorumlanır. Araştırmacı bu şekilde araştırma sürecinin zenginliğini ve derinliğini artırır. Bu bağlamda araştırmacı mesleki, akademik, kişisel bilgi ve deneyimleri ışığında verileri analiz etmiştir.

2.7. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda da nicel araştırmalarda olduğu gibi geçerlik ve güvenirlilik sağlanmaya çalışılır ancak nitel araştırmalardaki bu kavramlar nicel araştırmalardan farklıdır.

farklıdır. Uzun ve diğerleri (2021) tarafından geçerlik ve güvenirliğin verilerin toplanması, analiz edilmesi, yorumlanması, bulguların aktarılması süreci ile ilgili olduğu belirtilmiştir.

Nitel araştırmalarda geçerlilik araştırma sonucunun doğruluğu ve sonuçların anlamlı bir şekilde yorumlanmasını içerir. Geçerlilik araştırmanın amaçlanan şeyi gerçekten ölçüp ölçmediğini belirler. Güvenirlik ise araştırmacının verileri tutarlı bir şekilde toplaması ve analiz etmesini kapsar. Yani araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliği ve yeniden üretilebilirliği ile ilgilidir (Golafshani, 2003).

Vaka, araştırma deseni ve kategorizasyon tercihleri nitel araştırmalar açısından kritik öneme sahiptir. Bunların yanı sıra şeffaf olmak, kategorizasyon, analiz ve yorumlar üzerinde düşünmek de aynı şekilde önemlidir. Araştırmanın geçerliliği ve genellenebilirliği açısından hangi örneklem stratejilerinin kullanılacağı, araştırmanın kapsamının genişliğini ve derinliğini belirlemek de öncüdür. Bir diğer taraftan örneklemin amaçlı olma karakteri, örnekleminin hangi genel kalıbı temsil ettiğinin belirlenmesi ve “durum nedir?” sorusunun sorulmasını gerektirmektedir (Barrero ve Yalaz, 2018).

Araştırma geçerliliği verilerin çeşitliliği ve teknik donanım ile kaydedilmesi, çelişkili ve sapmış durumların dahil edilmesi, katılımcıların yanıtlarının doğrulanması, basit tanımlayıcı sayısal verilerin kullanımı, tarafsızlık, veri çeşitliliği ve gerçeklik değeri ile ilişkilidir. Güvenirliği ise detay ve şeffaflık, çoklu kodlama ve tekrarlanabilirlik ile ilişkilidir (Coleman, 2022).

Nitel araştırmalarda geçerliği sağlamak için araştırmanın tüm aşamalarının ayrıntılı olarak açıklanması, güvenirliği sağlamak için ise sonuçların verilerle olan tutarlılığının kanıtlanması gerekmektedir (Uzun vd, 2021).

Araştırmanın geçerlik ve güvenirliğini sağlamak açısından öncelikle çeşitli kaynaklardan literatür taraması yapılmıştır. Konunun kapsamı belirlendikten sonra araştırma stratejisi ve araştırma tasarımı oluşturulmuş, fenomenolojik desen çerçevesinde araştırma yapılandırılmıştır. Ekolojik yaklaşımın beş boyutuna ilişkin yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış, form tez danışmanı tarafından incelenmiş ve alandaki uzmanların da görüşleri alınmıştır. Geçerlik ve güvenirlik açısından görüşme sorularının işlevliliği ikisi kadın, ikisi erkek dört kişi ile yapılan pilot çalışma ile sınanmıştır. Pilot çalışma sonrasında bazı sorular yeniden düzenlenmiş, bazı sorular formdan çıkarılmıştır. Pilot görüşmeler analize dahil edilmemiştir. Düzenlemeler sonrasında tez danışmanı ve alandaki uzmanların görüşleri tekrardan alınmış, form son haline getirilmiştir. Tez önerisi ve görüşme formu etik kurula

sunulmuş ve kurul geri bildirimi sonucunda gerekli revizeler yapılmış, görüşme formu son haline getirilmiştir. Araştırmada amaçlı ve kartopu örneklem yöntemleri kullanılarak katılımcılara ulaşılmış ve görüşmelere başlanmıştır.

Görüşmeler esnasında araştırmacı tarafından katılımcılarla yeterli seviyede etkileşimde bulunulmuş, gözlemler yapılmış, gerekli alan notları ve hatırlatıcı notlar tutularak raporlamalar yapılmıştır. Görüşmelerin ses kayıtları alınmış, kayıtlar alanında uzman bir akran tarafından deşifre edilmiştir. Deşifreler çok kereler okunmuş ve veri analizi sürecine başlanmıştır. Araştırmacı çalışmada elde edilen bulgular üzerinden kodlamaları yapmıştır. Kodlamalar sırasında farklı iki kodlayıcı ile çalışılmış, kodlamaların çapraz kodlama ile çoklu kontrolleri yapılmıştır. Kodlamalar sonrasında elde edilen verilerin analizlerine başlanmıştır. Bulgular analiz edilirken katılımcılardan direkt alıntılar yapılarak, sayısal verilen içeren yarı-istatistikler sunularak ve MAXQDA nitel araştırma programı aracılığıyla kod görselleri çıkartılarak araştırma desteklenmiştir. Daha sonra analizler tez danışmanı, alan içi ve alan dışı uzmanlar tarafından da incelenmiştir. Bulgular ve sonuçlar farklı araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılmış ve mevcut literatürle ilişkilendirilerek değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırma sürecinde araştırmanın tam nerede olduğu saptamak açısından ‘durum nedir?’ sorusu sürekli göz önünde bulundurulmuştur.

2.8. Süre ve Olanaklar

Çalışma 2022-2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Literatür taraması sonrasında veriler, Etik Kurul izni alındıktan sonra Haziran 2023 – Ekim 2023 zaman aralığında, Almanya’dan whatsapp çevrim içi platformu aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizi, bulgular ve tartışma süreci Kasım 2023 – Şubat 2024 zaman aralığında tamamlanmıştır. Gerekli revizelerin yapılması ve tez yazım sürecinin tamamlanması Nisan 2024’dür.

Çalışmanın maliyeti araştırmacının kendi olanakları ile karşılanmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde ‘Almanya’ya Türkiye’den Göç Edenlerin Yaşantılarının Ekolojik Perspektifle Değerlendirilmesi’ başlıklı tez çalışması kapsamında Türkiye’den Almanya’ya göç etmiş kişiler ile yapılan derinlemesine görüşmelerin bulguları sunulacaktır.

Katılımcıların sosyo demografik özellikleri ‘Gereç ve Yöntem’ bölümünde ‘Katılımcıların Özellikleri’ alt başlığında detaylı olarak verilmiştir. Çalışmada gizlilik ilkesi gereği katılımcıların gerçek isimleri yerine göç ve göçmen duygularını ve kavramsallaştırmalarını içeren terminolojiden seçilmiş kavramlar kullanılmıştır.

Katılımcıların göç öncesi ve sonrası yaşantılarına ilişkin bulgular bölüm içerisindeki kategorize edilmiş alt başlıklarda incelenecektir. Ekolojik perspektifin geçiş sorunları, adaptasyon ve baş etme vurgusu, birey-çevre etkileşimi göz önüne alındığında Almanya’da yaşayan Türk göçmenlerin gereksinim ve sorun alanlarını belirlemede perspektifin fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel ve tinsel beş boyutu üzerinden elde edilen verilerin değerlendirmesi yapılacaktır. Bu bağlamda bulgular ‘Göç Öncesi Yaşam’, ‘Göç Sonrası Fiziksel Boyut’, ‘Göç Sonrası Sosyal Boyut’, ‘Göç Sonrası Duygusal Boyut’, ‘Göç Sonrası Bilişsel Boyut’ ve ‘Göç Sonrası Tinsel Boyut’ olarak altı ana kategoriye ayrılmıştır. Araştırmamanın ana kategorileri, kodları ve alt kodları Çizelge 3.1’deki kod sisteminde listelenmiştir.

Çizelge 3.1. Araştırmanın Kod Sistemi

Kod Sistemi	Frekans	2. GÖÇ SONRASI FİZİKSEL BOYUT	129
Kod Sistemi	444	Almanya'daki Yaşam Süresi	12
1. GÖÇ ÖNCESİ YAŞAM	95	Birlikte Yaşadığı Kişiler	11
Duyguları	0	Yalnız	4
Nötr	2	Aile	6
Olumsuz	3	Arkadaş	1
Olumlu	8	Almanya'da Yaşadığı Yer	12
Göç Motivasyonu	36	Çalışma Durumu	13
Ekonomik	5	Çalışmıyor	6
İş / Kariyer	5	Çalışıyor	7
Coğrafi Yakınlık	3	Hayat Standardı	27
Sosyal Devlet / Sosyal Haklar	3	Kendine Vakit Ayırma	3

Çizelge 3.1. Araştırmanın Kod Sistemi (Devamı)

Yurt Dışında Yaşama İsteği	4
Çocukların Geleceği	3
Önceki Yurt Dışı Deneyimi	3
İtici Etkenler	6
Çekici Etkenler	4
Göç Sebebi	13
İş	8
Eğitim	1
Aile Birleşimi	4
Yaşadığı Şehir	8
Çalışma Durumu	13
Çalışmıyordu	4
Çalışıyordu	9
Önceki Yurt Dışı Tecrübesi	12
Yurt Dışında Bulunmamış	4
Yurt Dışında Bulunmuş	8

Kültür Sanat Etkinliklerine Katılım	2
Ekonomik Standartlar	8
Ulaşım	2
İnsani Standartlar	4
Doğa	4
Sosyal Haklar	4
Sorun Alanları	28
Ailevi	3
Barınma	5
DİL	9
Bürokratik	4
Kültürel	4
Psiko-sosyal	3
Çözüm Süreci	26
Sosyal Destek Sistemleri	9
Dil Bilmek	8
Bireysel Çaba	6
Ekonomik Güç	3

3. GÖÇ SONRASI SOSYAL BOYUT	89
Sosyo-Kültürel Karşılaştırma	33
Kültürel	10
Beşeri	12
Kurumsal	11
Sosyo-Kültürel Faaliyetler	30
Arkadaşlar	10
Eğlence Hayatı	4
Kültür Sanat Etkinlikleri	3
Spor	5
Gezi / Tatil	5
Dernek Faaliyetleri	3
Uyum Süreci	13
Kolay Adapte Olma	10
Sosyo-Kültürel Zorlanma	2
Dil Bariyeri	1
Destek Mekanizması	13
Sosyal Çevre	8
Çalışma Durumu	5

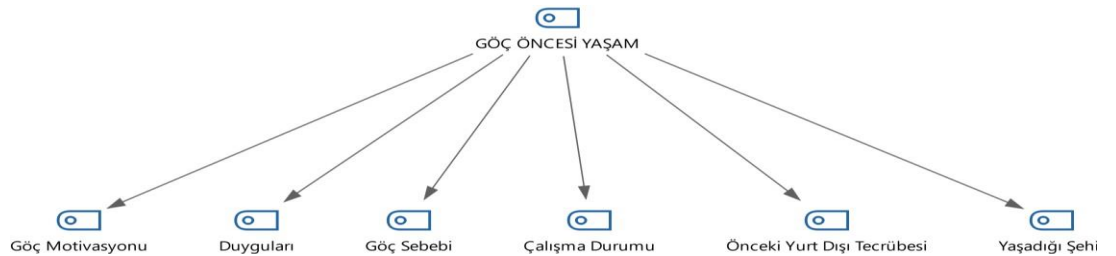
5. GÖÇ SONRASI BİLİŞSEL BOYUT	64
Değişim Süreci	16
Kişisel	10
Kültürel	6
Beklentilerin Karşılanma Durumu	10
Karşılandı	6
Kısmen	3
Karşılanmadı	1
Türkiye'ye Dönme Düşüncesi	12
Düşünüyor	2
Belki	3
Düşünmüyor	7
Gelecek Planı	12
Göç İçerikli	2
Kariyer İçerikli	7
Bireysel İçerik	3
Baş Etme Mekanizmaları	14
Problem Odaklı	6
Duygusal Odaklı	8

Çizelge 3.1’de görüldüğü üzere katılımcılarla yapılan görüşmelerden edinilen veriler doğrultusunda 118 kod atanmıştır. Bunlardan 6 tanesi çalışmanın ana teması olan ekolojik perspektifin beş boyutu ve göç öncesi yaşamı içeren ana kategorilerdir.

‘Göç Öncesi Yaşam’ kategorisi kapsamında göç motivasyonu, duygular, göç sebebi, çalışma durumu, önceki yurt dışı tecrübesi ve yaşadığı şehir olarak 6 ana kod vardır. ‘Göç Sonrası Fiziksel Boyut’ kategorisinde Almanya’da yaşadığı yer, birlikte yaşadığı kişiler, Almanya’daki yaşam süresi, çalışma durumu, hayat standardı, sorun alanları ve çözüm süreci olarak 7 ana kod vardır. ‘Göç Sonrası Sosyal Boyut’ kategorisinde sosyo-kültürel karşılaştırma, sosyo-kültürel faaliyetler, uyum süreci ve destek mekanizması olarak 4 ana kod vardır. ‘Göç Sonrası Duygusal Boyut’ kategorisinde duygular ve aidiyet olmak üzere 2 ana kod vardır. ‘Göç Sonrası Bilişsel Boyut’ kategorisinde değişim süreci, baş etme mekanizmaları, Türkiye’ye dönme düşüncesi, gelecek planı ve beklentilerin karşılanma durumu olarak 5 ana kod vardır. ‘Göç Sonrası Tinsel Boyut’ kategorisinde ise yaşama olan bakış ve tinsel odaklı baş etme mekanizmaları olarak 2 ana kod vardır. Ana kodların altında belirlenen alt kodlar bulgular incelenirken her bir ana kod altında detaylandırılacaktır.

3.1. Katılımcıların Göç Öncesi Yaşantıları

Almanya’da yaşayan Türk göçmenlerin göç öncesi yaşantıları ‘Göç Öncesi Yaşam’ kategorisi altında çalışılmıştır. Bu kategori katılımcıların Almanya’ya gelmeden önce Türkiye’deki yaşantılarına ilişkin bilgileri ve göç hikayelerini kapsamaktadır. Göçetmeden önce nerede yaşadığı, ne iş yaptığına dair demografik bilgilerin yanı sıra göçe iten faktörler ve motivasyonları; karar verme sürecindeki hisleri ve beklentileri üzerinden derlenen bulgular bu kategori altında ele alınmıştır. Kategorinin hiyerarşik kod-alt kod modelinin Şekil 3.1’de kod haritası çıkarılmıştır.

Şekil 3.1. Göç Öncesi Yaşam Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 3.1’de belirtildiği üzere ‘Göç Öncesi Yaşam’ kategorisi altındaki ana kodlar ‘Göç Motivasyonu’, ‘Duygular’, ‘Göç Sebebi’, ‘Çalışma Durumu’, ‘Önceki Yurt Dışı

Tecrübesi' ve 'Yaşadığı Şehir'dir.

Katılımcıların göç öncesi yaşamlarına dair Türkiye'de yaşadıkları yer, çalışma hayatları, göç sebepleri ve daha önce yurt dışı tecrübelerinin olup olmadığına dair bilgiler Çizelge 3.2'deki tabloda şematik olarak verilmiştir.

Çizelge 3.2. Katılımcıların Göç Öncesi Yaşantıları

Katılımcı	Göç Öncesi Yaşadığı Yer	Göç Öncesi Çalışma Durumu	Göç Sebebi	Göç Öncesi Yurt Dışı Tecrübesi
Gurbet	İstanbul	Çalışıyordu	İş	Var
Göçmen	Çeşitli	Çalışıyordu	Gönüllü çalışma	Yok
Hasret	Güney Afrika	Çalışmıyordu	İş	Var
Memleket	Ankara	Çalışıyordu	Eğitim	Yok
Sıla	Ankara	Çalışıyordu	Gönüllü çalışma	Var
Sınır	Ankara	Çalışmıyordu	Evlenme	Yok
Ulusötesi	Ankara	Staj	İş	Var
Uyum	Ankara	Çalışıyordu	Evlenme	Yok
Vize	İstanbul	Çalışıyordu	İş	Var
Özlem	Belirtmedi	Çalışmıyordu	Aile Birleşimi	Yok
Yabancı	Antalya	Çalışıyordu	Evlenme	Yok
Azınlık	Ankara	Çalışmıyordu	İş	Var
Göç	Ankara	Çalışıyordu	İş	Var

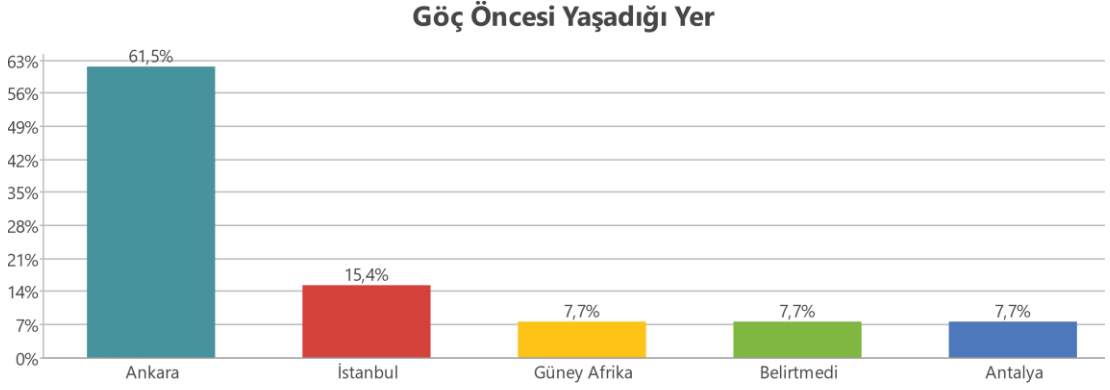
Çizelge 3.2'deki bilgilere göre 7 katılımcı Ankara'dan, 2 katılımcı İstanbul'dan göç etmişlerdir. Özlem göç öncesinde nerede yaşadığına, nereli olduğuna dair, Çerkez kökenli olmasının dışında, herhangi bir bilgi vermemiştir. Hasret ise Almanya'ya Güney Afrika'dan göçmüş, öncesini ise “İlkokuldan sonra hep Ankara'da geçti hayatım” olarak belirtmiştir.

Göçmen ise yaşadığı çeşitli illeri şu şekilde belirtmiştir:

Lise zamanından beri ailemden uzakta yaşıyorum, yurtlarda kaldım. İlk Karaman'da liseyi okudum ardından Ankara'ya üniversite okumaya geldim. Samsun'da bir yıl çalıştım ve İzmir'e bu gönüllülük projesi için gittim. Ardından da Almanya'ya geldim (Göçmen, Görüşme).

Katılımcıların göç öncesi yaşadıkları şehirlerin yüzdelik dağılımı Şekil 3.2'de

verilmiştir.

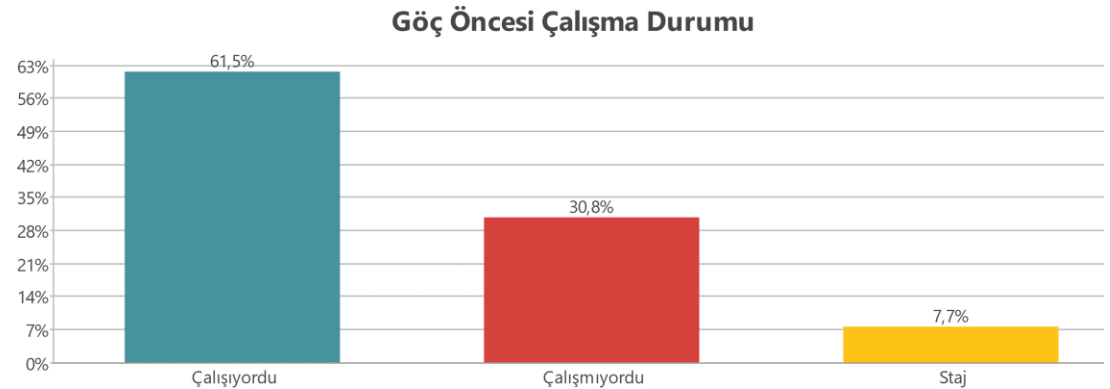

Şekil 3.2. Göç Öncesi Yaşanılan Yer Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.2’den yüzdelik dağılımlara baktığımızda, katılımcıların çoğunluğunun %61,5 ile Ankara’dan göç ettiklerini görürüz. Ankara’nın ardından % 15,4 ile en fazla İstanbul’dan göç söz konusudur. Güney Afrika, Antalya, çeşitli ve belirtilmeyenler %7.7’lik dilimdedir.

Göç öncesi çalışma hayatlarına baktığımızda. Ulusötesi’nin sadece staj tecrübesinin olduğunu görüyoruz. 8 katılımcı göç öncesi aktif çalışma hayatında bulunmuşlar; Azınlık, Özlem ve Sınır ise göç öncesinde hiç çalışmamışlardır. Hasret Almanya göçü öncesinde çalışmamış, Güney Afrika göçü öncesinde Ankara’da öğretmenlik yapmıştır.

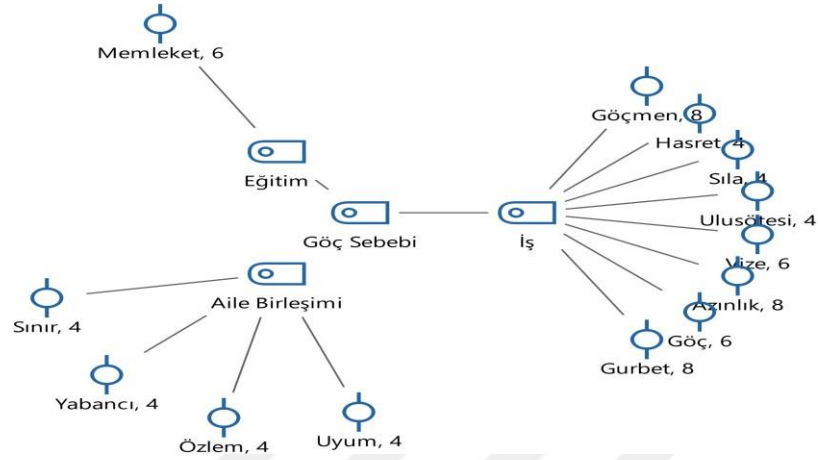
Şekil 3.3’de katılımcıların göç öncesi çalışma durumlarının yüzdelik dağılımı verilmiştir.

Şekil 3.3. Göç Öncesi Çalışma Durumu Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.3’de katılımcıların göç öncesi çalışma durumuna baktığımızda, katılımcıların % 61,5’lik dilimle çoğunluğunun çalıştığını, % 30,8’inin ise çalışmadığını görürüz. Sadece staj geçmişi olanlar ise en düşük % 7.7’lik dilimdedir.

Katılımcıların Almanya'ya göç etme sebeplerinin alt kodları Şekil 3.4'de modellenmiştir.

Şekil 3.4. Göç Sebebi Modeli

Şekil 3.4'deki modelde görüldüğü üzere katılımcıların Almanya'ya göç etme sebepleri iş, aile birleşimi ve eğitim olarak 3 alt koda ayrılmıştır.

Katılımcıların çoğunluğu Almanya'ya iş sebebi ile göç etmişlerdir. Gurbet bu durumu “*eşimin iş sebebi asıl gelme sebebimiz*” diye belirtirken Vize “*iş kurarak geldim*” demiştir.

Göçmen, gönüllü projesi sebebiyle göçünü “*ardından bu gönüllülük projesi karşına çıktı tesadüfen ve gönüllülük projesi ardından buraya gelmek için çabaladım*” sözleriyle dile getirmiştir. Almanya'nın sunduğu gönüllü projelerinin varlığı da göç edebilmeyi sağlayan imkanlardan olduğu görülmektedir.

Göç ise kendi sebebini şöyle açıklamıştır:

...bunun sonucunda hem Avrupa hem de daha uzak ülkeler olmak üzere fırsatları değerlendirmeye başladım ve 2020 yılının başında Berlin'e, yine bir medikal cihaz üreticisi bir firmada satış temsilcisi olarak gittim (Göç, Görüşme).

Kimi katılımcılar kendileri iş bulup ya da iş kurup göç ederlerken, kimileri eşlerinin işleri vesile ile göç etmişlerdir.

Aile birleşimi ile Almanya'ya gitmiş olan Özlem şu şekilde belirtmiştir:

1965 yılında babam ilk başta buraya işçi olarak geldi. 1976 yılında bizi de yanında

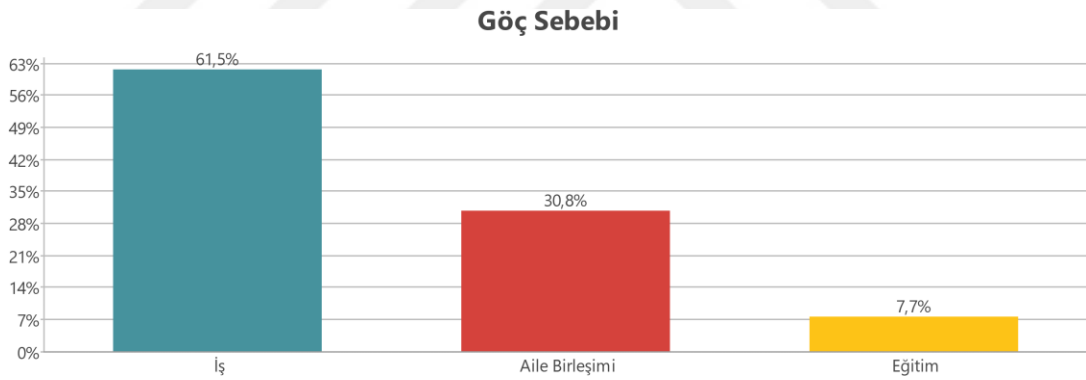
götürdü Almanya'ya (Özlem, Görüşme).

Uyum ise “*evlenerek geldim Almanya'ya*” diyerek aile birleşimi ile göç ettiğini belirtmiştir.

Aile birleşimi göçü evlenerek olduğu gibi, ebeveynlerinin ‘götürmesi’ şeklinde olmaktadır. Evlenerek Almanya'ya giden katılımcılardan Yabancı hariç hepsi kadındır. Göç sebebi ile ilgili edinilen bulgular neticesinde kadın katılımcıların çoğunluğunun evlilik ya da eşlerinin işleri dolayısı ile göç ettiklerini söyleyebiliriz.

Eğitim amacıyla göç eden Memleket Almanya'ya yüksek lisans eğitimi amacıyla gitmiştir. Hasret'in kocası Almandır, evlendikten sonra Güney Afrika'da yaşamaktayken kocasının işinden dolayı Almanya'ya gitmişlerdir. Bu sebeple Hasret'in ilk göç sebebi evlenme iken Almanya göç sebebi “*pandemi zamanı eşim online olarak iş buldu. Biz o zaman, çocuklarla Türkiye'de kaldık. İlk eşim gitti, sonra ben ve çocuklar Almanya'ya gidebildik*” sözlerinden anlaşıldığı üzere eşinin işidir.

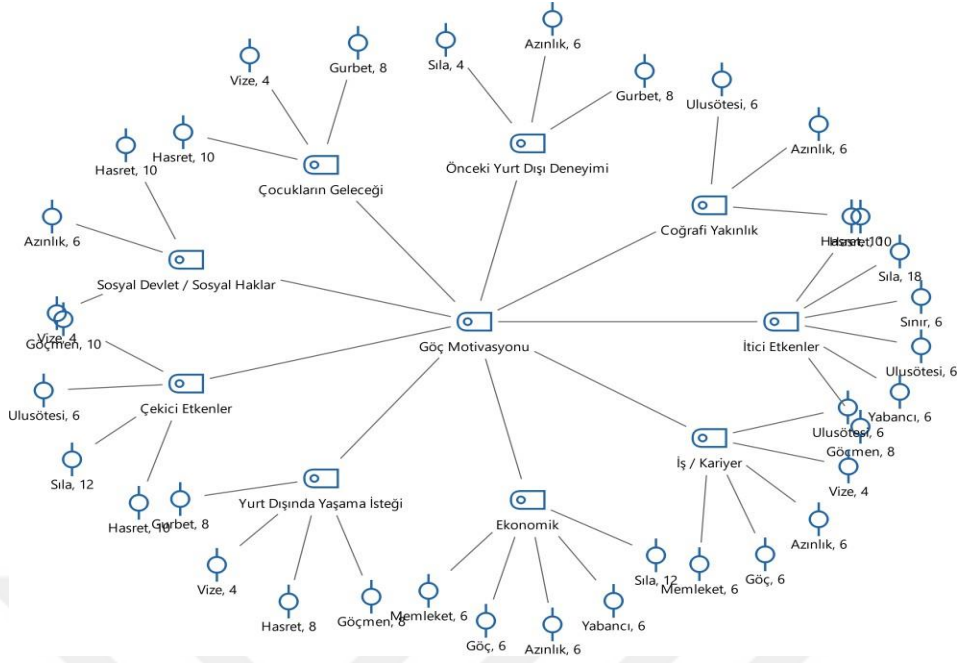
Katılımcıların göç sebeplerinin yüzdelik dağılımı Şekil 3.5'de verilmiştir.

Şekil 3.5. Göç Sebebi Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.5'deki yüzdelik dağılımdan saptandığı üzere iş sebebiyle göç % 61,5 ile en yüksektir. Bunu % 30,8 ile aile birleşimi ve %15,4 ile gönüllü çalışma takip etmektedir. Eğitim ve aile birleşimi ise en düşük oranda % 7.7'dir.

Görünürdeki göç sebepleri belirtilen şekillerde olmakla beraber katılımcıların Almanya'ya göç etme motivasyonları çeşitlidir. Göç motivasyonu olarak 9 adet alt kod atanmıştır. Bu alt kodlar Şekil 3.6'daki göç motivasyonu kod haritasında modellenmiştir.

Şekil 3.6. Göç Motivasyonu Modeli

Şekil 3.6’da görüldüğü üzere göç motivasyonu altındaki alt kodlar itici etmenler, iş/kariyer motivasyonu, ekonomik gerekçe, yurt dışında yaşama isteği, çekici etmenler, çocukların geleceği, önceki yurt dışı deneyimleri, sosyal haklar ve coğrafi yakınlıktır. Sosyal devlet yapısının getirdiği sosyal haklar, ‘sosyal devlet/sosyal haklar’ olarak; Türkiye’deki koşulların itmesi veya Türkiye’deki yaşam standardının düşük olması ‘itici etmenler’ olarak; Almanya’nın fırsatlar, özgürlükler, güvenlik gibi çekici etkenlere sahip olması ‘çekici etmenler’ olarak kodlanmıştır.

Katılımcıların çeşitli göç motivasyonları olmakla beraber, bir kişinin tek bir motivasyonu olmadığı, birçok faktörün katılımcı göçmenin göç etmesinde iç içe geçmiş etkenler olduğu görülmektedir.

“*Ekonomik şartlar ve bozunlan sosyo-kültürel yapı*” ise Yabancı’nın dile getirdiği göç sebepleridir. Bu doğrultuda Yabancı’nın ekonomik, sosyal ve kültürel yapıdaki itici faktörler sebebiyle göç ettiği söylenebilir.

Memleket’in göç motivasyonu üzerine şöyle söylemiştir:

Beni tatmin eden bir iş bulamamıştım ve bulma ihtimalim de düşüktü. Mesleğimle ilgili olsun ya da olmasın, görüştüğüm yerler istisnasız asgari ücret teklif ediyorlardı. [...] Türkiye’yi politik atmosferden dolayı değil, tamamen ekonomik

sebeplerle terk ettim. Halbuki aklımda master yapmak bile yoktu. Master bir tür kaçış biletiydi benim için. (Memleket, Görüşme).

Memleketin bu söylemlerinden temel göç motivasyonu iş/kariyer ve ekonomik olduğu görülmektedir. Eğitim sebebiyle göç eden Memleket, bunu göç edebilmek için bir araç olarak kullandığını ve bu göçün aslında bir ‘kaçış’ olduğunu belirtmiştir.

Göç motivasyonu olarak Göç’ün belirttikleri şunlardır:

Ülkedeki ekonomik durum gitgide hem aile şirketimizi hem de birey olarak beni etkilemeye başlamıştı. Bunun yanı sıra hem yurt dışında aldığım eğitim hem de kendi imkanlarımla edindiğim eğitimi kariyerim adına yeterince değerlendiremediğimi hissediyordum. Bunun sonucunda hem Avrupa hem de daha uzak ülkeler olmak üzere fırsatları değerlendirmeye başladım ve 2020 yılının başında Berlin’e, yine bir medikal cihaz üreticisi bir firmada satış temsilcisi olarak gittim. (Göç, Görüşme).

Bu cümlelerinden Göç’ün motivasyonunun ekonomik ve iş/kariyer olduğunu söyleyebiliriz. Göç, edindiği eğitim ve kariyerini ‘değerlendirme’ amacı ile göç etmek ve bozulan ekonomisini düzeltmek üzere yola çıkmıştır.

Sıla kendisini Almanya’ya gitmeye yönelten sebepleri aşağıdaki gibi belirtmiştir:

Bizim birçok akraba Almanya’da annemin bütün kuzenleri Almanya Köln’de yaşıyor. Onların Türkiye’ye geldiklerinde güzel bir hayatlarının olması ekonomik anlamda rahat olmaları beni etkilemişti. Birde burada kendimi daha rahat hissediyorum, Erasmuss için Almanya’ya geldiğimde bile burada çok tanıdığım vardı, bana çok yardımcı oldular. Bu durumun benim için artı bir etkisi vardı (Sıla, Görüşme).

Sıla’nın göç motivasyonları önceki yurt dışı deneyimi, ekonomik, itici ve çekici etmenler arasındadır. Almanya’daki ekonomik rahatlığın çekiciliği ve kendisini ülkesinde rahat hissetmemesi göç etmesinde etkindir.

Azınlık’ın göç faktörleri şunlardır:

Almanya’yı seçmemin bir önemli nedeni daha öncesinde Dresden’de geçirdiğim 3 aydan duyduğum memnuniyetti. Aynı zamanda (ABD ya da Uzak Doğu’ya kıyasla) Türkiye’ye olan yakınlığı, kültürel uyum, sosyal devlet anlayışı, Almanya’nın ekonomik durumu ve mühendislik alanındaki fırsatlarının çokluğu benim için en

önemli faktörlerdi (Azınlık, Görüşme).

Azınlık'ın göç motivasyonları önceki yurt dışı deneyimi, coğrafi yakınlık, ekonomik, iş/kariyer, sosyal haklar olarak saptanmıştır. Azınlık'ın söylemlerinden ülkesinden göç etmeye zaten niyetli olduğu Almanya seçiminin Türkiye'ye yakınlığı ve mesleğini icra etmedeki 'fırsatları' olduğu görülmektedir.

Vize ve ailesinin motivasyonları kendi beyanıyla şu şekildedir:

[...]Üzerine eşim, ikiz çocuklara hamile kalınca hem de sosyal hakların olması dolayısıyla, Almanya'ya taşınma kararı aldık. Hem benim yapmak istediğim iş, turizm gastronomi, alanında Berlin çok cazip bir şehir. Bir de sosyal haklar ve çocuklara tanınan haklar da bizi motive eden durumlardı (Vize, Görüşme).

Bu beyanlar üzerinden göç motivasyonlarının yurt dışında yaşama isteği, çocukların geleceği, sosyal haklar ve iş/kariyer olduğunu söyleyebiliriz.

Hasret temel göç motivasyonunu, "Yurt dışında yaşamak isteğim evlenmeden önce de vardı. Bir şekilde azınlık hissediyordum" olarak tanımlarken Almanya tercihini şu şekilde belirtmiştir:

Hayatımın garanti olması. Türkiye'ye yakın bir ülke. Güvenli bir ülke. Türkiye'de kızlarımı büyütmek istemedim. Okula yürüyerek gidiyor kızlarım. Bunu hayal ediyordum hep. Öğretmen olarak Türkiye'de çok ezildim. Burada öyle değil. Almanya'da etiketlenme, dini özgürlük, sağlık sistemi, kızlarımın daha güvende olması gibi durumlar var (Hasret, Görüşme).

Hasret'in temel motivasyonu kendi deyimiyle 'yurt dışında yaşama isteği'dir. Bunun yanı sıra sosyal haklar ve çocuklarının geleceğinin yanı sıra coğrafi yakınlık da önemlidir. İtici ve çekici faktörlerin varlığı da genel motivasyonundan çıkarılabilir. Mesleki olarak 'ezilmesi' ise iş/kariyer bağlamının önemini de vurgulamaktadır.

Ailece Almanya'ya gitmeleri ile ilgili Gurbet şunları dile getirmiştir:

[...]Ardından İstanbul'dan kaçış ve üniversiteyken de hep Türkiye dışında yaşamayı istiyorduk. [...]Asıl gelme sebebimiz, bu taraflara hep ilgi ve alakamızın olması, burada güzel anılar biriktirmiş olmamız ve çocukların özellikle eğitim hayatı ile ilgili imkan sunabilmek (Gurbet, Görüşme).

Önceki yurt dışı deneyimi ve yurt dışında yaşama isteği ile beraber çocukların geleceği Gurbet ve ailesinin ana motivasyonudur.

Çocuk sahibi olan göçmen katılımcıların göç motivasyonlarındaki ana etkenlerin çocukların geleceği ve sosyal haklar olduğunu görüyoruz.

Göçmen Almanya seçimini şu şekilde dile getirmiştir:

Özel olarak Almanya gibi bir düşüncem olmadı, gelişmiş bir Avrupa ülkesinde yaşamak istiyordum fakat burası denk geldi ve burası sosyal hizmetin “babası” olarak da tanımlandığı için, burada yaşamak benim için güzel bir fırsat olabilir diye düşündüm. Buraya yaşamayı seçmesem de çok fazla olumlu sebebi vardı. Mesela burada çok fazla Türk var, bir şey olduğunda bağ kurabileceğim insanlar da var (Göçmen).

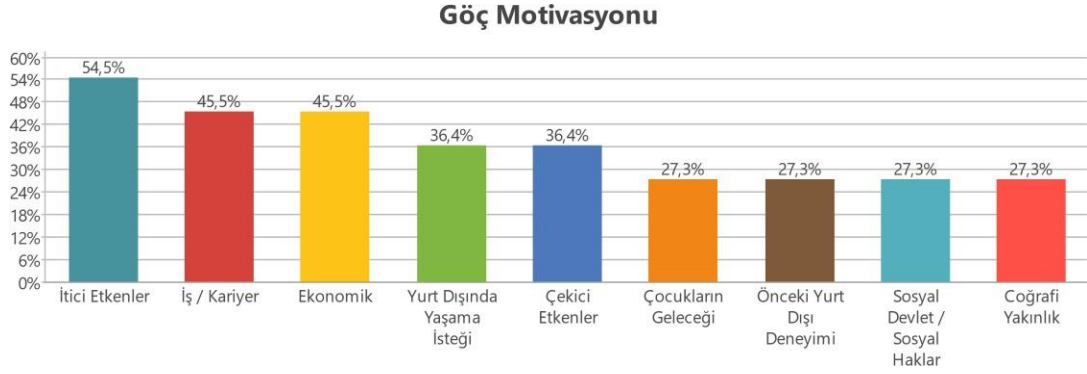
Göçmen’in bu sözlerinden Almanya’ya göç etme isteğinden öte yurt dışında yaşama isteğinin ana motivasyon olduğu saptanmıştır.

Kendisini Almanya’ya itme nedenleri olarak Ulusötesi’nin belirttikleri şunlardır:

Türkiye’de çok önümü göremiyordum, [...] Daha sonra Erasmus döneminde gördüğüm Almanya’yı burası ile karşılaştırdığım zaman sorgulamaya başladım. Daha sonraburanın yaşam standartlarının yüksek olması, insana değer verilmesi, beni motive eden şeylerdi. Bir de artık o “gurbet” kavramının en azından bizim nesil için büyük oranda anlamını yitirdiğini düşünüyorum. Yani uçakla, 2-3 saate Türkiye’ye gidebiliyorum. Şimdi bizim bölümün atamaları yapıyor yıllık Sosyal Hizmet Bölümü mezunu 20 bin civarındayken atama sayısı 15-20 kişiydi. Bu durum da beni buraya iten nedenlerdendi (Ulusötesi).

Çekici ve itici etmenler Ulusötesinin temel motivasyonlarıdır. Bunların yanı sıra iş/kariyer ve coğrafi yakınlık da etkilidir. Ulusötesi, imkanların coğrafi uzaklığı ortadan kaldırmasıyla aslında göç alanındaki temel ‘gurbet’ kavramını ne denli dönüştürdüğünün vurgusunun yapmıştır. Kavramsal ve yaşamsal bu dönüşümün genç neslin göç ederken gösterdikleri atılımcılığın altında yatan ana faktörlerden olduğu söylenebilir.

Katılımcıların Almanya’ya göç etme motivasyonları Şekil 3.7’de yüzdelik olarak verilmiştir.

Şekil 3.7. Göç Motivasyonları Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.7’de belirtildiği üzere % 54,5’lik en yüksek motivasyon, Türkiye’deki koşulların itmesi veya Türkiye’deki yaşam standardının düşük olması, olarak kodlanan itici etmenlerdir. % 45.5 ile iş/kariyer motivasyonu ve ekonomik gerekçe ikinci en yüksek motivasyondur. Üçüncü sırada % 36,4 ile yurt dışında yaşama isteği ve çekici etmenler bulunmaktadır. Çocukların geleceği, önceki yurt dışı deneyimleri, sosyal devlet/sosyal haklar olarak kodlanan sosyal devlet yapısının getirdiği sosyal haklar ve coğrafi yakınlık ise % 27,3 ile diğer göç motivasyonlarıdır.

Daha önce Almanya ya da herhangi başka bir ülkede bulunma durumlarına baktığımızda katılımcıların çoğunluğu böyle bir deneyimlerinin olduğunu belirtmişlerdir.

Azınlık farklı ülkelerdeki yurt dışı deneyimlerini şöyle aktarmıştır:

Almanya’ya taşınmadan önceki 4-5 senenin büyük bir kısmını farklı nedenlerle yurtdışında geçirmiştım. İlk olarak 2012’de Dresden, Almanya’da staj, sonra Paris, Fransa’da Erasmus öğrenci değişimi programına katıldım, sonrasında yüksek lisansımı bir yıl Lausanne, İsviçre bir yıl da Boston, ABD’de tamamladım (Azınlık, Görüşme).

Vize ise yurt dışı tecrübelerini “bir süre Londra’da ve New York’ta yaşadım sonra” sözleriyle dile getirmiştir.

Eğitim ile yurt dışı tecrübesi yaşayan Sıla şunları söylemiştir:

Öğrenci iken Almanya’ya Erasmuss ile gelmişim, ardından Türkiye’ye döndüğümde neden Almanya’da yaşamayım dedim ve Türkiye’ye geldiğimde

Almanca kursuna gittim. (Sıla, Görüşme).

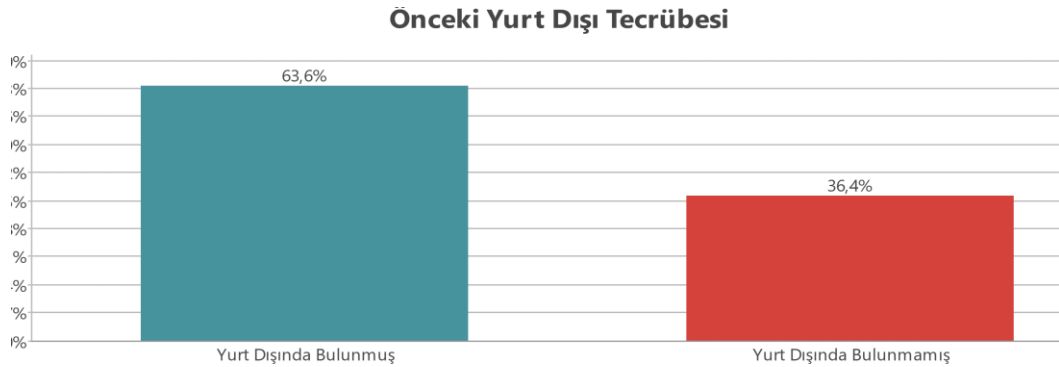
Ulusötesi ise:

Erasmus ile altı ay kadar ilk Almanya'ya geldim daha sonra Türkiye'ye geri döndüm” (Ulusötesi, Görüşme).

Uluslararası çeşitli eğitim programları gençlerin farklı ülkelerde eğitim alma ve farklı ülkelerde tecrübeler yaşama imkanı sunmaktadır. Bu tecrübeleri kimi gençlerde eğitim sonrasında yaşamlarını sürdürme amaçlı bir göç motivasyonuna dönüşmektedir. Gerek eğitim gerekse farklı gerekçelerle dünyanın farklı ülkelerinde yaşam tecrübesi olan kişilerin göç etme konusunda daha istekli ve cesaretlili olduğunu söyleyebiliriz.

Daha önce herhangi bir ülkede bulunma deneyimi olmadığını Göçmen, “...ama hep yurt dışına gitmek istedim” sözleriyle dile getirmiş ve kendisini yola çıkaranın ‘hayali’ olduğunu belirtmiştir. Memleket ise “yurtdışı biraz macera olur, bolca deneyim olur. Hadi bir deneyeyim diyerek yola çıktım” diye belirtmiştir. Ülke dışında bulunma tecrübesi olmamasına rağmen içsel bir güdü de kişilerin göç kalkışmasında etken olmaktadır.

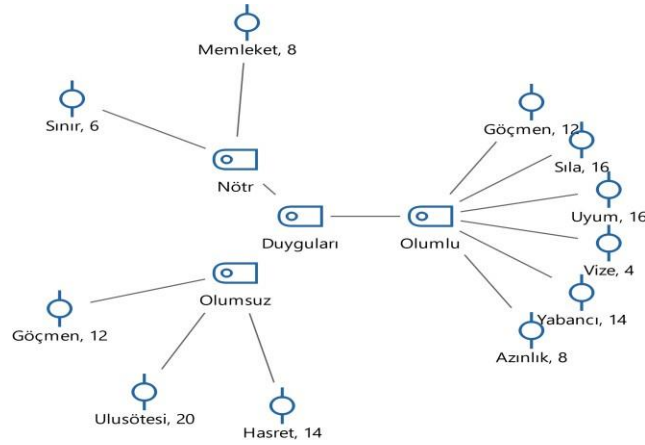
Katılımcıların Almanya'ya göç etmeden öncesindeki yurt dışı tecrübeleri yüzdelik olarak Şekil 3.8’de verilmiştir.

Şekil 3.8. Göç Öncesi Yurt Dışı Tecrübesi Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.8’deki yüzdelik dağılımdan saptandığı üzere katılımcıların % 63,6 gibi bir çoğunluğu Almanya’ya göçmeden önce yurt dışında bulunmuş, % 36,4’ü ise yurt dışında bulunmamıştır.

Katılımcıların göç öncesi karar verme sürecindeki his ve beklentileri Şekil 3.9’da göç öncesi duygu alt kodları ile haritalandırılmıştır.

Şekil 3.9. Göç Öncesi Duygu Modeli

Şekil 3.9’da görüldüğü üzere göç öncesindeki duygulara ait alt kodlar olumlu, olumsuz ve nötr olarak belirlenmiştir. ‘Nötr’ alt kodlaması katılımcının herhangi bir duygu hissetmemesi ya da belirtmemesi üzerine yapılmıştır. Korkulu, kaygılı, suçlu olarak belirttikleri hisleri ‘olumsuz’ duygular olarak kodlanırken; iyimser, mutlu, heyecanlı, motive, istekli, kararlı, rahat olarak belirttikleri hisleri ‘olumlu’ hisler olarak kodlanmıştır.

Göç öncesi duygulara baktığımızda katılımcıların çoğunluğunun olumlu duygularla yola çıktığını görürüz.

Diğer 10 katılımcı ise olumlu hisler içinde olduklarını belirtmişlerdir. Göç olumlu duyguları şöyle dile getirmişlerdir:

Sanırım daha önce yurt dışında yalnız başıma yaşamış olmanın verdiği özgüvenden kaynaklı bir rahatlık ve kararlılık vardı. (Göç, Görüşme).

Gurbet ise duygularını “daha önce de geldiğimiz bir yer olduğundan çok korkuduymadım daha çok heyecanlıydım mutluydum” sözleriyle dile getirmiştir.

Daha önceki yurt dışı tecrübelerinden kaynaklı olarak olumlu duygularla yola çıkmıştır Göç ve Gurbet. Önceki tecrübelerin sağladığı bilgi ile duyulan ‘özgüven’ beraberinde heyecan, mutluluk, rahatlık gibi olumlu duyguları getirmiştir.

Uyum “isteyerek gittiğim için uyum sağladım” diyerek olumlu duygularını belirtirken, Göçmen “Bir amaçla geldiğim için buraya kendimi sürekli motive ettim. “zorlu bir süreç ama bunlar sadece adımları” diyerek” demiştir. Uyum ve Göçmen’in motivasyon ve isteklerinin yoğun olması olumlu duygular beslemelerine yol açmıştır.

Bir diğ er taraftan olumsuz duygulara da sahip olan Göçmen bu duygularını Ő u sözlerle dile getirmiŐ tir:

Ben sosyal bir insanım ve Türkiye 'deyken bir arkadaş çevrem vardı ve burada yalnız kalmaktan çok korkuyordum (Göçmen, GörüŐüme).

Göçmen'in zorlu süreçle ilgili biliŐ sel süreci ve motivasyonu tam olmakla beraber korku ve kaygı gibi olumsuz duyguları da hissetmektedir.

Hasret ise olumsuz duygularını Şöyle dile getirmiŐ tir:

Bunca işçi nasıl yapacağ ım diye düşündüm. Daha   nce Güney Afrika'ya giderken de çok uğ raŐ mıŐ tım. Evlilik sürecinde de      ke prosedürleri ile uğ raŐ tım. Gözüm çok korkuyordum yüzden (Hasret, GörüŐüme).

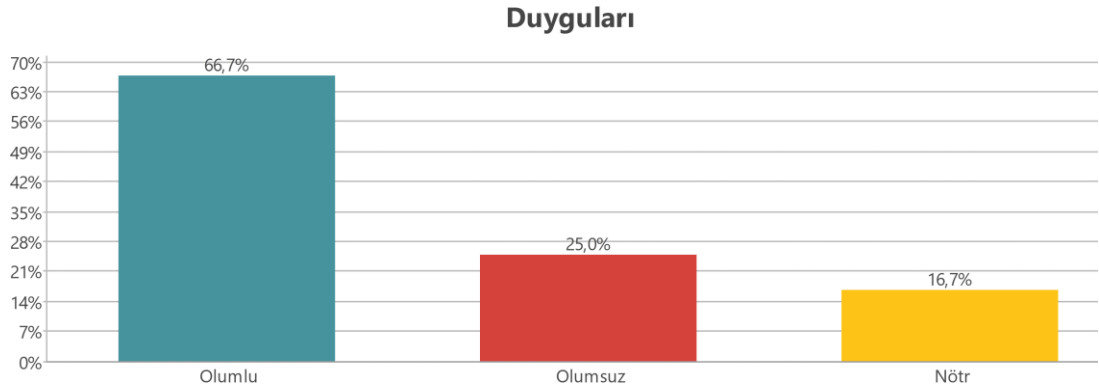
G     sürecinin yarattığ ı prosedürleri ve getirdiğ ı zorlukları daha önceden tecrübe etmiŐ  olması Hasret'te bir korku yaratmıŐ tır.

Ulusötesi "ilk baŐ ta suçluluk duygusu hissettim. Sanki daha iyi bir hayat yaŐ amak için ailemi geride bırakmıŐ ım gibi geldi" sözleriyle olumsuz duygularını belirtmiŐ tır.

Olumsuz duygular belirten katılımcıların duygularına baktığ ımızda korkunun baskın olduğ unu görürüz. Bir diğ er olumsuz duygu ise su  luluktur, 'daha iyi bir hayat' için g    edilirken 'geride bırakma' hissinin yarattığ ı bir suçluluk.

Memleket duygularını "hadi bir deneyeyim diyerek yola   ıktım. Dramatik bir durum yoktu" olarak belirtirmiŐ ; Sınır ise "bilmediğ im  evre bilmediğ im bir yere gidiyorum sonuçta" diyerek duygu belirtmemiŐ tir. Her ikisinin duyguları, biliŐ sel ve edimsel süreçteki anlamlandırmaları duygusal açıdan nötr olduklarını göstermektedir. Bu bağ lamda g    öncesindeki süreci daha biliŐ sel ele aldıkları ve duygusal bir anlam yüklemeden uzak durdukları dikkat çekmektedir.

G      ncesi katılımcı duyguları yüzdesi Ő ekil 3.10'da verilmiŐ tir.

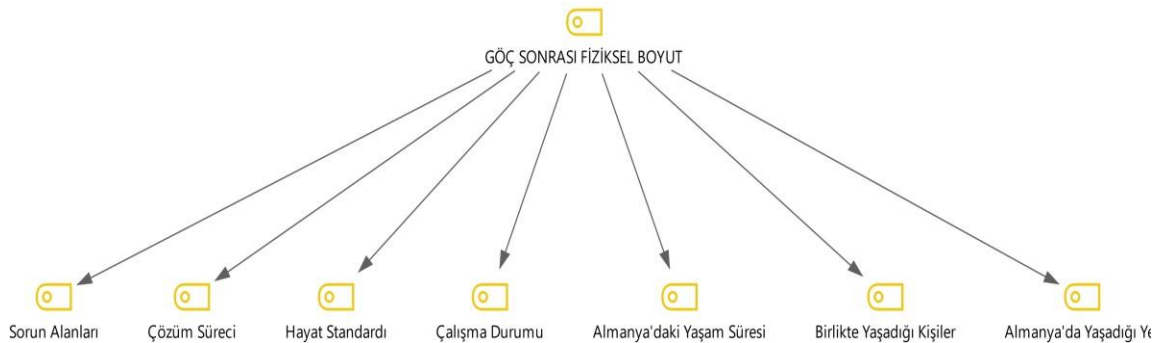
Şekil 3.10. Göç Öncesi Duygular Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.10'a baktığımızda katılımcıların göç öncesinde % 66,7 ile en yoğun olarak olumlu duygulara sahip olduklarını görürüz. Olumsuz duygulara sahip olanlar % 25,0 iken nötr olanlar en düşük oranda % 16,7'dir.

3.2. Katılımcıların Göç Sonrası Yaşantıları: Fiziksel Boyuta İlişkin Bulgular

Bu bölümde Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin Almanya'ya göç ettikten sonraki yaşantılarının fiziksel boyutun bulguları incelenecektir. Bu kategori katılımcıların Almanya'ya göç ettikten sonra nerede ve kimlerle yaşadıkları, ne iş yaptıkları; fiziki yaşam koşullarında ve hayat standartlarında ne gibi değişiklikler olduğu; Almanya'da yaşadıkları sorunlar, gereksinimleri, sorunlarını nasıl çözdükleri ve gereksinimlerinin nasıl karşılandığına ilişkin bilgileri kapsamaktadır.

Göç sonrası fiziksel boyut kategorisindeki hiyerarşik kod-alt kod modeli Şekil 3.11'deki gibi haritalandırılmıştır.

Şekil 3.11. Göç Sonrası Fiziksel Boyut Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 3.11'de belirtildiği üzere 'Göç Sonrası Fiziksel Boyut' olarak kodlanan göç

sonrası fiziksel yaşam boyutu kategorisindeki ana kodlar ‘Almanya’da Yaşadığı Yer’, ‘Birlikte Yaşadığı Kişiler’, ‘Almanya’daki Yaşam Süresi’, ‘Çalışma Durumu’, ‘Hayat Standardı’, ‘Sorun Alanları’ ve ‘Çözüm Süreci’dir. Kodlara bağlı olan alt kodlar ise konu içerisinde her bir kodun bulguları verilirken detaylandırılacak ve derinlemesine incelenecektir.

Katılımcıların göç sonrası yaşamlarına dair Almanya’da ikamet ettikleri yer ve süre, çalışma durumlarına dair fiziki boyuta ilişkin genel bilgiler Çizelge 3.3’deki tabloda şematik olarak verilmiştir.

Çizelge 3.3. Göç Sonrası Fiziki Yaşam

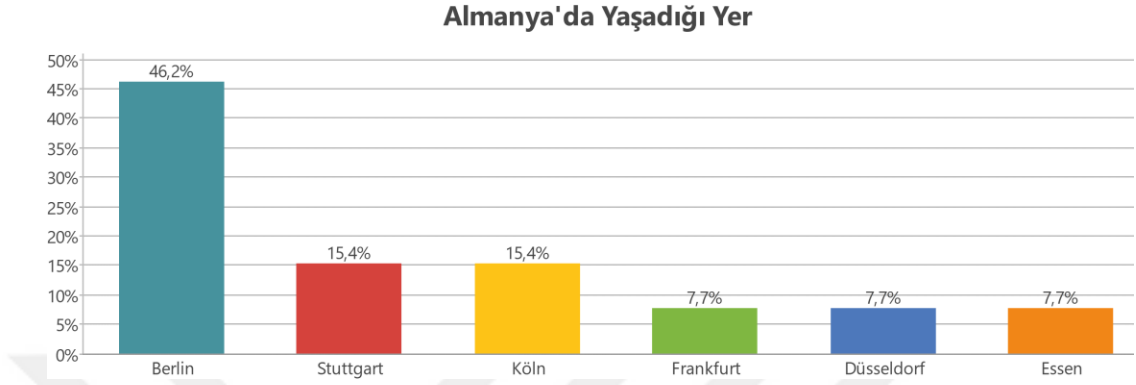
Katılımcı	Almanya’da Yaşadığı Yer	Konum	Almanya’da Yaşadığı Süre	Almanya’da Çalışma Durumu
Gurbet	Düsseldorf	Merkez	5 Yıl	Çalışmıyor
Göçmen	Frankfurt	Köy	2.5 Yıl	Çalışıyor
Hasret	Stuttgart	Köy	2 Yıl	Çalışmıyor
Memleket	Berlin	Merkez	10 Yıl	Çalışmıyor
Sıla	Berlin	Köy	3 Yıl	Çalışıyor
Sınır	Stuttgart	Kasaba	45 Yıl	Çalışmıyor
Ulusötesi	Berlin	Merkez	2 Yıl	Çalışıyor
Uyum	Köln	Kasaba	29 Yıl	Çalışmıyor
Vize	Berlin	Merkez	5 Yıl	Çalışıyor
Özlem	Köln	Kasaba	42 Yıl	Çalışmıyor
Yabancı	Essen	Köy	5 Yıl	Çalışıyor
Azınlık	Berlin	Merkez	3 Yıl	Çalışıyor
Göç	Berlin	Merkez	3.5 Yıl	Çalışıyor

Çizelge 3.3’deki veriler incelendiğinde katılımcılardan 6 kişinin Berlin’de ikamet etmekte olduğunu görürüz. İçlerinden Sıla köyde, diğerleri ise merkezde yaşamaktadırlar. Özlem ve Uyum Köln’de kasabada yaşamakta, Hasret ve Sınır Stuttgart’ta yaşamaktadır. Diğer katılımcılar Almanya’nın farklı illerinde yaşamaktadırlar. Kasabada yaşayan 2 katılımcı, merkezde yaşayan 6 katılımcı ve köyde yaşayan 4 katılımcı vardır.

Katılımcıların çoğunluğu Berlin’de yaşamaktadırlar. Bu katılımcıların demografik özelliklerine baktığımızda iş bularak göç eden, genç göçmenler olduklarını görürüz. Bu bağlamdan Berlin şehrinin iş fırsatları ile genç nüfusu çeken bir yapısının olduğunu söylemek

mümkündür.

Katılımcıların Almanya’da yaşadıkları şehirlerin yüzdelik dağılımını Şekil 3.12’de verilmiştir.

Şekil 3.12. Almanya’da Yaşanılan Şehir Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.12’de katılımcıların Almanya’da yaşadıkları şehirlerin yüzdelik dağılımını incelediğimizde, % 46,2 ile en fazla yerleşimin Berlin’de olduğunu saptarız. Stuttgart ve Köln % 15,4 ile ikinci sırada; Frankfurt, Düsseldorf ve Essen % 7,7’lik en düşük dilimde yer almaktadır.

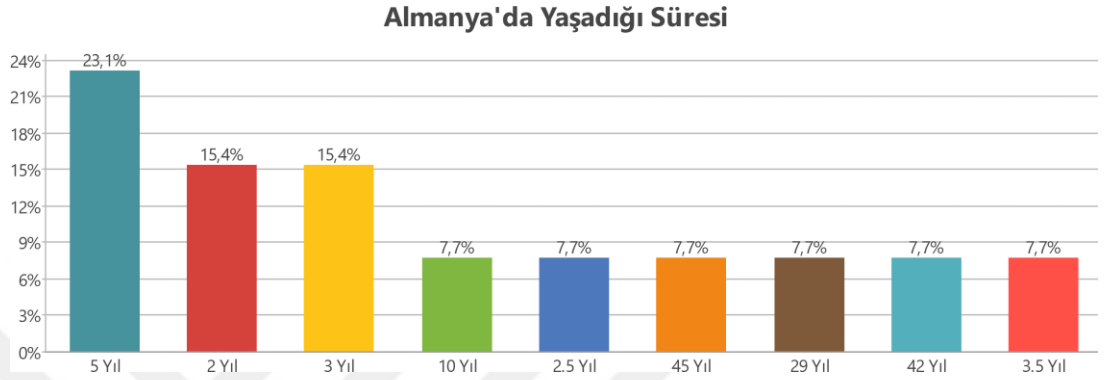
Katılımcıların Almanya’da ikamet etme sürelerine baktığımızda, katılımcılar içerisinde Almanya’da en uzun süre ikamet edenler Almanya’da 45 yıldır yaşayan Sınır ve 42 yıldır yaşayan Özlem’dir. Uyum 29 yıl ve Memleket 10 yıldır Almanya’da yaşamaktadırlar. Diğer 9 katılımcı 5 yıl ve daha kısa süredir Almanya’dadır. Katılımcılardan en kısa süredir Almanya’da yaşayan 2 yıl ile Ulusötesi ve Hasret’dir. 2 yıl ile 45 yıl gibi geniş bir aralıktaki Almanya yaşam süresi katılımcıların sorun alanları ve gereksinimlerinin çeşitliğine dair veriler de sunmaktadır.

Uzun süredir Almanya’da yaşayan katılımcıların Alman toplumuna bir nevi entegre oldukları söylenebilir. Dile getirdikleri sorun alanlarını daha çok göç süreçlerinin başlarında yaşamışlardır. Gereksinimleri ise çoğunlukla aile ve çocuklarının iyilik halleridir. Yeni göç etmiş olanların yaşadığı dil ve barınma sorunlarını eski göç edenlerin yoğunlukla yaşamıyor olmaları da elde edilen bulgular arasındadır.

Demografik özelliklerine baktığımızda Almanya’da yaşama süresi daha kısa olanlar iş bularak göç etmiş gençlerdir. Aile birleşimiyle göç etmiş katılımcıların çoğunluğu daha uzun süredir Almanya’da ikamet etmektedir. Bu verilerle eskiden göç etmiş olan göçmenlerin

daha çok evlenme yoluyla gittiğini, yeni göç eden kesimin ise iş göçü olarak gittiğini söyleyebiliriz. ‘Beyin göçü’ olarak adlandırılan bu sürecin son yıllarda yoğunlaştığı da bu veriler doğrultusunda söylenebilmektedir.

Katılımcıların Almanya’da yaşadıkları sürelerin yüzdelik grafiği Şekil 3.13’de verilmiştir.

Şekil 3.13. Almanya’da Yaşama Süresi Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.13’de görüldüğü üzere Almanya’da en uzun yaşama süresi % 23,1 ile 5 yıldır. 2 ve 3 yıldır yaşama yüzdesi % 15,4 ile ikinci sıradadır. Diğer yaşam süreleri ise %7.7’lik dilimdedir.

Almanya’ya göç ettikten sonra katılımcıların çalışma durumlarına baktığımızda, katılımcılardan 7 kişi çalışmaktadır. Bunlardan Sıla ve Göçmen, belirli bir ücret ve kalacak yer karşılığında gönüllü çalışmacı olarak çalışmakta; Ulusötesi ise denkliğini alarak aile koçluğu ve sosyal hizmet uzmanlığı yapmaktadır.

Göç iş bularak gittiği firmadaki konumunu şöyle dile getirmiştir:

Geldiğimden beri aynı şirkette çalışmaktayım. İşe başladığımda satış temsilcisi olarak görev yapıyordum. 2023 yılı itibariyle şirketin bütün Global satış operasyonundan sorumlu satış direktörü olarak görev yapıyorum (Göç, Görüşme,)

Yabancı ise “...şimdi yaklaşık 1,5 yıldır Almanya’nın Essen şehrinde 12 dükkanın tüm her şeyini ben kontrol ediyorum” diyerek çalıştığı yerde bulunduğu üst düzey konumu belirtmiştir.

Vize ise iş kurarak gittiği Almanya’da “şimdi öğretmenlik yapıyorum burada matematik ve biyoloji öğretmeni olarak eğitim alıyorum, bir yandan da çalışıyorum

Almanya’da öğretmen açığı çok fazla olduğu için” diyerek farklı bir alanda çalışıyor olduğunu belirtmiştir.

Çalışma amacı ile Almanya’ya göç eden katılımcılar buldukları işlerde halen çalışmaktadırlar. Gerek mesleki denkliklerini tamamlayarak gerek çalışma hayatında başarı elde ederek çalışma hayatlarında terfi almış olanlar vardır. Mesleki tatmin ve iş tatmini de göçmenlerin adaptasyon süreçlerinde etkili olan faktörlerdendir.

Demografik özelliklerine baktığımızda belirli meslek ve iş kollarında eğitim almış ya da çalışmış olmalarına rağmen Almanya’da farklı bir alanda çalışmakta olan katılımcı göçmenler vardır. Bu durumun ana sebebinin Almanya’daki mesleki ‘açıklar’ olduğu söylenebilmektedir.

Ayrıca, Türkiye’den göç eden kişilerin çalışma hayatında mesleklerini icra edebilmeleri için eğitim denkliği ile mesleki yeterlilik olarak birtakım koşulları sağlamaları gerektiğini görürüz.

Aktif olarak iş hayatında bulunmayan Memleket çalışmama durumunu, *“Uzun zaman önce el sıkıştığım bir projeye başlamak üzere bekliyorum”* olarak belirtmiştir.

Sınır, *“Evlenmeden önce çalışmıyordum, evlendikten sonra burada da çalışmadım”* diyerek hiç çalışma geçmişinin olmadığını belirtmiştir. Çalışmayan 5 katılımcının ise öncesinde çalışma geçmişleri vardır ve çeşitli sebeplerden şu an çalışmamaktadırlar.

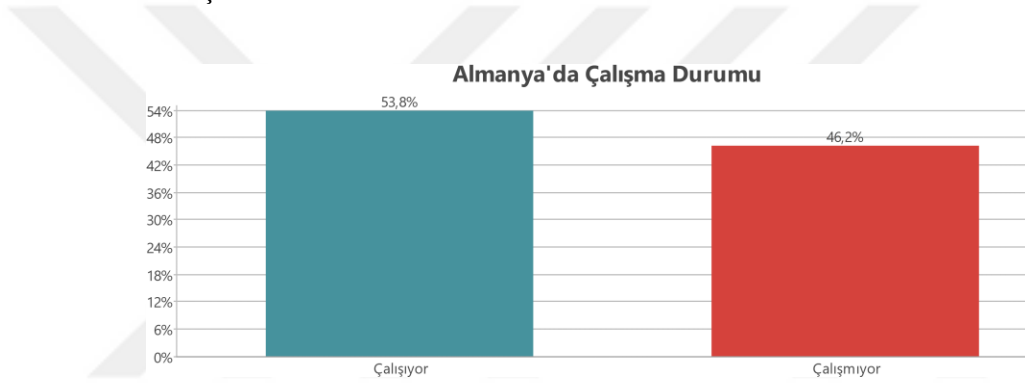
Gurbet çalışmama durumunu şöyle açıklamıştır:

Şimdi çalışmıyorum, ben doğum izninde gelmiştim buraya. Burada çocukların üç yaşına kadar kreş bulması biraz zor burada. İki yıl evde dururum sonra, çocukları kreşe veririm diye düşünüyordum, sonra Covid-19 oldu, ve tamamen her yer kapandı. [...]Eşim de sürekli şehir dışına gittiğinden henüz cesaret edemedim çalışmaya. Her acil durumda, etrafta çocukları okuldan alacak, ya da ilgilenecek kimse yok (Gurbet, Görüşme).

Çocukları ile ilgilenme amacı ile iş hayatına ara vermiş olan Gurbet, çocuk bakımındaki zorlanma sebebi ile iş hayatına dönememiştir. Kadınların çocuk bakımını üstlenmesi ve iş hayatından uzak kalmasına Gurbet’in göç öyküsünde de şahit oluyoruz. Bir diğer taraftan da sosyal ağların olmaması çalışma ve iş hayatı bağlamında göçmenler açısından olumsuz bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özlem, “Ben de, dikiş nakış işleriyle uğraştım çok uzun zamandır. Şimdi emekli değilim, 65 yaşına kadar emekli olma hakkım var. Şimdilik çalışmayı düşünmüyorum” söyleminde bulunmuş; Uyum ise “[...]ben Almanya’da içecek toptancılığı dükkanımız vardı orada çalıştım ben” açıklamasıyla önceki iş yaşamına dair bilgi vermiştir. Katılımcıların emeklilik yaşları gelmesi sebebiyle artık çalışmadıklarını görüyoruz. Evli olan katılımcıların geçimlerini eşleri sağladığından çalışma hayatında olmak gibi bir zorunlulukları yoktur. Hasret bu durumu “köy sonuçta, sessiz sakin burada ev hanımı modundayım” diyerek belirtmiştir. Bu bağlamda aile birleşimi ile giden kadın katılımcıların çalışmadığını ve ‘ev hanımı’ olmayı tercih ettiklerini söyleyebiliriz.

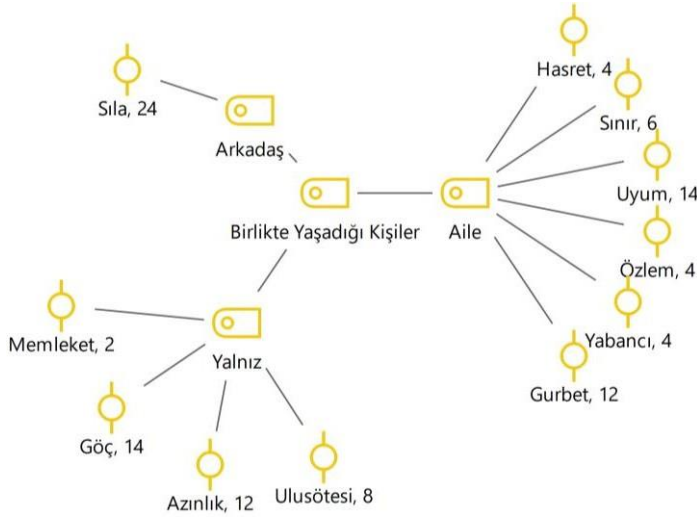
Göç sonrası katılımcıların Almanya’da çalışma durumları Şekil 3.14’de yüzdelik dilim olarak verilmiştir.

Şekil 3.14. Almanya’da Çalışma Durumu Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.14’deki bilgilere göre katılımcıların çalışma ve çalışmama oranları sırasıyla % 53,8 ve % 46,2 olarak neredeyse eşittir.

Katılımcıların göç sonrasında Almanya’da kimlerle birlikte yaşadıklarına ilişkin verilerin kod haritası Şekil 3.15’de modellenmiştir.

Şekil 3.15. Almanya’da Birlikte Yaşadığı Kişiler

Şekil 3.15’de belirtildiği gibi katılımcıların Almanya’ya göç ettikten sonra kimlerle yaşadıklarına ilişkin bulgular aile, yalnız ve arkadaş olarak kodlanmıştır.

Katılımcıların çoğunluğu eş ve çocuklardan oluşan çekirdek ailesiyle yaşamaktadır. Ailesiyle yaşayanlardan Yabancı “*biz sonra evlenip Almanya’ya taşındık*” diyerek eşiyle, çocuksuz yaşadıklarını belirtmiştir.

Evli ve çocuklu katılımcılardan Hasret “*İlk eşim gitti, sonra ben ve çocuklar Almanya’ya gidebildik*” demiş, Özlem ise “*1979 yılında burada evlendim. İki çocuğum var*” demiştir. Katılımcıların kimilerinin Almanya’ya göçtükten sonra aile kurduklarını, kimilerininse ailesi ile göç ettiklerini görürüz. Ailesi ile göç edenlerin yaşadıkları göç sürecinde hem bireysel hem ailesel etkenler söz konusudur. Aile içerisinde çocukların olmasıise göç öykülerine bir boyut daha katmaktadır.

“*Yine yalnız yaşıyorum*” diyen Göç yalnızlığının tekrarlandığını vurgulamış, hatabu durumla ilgili altta yatan sitemini de hissettirmiştir.

Arkadaşlarıyla yaşadığını Sıla, “*burada üç kadın yaşıyoruz onlar da Türk zaten*” sözleriyle belirtmiştir.

Katılımcıların göç öykülerine baktığımızda yalnız ya da aile veya arkadaşlarla yaşama durumunun birçok alanda etken olduğunu görebiliriz. Yalnız yaşayan göçmenlerde bir yandan Alman kültürünün de özünde olan bireysellikleri yoğunlaşırken bir yandan da birey olmanın öz farkındalığı ile özgüvenleri gelişmektedir. Sosyal ağlar bağlamında aile olanlar kendi

içlerinde sosyalleşip yardımlaşırken, yalnız olanların daha fazla sosyalleşme ihtiyacı doğmaktadır. Aile olup çocuklarıyla yaşayanların kendi sorun alanlarına bir de çocukların sorun alanları dahil olmaktadır.

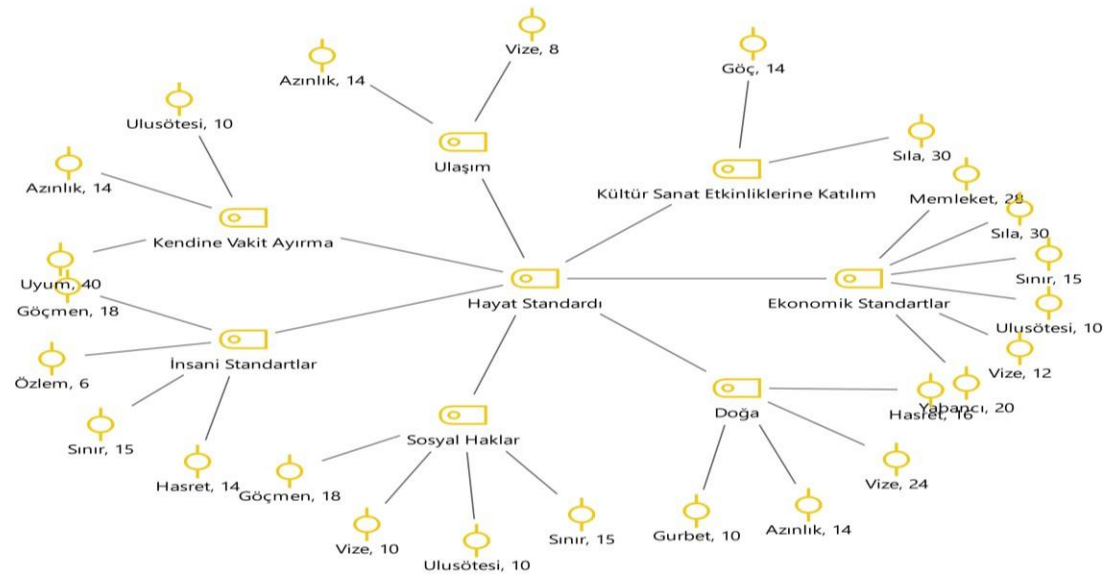
Katılımcıların Almanya’da birlikte yaşadığı kişilerin yüzdelerik grafiği Şekil 3.16’da verilmiştir.

Şekil 3.16. Birlikte Yaşadığı Kişiler Yüzdelerik Dağılımı

Şekil 3.16’da görüldüğü gibi % 54,5’lik oranla ailesiyle birlikte yaşayanlar çoğunluğu oluştururken, yalnız yaşayanlar % 36,4’lük oranda, arkadaşıyla yaşayanlarsa en düşük % 9,1 oranındadır.

Göç ile beraber katılımcıların fiziki yaşam koşullarındaki ve hayat standartlarındaki değişim bulgularının kod haritası Şekil 3.17’de modellenmiştir.

Şekil 3.17. Hayat Standardı Modeli

Şekil 3.17’deki modelde belirtildiği üzere hayat standardı bağlamındaki alt kodlamalar ekonomik standartlar, insani standartlar, sosyal haklar, doğa, kendine vakit ayırma, ulaşım ve kültür sanat etkinliklerine katılım olarak yapılmıştır. İnsani standartların artması ve insani olarak değer görme ‘insani standartlar’ olarak, doğayla iç içe olmak ‘doğa’ olarak, ulaşım kolaylığı ‘ulaşım’ olarak kodlanmıştır.

Hayat standartlarındaki ekonomik değişimi Göçmen “*Örneğin yurt dışına tatile gidebiliyorum ve param da buna yetiyor*” sözleriyle dile getirirken, Sıla “*Burada gönüllülük çalışması sırasında aldığım 350 Euro almama rağmen markete gittiğimde istediğim her şeyi alabiliyordum*” demiştir.

Ulusötesi “*Burada ben hem tek başıma yaşıyıp, hem masraflarımı karşılayıp hem deyurt dışına tatile gidebiliyorum*” diyerek ekonomik iyi halini vurgulamıştır.

Ekonomik standartlarının iyi olmasını Yabancı şu şekilde dile getirmiştir:

Bir şey alırken en basitinden fiyatına bakmadan alabiliyorum. Sebze meyve alırken çok fiyatına bakmıyorsun. Mesela buraya geldikten bir buçuk yıl sonra araba alabildim (Yabancı, Görüşme).

Ekonomik standartları yükselmiş olan katılımcıların bunu gelir artışından ziyade asgari geçim düzeyinin karşılanabilir oranda olmasına bağladıklarını görüyoruz. Diğer taraftan bazı katılımcılar tarafından belirtilen “lüks tüketim olarak görülen” gezmek ve araba almak gibi harcamaları da kolaylıkla yapabilmektedirler.

Göçmen hayat standartlarındaki değişim konusunda şunları söylemiştir:

Sanırım en başta, “insan” muamelesi görmek diyebilirim. Deneyimsiz biri olduğum halde düşüncelerime önem veriliyor (Göçmen, Görüşme).

Hasret’in görüşleri ise şöyledir:

Almanya Elçiliğinde “insan” gibi davrandılar. Duyulduğumu ve görüldüğümü hissettim (Hasret, Görüşme).

İnsani standartların artması olarak görülen bu bağlamda Sınır’ın görüşleri de “*İnsana verilen bir değer var burada*” olmuştur. ‘İnsan’ kavramına özellikle vurgu yapan göçmenler bunu görülmek, duyulmak, önem verilmek, değer verilmek üzerinden anlamlandırmışlardır. ‘Dışardan gelen’ bir göçmen olmaktan öte insan olarak değer görmek ve belirli haklara sahip

olmak hayat standartlarına katkısı olan bir faktördür. ‘İnsan’ kavramına vurgu yapan katılımcıların demografik bilgilerine baktığımızda hepsinin kadın olduğunu görürüz. Kadınların duydukları sosyo-kültürel ihtiyaçları bu bağlamdaki hassasiyetlerini de açıklamaktadır. Cinsiyetçi kodların ve toplumsal cinsiyet normlarının ortadan kalktığı Almanya’da bir kadın olmaktan öte bir ‘insan’ olarak ‘görülmenin’ ve ‘değer görmenin’ katılımcıların görüşlerindeki zemini oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Doğayla iç içe olma hallerini Gurbet, “*Burada daha dışarıyla, doğayla iç içe kendi kendine yeten bir hayat devam ediyor*” olarak dile getirirken, Vize “*Örneğin, burada ormana gidebiliyoruz hep birlikte, bisiklete binebiliyoruz. İstanbul’da bunları yapamazdık*” olarak belirtmiştir.

Azınlık ise bu bağlamda şunları söylemiştir:

[...] hem bunun, hem de sosyal buluşmaların da daha sıklıkla açık havada gerçekleşmesi sayesinde daha aktif, daha çok güneş ve doğa gören bir günlük hayatım olmaya başladı (Azınlık, Görüşme).

Katılımcılar hayat standartlarındaki bu değişimde doğa ve şehir hayatının iç içe geçmişliğine dikkat çekmişlerdir. Almanya’da yaşam kültürü olarak daha dışarıda, doğada geçen bir hayat olduğunu görüyoruz. Dışarda olmak, dışarda gerçekleşen aktiviteler yapmak katılımcılara iyi gelmektedir. Özellikle İstanbul’dan göç eden katılımcıların bu durumdan hayli memnun olduğu görülmektedir.

Ulusötesi standardını, “*yıllık iznim 30 iş günü. Hasta olduğumda işe gitme zorunluluğum yok. İlerde bir aile kurmak istersem anne olarak izne çıkma sürem daha uzun*” olarak dile getirmiştir. Vize ise “*orada şöyle kolaylıklar yaşadık; yer bulamadık kreşlerde, devlet bakıcı tutabileceğimizi ve ücretini ödeyeceğini açıkladı*” demiştir.

Göçmen hayat standardındaki değişimi şu şekilde belirtmiştir:

Çalışma hayatında emeğimin karşılığını da alabiliyorum (Göçmen, Görüşme).

Sosyal haklardan faydalanmalarını ve sosyal hakların hayat standartlarındaki getirilerini bu sözlerle dile getirmiştir katılımcılar. Özellikle çocuklar için sağlanan devlet imkanları kadınlar için önemli olmaktadır.

Ulusötesi hayat standartlarında kendisine vakit ayırmasıyla ilgili gelişimi şu şekilde dile getirmiştir:

Aynı şekilde bazı günler evden çalışma imkanım var, randevularımı kendim ayarlayıp, kendime vakit ayırabiliyorum (Ulusötesi, Görüşme).

Evden çalışma, uzaktan çalışma ve hibrit çalışma gibi sistemlerinin yaygın olduğu Almanya’da bu imkanını kullanarak kendine vakit ayırması Ulusötesi için göç sürecinde hayat standardına olumlu katkı sağlamıştır.

Hayat standartlarındaki değişime Vize, “*en basitinden İstanbul’da iken, günde ortalama üç saatim yolda geçiyordu. Burada öyle değil*” diyerek ulaşım kolaylığını vurgulamış.

Azınlık ise “*yılın önemli bir kısmı ulaşımımı bisikletle yapabilmeye başladım*” sözleriyle ulaşım kolaylığına vurgu yapmıştır.

Özellikle İstanbul’un ulaşım sıkıntısından sonra Almanya’daki ulaşım kolaylığının zamandan da tasarruf ettirmektedir. Türkiye’de bir aktivite aracı olarak kullanılan bisikletin ulaşım amaçlı kullanıldığı bazı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

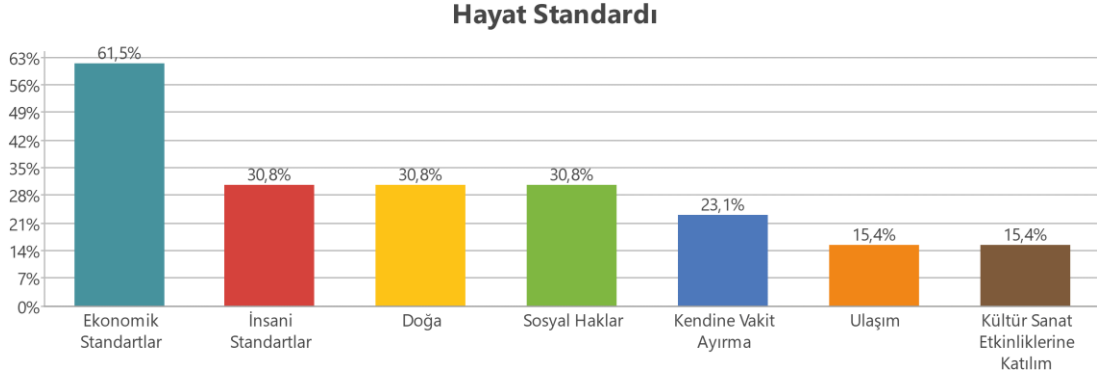
Göç, hayat standardı ile ilgili şunları dile getirmiştir:

Belki buradaki sanatsal ve kültürel ortamın çeşitliliğinin getirdiği pozitif değişiklikler olabilir, fakat onun haricinde majör değişikliklerden bahsedemem (Göç, Görüşme.)

Kültür sanat etkinliklerine katılımı konusunda Sıla ise “*Kültürel anlamda da çok fazla ücretsiz etkinlik var*” demiştir.

Göç ve Sıla Almanya’ya göçün kültür sanat bağlamında hayat standartlarını olumlu yönde değiştirdiğini belirtmişlerdir. Aktivitelerin çeşitliliği ve ücretsiz olması katılımcıların kültür ve sanata yönelmelerinde etkin olmuştur.

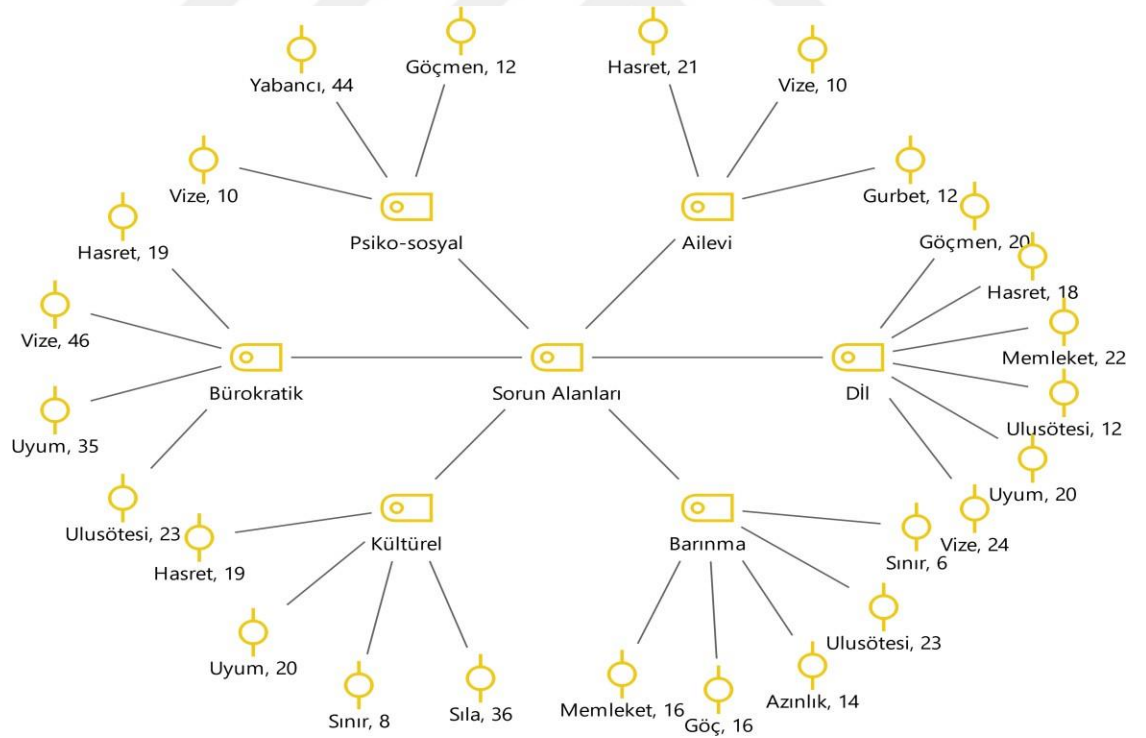
Şekil 3.18 katılımcıların göç ettikten sonra hayat standartlarının değiştiği alanların yüzdesini vermektedir.

Şekil 3.18. Hayat Standardı Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.18’de görüldüğü üzere hayat standartlarının değiştiği alanlarda en büyük değişimin % 61,5 ile ekonomik standartlarda olduğunu görürüz. Bunu % 30, 8 ile insani standartlar, doğa ve sosyal haklar takip etmektedir. Kendine vakit ayırma %23,1 iken, en düşük oran % 15,4 ile ulaşım ve kültür sanat etkinliklerine katılımıdır.

Almanya’ya göç etmiş Türk göçmenlerin yaşadıkları sorun alanlarının kod haritası Şekil 3.19’da modellenmiştir.

Şekil 3.19. Sorun Alanları Modeli

Şekil 3.19'daki modelden görüldüğü üzere sorun alanları olarak dil, barınma, kültürel, bürokratik, psiko-sosyal ve ailevi alt kodları atanmıştır.

Göç sonrası karşılaştıkları sorunlara Vize, “*en temel problem dil*” derken, Özlem “*ilk başta dil sorunu vardı*” demiştir. Memleket dil sorununu “*yerel dili konuşmamak bir sorun elbette*” olarak belirtirken Ulusötesi “*dil bir sorun alanı. Yani kendini ifade edemiyorsun sonuçta, iş ile ilgili belki çok şey biliyorsun ama kendini ifade edemiyorsun*” olarak belirtmiştir.

Yabancı ise sorun alanının dil ile ilgili olduğunu şu sözleriyle dile getirmiştir:

[...] ilk başlarda çok oluyordu, mesela ilk başlarda dil yeterliliğim olmadığı için ciddi sorunlar yaşıyordum. Çünkü hiçbir işimi halledemiyordum. Bir işim olduğunda örneğin dışçıye gitmem gerekti eşimle gittim, ya da başka Almanca bilen biriyle gitmeniz gerekiyor. Ortak müsait olduğunuz zamanları ayarlamak da baya zor oluyor (Yabancı, Görüşme).

Yaşanılan ülkenin dilini bilmemek önemli bir sorun teşkil etmektedir. Gerek günlük hayattaki işleri halletmek gerek ‘kendini ifade etmek’ dil bilmek ile mümkündür. Almancayı yeterli seviyede bilmeyen katılımcılar bu alanlarda sorunlar yaşamışlardır. Dil bilen birine muhtaç olmak ve o kişi ile işleri halletmek için ortak zaman ayarlamak ise sorunun bir başka boyutunu yansıtmaktadır.

Göç “*Buradaki en büyük sorun ev bulmak, daha doğrusu istenilen gibi bir ev bulmak*” sözleriyle sorun alanlarının başında barınma geldiğini belirtmiştir. Ulusötesi ise “*[...] bir de yabancı olduğumuz zaman ev bulmak biraz daha zor, belki de geri döneceğimizden ve aylık kira gelirini garanti altına almak için de olabilir*” sözleriyle yaşanılan konut sorununun ‘yabancı’ olmakla alakalı kısmını vurgulamıştır. Yabancı olmanın ev bulmada yarattığı zorluk ayrımcı bir bakışla olabileceği gibi ülkede geçici bulunma ile de ilgili olabilmektedir.

Uyum sorun alanına: “*Sorun değil de sadece garipsediğim şeyler vardı. Mesela ilk taşındığımızda apartmandaki herkesin aynı tuvalet banyoyu kullanması*” diyerek yaşadığı kültürel ‘garipsemeyi’ vurgulamıştır.

Sıla “*şu an Almancam çok iyi ama çoğu zaman neyi ima ettiklerini anlayamıyorum. Başlarda çok üzüliyordum eleştiri kültürleri iyi olduğu için herkesin içinde çok rahat eleştirebiliyorlar hiç çekinmeden.*” sözleriyle dili bilmenin ötesinde kültürel olarak

‘ımayı’ anlamının öneminin altını çizmiştir. Bu bağlamda dilin aslında kültürün bir parçası olduğunu ve gramatik yapıdan öte söylenenin ardındaki anlamı kapsadığını söylemek mümkündür. Göç edilen ülkenin dilini bilmenin tek başına sosyo-kültürel entegrasyon için yeterli olmadığı söylenebilir.

Sınır kendisinin ve ailesinin yaşadıkları sorunları şu şekilde dile getirmiştir:

Belediye evlerinde yaşıyorduk, burada çocuklar çok sessiz olmasına rağmen sürekli ne yapmak isteseler izin verilmiyordu ve bizi belediyeye şikayet ediyorlardı. Tamamen ırkçılık başka bir şey değil. En basitinden çocukların karın üzerinde oynamalarına bile izin vermiyorlardı. [...] Şu an benim yaşadığım yer, daha tutucu, ırkçılık da burada daha yaygın (Sınır, Görüşme).

Sınır’ın bu sözlerinden sosyal ve kültürel bağlamda bir nevi ‘ırkçılığa’ maruz kaldıklarını ve bunun sorun alanlarının bir parçası olduğunu söyleyebiliriz.

Bireylerin kendi kültürünün normlarıyla şekillenmesi, içine girdiği kültürün kodlarına yabancı olması, farklı kültürlerdeki insanların bir arada yaşaması zaman zaman sorunlar doğurmaktadır. Çevresiyle şekillenen bireyler değişen çevre ile etkileşimlerinin ilk aşamalarında uyum sorunları yaşayabilmektedirler.

Vize sorun olarak şunları belirtmiştir:

Ev aldık ama memurun biri çıkıp evrağın eksik diye gönderebiliyor seni. Okul için başvuru yaptığımda, benim okuduğum lisede ömür boyu kullanabileceğim sertifika verdiler. Fakat son üç yılda alınması gerekiyormuş ve bunu tolere edemediler. [...] Benim seviyemdeki Avrupa Birliği vatandaşı başka birisi böyle zorluklar yaşamıyor. Göçmeler bu konuda daha dezavantajlı (Vize, Görüşme).

Ulusötesi ise:

Sevmediğim yönleri; bürokrasi çok yavaş ilerliyor ve bürokrasiye işlenmiş bir ırkçılık var. Bürokraside kendinizi yalnız hissediyorsunuz (Ulusötesi, Görüşme).

Vize ve Uyum’un söylemlerinde maruz kalınan ‘bürokratik ırkçılık’ görülmektedir. Bürokratik prosedürlerin hantallığının yanı sıra görülen bu ırkçılık göçmenlerin zorlu süreçler yaşamasına yol açmaktadır.

“Bürokrasi sorun alanıydı” diyen Hasret bunu şu sözleriyle açıklamıştır:

Buradaen basit işler bile çok uzun sürüyor. Bir günde iki işi halledemiyorsun. Toplu taşıma da pahalı burada. Almanya'nın tren saatine güvenemiyorsun, sürekli grev oluyor. Eskiden dahadakikti tam saatinde gelirdi. Her şey burada posta yolu ile, internet yavaş (Hasret, Görüşme).

Katılımcıların bu söylemlerinden bürokratik alanda sorunlar yaşadıkları çıkarılmaktadır. Uzun, yavaş ve uğraştırıcı süreçler katılımcı göçmenlerin zorlu süreçler yaşamasına yol açmış ve kimileri kendilerini 'yalnız' hissetmiştir. Yalnızlık, aidiyet gibi birtakım psiko-sosyal sorunlar yaşayan katılımcılar bu bağlamdaki sorunlarını farklı şekillerde dile getirmişlerdir.

“Farklı bir sosyal çevrede olmak aidiyet sorununu ortaya çıkardı” diyen Göçmen, *“zorlandığım bir nokta ise buradakilerin arkadaşlık ilişkileri, ne yapsam onlar kadar bir çevrem olmayacak. Bu durum beni çok zorluyor. Kendi içimde çok fazla içsel sorun yaşıyorum. [...] Tam olarak özgür olamama hali vardı. Şu an çalıştığım yerde hiç Türk yok. Bu durum da beni ürkütüyor biraz. Göçün getirdiği bir süreç var; eksiklik, depresyon hali devar”* sözleriyle yaşadığı psikolojik ‘depresyonu’ dile getirmiştir.

Vize, *“temel zorluk diyebileceğim tek şey, yalnız olmak söylebilirim. Berlin ne kadar “Türk Köyü” olarak nitelendirilmesine rağmen, bizim çevremizde çok bir tanıdığımız yoktu. Pandemi bizi zorladı. Kendi okul hayatım var onunla uğraşıyorum, çocukların bir sosyal hayatı var onunla uğraşıyoruz, eşimin işleriyle arada uğraşıyorum dil biliyor ama benim Almancam daha iyi, bürokratik şeylerle ilgileniyorum. İş yükümüz artıyor ister istemez”* diyerek yaşadıkları ‘yalnızlık’ ve ‘iş yükünün’ artışına değinmiştir.

Yabancı sorunlarını şöyle dile getirmiş ve ‘sinir’ olma halini vurgulamıştır:

Burada destek alabileceğimiz kimse yok, ya da dert yanabileceğim kimse yok sonuçta her şeyi göze alıp geldim. Birine gidip sorunun var dediğimde, sen bunları biliyordun, böyle olacağı belliydi gibi söylemlerle karşılaşıyorum. Bu durum beni daha da sinir ediyor (Yabancı, Görüşme).

Katılımcılar sorunlarının ailesel veya aile içi boyutunu da vurgulamışlardır. Vize, *“Bizim için en büyük sorun, çocuklardı. Burada aile, akrabalar yok. İkiz bebeklerle buraya gelince epey “eğlenceli” durumlar oldu”* diyerek sorunu ‘eğlence’ ironisiyle dile getirmiştir.

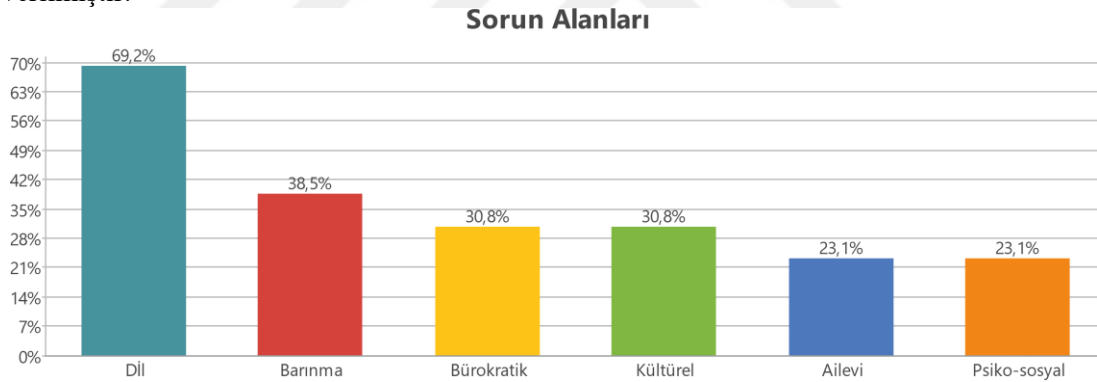
Hasret, *“büyük kızım burada yalnızlık çekiyordu. Benim kızım zaten Almanca*

biliyordu ona rağmen yalnızlık çekti. Yavaş yavaş adapte oluyor” sözleriyle çocuğunun yaşadığı ‘yalnızlık’ boyutunu vurgulamıştır.

Gurbet ise “Şimdi çalışmıyorum, ben doğum izninde gelmişim buraya. Burada çocukların üç yaşına kadar kreş bulması biraz zor burada. [...] Her acil durumda, etrafta çocukları okuldan alacak, ya da ilgilenecek kimse yok” sözleriyle çocuklarının bakımı ile ilgili sorunu dile getirmiştir.

Katılımcıların aile sorunlarına baktığımızda çocuklu ailelerin çocuk özelinde özellikle de çocukların bakımı konusunda zorlandıklarını söyleyebiliriz. Çocukların bakımında gerekli sosyal ağların yokluğu ya da çocukların yaşadıkları sorunların ebeveynlerine yansması ailesel sorunlarını oluşturmaktadır. Eşlerin birbirleriyle yaşadığı sorunları dile getirilmemiş olmaları, göçün getirdiği sorunlarının aralarında yaşadıklarının önüne geçmiş olması olarak yorumlanabilir. Bir diğer yorum ise göç sorunlarıyla baş ederken çatışma içinde değil birbirleriyle dayanışma içinde oldukları olabilir.

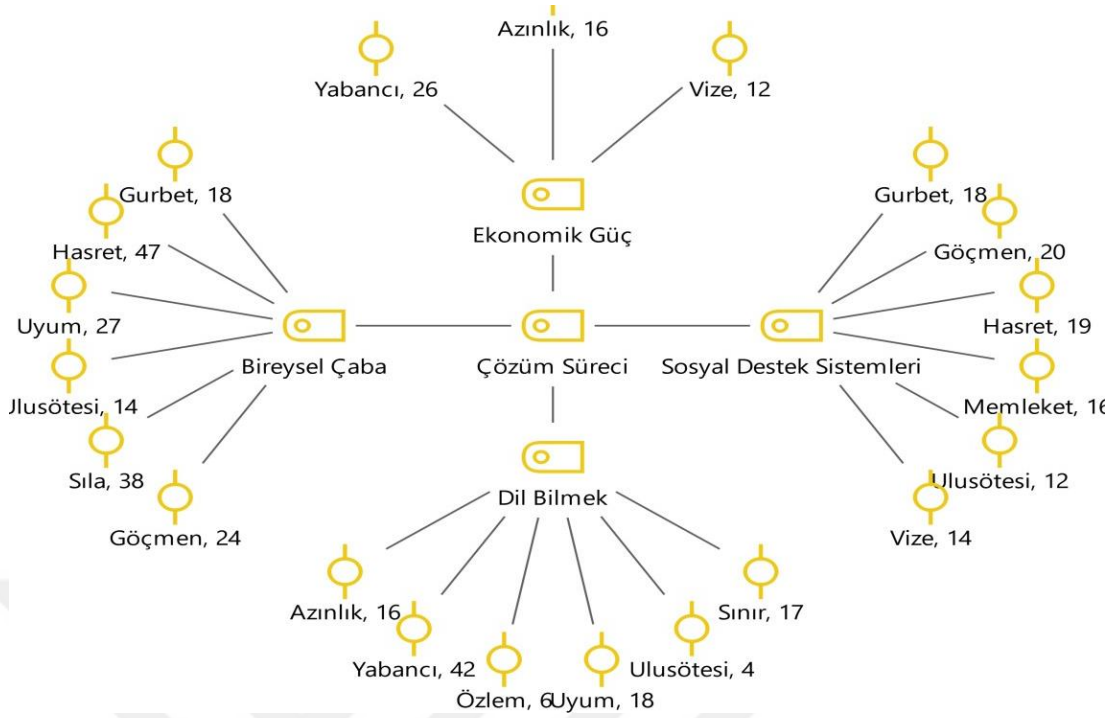
Katılımcıların karşılaştıkları sorun alanlarının yüzdelik dağılımı Şekil 3.20’de verilmiştir.

Şekil 3.20. Sorun Alanları Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.20’deki bulgulara görüldüğü gibi sorun alanlarının başında % 69,2 ile dil problemi gelmektedir. İkinci sırada % 38,5 ile barınma sorunu yer alırken, üçüncü sırada % 30,8 ile bürokratik ve kültürel sorunlar vardır. Sorunların içerisinde en düşük % 23,1 dilimde ailevi ve psiko-sosyal problemler yer almaktadır.

Katılımcıların göç sonrasında yaşadıkları sorunlardaki çözüm süreçlerine ilişkin yapılan alt kodlamalar Şekil 3.21 kod haritasında verilmiştir.

Şekil 3.21. Çözüm Süreci Modeli

Şekil 3.21’de görüldüğü üzere sosyal destek sistemleri, dil bilmek, bireysel çaba ve ekonomik güçlük çözüm süreci için atanan alt kodlardır. Aile desteği ve sosyal ağlar ‘Sosyal Destek Sistemleri’ olarak kodlanmıştır. Katılımcılara yaşadıkları sorunlara yönelik çözüm mekanizmaları sorulduğunda en çok dile getirilen sosyal destek sistemleridir.

Göçmen “*dil hala bir sorun fakat buradaki destek mekanizmam sosyalleşmek diyebilirim. Ne kadar çok sosyalleşebilirsem o kadar çok dil sorununu aşabilirim*” ve Vize “*Yunanlı arkadaşlarımız var, İspanyol arkadaşlarımız var. Türk arkadaşlarımız var, bu tarz sosyal problemleri böyle çözebiliyoruz.*” diyerek sosyalleşmenin önemini vurgulamışlardır. Özellikle yabancı oldukları dili geliştirme sürecinde sosyal ortamlarda olmanın önemini dikkat çekmektedir. Almanya’daki sosyo-kültürel çeşitlilik ise farklı yaşamlardan insanlarla teması sağlamakta, çok kültürlü bir etkileşim ortamı yaratmaktadır.

Gurbet çözüm sürecinde aile desteğinin önemini şu sözleriyle çizmiştir:

... ailesi burada olanların çocuğa anneanne ya da babaannenin bakması gibi çözümler ortaya çıkıyor (Gurbet, Görüşme).

Özellikle çocukların bakımı konusunda sorun yaşayan göçmenler bu sorunlarını aile büyüklerinin desteği ile aşabilmektedirler.

Hasret'in “*destek genelde Türk'lerden geliyor*” ve Uyum'un “*...onun dışında çok büyük zorluklar yaşamadım. Burada çok Türk de vardı zaten*” söylemlerinden Almanya'da Türkler arası dayanışmanın sosyal destek sisteminde önemli bir yeri olduğu çıkarılmaktadır.

Bu bağlamda Memleket'in vurgusu ise şöyledir:

Türk marketlerini, baklava dükkanlarını, kebabçıları geçtim, Türkçe konuşan doktor, anahtarcı, tesisatçı, mobilyacı, nakliyecisi gibi insanları bulabilirsiniz. Yani bir sorunuz olduğunda dil bariyerine takılmadan işinizi çözebilirsiniz. Facebook ve Whatsapp grupları ihtiyacınıza ulaşmanız için güzel bir ağ oluşturuyor (Memleket, Görüşme)ç

Gerek sosyal hayatta etkileşim adına gerekse Türkçe konuşan kişilerle günlük ihtiyaçları gidermek adına Almanya'daki Türk komünitesi göçmenler açısından önemli bir yerdedir. Sosyal medya sayesinde de bir ağ oluşturmuş oldukları da görülmektedir ki bu da göçmenlerin iletişimlerini kolaylaştırmaktadır.

Ulusötesi:

Buraya gelen diğer insanların söylediği sosyal hayata uyum sağlayamama, ama ben daha önce geldiğim için biraz çevrem vardı. Bir de yıllık iznim 30 gün olduğu için 3 ayda bir ailemi görmeye gidiyorum (Ulusötesi, Görüşme).

Yabancı:

Genelde Türkiye'deki arkadaşlarımla telefonda konuşuyorum (Yabancı, Görüşme).

Ulusötesi ve Yabancı'nın bu sözlerinden Türkiye'deki aile ve arkadaş bağlarının Almanya'daki sosyal destek mekanizmalarının bir parçası olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye ile olan bağlarını göç ettikten sonra da devam ettiren katılımcılar bu bağlardan güç ve destek almaktadırlar. Çözüm mekanizması olarak dil bilmek/dili öğrenmek konusunda katılımcıların çeşitli görüşleri vardır.

Sınır “*dil bilmek çok önemli burada özellikle sorun yaşamamak için*” ve Vize “*Almanca bilmek, insanların bakış açısında da değişim yaratıyor size karşı*” diyerek dil bilmenin yaşanılacak sorunlara ön almakla ilgili bağlamının altını çizmişlerdir. Katılımcıların bu sözlerinden dil bilmenin hem etnik ayrımcılığa uğramama hem de günlük pratiklerde sorun

yaşamama adına önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Göçmen “*ben sosyal bir insanım ve Türkiye’deyken bir arkadaş çevrem vardı ve burada yalnız kalmaktan çok korkuyordum. Dil bildikçe burada bu durum da bir noktada çözülüyor*” diye belirtirken Yabancı, “*en büyük katkı dil sorununu büyük oranda çözmem oldu. Bu vesileyle özgüvenim yerine geldi*” demiştir. Bu sözleriyle dilin ‘yalnız kalmak’ ve ‘özgüven’ sorunlarına çözüm olduğunu vurgulamışlardır.

Hasret, “*Bu durumu yaşamamak için “ezik” görünmeyeceksin. [...] Arkadaş edinmek için, daha çok emek sarf ediyorsun*” ve Göçmen “*Yaptığım iş de biraz buna yönelik olduğu için kendi içimde çözmeye çalışıyorum*” sözleriyle bireysel çabalarının sorunlarını çözmedeki önemini vurgulamışlardır.

Ulusötesi gösterdiği ‘çabayı’ şu sözleriyle dile getirmiştir:

Ama ben kendimden örnek verecek olursam, çabaladığım takdirde entegrasyon sorunu yaşamadım. Entegrasyon sorununu çözmek için çaba gerekiyor (Ulusötesi, Görüşme).

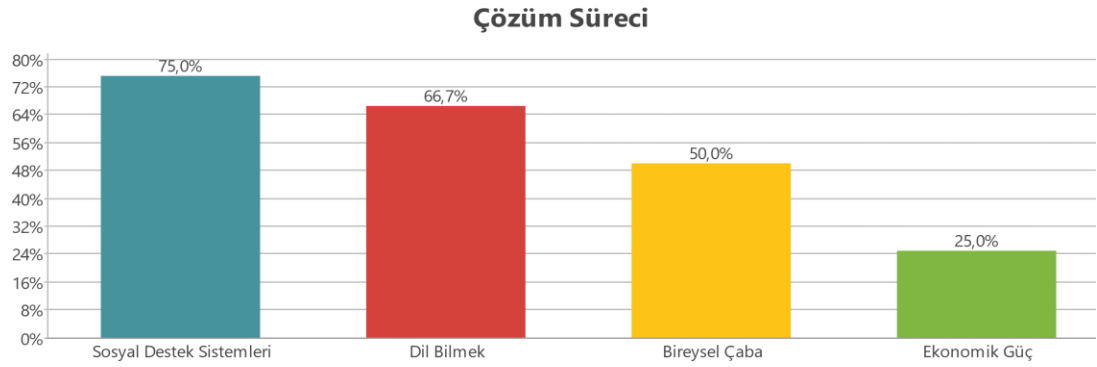
Sıla ise, “*Diğer insanları gözlemlemekten başka bir seçeneğim yoktu, her hafta çalışanlarla toplantılarımız oluyordu orada onları gözlemliyordum*” sözleriyle gözlemlerinin bireysel çabasındaki yerinin altını çizmiştir.

Katılımcılar yaşadıkları entegrasyon ve sosyalleşme süreçlerinde yoğun bir çaba ve emek harcamışlar; bu anlamda bireysel çözüm bulma mekanizmaları mesleki ve öz yetileriyle mümkün olmuştur.

Sorunlara karşı geliştirdiği çözüm mekanizmaları konusunda Yabancı, “*ekonomik anlamda özgürlüğünü kazandığın an hayattaki birçok sorun ortadan kayboluyor*” diyerek ekonomik gücün önemine dikkat çekmiş, bir diğer taraftansa bu gücün bir nevi ‘özgürlük’ olduğunu vurgulamıştır.

Azınlık ise “*...geçen sene satın aldığım eve taşınmamla bu sorun çözüldü*” ve Vize “*bizim şöyle bir avantajım vardı, eşimin ailesinden kalma mal varlıkları vardı, bunları buraya taşıdık. Oturduğumuz ev kayıinvalidem üzerine ve kira derdimiz yok*” diyerek ekonomik güce sahip olup ev almanın barınma sorunlarına çözüm olduğu vurgusunu yapmıştır.

Katılımcıların çözüm süreçlerinin yüzdelik dağılımı Şekil 3.22’de verilmiştir.

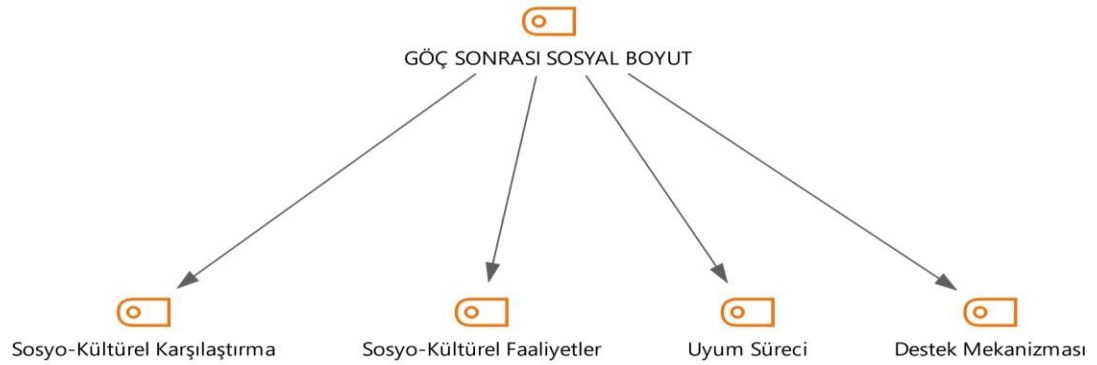

Şekil 3.22. Çözüm Süreci Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.22’de görüldüğü üzere sosyal destek sistemleri çözüm sürecinde % 75,0 en çok başvurulan yöntemidir. Dil bilmek % 66,7 dilimle ikinci çözüm, bireysel çaba % 50,0 dilimle üçüncü çözümdür. Ekonomik güç ise % 25,0 ile çözüm süreçleri içerisinde en az etkisi olanıdır.

3.3. Katılımcıların Göç Sonrası Yaşantıları: Sosyal Boyuta İlişkin Bulgular

Bu bölümde Almanya’da yaşayan Türk göçmenlerin Almanya’ya göç ettikten sonraki yaşantılarının sosyal boyutuna ilişkin bulguları incelenecektir. Göç sonrası sosyal boyut kategorisindeki hiyerarşik kod-alt kod modeli Şekil 3.23’de haritalandırılmıştır.

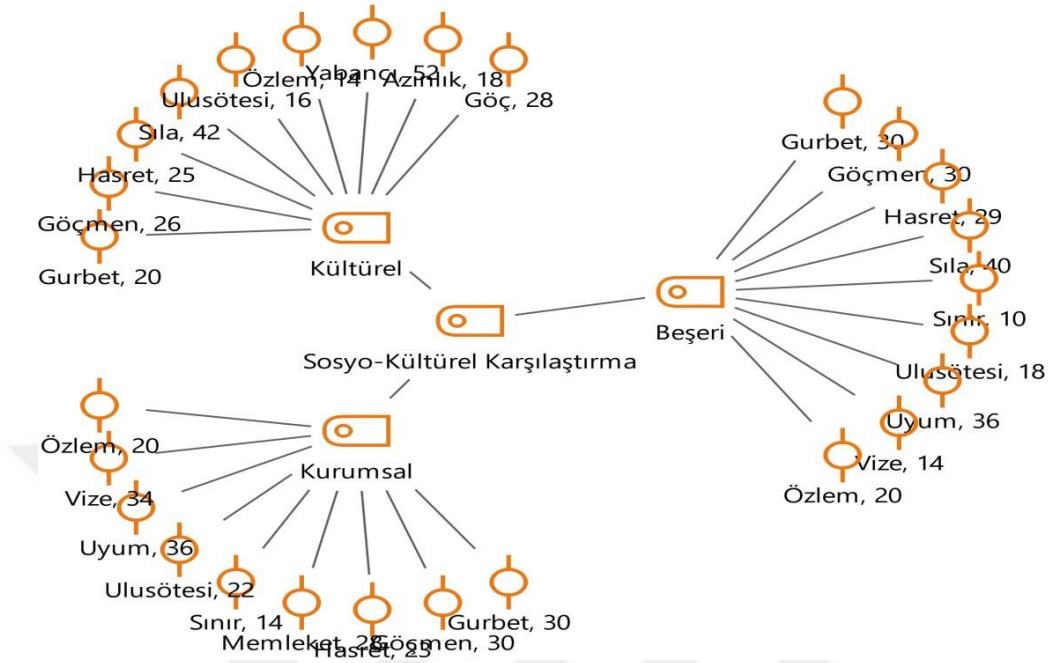

Şekil 3.23. Göç Sonrası Sosyal Boyut Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 3.23’de görüldüğü üzere ‘Göç Sonrası Sosyal Boyut’ olarak kodlanan göç sonrası sosyal yaşam boyutu kategorisindeki ana kodlar ‘Sosyo-Kültürel Karşılaştırma’, ‘Sosyo-Kültürel Faaliyetler’, ‘Uyum Süreci’ ve ‘Destek Mekanizması’dır. Kodlara bağlı olan alt kodlar ise konu içerisinde her bir kodun bulguları verilirken detaylandırılacak ve derinlemesine incelenecektir.

Katılımcıların Almanya’daki ve Türkiye’deki yaşamlar arasındaki benzer ve farklı

yönleri karşılaştırmaları ‘Sosyo-Kültürel Karşılaştırma’ olarak kodlanmış, karşılaştırmalara ilişkin yapılan alt kodlamalar Şekil 3.24 kod haritasında verilmiştir.

Şekil 3.24. Sosyo-Kültürel Karşılaştırma Modeli

Şekil 3.24’de görüldüğü gibi katılımcıların Almanya’daki ve Türkiye’deki yaşamlarını sosyo-kültürel karşılaştırma bağlamında beşeri, kurumsal ve kültürel alt kodlar atanmıştır. Etnik çeşitlilik, heterojen yapı, eğlence hayatı ve rekreasyon aktiviteleri ‘Kültürel’; sert olmak, planlı olmak, sınırlar, bireysellik gibi mizaç yapıları ‘Beşeri’; sosyal devlet, sosyal haklar, sağlık sistemi, kurallar ve düzen ‘Kurumsal’ karşılaştırmalar olarak kodlanmıştır.

Göçmen katılımcılar sosyo-kültürel olarak Almanya ve Türkiye’yi karşılaştırdıklarında en yoğun olarak beşeri kodların üzerinde durmuşlardır.

Beşeri olarak Almanların kuralcılığı ve katılığı katılımcı söylemlerinde sıkça vurgulanmaktadır. Bu bağlamda Azınlık, “Beğenmediğim bazı yönleri yeniliğe kapalılığı, bazen fazla kuralcılığı ve sosyal sıcaklığın daha az olması” eleştirisi yaparken Sıla “Beğenmediğim özelliği ise insanların çok katı ve kurallara çok bağlı olması” sözleriyle olumsuz düşüncelerini belirtmiştir. Uyum ise bu yönde “Beğendiğim yönleri; kurallara uymalarını çok seviyorum” diyerek olumlu düşüncelerini dile getirmiştir. Katılımcıların bu sözlerinden görüldüğü gibi kuralların olması ve bunlara katı bir şekilde uyulması kimileri için olumlu bir durum iken kimileri için ise eleştirilecek bir yapıdır. Bu noktada birey olarak hayat görüşünün ve yaşam tarzının bu yöndeki görüşü şekillendirdiği söylenebilir.

Vize her iki ülke karşılaştırmasını şöyle yapmıştır:

Sosyal anlamda spontane yaşamayı seven insanlarız. Burada çok öyle olmuyor. Özellikle Almanlar ile arkadaşlık ettiğin zaman daha uzun vadeli planlar yapıyorsun (Vize, Görüşme).

Ulusötesi ise:

Buradaki insanlar, bireyseller ve günlerini planlıyorlar. Spontane gelişen şeyler burada çok yok (Ulusötesi, Görüşme).

Ulusötesi ve Vize bir karşılaştırma yapıldığında Almanların planlı olduklarını, Türkiye’de ise daha spontan bir yaşam olduğunu; bunun özellikle beşeri ilişkilerde öne çıktığını dile getirmişlerdir.

Göçmen şunları belirtmiştir:

Farklılıkları ise; en başta insan ilişkilerinde kendi sınırlarını koruyorlar hayır demeyi biliyorlar [...] İnsanların sınırlarını koruması üzerine kurulmuş bir sistem. Almanlarda bağ kurmak da biraz zor. İnsanlar daha şüpheli, hemen kaynaşmıyorlar (Göçmen, Görüşme).

Göçmen beşeri yönden Almanların sınırlarını koruyan, şüpheli ve mesafeli insanlar olduklarını belirtmiştir. Söylemlerinden, sınırları koyabilmenin hayır diyebilmek gibi olumlu bir yönü olmasının yanı sıra bağ kurmak konusunda bir mesafe de yarattığı söylenebilir.

Gurbet, “Bireysel bir yaşam dönüyor, daha az duygusal ve daha gerçekçi bir hayat dönüyor aslında burada” sözleriyle Alman beşeri hayatını yorumlamıştır. Bireyselliği rasyonel ve gerçekçi olmakla özdeşleştiren Gurbet’in sözlerinden bu yönde bir olumlama yaptığı çıkarılabilir.

Yabancı ise, “Bir de Alman’lar Türkler gibi “vahşi” değil. Biz yokluktan geldiğimiz için daha hırçınız” diyerek beşeri farklılıklara vurgu yapmıştır. Yabancı’nın söyleminden birtakım yoksunlukların kişiyi ve hatta kültürü olumsuz yönde etkilediğini, ‘vahşi’ ve ‘hırçın’ yaptığını söyleyebiliriz.

Kültürel farklılıkların çeşitli yönlerini katılımcılar farklı şekillerde dile getirmişlerdir:

Yabancı:

...Almanlarda böyle bir şey yok, konvoy, yol kapatma vs [...] Türkiye’de eskisi gibi geçmiyor bayramlar. Şeker bayramında insanlar şeker dağıtamıyor. Ama burada geleneği kaybetme korkusu var (Yabancı, Görüşme).

Kültürel seremonilere dikkat çeken Yabancı, Türkiye’de geleneklerin yok olmaya başladığını, Almanya’da ise bunlara sahip çıkıldığını vurgulamıştır.

Göçmen:

Türkler yıllardır burada olduğu için bir kaynaşma olmuş. Sanırım benzer diyebileceğim yönü bu. Yemek kültürü bakımından da biraz etkilenmişler.... Mesela burada çalıştığım, sosyal hizmet verdiğimiz insanlarla bizim kültüre benzer yönleri var. En basitinden kız çocuklarının baba rolünü araması. Bizim kültürde bu çok var örneğin. Burada misafirperverlik de var (Göçmen, Görüşme).

Göçmen her iki kültürün benzer yönlerine dikkat çekmiş, kültürel etkileşimlerini vurgulamıştır. Bu bağlamda kız çocuklarının baba rolünü aramasının kültürel bir olgudan çok psikolojik bir mekanizma olduğu eleştirisi de getirilebilir.

Gurbet:

Buradakiler, yavaş ama güvenli adımlarla ilerliyorlar. Çocuklar için de aynısı, yavaş yavaş ilerliyor. [...] Ayrıca aile yaşamında, iş bölümü çok daha fazla, çocuklar daha erken kendi kendilerine yetebiliyorlar. Yapay oyun salonları, kurslar gibi geçen zamanlardan ziyade parklarda geçen bir zaman var (Gurbet, Görüşme).

Kültürün çocuk yetiştirme kodlarına dikkat çeken Gurbet aile içi iş bölümüne de vurgu yapmıştır. Almanya’da bireylerin erken yaşta sorumluluk alması ailede iş bölümünün olması ile açıklanmıştır. Kendine yetebilen bireylerin erken çocuklukta mikro seviyede aile ile başlayarak şekillendiğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda Almanların ‘bireysel’ olmasının altında ‘birey’ olmanın bilinciyle var olmalarının yattığını söylemek de mümkündür.

Özlem, “Köln bir kültür şehri. Burada çok farklı milletler var” diyerek kültürel bir vurgu yaparken Vize şunları söylemiştir:

Biz daha kapalı bir toplumuz. Burada çok kültürlülük var [...] İstanbul ile karşılaştırdığımızda, gerek sosyal anlamda, gerek diğer konularda çok daha avantajlı. Örneğin, burada ormana gidebiliyoruz hep birlikte, bisiklete

binebiliyoruz. [...] Farklılıklar var, gece 10'dan sonra sokakta Alman çocuk göremiyorsunuz, genellikle İspanyol, Arap, Türk (Vize, Görüşme).

Özlem ve Vize soyo-kültürel çeşitliliğe ve farklı kültürlerin bir arada yaşamasına vurgu yapmışlardır. Almanya'da farklı kültürlerden insanların bir arada yaşamasından öte farklılıkların kaynaşarak bir olması yani 'çok kültürlü' olması dikkat çekmektedir.

Vize ve Gurbet çocukların günlük yaşam aktivitelerine de dikkat çekmişlerdir. Çocukların oyun salonlarında 'yapay' eğlenceden ziyade sokakta, ama belirli bir saate kadar, oynamakta olduğu ifade edilmiştir. Gurbet, Türkiye'de çocukların sürekli kurslara taşınmakta olduğuna da gönderme yapmış, Almanya'da çocukların sokakta eğlendiklerini belirtmiştir.

Kurumsal yapı karşılaştırmalarına baktığımızda Almanya'daki sosyal devlet yapısının katılımcıların birçoğu tarafından vurgulandığını görürüz.

Vize:

Sağlık, eğitim ve temel ihtiyaçlar bedava olduğu için, olmasa da olur diyebileceğin şeyleri burada yaşayınca aslında ne kadar da değerli olduğunu anlıyorsun (Vize, Görüşme).

Temel ihtiyaçlar tanımlamasının Almanya'da farklı olduğu; sağlık ve eğitimi de kapsayan geniş bir tanımlaması olduğu belirtilmektedir. Sosyal devlet yapısının insanı 'değerli' kılmasına başka açıdan da bir örnek teşkil etmektedir.

Hasret:

Burada çoğu anne yarım gün çalışıyor. Devlet maaşının %70'ini veriyor ve yarım gün çalışma hakkı veriyor üç yıl. Kreş burada ilk üç yıl paralı, daha sonra devletteki kreşlere cüzi bir miktar para karşılığında gönderebiliyorsun çocuğunu (Hasret, Görüşme).

Sosyal devletin özellikle kadınlara ve annelere desteği belirtilmektedir. Çocuk bakımı kadının iş hayatında yer almasının önünde önemli bir engeldir. Bu noktada kreşler kadının iş hayatındaki yerini ve önemini belirleyen önemli kurumlardır. Almanya'da sosyal devletin sağladığı çocuk bakım imkanları ve annelik izniyle kadının kamusal hayattaki ve iş hayatındaki varlığının öncüllendiği ifade edilmektedir.

Göçmen ve Gurbet ise kurumsal yapıya eleştirel bakmışlar şunları dile getirmişlerdir:

Göçmen:

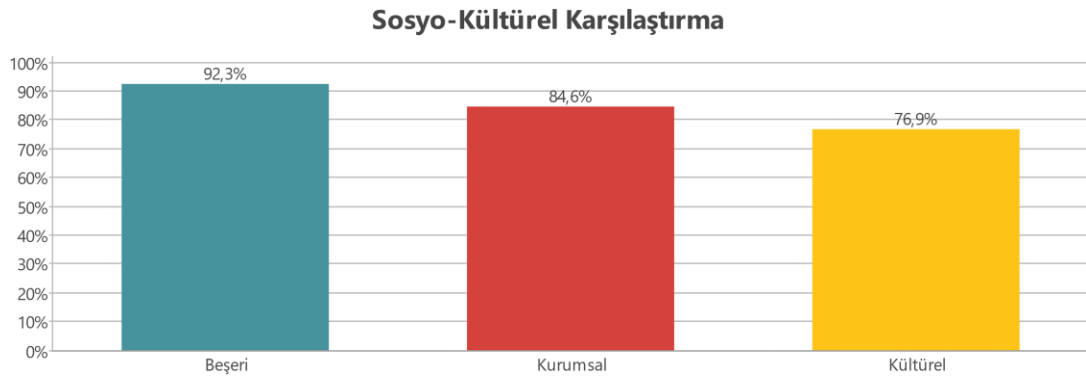
Beğenmediğim yanları, diplomasinin çok uzun ve yorucu olması. E-mail ile çözülebilecek bir soruna bile uzun zaman harcanması. Teknolojinin bu kadar gelişmiş olmasına rağmen neden hala diplomatik ilişkiler bu kadar ağır işliyor anlamış değilim. Sanırım orijinal belgelere olan önem verdiklerinden olabilir. Burada “Düzen Bakanlığı”var. Düzen bir yasa ile kurulmuş (Göçmen, Görüşme).

Gurbet:

Teknoloji alanında bile Türkiye’nin gerisinde (okullar bankalar vb.) (Gurbet, Görüşme).

Katılımcılar kurumsal bağlamda Alman diplomasinin hantallığını ve teknolojik geriliğini eleştirmişlerdir. Teknolojinin çok büyük bir oranda ilerlediği dünya sisteminde Almanya’da süregelen bu hantallık ve gerilik Almanların katı ve kuralcı hatta gelenekselliğe bağlı yapıları ile açıklanabilir. Böylesi yapılar var olan sistemlerini değiştirmeye dirençlidirler. Buna örnek olarak da sistemin devamlılığının sağlanmasından sorumlu olan Almanya’daki ‘Düzen Bakanlığı’ gösterilebilir. Düzen önemli ve yasa ile korunmaktadır, yasa değiştirmek de zor olduğundan süregelen sistemi değiştirmek de kolay olmamaktadır.

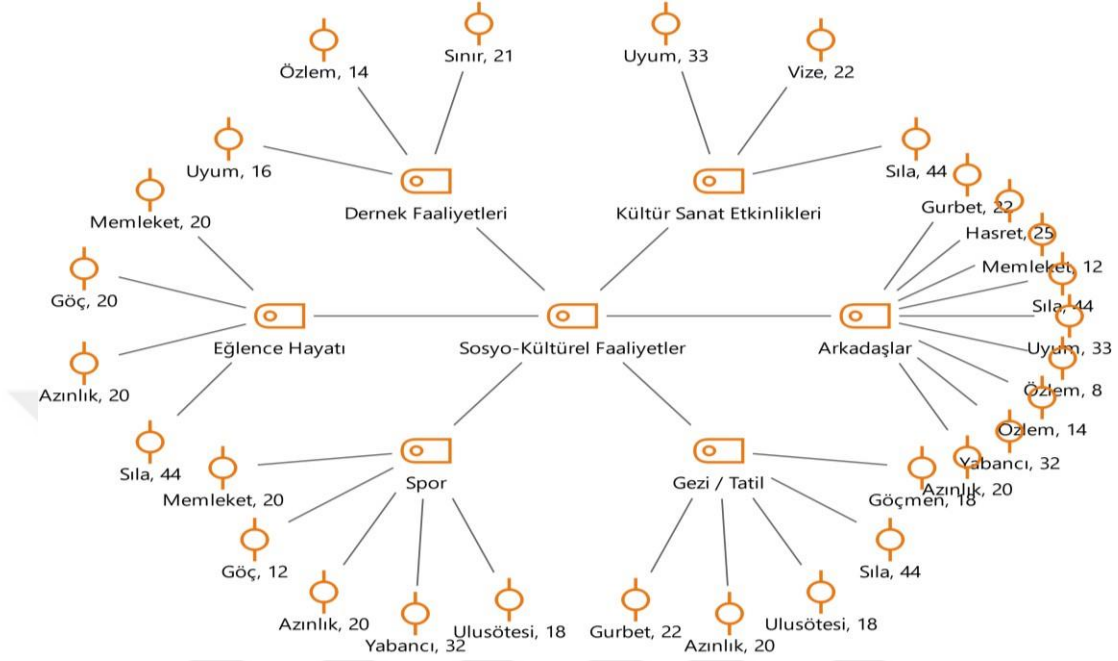
Şekil 3.25’de sosyo-kültürel karşılaştırmaların yüzdelik dilimleri verilmiştir.

Şekil 3.25. Sosyo-Kültürel Karşılaştırma Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.25’de sosyo-kültürel karşılaştırmalara baktığımızda beşeri bağlamın % 92,3 ile en yüksek orana sahip olduğunu görürüz. Kurumsal karşılaştırmaların % 84,6 ile ikinci sırada yer aldığı görülürken, üçüncü ve son sırada % 76,9 ile kültürel karşılaştırmaların yer aldığı görülmektedir.

Almanya’da boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri ve/veya katıldıkları sosyo kültürel etkinlikler sorusu üzerinden geliştirilen açılımlar ‘Sosyo-Kültürel Faaliyetler’ olarak kodlanmıştır. Faaliyetlere ilişkin yapılan alt kodlamalar Şekil 3.26 kod haritasında verilmiştir.

Şekil 3.26. Sosyo-Kültürel Faaliyetler Modeli

Şekil 3.26’da belirtildiği gibi etkinlikler kategorisinde arkadaşlar, gezi/tatil, spor, eğlence hayatı, dernek faaliyetleri ve kültür sanat etkinlikleri alt kodları atanmıştır. Gece hayatı, lokanta, cafe, pub gibi yerlere gitme ‘Eğlence Hayatı’; müze, tiyatro, konser ‘Kültür Sanat Etkinlikleri’; spor salonuna gitme, bisiklet binme ve yürüyüş yapma gibi aktiviteler ise ‘Spor’ olarak kodlanmıştır.

Katılımcılar sosyo-kültürel olarak en çok arkadaşlarıyla vakit geçirdiklerini belirtmişlerdir.

Azınlık:

Berlin’de olabildiğince, özellikle hafta sonları, arkadaşlarımla bir pub ya da restorantta buluşuyorum, hava iyiye parkta buluşup bira eşliğinde spikeball oynuyoruz (Azınlık, Görüşme).

Memleket:

Küçük bir çevrem, arkadaşlarım var. Bir kız arkadaşım var. Onlarla görüşüyorum

(Memleket, Görüşme).

Gurbet:

Burada daha çok Türk ve Çerkez arkadaş çevresi ile görüşmelerimiz oluyor (Gurbet, Görüşme).

Arkadaşlar veya etnik grup üyeleri ile vakit geçirmek göçmenlerin en önemli rekreasyon aktivitesidir. Sosyalleşmek birey için ne kadar önemli ise göçmenler açısından da önemli bir yere sahiptir. Göçmen katılımcıların yaşadıkları sorunlarla baş etmelerinde sosyal destek sistemlerinin öncül olması da bunun bir göstergesidir.

Faaliyetleri arasında gezi ve tatil olan katılımcılar şunları söylemişlerdir:

Gurbet:

Türkiye'ye çok fazla gidip geliyoruz. Dolayısıyla uzun tatillerin çoğu Türkiye'de geçiyor (Gurbet, Görüşme).

Ulusötesi:

Onun dışında dünyayı gezmek istiyordum çok fazla, üç dört ayda bir başka bir ülkeye gitmeye çalışıyorum (Ulusötesi, Görüşme).

Gezi ve tatil yapan katılımcılardan kimileri Türkiye ziyaretlerini yoğun tutarken, kimileri farklı ülkelere gitmeyi tercih etmektedirler. Gurbet'in Türkiye'yi sık ziyaret etmesi ile ülkesine bağı arasında pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir.

Sportif faaliyetlere yönelen Ulusötesi bunu “sosyal hizmet alanında hizmet verince, birçok spor aktivitesi ücretsiz bu durum da beni spora yönlendirdi” diyerek dile getirmiştir. Belirli bir meslek koluna sağlanan imkanların olması önemlidir. Bu bağlamda ücretsiz faaliyetlerin varlığı kişiyi o aktiviteyi yapmaya teşvik etmektedir.

Eğlence hayatı ile ilgili aktivitelerini Sıla, “...bir de gece hayatı. Türkiye’de pek olmayan gece hayatı” diye belirtirken Göç, “çok sık olmamakla birlikte Berlin’in gece hayatını keşfetmekten keyif alıyorum” sözleriyle dile getirmiştir.

Özellikle gençlerin eğlence hayatına katıldığını söyleyebiliriz. Türkiye’de olduğu gibi Almanya’da da gece eğlence hayatı şehre göre değişmektedir. Almanya’da Berlin’de gece eğlencesinin revaçta olduğu görülmektedir.

Kültür-sanat faaliyetlerine katılımını Sıla “her ayın ilk Pazar günü müzeler ücretsiz olduğundan müze gezmelerini yapıyorum” olarak belirtirken, Uyum “dernekte tiyatro, konser etkinliklerimiz oluyor oraya gidiyoruz” olarak belirtmiştir.

Ücretsiz faaliyetlerin kişiyi o aktiviteye yönlmesine örnek olarak müzelerin ücretsiz olmasından dolayı bunun tercih edilmesi de gösterilebilir. Diğer taraftan sosyal anlamda dernekler gibi oluşumların da kültürel etkinliklere teşvik ettiği görülmektedir.

Dernek faaliyetlerine katıldığını belirten Uyum şunları söylemiştir:

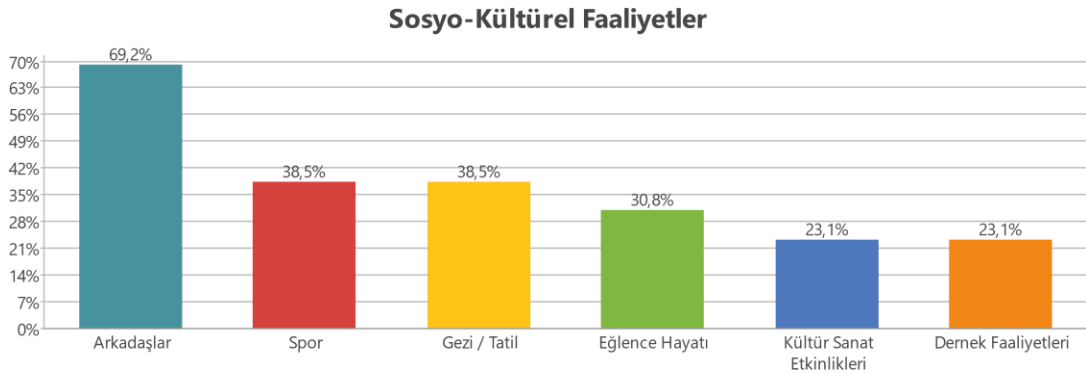
Daha sonra burada Çerkez Derneği araştırdım ve buldum. Derneğe gidip geliyorum. Derneğin düzenlediği etkinlikler var onlara katılıyorum (Uyum, Görüşme).

Sınır ise dernek faaliyetlerini şu sözleriyle dile getirmiştir:

Biz orada Atatürk Düşünce Derneği’ni kurduk. Orada yönetimindeydim. Türkiye’den milletvekilleri, sanatçılar getirirdik, etkinlik düzenledik. Sosyal faaliyetlerle ilgilendim (Sınır, Görüşme).

Dernekler, kulüpler, sosyal medya platformları gibi sosyal gruplar göçmenlerin en çok bir araya geldikleri sosyal ortamlardır. Bu ortamlarda dini, siyasi, etnik ya da kültürel olarak kendilerinden olanlarla bir araya gelirlerken ‘yabancı’ veya ‘öteki’ olma durumları ve duygularıyla bir arada baş etmektedirler. Kişiler buralarda sosyalleşirken aynı zamanda birtakım sanatsal ve kültürel aktiviteler yürütmektedir. Böylesi gruplar göçmenlerin entegrasyonunu kolaylaştırırken baş etme süreçlerine katkı sağlamaktadır.

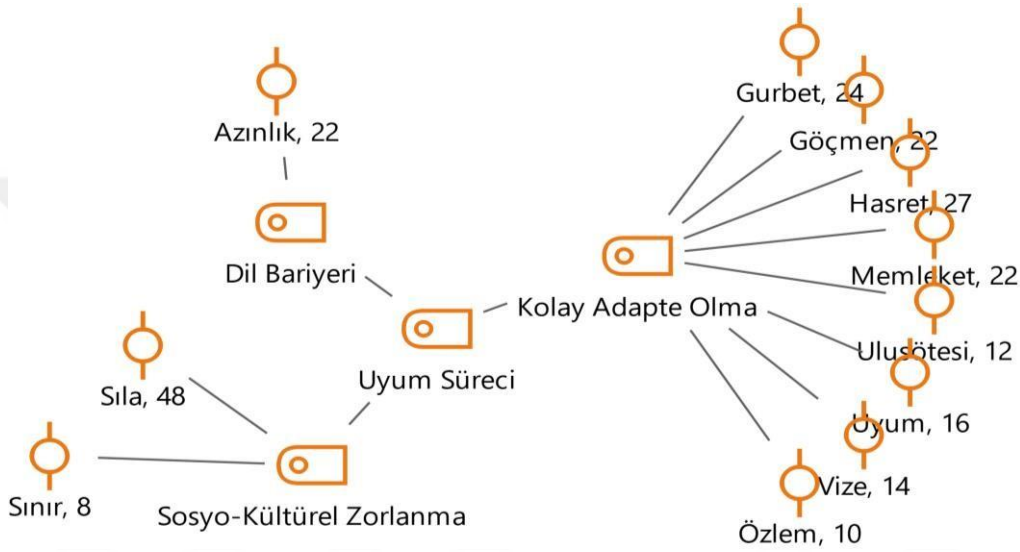
Almanya’da katıldıkları sosyo-kültürel faaliyetlerin dağılımı Şekil 3.27’de verilmiştir.

Şekil 3.27. Sosyo-Kültürel Faaliyetler Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.27’deki tabloya göre en çok yapılan faaliyet % 69,2 oranıyla arkadaşlarla birlikte olmaktır. Bunu % 38,5 ile spor ve gezi/tatil takip etmektedir. Eğlence hayatı % 30,8 iken en son sırada % 23,1 ile kültür sanat etkinlikleri ve dernek faaliyetleri yer almaktadır.

Katılımcıların Almanya’daki sosyo-kültürel ve ailesel uyum süreçlerine ilişkin alt kodlamalar Şekil 3.28 kod haritasında verilmiştir.

Şekil 3.28. Uyum Süreci Modeli

Şekil 3.28’de görüldüğü üzere kolay adapte olma, sosyo-kültürel zorlanma ve dil bariyeri uyum süresi bağlamında atanan alt kodlardır. Uyum problemi yaşamama da ‘Kolay Adapte Olma’ kodu olarak atanmıştır.

Katılımcıların çoğunluğu adapte olma konusunda sorun yaşamadıklarını dile getirmişlerdir. Adapte olma durumunu Ulusötesi “buraya gelen diğer insanların söylediği sosyal hayata uyum sağlayamama, ama ben daha önce geldiğim için biraz çevrem vardı” sözleriyle dile getirmiştir.

Azınlık ise şunları söylemiştir:

Hem Almanya’da hem başka ülkelerde daha öncesinde vakit geçirdiğim için bir kültür şoku yaşamadım, farklı bölgelerin farklı alışkanlıkları ve kültürleri olduğunu bilerek/bekleyerek taşınmıştım (Azınlık, Görüşme).

Katılımcıların daha önceki yurt dışı ve Almanya’da bulunma tecrübelerinin adaptasyon

sürecini kolaylaştırdığı görülmektedir. Öncesinde sosyal çevrenin olması hali hazırda bir sosyal ortam sağlamaktadır. Bir diğer taraftan farklı kültürlerde bulunmuş olmak kültürel bakış açısını genişletme ve bu anlamda bir farkındalık oluşturmaktadır.

Hasret adapte olmasıyla ilgili *“bende çok bir kültür şoku yaşamadı pek, internetten gelmeden önce araştırdım ve eşimde Alman Vatandaşı olduğu için konuşuyorduk, karşılaşılabileceğimiz olumsuzlukları”* demiştir. Görüldüğü gibi önceden bilgi edinmek veyaşanabilecekler konusunda proaktif olmak da adaptasyonu kolaylaştırmaktadır.

Özlem uyum süreci konusunda şunları dile getirmiştir:

Hayır uyum problemi yaşamadım. Burada dışlanan kesim genellikle buraya uyum sağlayamamış, hatta Türkiye’den gelen bazıları buraya uyum sağlamak yerine burayı kendilerine uyum sağlamaya çalışıyorlar. Belirli bir sosyal durumlar vardır, onlara uyum sağlamak gerekli (Özlem, Görüşme).

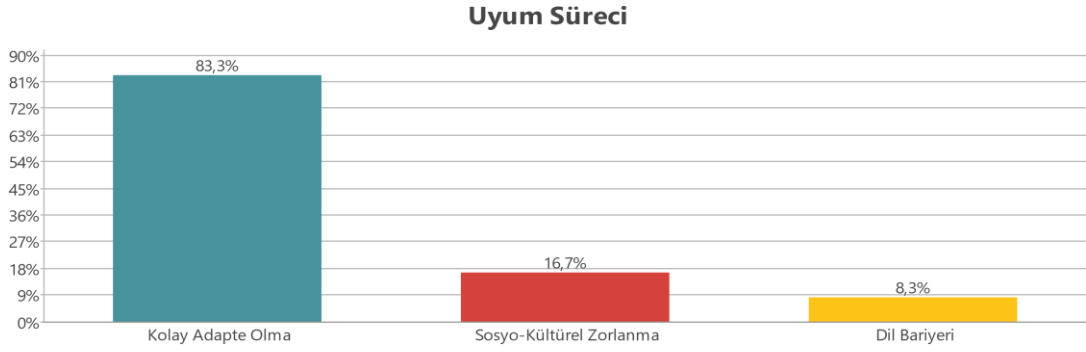
Özlem’in bu sözlerinden uyum sağlayamayanların dışlandığını görüyoruz. Uyum sağlamanın gerekliliğinin farkına varmak da kolay adapte olmak açısından önemlidir. Bir diğer taraftan uymak yerine kendine uydurmak bir direnç göstergesidir. Göçmenlerin içine girdikleri kültürde asimile olacakları korkusunun bu duruma yol açtığı söylenebilir. Asimilasyon korkusu ile kendi değer ve kültürlerine fazlasıyla sarılıp, kendilerini değişime, uyuma kapatmaları ve hatta kendi kültürlerini çevrelerine empoze etmeleri bu süreçte görülebilmektedir.

Sosyo-kültürel zorlanma yaşayan Sıla *“zorlandım, kendimi çok yalnız hissettiğim zamanlar oldu”* sözleriyle yalnızlığını dile getirmiştir. Sıla’nın yaşadığı yalnızlık hissinin uyum sürecini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Sınır ise *“bizi çok zorladılar, o Alman komşularımız. Ne kadar da olsa, uyum sağlamak zorundayız”* diyerek sosyal anlamda zorlandığını dile getirmiştir. Sınır’ın komşuları ile yaşadığı sorunların uyum sürecini zorlaştırdığı görülmektedir.

Uyum sürecinde Azınlık *“entegrasyonumu yavaşlatan en önemli etken ise bence Almanca oldu”* diyerek yaşadığı dil bariyerini vurgulamıştır. Görüldüğü gibi göç edilen ülkede konuşulan yerel dili bilmek sorun alanlarında bir baş etme mekanizması olurken, uyum sürecine de katkı sağlamaktadır.

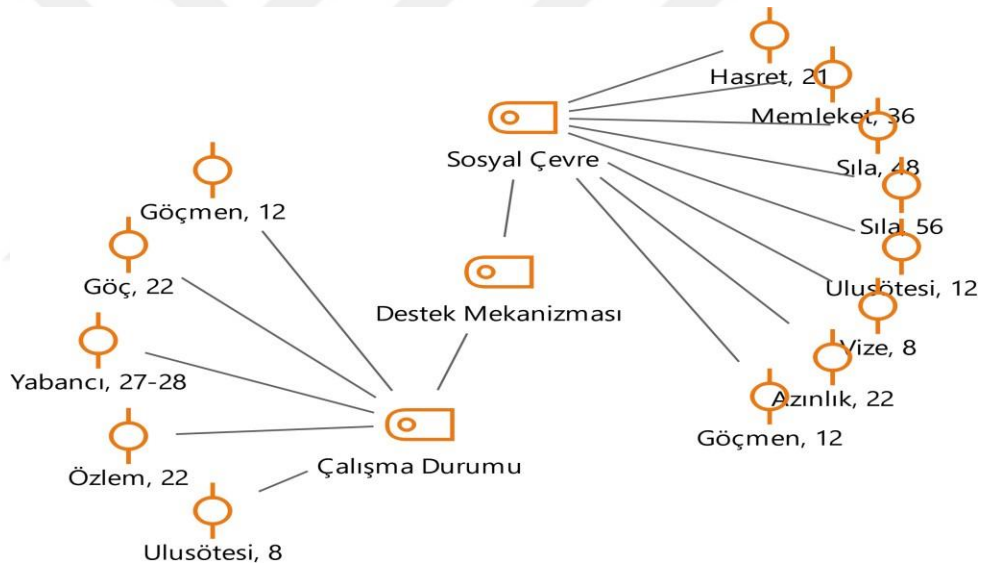
Katılımcıların Almanya’ya uyum süreçlerinin dağılımı Şekil 3.29’da verilmiştir.

Şekil 3.29. Uyum Süreci Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.29’da görüldüğü gibi katılımcıların % 83,32’ü kolay adapte olurken, % 16,7’si Sosyo-kültürel zorlanma ve % 8,3’ü dil bariyeri sorunu yaşamıştır.

Sosyal boyuttaki destek mekanizmaları için atanan alt kodlar Şekil 3.30’da verilmiştir.

Şekil 3.30. Destek Mekanizması Modeli

Şekil 3.30’da görüldüğü üzere destek mekanizması olarak sosyal çevre ve çalışma durumları belirlenen alt kodlardır. Aile, arkadaşlar, Almanya’da yaşayan Türkler ‘Sosyal Çevre’ olarak kodlanmıştır.

Sosyal çevre katılımcılar açısından başta gelen destek mekanizmasıdır. Yaşadıkları farklı tecrübeleri katılımcılar şu şekillerde dile getirmişlerdir:

Azınlık:

Aslında Almancamın iyi olmaması hem yerel halkla iletişimimi azaltıp entegrasyonumu yavaşlatırken, hem de beni daha çok İngilizce konuşan, çoğunlukla çok uluslu ve farklı kültürlere ve insanlara daha acık bir sosyal çevre bulmaya teşvik etti, bu da uyum sürecimi kolaylaştırdı (Azınlık, Görüşme).

Memleket:

Türklerle arkadaşlık ediyorum. Youtube’da Türkçe içerikleri tüketiyorum. Kendi gettomda yaşıyorum. Bu bana bir konfor sağlıyor ama izole yaşamama da sebep oluyor (Memleket, Görüşme).

Memleket ve Azınlık birbirine zıt deneyimler yaşamaktadırlar. Azınlık dil bilmemesinden dolayı Almanlarla daha az iletişim sağlayarak daha çok farklı kültürlerden insanlarla iletişime geçmiştir. Bu durum iki boyutludur: Almanlarla olan uzak iletişimi Almanya yaşamına entegrasyon problemi yaratırken, Almanya’da yaşayan farklı kültürlerle iletişimi sosyal çevresini genişleterek uyum sürecine destek olmuştur. Bu bağlam uyum ve entegrasyon kavramlarının içeriğinin ve yaşamsal tecrübelerinin farklılığına dikkat çekmektedir.

Memleket ise ‘konforlu’ ama bir taraftan ‘izole’ bir şekilde sadece Türklerle iletişim kurmaktadır. ‘Kendi gettosunda yaşama’ durumu aslında Almanya’daki Türk gettolarının birey üzerinden yaşanan bir örneğidir. Bu noktada Almanya’daki Türk gettolarında göçmenlerin kendi içlerinde izole ve konforlu yaşadıkları söylenebilir.

Hasret sosyal çevresinin desteği ile ilgili “*oturduğum apartmanda Türk komşum var, kendimi daha güvende hissediyorum öyle olunca*” derken Sıla şunları dile getirmiştir:

Her ne kadar kendimi Türklerden soyutlamaya çalışsam da ilk konuştuğum yine Türklerdi. Çünkü onlara ihtiyacım vardı (Sıla, Görüşme).

Göçmen ise bu konudaki tecrübelerini şöyle dile getirmiştir:

Bir önceki çalıştığım yerde çok fazla Türk vardı ve bunların çoğu gönüllülükprojesi ile gelmiş insanlardı ve aynı sorunları yaşıyorduk. Bu durum da benim için bir destektir, aidiyet korkusu yaşamamı engelledi (Göçmen, Görüşme).

Sosyal çevre içerisinde Türklerle yakınlaşmak katılımcılar açısından önemli bir destek mekanizması olmuştur. Ortak kültürü, dili, geçmişi ve ‘sorunları’ yaşamamanın Türk göçmenler arasında bir dayanışma ve destek sistemi oluşturduğunu görürüz. Hatta öyle ki bu

dayanışma ve desteğe ‘ihtiyaçları’ vardır.

Göçmen’in bu sözlerinden ayrıca çalışma hayatında olmanın ve iş sayesinde sosyalleşmenin de kişi için bir destek mekanizması olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktayı Ulusötesi’nin “öyle işe de gelip giderek arkadaş çevrem oluşmaya başladı” sözleri de desteklemektedir.

Çalışma durumunun desteği konusunda Özlem “zorluk yaşamadım, iş hayatım güzel gitti, arsa aldık burada ev yaptık” diye belirtirken Yabancı “en büyük destek mekanizmam ekonomik anlamda rahatlık, kariyerim oldu” demiştir. Katılımcıların bu sözlerinden çalışma hayatının ekonomik bağlamını vurguladıkları çıkarılmaktadır. İyi bir ekonomik gelire sahip olmak ‘rahatlık’ ve isteklerine sahip olmayı beraberinde getirmiş, yaşamlarına sosyo-ekonomik bir destek olmuştur.

Katılımcıların destek mekanizmaları dağılımı Şekil 3.31’de verilmiştir.

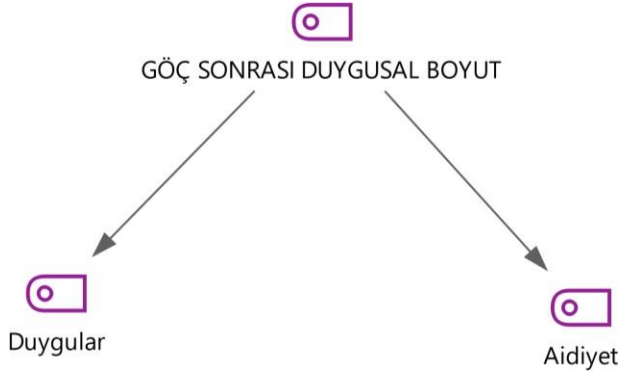

Şekil 3.31. Destek Mekanizması Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.31’de görüldüğü gibi sosyal çevre % 70,0 ile en büyük destek mekanizması iken, çalışma durumu da % 50,0 ‘dır.

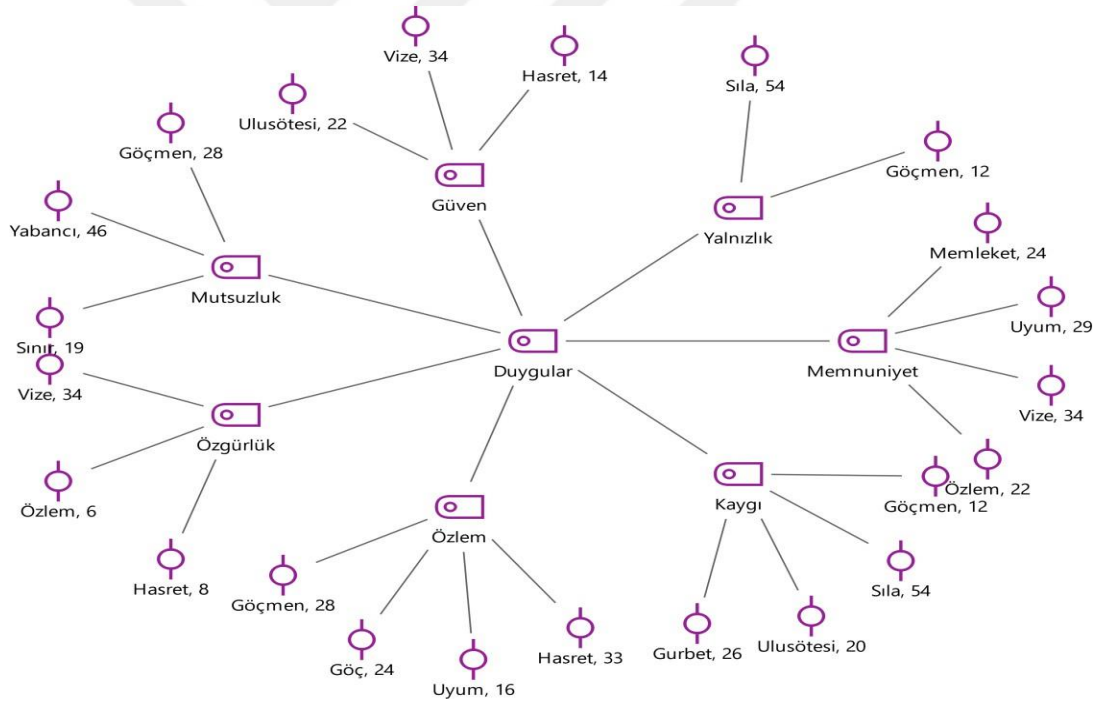
3.4. Katılımcıların Göç Sonrası Yaşantıları: Duygusal Boyuta İlişkin Bulgular

Bu bölümde Almanya’da yaşayan Türk göçmenlerin Almanya’ya göç ettikten sonraki yaşantılarının duygusal boyutuna ilişkin bulguları incelenecektir. Göç sonrası duygusal boyut kategorisindeki hiyerarşik kod-alt kod modeli Şekil 3.32’de haritalandırılmıştır

Şekil 3.32. Göç Sonrası Duygusal Boyut Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 3.32’de görüldüğü gibi ‘Göç Sonrası Duygusal Boyut’ olarak kodlanan, göç sonrasında katılımcı göçmenlerin yaşadıkları duygusal süreçleri içeren kategorideki ana kodlar ‘Duygular’ ve ‘Aidiyet’ tir. Kodlara bağlı olan alt kodlar ise konu içerisinde her bir kodun bulguları verilirken detaylandırılacak ve derinlemesine incelenecektir.

Şekil 3.33. Duygular Modeli

Katılımcıların Almanya’ya göçtükten sonra yaşadıkları duygusal süreçleri ve/veya hisleri Şekil 3.33’de verilmiştir.

Şekil 3.33’de görüldüğü üzere katılımcıların göç sonrası yaşadığı duygular memnuniyet, kaygı, özlem, özgürlük, mutsuzluk, güven ve yalnızlık olarak kodlanmıştır. ‘Özlem’ kategorisine aileye ve geçmişe duyulan özlem dahil edilmiştir. Şüphe, emin olamama ve belirsizlik gibi duygular da ‘Kaygı’ kategorisine dahil edilmiştir. Katılımcıların Bezgin, bıkkın ve eksik hissetmeleri de ‘Mutsuzluk’ olarak kodlanmıştır.

Katılımcıların göç sonrasında yaşadıkları duygular içinde en fazla dile getirilen memnuniyet duygusudur. Memnuniyet duygusunu Azınlık “*kendi bulup seçtiğim bir ülkede ve şehirde yaşamak beni mutlu ediyor*” diyerek dile getirirken Göç şunları söylemiştir:

Buraya taşınmış olmakla en azından kendi adıma doğru bir karar verdiğimi düşünüyorum. Kariyerim için en doğru olanı yaptığımı düşünüyorum (Göç, Görüşme).

Katılımcıların Almanya’ya göç etmekle ilgili göç öncesi sahip oldukları yüksek motivasyon ve olumlu duygular göç sonrası memnuniyetlerinin temelini oluşturmaktadır. ‘Kendi’ olma hallerinin çeşitli yönlerine de vurgu yapan katılımcılar bunu pratikte de yaşıyor olmanın mutluluğu içindedirler.

Özlem duyguları hakkında şunları söylemiştir:

Buradan çok memnunum. Göçmenlikten çıktık biz artık buralı olduk (Özlem, Görüşme).

Özlem memnuniyetinin ötesini ‘göçmenlikten’ ‘buralı olmaya’ dönüşümünü belirterek vurgulamıştır. Almanya’da geçirdiği uzun yılların da bu benimsemeyi doğurduğunu söylemek mümkündür.

Ulusötesi göç sonrası duygularını şöyle dile getirmiştir:

Gelecek ile ilgili aileme nasıl destek olacağım diye düşünüyorum. Duygusal durumum çok sabit olmuyor, her gün değişkenlik gösteriyor (Ulusötesi, Görüşme).

Göçmen ise duygularını “*göçün getirdiği bir süreç var; eksiklik, depresyon hali de var*” sözleriyle belirtmiştir.

Katılımcıların bu söylemlerinden kaygılı bir duygu durumunda oldukları çıkarılmaktadır. Göçmen’in ‘eksiklik’ betimlemesinden yalnızlık duygusu içinde olduğu da

gözlemlenmektedir. Yalnızlık duygusunu Sıla ise “*ama ne kadar da olsa insan kendini yalnız hissediyor*” sözleriyle dile getirmiştir. Duygusal çalkantılar, kaygılar, mutsuzluk, depresyon ve yalnızlık gibi duyguların göçmenler tarafından hissedilen en yoğun olumsuz duygular olduğunu görüyoruz.

Uyum özlem duygusunu “*isteyerek gittiğim için uyum sağladım, aile özlemi vardı*” sözleriyle dile getirmiş, Göç ise “*burada olmanın en büyük zorluğu aileden uzak olmak*” demiştir. Özlem duygusunu dile getiren katılımcıların en yoğun özlemleri ailelerinedir.

Hasret “*yurt dışında iken bayramları özliyorum*” diyerek memleketinin kültürel yapısına duyduğu özlemi dile getirmiştir. Göçmen ise “*geçmişe özlem var, yoğunluk olarak*” sözleriyle bireysel olarak yaşadığı geçmişe vurgu yapmıştır. Kültür, yaşanmışlık, geçmiş ve anıların göçmenlerin içindeki memleket özlemini oluşturan unsurlar olduğunu söylenebilir. Göçmenlerin içlerindeki ‘yabancılık’ hissinin buradan gelmesi de muhtemeldir.

Özlem duygularını şöyle tasvir etmiştir:

Daha sonra, mahalledeki arkadaşlarla kaynaştım ardından dili kavramaya başladım. Daha sonra meslek okuluna gittim. Tüm bunları yapmaya başladıktan sonrakendimi çok özgür hissettim (Özlem, Görüşme).

Özlem bu sözleriyle yaşadığı özgürlük hissini dile getirmiştir. Dil öğrenerek ve meslek sahibi olarak elde ettiği başarılar kendisine bir özgüven vermiş ve özgürlük hissini pekiştirmiştir.

Ulusötesi’in duygusu şöyledir:

Kendimi güvende hissetmeye başladım, farklı kültürlerden insanlarla tanışma olanağını seviyorum (Ulusötesi, Görüşme).

Ulusötesi söyledikleriyle hissettiği güven duygusunu vurgulamıştır. Buradaki güven hissini sahip olduğu ‘olanak’ ile gelen bir özgüvenle ilişkilendirmek mümkündür.

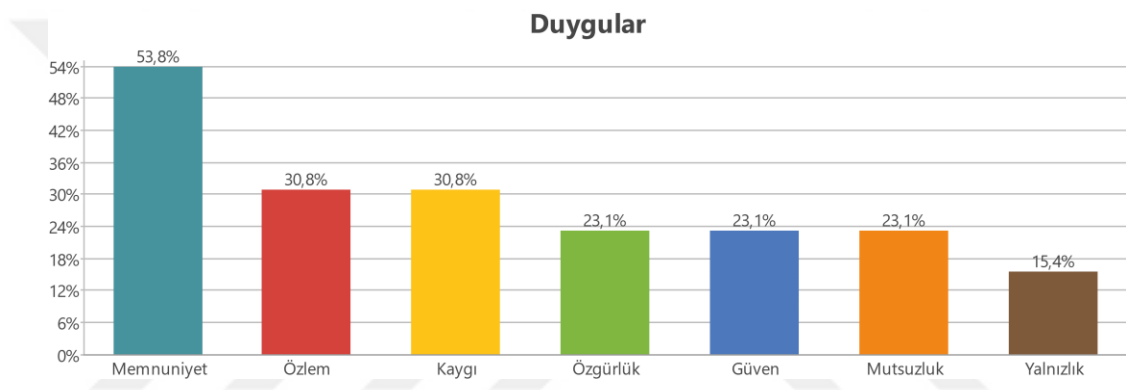
Vize “*ben adapte olmayı tercih eden birisiyim. İnsan özünden taviz vermek istemiyor evet ama burası zaten burası özgür bir ülke. Sokakta özgürce ve güvenle dolaşabiliyorsunuz*” diyerek özgürlük ve güven duygusunu dile getirmiştir. Almanya’da ‘sokaktaki’ fiziki koşulların sağladığı imkanlar özgürlük ve güven duygusu vermektedir.

Yabancı’nın göç sonrası duyguları hakkında söyledikleri şunlardır:

Duygusal anlamda normal gibiyim. Bir de Almanların bıkkınlığı, bezmişliği sanırım bana da bulaştı bir noktada. İnsanın içindeki neşe, eğlence burada sönüyor burada. Hayat burada çok monoton (Yabancı, Görüşme).

Yabancı'nın bu sözlerinden göç sonrası mutsuzluk duygusu hissettiğini söyleyebiliriz. Bu duygusunun kendi içsel duygu durumundan öte bulunduğu yerdeki hayat sakinliğini 'monoton' algılamasındandır. Almanların kuralcı, soğuk, mesafeli yapısının kendi üzerindeki olumsuz yansıması görülmektedir.

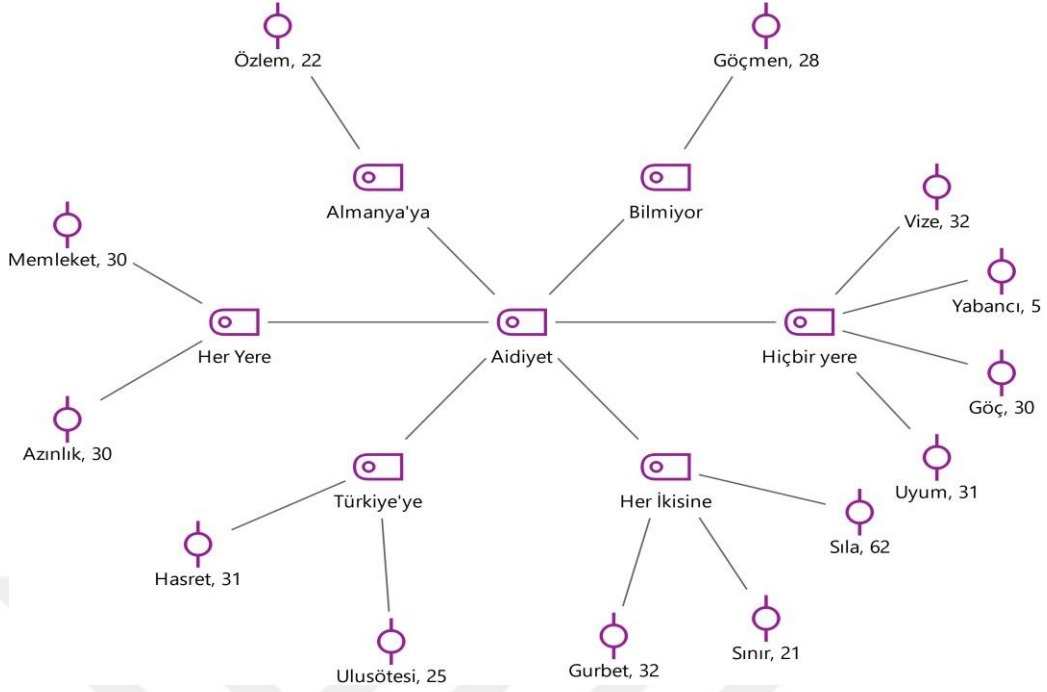
Katılımcıların göç sonrası yaşadıkları duyguların yüzdelik dağılımları Şekil 3.34'de verilmiştir.

Şekil 3.34. Duygular Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.34'de görüldüğü üzere memnuniyet duygusu % 53,8 ile en yoğun hissedilen duygudur. Özlem ve kaygı % 30,8 ile hissedilen ikinci en yoğun duygulardır. Özgürlük, güven ve mutsuzluk % 23,1' lik oranda iken en az hissedilen yalnızlık duygusu % 15,4'dür.

Katılımcıların kendilerini ait hissettikleri yere yönelik aidiyet hisleri Şekil 3.35'de verilmiştir.

Şekil 3.35. Aidiyet Modeli

Şekil 3.35’de belirtildiği gibi aidiyet bağlamında hiçbir yere, her ikisine, Türkiye’ye, her yere, Almanya’ya ait hissetme ve bilmiyor alt kodları atanmıştır. Hem Türkiye’ye hem Almanya’ya ait hissetme ‘Her ikisine’, birçok yere ait hissetme ‘Her Yere’ olarak kodlanmıştır.

Katılımcıların çoğu kendilerini hiçbir yere ait hissetmediklerini belirtmişlerdir. Ait hissetmek ile ilgili duygularını Göç, “*inanın kendimi hiçbir yere ait hissetmiyorum, yaşadığım hiçbir yerde de bu hisse sahip olmadım*” olarak dile getirmiştir.

Vize aidiyet hissini şu sözleriyle belirtmiştir:

Aidiyet konusu biraz sıkıntılı benim için. Kendimi hiçbir zaman Türkiye’ye ait hissetmedim ama başka bir yere de ait hissetmedim (Vize, Görüşme).

Yabancı ise:

Kendimi Almanya’ya ait hissetmiyorum ama Türkiye’ye de ait hissetmiyorum. Sanırım aidiyet duygusunu hissetmiyorum (Yabancı, Görüşme).

Kendisini hiçbir yere ait hissetmeyen katılımcılara baktığımızda özde böyle bir hisse sahip olmadıklarını saptayabiliriz. Bu katılımcıların demografik özelliklerine baktığımızda ise daha çok gençlerden oluşan bir profil olduğunu görüyoruz. Gençlerin bir ülkeyle bağ

kurma ve oraya ait hissetmeyle ilgili hislerinin ön planda olmadığını söyleyebiliriz. Hem Almanya'ya hem Türkiye'ye aidiyet hisseden katılımcılar ise hislerini şöyle dile getirmişlerdir:

Gurbet:

Türkiye'deyken oraya ait gibi hissediyorum ama buraya gelince buraya ait hissediyorum (Gurbet, Görüşme).

Sıla:

Çok değişik aslında, Türkiye'ye gittiğimde kendimi oraya ait hissediyorum, Almanya'ya geldiğimde kendimi buraya ait hissediyorum (Sıla, Görüşme).

Gurbet ve Sıla'nın her iki ülkeye gidip gelmeleri sırasında aidiyet duyguları değişmektedir. Bu durum her iki ülkeyi de eşit oranda benimsemeleriyle ilişkilendirilebilir.

Sınır ise, “medeniyet ve insana verilen değer bakımından Almanya'ya fakat duygusal anlamda Türkiye'ye” sözleriyle aidiyet hissini farklı bağlamlara bölünmüşlüğüne dile getirmiştir. Her iki ülkenin olumlu ve çekici faktörleri vardır, bu faktörler aidiyet hissini etkilemektedir.

Aidiyetinin her yere olduğunu Memleket “Türk pasaportuna sahip dünya vatandaşım” olarak dile getirmiş, Azınlık ise bu yönde şunları söylemiştir:

Evim ve gelecek planlarım burada olduğu için, şehri ve insanlarını sevdiğim ve değerlerini paylaştığım için Berlin'e; ideolojik, kültürel ve hayata bakış anlamında Avrupa'ya; geçmişim ve ebeveynlerim dahil bir çok sevdiğim insan orada olduğu için ve herşeye çok çok aşina olduğum için başta Ankara olmak üzere Türkiye'ye; artık vatandaşlık almaya da yaklaştığım ve birçok alışkanlığımı ve normlarımı şekillendirdiği için Almanya'ya; yemek zevki, sosyal ilişkiler ve pozitiflik anlamında Akdeniz'e; kıyafetten müzik zevkime, eğitimimden hobilerime gündelik alışkanlıklarıma birçok anlamda parçası olduğunu hissettiğim için Global Kuzey'e ait hissediyorum (Azınlık, Görüşme).

Kendilerini her yere ait hisseden katılımcıların temel bakışı evrensel bir ‘dünya’ görüşüdür. Bu noktada hiçbir yere ait hissetmeyen katılımcılardan aidiyet duygusuna sahip olmaları ama bunu belirli bir ülke veya yer ile sınırlandırmamalarıdır. Sınır'ın aidiyet duygusundaki farklı bağlamlarını Azınlık daha geniş kapsamlı olarak tanımlamıştır: Farklı

yönlerden farklı yerlere ait hissetmek.

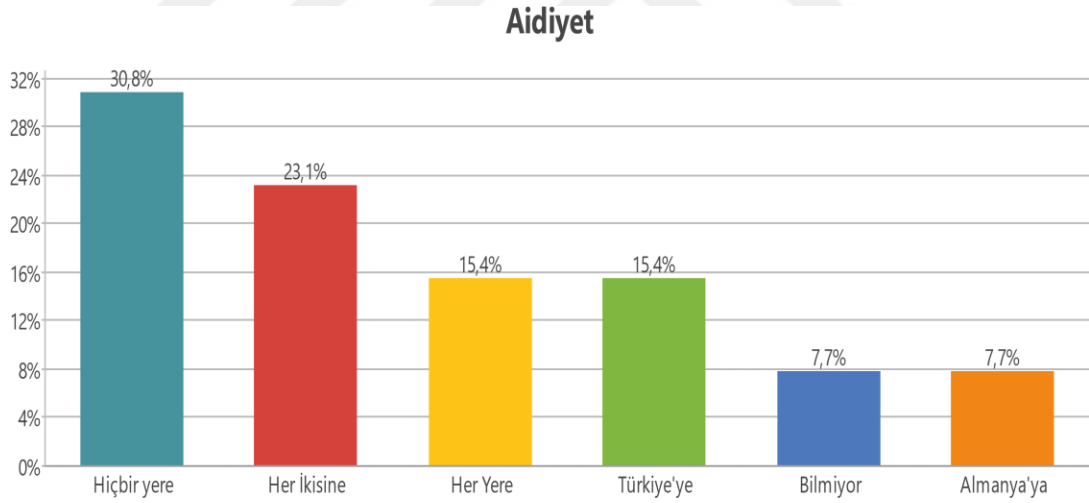
Hasret, “kesinlikle, Türkiye’ye ait hissediyorum” diyerek Türkiye’ye ait hissetmesinidile getirirken Ulusötesi bu bağlamda şöyle söylemiştir:

Kendimi Türkiye’ye ait hissediyorum. İyi ki burada doğup büyümemişim diyorum çünkü ikisi çok farklı, en azından istediğim zaman dönebileceğim bir yerim var (Ulusötesi, Görüşme).

Katılımcıların belirttiklerinden Türkiye’yi Almanya’dan daha çok sevdikleri ve bulundukları yeri benimseyemedikleri anlaşılmaktadır.

Almanya’ya ait hissetmesini ise Özlem “göçmenlikten çıktık biz artık buralı olduk” sözleriyle dile getirmiştir. Almanya’da geçirmiş olduğu uzun yıllar artık kendisini aidiyetin de ötesinde ‘oralı’ olarak görmesini sağlamıştır.

Katılımcıların kendilerini ait hissettikleri yerlerin yüzdelik dağılımları Şekil 3.36’da verilmiştir.

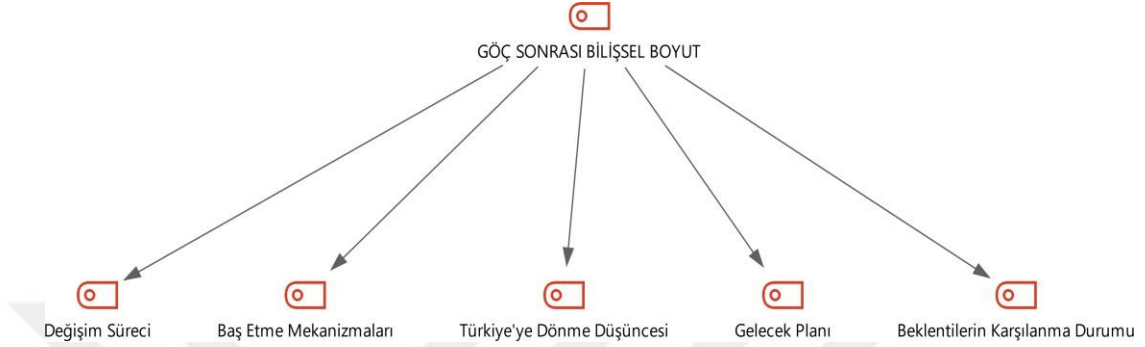

Şekil 3.36. Aidiyet Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.36’da görüldüğü üzere katılımcıların çoğunluğu % 30,8’lik bir oranla kendilerini hiçbir yere ait hissetmemektedirler. Kendisini her iki ülkeye ait hissedenlerin oranı % 23,1’dir. Her yere ve Türkiye’ye ait hissedenlerin oranı % 15,4’dür. Nereye ait olduğunu bilmeyenler ve kendisini Almanya’ya ait hissedenler ise % 7,7’dir.

3.5. Katılımcıların Göç Sonrası Yaşantıları: Bilişsel Boyuta İlişkin Bulgular

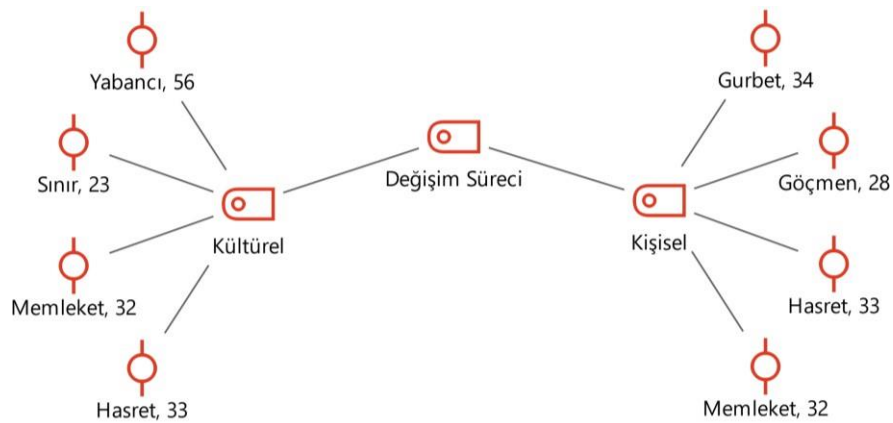
Bu bölümde Almanya’da yaşayan Türk göçmenlerin Almanya’ya göç ettikten sonraki yaşantılarının bilişsel boyutuna ilişkin bulguları incelenecektir. Göç sonrası bilişsel boyut kategorisindeki hiyerarşik kod-alt kod modeli Şekil 3.37’de haritalandırılmıştır.

Şekil 3.37. Göç Sonrası Bilişsel Boyut Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 3.37’de görüldüğü gibi ‘Göç Sonrası Bilişsel Boyut’ olarak kodlanan katılımcıların göç sonrası yaşamlarının bilişsel boyutu kategorisindeki ana kodlar ‘Değişim Süreci’, ‘Baş Etme Mekanizmaları’, ‘Türkiye’ye Dönme Düşüncesi’, ‘Gelecek Planı’ ve ‘Beklentilerin Karşılama Durumu’ dur. Kodlara bağlı olan alt kodlar ise konu içerisinde her bir kodun bulguları verilirken detaylandırılacak ve derinlemesine incelenecektir.

Katılımcıların Almanya’ya göçtükten sonra kendilerinde ve/veya düşüncelerinde yaşadıkları değişim süreçlerine dair alt kodlar Şekil 3.38’de verilmiştir.

Şekil 3.38. Değişim Süreci Modeli

Şekil 3.38’de belirtildiği gibi katılımcıların göç sonrası yaşadıkları değişim süreçleri kişisel ve kültürel olarak iki başlık altında kodlanmıştır. Kişisel gelişim/değişim ‘Kişisel’ olarak kodlanırken; farklı kültürlerle bakış, kendi kültürünü sahiplenme ‘Kültürel’ olarak kodlanmıştır.

Katılımcılar göç sonrası süreçte bilişsel alanda yaşadıkları değişim sürecini en fazla kişisel alanda yaşamışlardır. Kişisel değişim süreçlerine dair katılımcılar çeşitli açıklamalar yapmışlardır:

Azınlık:

... ancak yepyeni bir ortam ve hayatta kendimi gözlemleyebildiğim için kendimi daha iyi tanımama olanak sağladığını, gördüğüm farklı insanların, düzenin, yaşam tarzının etkisiyle dağarcığımın geliştiğini söyleyebilirim (Azınlık, Görüşme).

Ulusötesi:

Sanırım, konfor alanının dışına tek başına çıkabilmek insanı büyütüyor. Ben Türkiye’de iken bu kadar atılgan değildim. Zamanla birtakım şeyleri tek başına yapınca daha atılgan birisi haline gelmiş oluyorsun. Burada kendime inancım arttı. Kendimle daha fazla vakit geçirdiğim için daha bireyselleştiğimi fark ettim (Ulusötesi, Görüşme).

Sıla:

Kendimi daha yakından tanıdım çünkü çok imkanım yoktu eskiden, o yüzden ne sevip sevmediğimi bilemiyordum. Ayrıca kendime olan özgüvenim daha da arttı. Almanya’dayaşayan tek bir kadın olarak (Sıla, Görüşme).

Yabancı:

Evet, bakış açım genişledi. Burada hem Alman kültürünü hem de Türk kültürünü gördüm (Yabancı, Görüşme).

Katılımcıların bu söylemlerine baktığımızda farklı bir ülkede, kültürde yaşamının yani ‘konfor alanından çıkmanın’ ve ‘bakış açısı genişlemesinin’ katılımcıların bilişsel boyutta kişisel değişim süreçlerini olumlu yönde etkilemiş olduğunu görürüz. Diğer bir taraftan ‘tek başına’ olma halinin de gelişim sürecine olumlu katkılar sağladığı söylenebilir.

Tek başınalığın ve Alman kültüründeki bireyselliğin etkisiyle ‘bireyselleşme’ de katılımcıların vurguladığı değişimler arasındadır. Bunu Gurbet, *“burada insanların yaşam tarzlarını gördükçe, biraz daha sakin, biraz daha bireysel olunması ile ilgili düşüncelerim arttı”* sözleriyle dile getirmiştir. Göç sürecinde bireyselliklerine yani kendi özlerine yoğunlaşma imkanı bulmuştur katılımcılar. Yalnız olma hali ve farklı kültürün bağlamlarında kendilerini yeniden şekillendirme süreci ile ‘gelişmiş’ ve ‘özgüvenleri’ artmıştır.

Göç kişisel değişimini şu sözleriyle vurgulamıştır:

Kendimde ve düşüncelerimde yaşadığım en büyük değişiklik artık daha optimist biri olduğum. Kesinlikle belirli bir hayat güvencesi hissi veriyor, sanki ipler hep sizin elinizde, kontrol hep sizdeymiş gibi. Sanırım sosyal devlet hissi bu oluyor (Göç, Görüşme).

Göç bu sözleriyle sosyal devlet yapısının bilişsel süreçteki değişimine katkısını dile getirmiştir. ‘Sosyal devlet hissi’ olarak tanımladığı duygu güven temelindedir ve bu güven hissi olaylara olumlu yönden bakmasını sağlamıştır.

Değişim sürecindeki kültürel boyutu Sınır, *“toplum benden ne istiyorsa onu yaptım. En basitinden yüksek sesle konuşmamaya çalışıyorum, misafirlikler bizim gibi değil”* sözleriyle dile getirmiştir.

Göçmen ise kültürel bağlamdaki değişimini şu sözleriyle dile getirmiştir:

Kültürel olarak burada bir evrim geçirdim. Bir yere ait olmaktansa ortada, diğer kültürlerden de başka şeyler öğrenme çabam var. Kendi kültürüme kesinlikle bağlıyım ama buradaki kültüre de uyum sağlamaya buradan bir şeyler öğrenmeye çalışıyorum (Göçmen, Görüşme).

Sınır ve Göçmen değişim süreçlerini sosyal ve kültürel olarak bulundukları ortamlara uyum sağlayarak geçirmişlerdir. Farklı bir kültürle etkileşime girmek, o kültürün normlarına uyum sağlamak ve günlük pratiklerini de bu doğrultuda yeniden düzenlemek değişim süreçlerini oluşturmuştur.

Memleket ve Hasret kültürel değişimin farklı bir yönüne dikkat çekmişlerdir. Memleket:

Şunu da söylemeliyim; farklı bir ülkede yaşamak kendi kültürünüze, kültürünüzdeki normlara, kabullere dışarıdan bakma imkânı sağlıyor. Kimi zaman tabularınızı yıkıyorsunuz, kimi zaman kültürünüzdeki öğenin kıymetini anlıyorsunuz (Memleket,

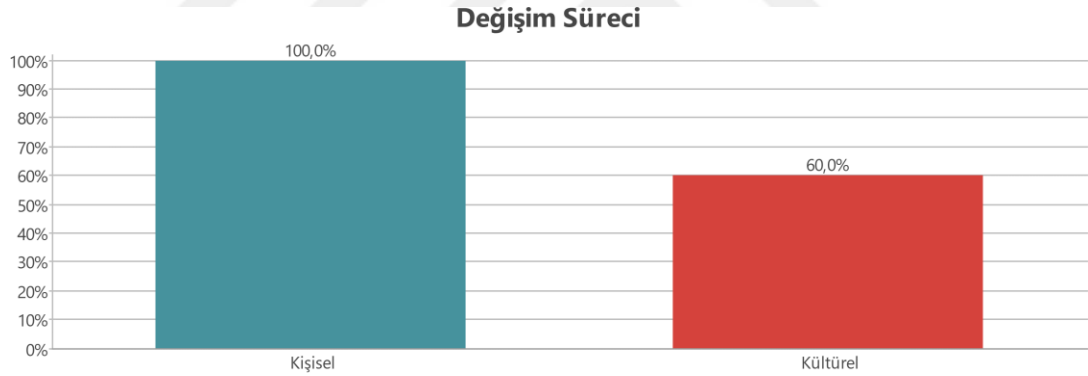
Görüşme).

Hasret:

Vatan sevgisinin test edildiği yer yurt dışıdır. [...] Genel olarak yurt dışına çıkmadan önce, onları gözünde büyütme ve kendimizi daha aşağı görmek vardı. Sanki üçüncü sınıf vatandaşıymış gibi. Ama gidince öyle olmadığını gördüm. Gayet sıradan insanlar ve kendi kültürüme bağlandım. Burada iyi ki Türk olarak dünyaya gelmişim diyorum. Kendi değerlerimi daha çok fark ettim (Hasret, Görüşme).

Katılımcılar farklı bir ülkede, kültürde yaşamının kendi kültürlerine bağlılığı arttırdığını, kendi ülkelerinin değerini ve kıymetini bilmelerine yol açtığını belirtmişlerdir. Bu durum bir olaya ve olguya dışardan bakmanın, çeşitli kıyas noktalarıyla değerlendirmenin kişinin bakışını etkilediğine örnek verilebilir.

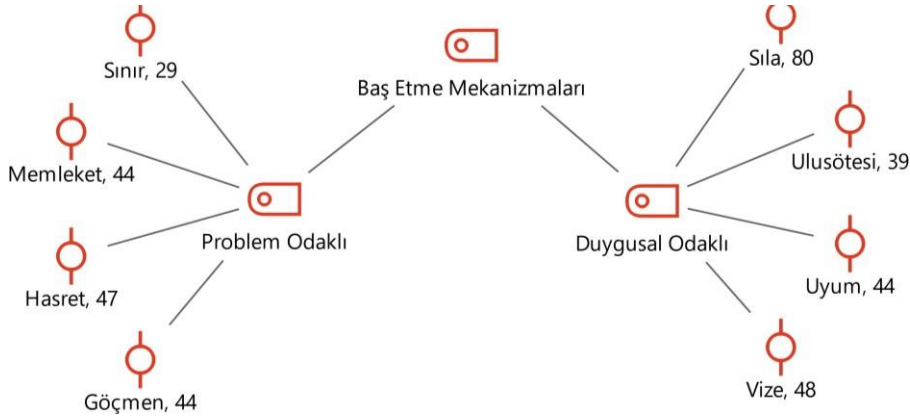
Katılımcıların göç sonrası süreçte kendilerinde ve düşüncelerinde yaşadıkları değişim sürecinin yüzdelik dağılımları Şekil 3.39’da verilmiştir.

Şekil 3.39. Değişim Süreci Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.39’da görüldüğü üzere kişisel olarak yaşanan değişimler % 100,0 oranında iken, kültürel değişimler % 60,0’dır.

Katılımcıların Almanya’ya göçtükten sonra karşılaştıkları problemlerle baş etme mekanizmalarına dair alt kodlar Şekil 3.40’da verilmiştir.

Şekil 3.40. Baş Etme Mekanizmaları Modeli

Şekil 3.40’da belirtildiği gibi göç sonrası bilişsel odaklı baş etme mekanizmaları problem odaklı ve duygusal odaklı olarak iki başlık altında kodlanmıştır.

Katılımcıların bazıları göç sonrası süreçte sorunlarla baş etmede duygusal odaklı bilişsel bir süreç yaşamışlardır.

Azınlık:

Bence en çok, hayattaki başka birçok büyük değişimde de yaşandığı gibi, göç sonrası da farklı farklı sorunlar ortaya çıktığı ve bir şekilde her şey çözüme ulaştığı için; bunu görmek, sorunlarla bas ederken daha soğukkanlı kalabilmemi sağladı (Azınlık, Görüşme).

Göçmen:

Daha toleransımı geliştirmeye çalışıyorum. Bir şey olmadığında, kabullenmeyi öğrendim burada (Göçmen, Görüşme).

Vize:

Buraya gelmeden önceki süreç, çok yoğundu. Buraya gelince rahatladık. Buraya gelince geldik, ama bunu yapmalıyız diye motive ediyoruz kendimizi. [...] Geliş sürecimizde kendi başarmışlığımızın verdiği motivasyon çok önemliydi bizim için (Vize, Görüşme).

Katılımcıların yaşadıkları sorunları çözmelerinde soğukkanlı olmak, tolere edebilmek, kabullenmek ve motive olmak gibi çeşitli duygusal odaklı çözüm mekanizmaları bilişsel destek sağlamıştır. Bu bağlamdaki vurguyu Uyum’un “öldürmeyen şey güçlendirir diye

düşünüyorum” sözleri de pekiştirmektedir. Olumlu duygular ve bilişlerden güç alan katılımcılar göç sürecinde yaşadıkları sorunlarıyla kolaylıkla baş edebilmişlerdir.

Yabancı duygusal bağlamda bir ihtiyaca dikkat çekmiştir:

...bir de savaşıma isteği oldu, savaşçı bir kişiliğim oluştu. Bence Almanya'ya gelen insanlara mentorlük atanmalı. Kişilere yol gösterecek bir kurum ya da kuruluş olsa her şey daha kolay olurdu. İnsanlar buraya daha hızlı entegre olur. Psikolojik destek yetersiz (Yabancı, Görüşme).

Yabancı yaşadığı sorunlarla güçlendiği ve ‘savaşçı’ bir yapıya evrildiğini vurgulamıştır. Bu süreçte zorlandığı sözlerinden anlaşılan Yabancı duygusal destek alanında daha profesyonel yardıma duyulan ihtiyacı dile getirmiştir. Ayrıca bu konuda şu sözleri de eklemiştir:

Evet, entegrasyon kursu zorunlu her göçmen için. Buraya gelindiğinde ilk önce dil kursuna gönderiliyor, dil kursunda B1 düzeyine geldikten sonra entegrasyon kursuna kaydoluyorsun. Entegrasyon kursunda, genel olarak bilgiler veriliyor. Almanya'nın eyaletleri, ya da işte yaşadığın toplumun kültürüne uyum sağlamak için genel bilgiler veriliyor (Yabancı, Görüşme).

Yabancı'nın bu açıklaması fazlasıyla dış göç alan Almanya'nın bu konuda eksikliğine dikkat çekmektedir. Almanya'nın entegrasyon olarak sadece var olan düzen ve sistem üzerine yoğunlaştığı duygusal bağlamın ise eksik kaldığını görüyoruz. Öyleyse Almanya'nın entegrasyon politikaları ile aslında var olan düzenlerini korumak olduğu, göçmen merkezli bir bakışının olmadığını söyleyebiliriz.

Problem odaklı bir yaklaşımla destek mekanizması geliştiren katılımcılar şunları belirtmişlerdir:

Göçmen:

Burada fark ettim ki, bir şey başarmak istiyorsan eğer, kesinlikle çabalamalı ve bunu kendin yapmalısın (Göçmen, Görüşme).

Gurbet:

Burada destek mekanizmasını daha organize bir şekilde arttırmak gerekli. Son dakika gelişen ihtiyaçlarda, daha kendi kendine yetebilmek gerekiyor (Gurbet,

Görüşme).

Sınır:

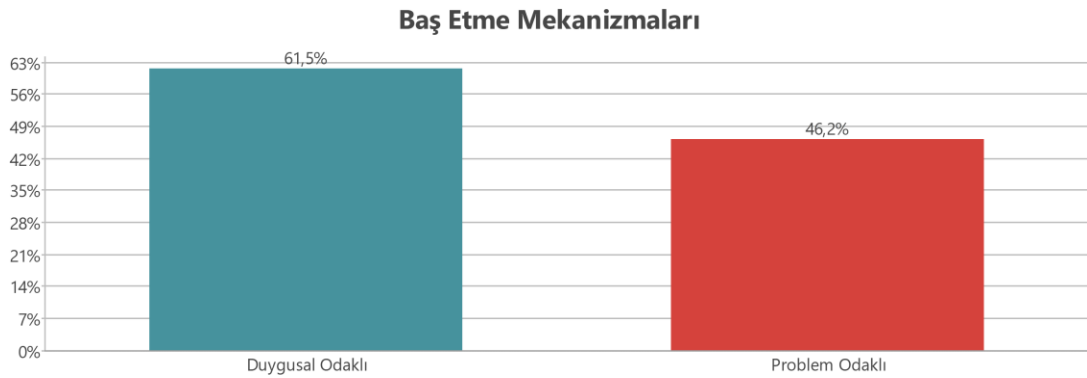
Almanya'ya gittikten sonra çocuklar oldu ve eşim yetişemedi. Böyle olunca ben sorumluluk almaya başladım, ehliyet aldım, çocukları okuldan ben alıyordum (Sınır, Görüşme).

Hasret:

Arkadaş edinmek için, daha çok emek sarf ediyorsun. Paranın, mal varlığının kıymetini daha iyi anlıyorsun, baş etme noktasında. Türkiye'de olsa, ailemden isterim diye düşünürüm ama burada öyle değil. Baş etme konusunda bu güzel bir şey. Harcamalarımı dikkat ediyorum. Burada ilişkimi iyi tutmak zorunda kalıyorum. Bu da bir baş etme yöntemi. Problemimi daha çok, dile getirmeye başladım. Kendim çözmek zorundayım. Mümkün olduğunca sosyal hayata karışmak lazım. Öğrenmeye biraz emek vermek lazım. Baş ederken daha doğal olmaya çalışıyorum. Kendi özelliğime sahip çıkmayı öğrendim (Hasret, Görüşme).

Baş etme mekanizması olarak problem odaklı yaklaşımla hareket eden katılımcıların daha çözüm odaklı ve edimsel hareket ettiklerini görüyoruz. Çevreden destek almak, organize mekanizmalar geliştirmek, kendi öz çabalarıyla 'sorumluluk' alarak 'çabalamak' ve 'emek' vermek edimsel olarak katılımcıların yaşadıkları sorunları çözerken yöneldikleri destek mekanizmalarıdır.

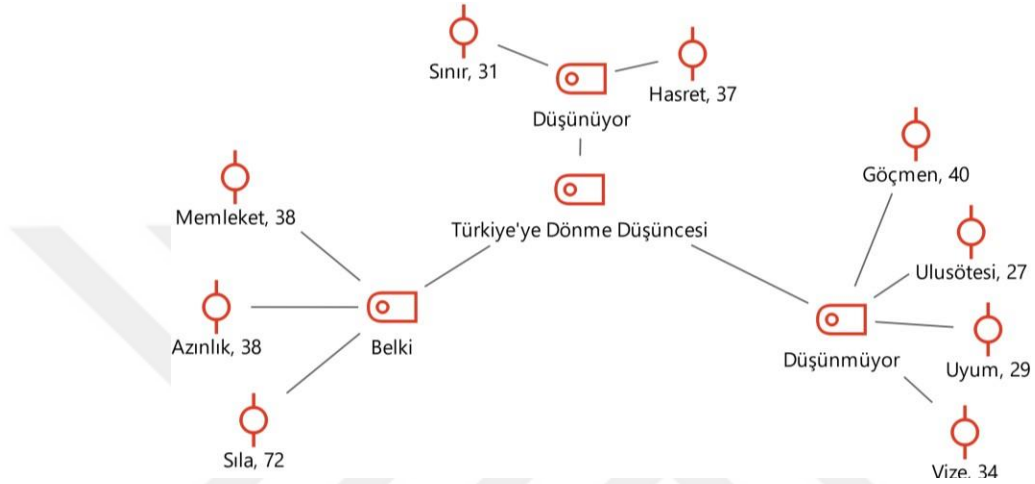
Katılımcıların Almanya'ya göçtükten sonra karşılaştıkları problemlerle baş etme mekanizmalarının yüzdelik dağılımları Şekil 3.41'de verilmiştir.

Şekil 3.41. Baş Etme Mekanizmaları Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.41’de görüldüğü gibi duygusal odaklı baş etme mekanizmaları % 61,5 ile en çok kullanılan mekanizma iken problem odaklı baş etme mekanizmaları % 46.2’dir.

Katılımcıların gelecekle ilgili planlarının içerisinde Türkiye’ye dönme düşüncelerine dair alt kodlar Şekil 3.42’de verilmiştir.

Şekil 3.42. Türkiye’ye Dönme Düşüncesi Modeli

Şekil 3.42’de belirtildiği üzere Türkiye’ye dönme düşünceleri düşünmüyor, belki ve düşünüyor alt kodlarıyla kodlanmıştır.

Katılımcıların çoğunluğu Türkiye’ye dönmeyi düşünmemektedirler. Katılımcılar bu düşüncelerini şöyle gerekçelendirmişlerdir:

Ulusötesi:

Türkiye’ye dönmeyi düşünmüyorum. Almanya’da kalmayı düşünüyorum (Ulusötesi, Görüşme).

Özlem:

Buradan çok memnunum, Türkiye’ye dönmek istemiyorum (Özlem, Görüşme).

Almanya’nın yaşam koşullarından memnuniyet ve Türkiye’nin koşullarından memnuniyetsizlik katılımcıların Almanya’dan Türkiye’ye dönmek istememe gerekçelerindendir.

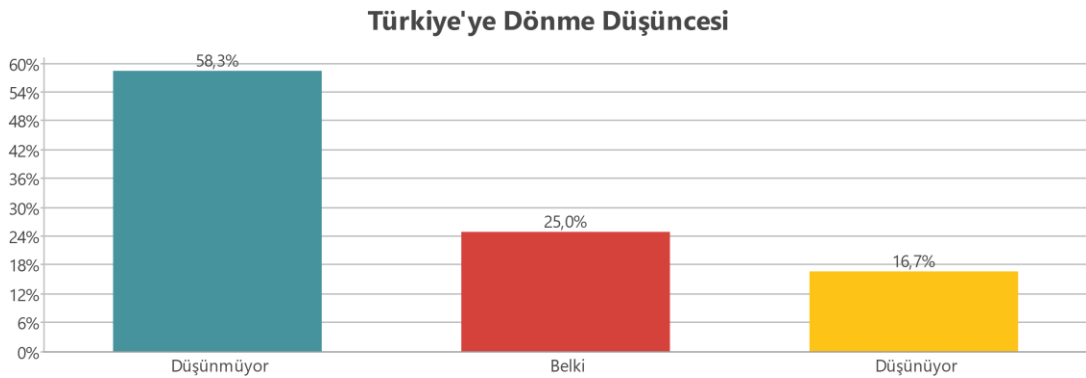
Gurbet ise Türkiye'ye dönmekle ilgili düşüncesini *“büyük kızım ilkokulu bitirdi, tekrar bu süreci baştan yaşamak ikinci kızım için zorlayıcı olabilir. Türkiye'ye dönme gibi bir planımız yok”* diyerek çocukların adaptasyonlarının zorluğunu yeniden yaşamak istememesi ile gerekçelendirmiştir.

Bu bağlamda Türkiye'ye dönmek konusunda kararsız olan Memleket de benzeri bir kaygıyla kararsızlığını *“ileride emekliliğimi Ankara'da değil belki ama bir Ege kasabasında denize karşı kahvaltı yaparak geçirmek isterim. Evlenip, çocukları Almanya'da okula yazdırınca Türkiye'ye dönüş ne kadar mümkün olur, orası muamma”* sözleriyle dile getirmiştir.

Türkiye'ye dönme konusunda kararsız olan Sıla bunu *“bilemiyorum, eğer daha iyiye gidecekse dönebilirim fakat burada 3 yıldır yaşıyorum ve buraya da alıştım”* diyerek dönme kararını koşulların ‘iyiye gitmesi’ durumuna bağlamıştır. Azınlık ise *“burada birlikte yaşamayı bir süre deneyimledikten sonra Türkiye'ye dönmek de başka bir yere taşınmak da hep olabilecek seçenekler arasında”* sözleriyle aslında bir aidiyet geliştirmeden herhangi bir yerde yaşayabilme düşüncesini vurgulamıştır.

Türkiye'ye dönme düşüncesinde olan Hasret bunu *“son yıllarımı Türkiye'de yaşamak isterim aslında”* sözleriyle dile getirmiştir. Hasret'in bu düşüncesini memleketine olan aidiyeti ile ilişkilendirmek mümkündür.

Katılımcıların Türkiye'ye dönme düşüncelerine dair alt kodların yüzdelik dağılımları Şekil 3.43'de verilmiştir.

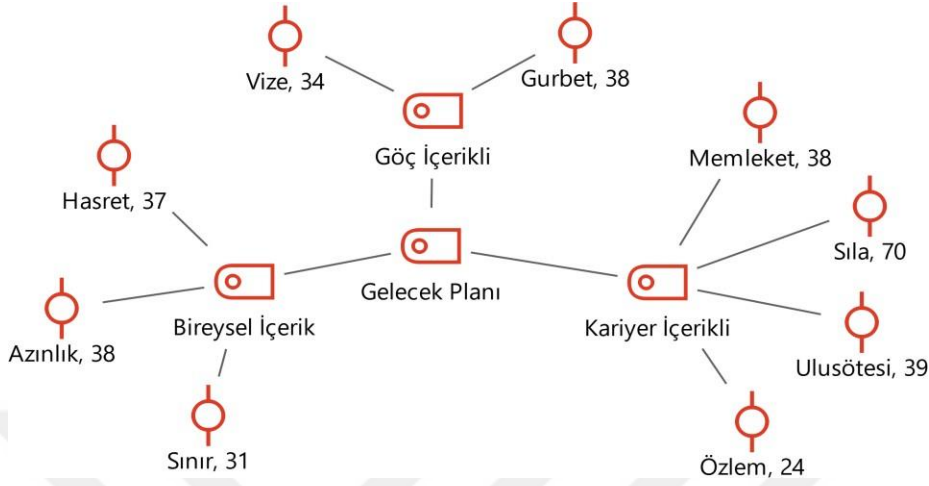

Şekil 3.43. Türkiye'ye Dönme Düşüncesi Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.43'de gösterildiği üzere katılımcıların % 58,3 oranla çoğunluğu Türkiye'ye dönmeyi düşünmüyordur. Belki dönebileceğini söyleyenler % 25,0 iken Türkiye'ye

döneceklerin oranı % 16.7'dir.

Katılımcıların gelecekle ilgili planlarına dair alt kodlar Şekil 3.44'de verilmiştir.

Şekil 3.44. Gelecek Planı Modeli

Şekil 3.44'de belirtildiği gibi katılımcıların gelecek ile ilgili planları kariyer içerikli, bireysel içerikli ve göç içerikli olmak üzere üç alt kodla tanımlanmıştır. Kariyeri geliştirmek, projeler vs yapmak, dernek faaliyetleri yürütmek 'Kariyer İçerikli' olarak kodlanırken; bireysel, ailesel, çocuk merkezli planlar 'Bireysel İçerikli' olarak kodlanmıştır. Göç etmeye yönelik planlar ise 'Göç İçerikli' olarak kodlanmıştır.

Katılımcıların çoğunluğu gelecekle ilgili kariyer içerikli planlar yapmaktadırlar.

Memleket:

İlk ve en önemli planım işime başlayıp Almanya'da hayatımı düzene oturtmak (Memleket, Görüşme).

Göç:

Şirketteki yeni pozisyonla birlikte burada daha kalıcı olmak istediğimi fark ettim (Göç, Görüşme).

Yabancı:

Kariyer olarak böyle giderse bir kademe daha yükseleceğimi düşünüyorum (Yabancı, Görüşme).

Göç etme sebebi iş ve kariyer olan genç yaştaki katılımcılar gelecek planlarını da

kariyerleri üzerinden yapmaktadırlar.

Azınlık ise “*yakında eşimle birlikte burada yaşamaya başlayacağız*” sözleriyle ailesel bağlamda gelecek planını dile getirmiştir.

Gelecek planını Gurbet “*ama başka bir ülkeye gitmeyi düşünüyoruz gibi, belki başka bir Avrupa ülkesi olabilir. Buradan şikayetçi olduğumuz ya da gitmek zorunda olduğumuz için değil tamamen “macera” diye*” sözleriyle dile getirmiştir. Gurbet yeni bir göç planı yapmakta ve bunu ‘macera’ olarak dile getirmektedir. Macera veya yeni yaşam kurma güdüsüyle farklı farklı ülkelere göçen göçmenleri ‘küresel göçmenler’ olarak adlandırabiliriz.

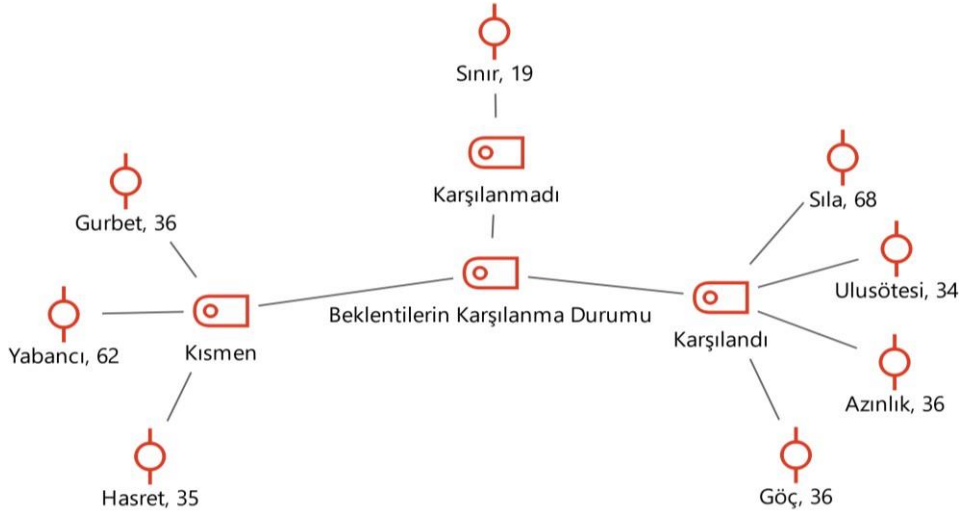
Katılımcıların gelecekle ilgili planlarına dair alt kodların yüzdelik dağılımları Şekil 3.45’de verilmiştir.

Şekil 3.45. Gelecek Planı Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.45’de görüldüğü üzere katılımcıların kariyer içerikli planları % 58,3 ile ilk sırada yer alırken, bireysel içerikli planları % 25,0 ile ikinci sırada ve göç içerikli planları % 16,7 ile son sıradadır.

Katılımcıların göç öncesi süreçteki beklentilerinin karşılanma durumlarına ilişkin alt kodlar Şekil 3.46’da verilmiştir.

Şekil 3.46. Beklentilerin Karşılanma Durumu Modeli

Şekil 3.46’da belirtildiği üzere katılımcıların beklentilerinin karşılanma durumu karşılandı, kısmen karşılandı ve karşılanmadı olarak üç alt kod olarak atanmıştır.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun göç sonrasında beklentileri karşılanmıştır. Göç bu durumu “*benim beklentilerim karşılandı, bundan daha fazlasını beklememiştim*” sözleriyle dile getirirken Azınlık, “*... ya da genel anlamda bu yeni hayatı sevip mutlu olmayı bekliyordum ki bu da karşılandı*” demiştir. Göç ve Azınlığın bu söylemlerinden memnuniyet ve mutluluk duygusu yaşadıkları anlaşılmaktadır. Çok fazla beklentiye girmeden göç etmeleri ve yaşadıkları duygusal tatminler beklentilerinin duygusal süreçte karşılanmasını sağlamıştır.

Beklentilerinin karşılanma durumunu Sıla şöyle dile getirmiştir:

Gerçekleştiğini düşünüyorum, işim iyi patronum benden memnun, çocuklarla aram iyi, Alıncayı çok ilerlettim, şu an ehliyet alıyorum (Sıla, Görüşme).

Göçmen ise:

Zorlu bir süreç olmasına rağmen evet Almanya beklentilerimi karşıladı (Göçmen, Görüşme).

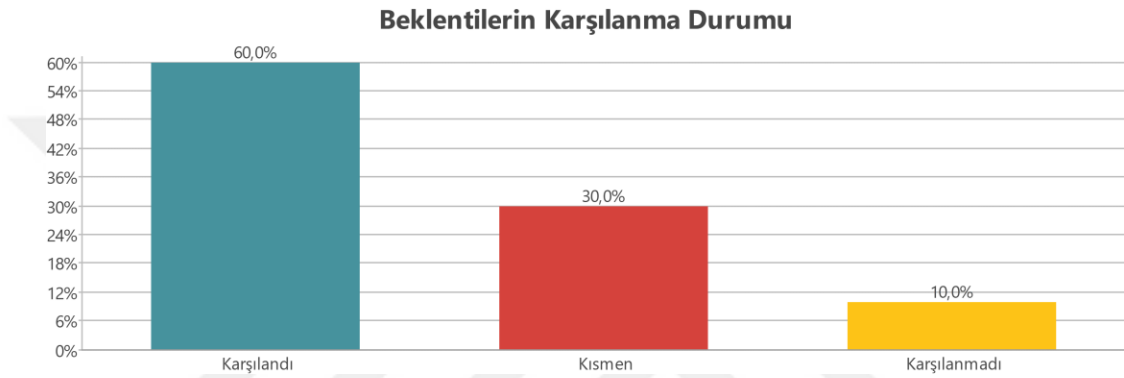
Günlük yaşam pratiklerinin yolunda olması ve yaşadıkları zorlukların aşılması durumu Sıla ve Göçmen için beklentilerinin karşılanmasını sağlamıştır.

Gurbet beklentilerinin kısmen karşılandığını “*tam olarak değil, evet bir kısmı karşılandı, ama bunda Covid etkisi de vardı. Bir an da her şey değişti*” sözleriyle belirtmiştir.

Bu noktada dünyayı sarsan salgın hastalık ve beraberindeki zorlu sürecin göçmenleri etkilemiş olduğunu ve beklentilerinin karşılanmasında rol oynadığını söylemek mümkündür.

Beklentilerini karşılanmadığını Sınır, “*daha önce de bahsettim, ilk başta hayal kırıklığı yaşadım*” diyerek dile getirmiştir. Sınır’ın yaşadığı olumsuz duygusal sürecin beklentilerinin karşılanmasına olumsuz olarak etki ettiği görülmektedir.

Katılımcıların göç öncesi süreçteki beklentilerinin karşılanma durumlarına ilişkin alt kodların yüzdelik dağılımları Şekil 3.47’de verilmiştir.

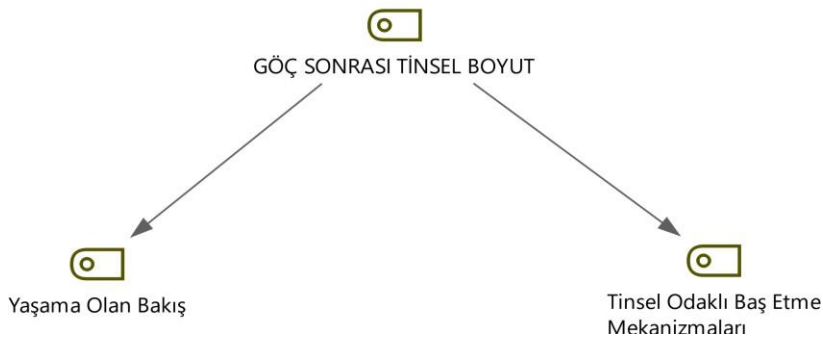

Şekil 3.47. Beklentilerin Karşılanma Durumu

Şekil 3.47’de gösterildiği üzere katılımcıların % 60,0’ının beklentileri karşılanırken, % 30,0’unun beklentileri kısmen karşılanmış ve % 10,0’unun beklentileri karşılanmamıştır.

3.6. Katılımcıların Göç Sonrası Yaşantıları: Tinsel Boyuta İlişkin Bulgular

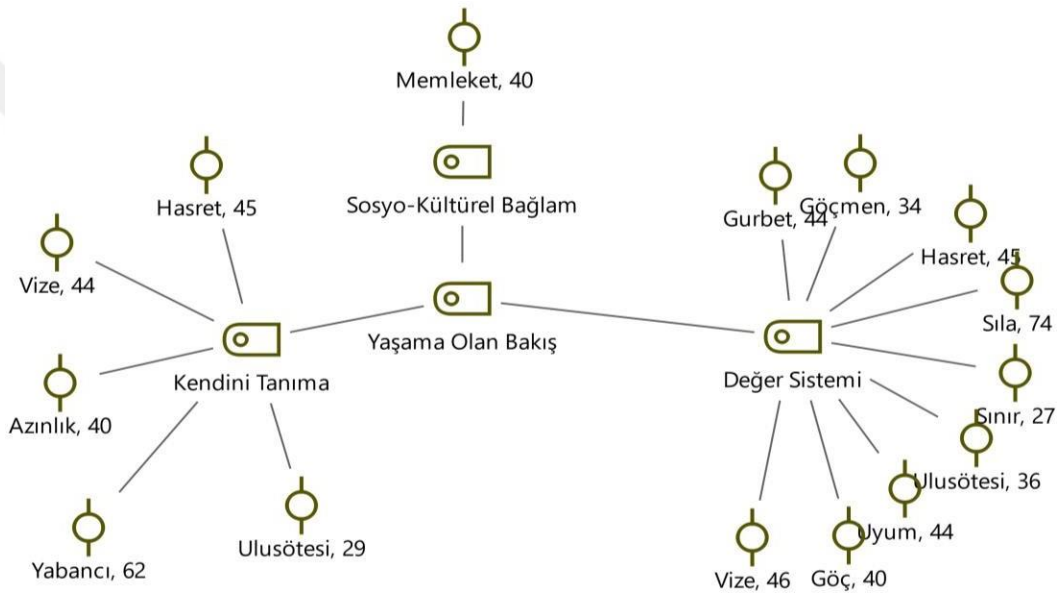
Bu bölümde Almanya’da yaşayan Türk göçmenlerin Almanya’ya göç ettikten sonraki yaşantılarının tinsel boyutuna ilişkin bulguları incelenecektir. Göç sonrası tinsel boyut kategorisindeki hiyerarşik kod-alt kod modeli Şekil 3.48’de haritalandırılmıştır.

Şekil 3.48. Göç Sonrası Bilişsel Boyut Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 3.48’de belirtildiği üzere ‘Göç Sonrası Tinsel Boyut’ olarak kodlanan göç sonrası tinsel yaşam boyutu kategorisindeki ana kodlar ‘Yaşama Olan Bakış’ ve ‘Tinsel Odaklı Baş Etme Mekanizmaları’ dır. Değer sistemleri, yaşamı anlamlandırma şekilleri ‘Yaşama Olan Bakış’ olarak kodlanmıştır. Göç sürecindeki durum ve olaylarla baş etme motivasyon ve stratejileri ise ‘Tinsel Odaklı Baş Etme Mekanizmaları’ olarak kodlanmıştır. Kodlara bağlı olan alt kodlar ise konu içerisinde her bir kodun bulguları verilirken detaylandırılacak ve derinlemesine incelenecektir.

Katılımcıların göç sürecindeki tinsel boyutlarının değerlendirmesi bağlamında yaşama olan bakışlarına dair alt kodlar Şekil 3.49’da verilmiştir.

Şekil 3.49. Yaşama Olan Bakış Modeli

Şekil 3.49’da belirtildiği gibi katılımcıların yaşama olan bakışları olarak değer sistemi, kendini tanıma ve sosyo-kültürel bağlam atanan alt kodlardır. İnsanların ne yaptığıyla ilgilenmeme, şekilci olmama, gösterişsiz olma, insani ve etik değerler ‘Değer Sistemi’ olarak kodlanmıştır. Kendine dönme ve öz farkındalık ‘Kendini Tanıma’ olarak kodlanırken; sosyal, ailevi, etnik değerler ‘Sosyo-Kültürel Bağlam’ olarak kodlanmıştır.

Katılımcıların yaşama olan bakışlarını şekillendirmede insanların ne yaptığıyla ilgilenmeme, şekilci olmama, gösterişsiz olma, insani ve etik değerleri içeren değer sistemlerinin daha fazla etken olduğunu görüyoruz.

Vize:

Yaptığın iş, kazandığın para önemli değil burada. O zaman kendi benliğinle muhatap olma şansın oluyor (Vize, Görüşme).

Uyum:

Biz kültürel anlamda dış görünüşe çok fazla önem veren bir toplumuz. İnsanların ne giydiğine, hangi arabaya bindiğine göre kategorize ediyoruz. Gösterişi çok seviyoruz. Ben artık bunun bir parçası olmak istemiyorum. Bizde çok fazla başkalarının ne yaptığıyla çok ilgileniyoruz. Burada bu durum yok, ben de daha fazla bireyselleştim ve insanların ne yaptıkları ile ilgilenmemeye başladım (Uyum, Görüşme).

Hasret:

Şekilciliğim çok azaldı. İnsanı insan olduğu için hoş görüyorum artık. Başarı odaklılığım çok azaldı (Hasret, Görüşme).

Gurbet:

Burada herkes birbirinin ne yaptığıyla daha az ilgileniliyor. Burada daha rahat bir bakış açısı var. Bu beni daha iyi hissettiriyor. Çok anlamlı bulmuyorum, herkesin ne tercih ettiğini sorgulamayı (Gurbet, Görüşme).

Sıla:

Amacım iyi bir insan olmak (Sıla, Görüşme).

Bireysel Alman kültürünün bir yansıması olarak ‘kendi benliğinle muhatap olma’ durumu katılımcıların kendi içlerine dönmelerini, kendilerini merkeze alarak diğerlerinin yaptıklarını baz almadan bir değer sistemi geliştirmelerini sağlamıştır. İş, para, dış görünüş, başarı, gösteriş gibi sahip olunan maddi varlıklılar üzerinden değer kazanmanın ve bunlar üzerinden diğerlerine değer biçmeni yerini ‘insanı insan olduğu için hoş görme’, ‘iyi bir insan olma’ gibi insan odaklı, etik değerler almıştır. Bu durum katılımcıların yaşama olan bakışlarında değer sistemlerini zenginleştirirken diğer bir taraftan da duygu durumlarında olumlu dönüşümler yaratmıştır.

Katılımcıların kendilerini tanımaları göç sonrası yaşama bakışlarını şekillendiren önemli unsurlardan birisidir.

Vize, “...bunun eksikliğini yaşıyoruz ama kendimizi dinlemeye fırsatımız oluyor. [...] Diğer taraflar sessizleşince arkadaki kişilik sesini daha iyi duyabiliyorsunuz” diyerek kendini duyma halini dile getirirken Hasret, “mesela kendimi daha çok yargılayan bir insandım. Bir de çok düzeltme, başkalarını memnun etmeye yönelik davranma, eksiklik hissi. Türk olarak, eksiklik hissi, kadın olarak eksiklik hissi. Burada değerlerimin farkına vardım” diyerek öz değerini dile getirmiştir.

Ulusötesi’nin öz farkındalık haline ilişkin söyledikleri ise göçmenlerin kendini tanıma sürecinin bakış açılarını nasıl şekillendirdiğini göstermektedir:

Sanırım, konfor alanının dışına tek başına çıkabilmek insanı büyütüyor. Ben Türkiye’de iken bu kadar atılgan değildim. Zamanla birtakım şeyleri tek başına yapınca daha atılgan birisi haline gelmiş oluyorsun. Burada kendime inancım arttı. Kendimle daha fazla vakit geçirdiğim için daha bireyselleştiğimi fark ettim (Ulusötesi, Görüşme).

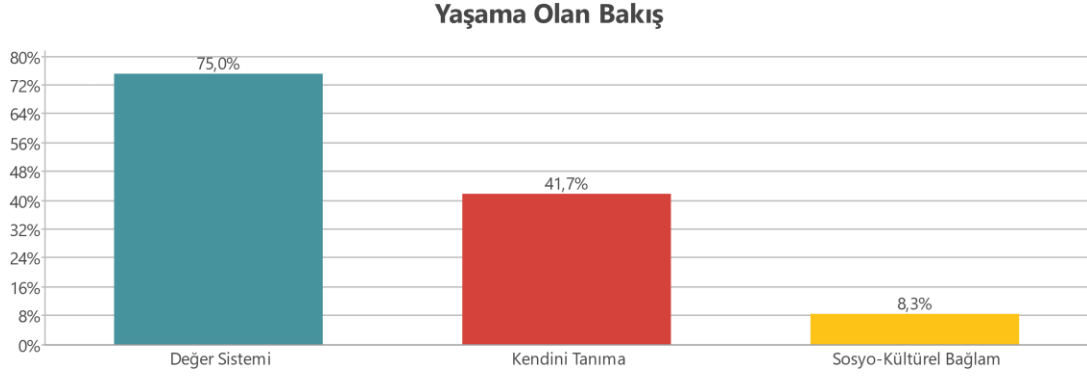
Katılımcıların söylemlerinden göç etmenin aslında ‘konfor alanından çıkmak’ olduğu anlaşılmaktadır. Farklı bir ülkede, kültürde ve yaşamda olmak bir yandan adapte olmaya çalışırken bir diğer taraftan da keşfetme sürecinde olmayı beraberinde getirmektedir. Kendini tanıma, kendine inanma ve güçlenme silsilesiyle gelişen bu süreç kişileri ‘büyüten’, olgunlaştıran ve kendisiyle baş başa kalarak kendisini tanımasına olanak sağlayan bir döngüdür. Güçlenerek sorunlarla başa çıkma mekanizmaları ve çözüm süreçleri geliştirirken gerekli tinsel gücü de bu döngüde bulmaktadırlar.

Sosyo-kültürel bağlamın yaşama olan bakışını şekillendirmesiyle ilgili Memleket şunları dile getirmiştir:

Örneğin; Türkiye’de trafikteki kuralsızlık Almanya’da yok. Trafik kuralına siz uyarken, başkaları uymadığında kendinizi aptal yerine konmuş hissediyorsunuz. Almanya’dabu minimize halde (Memleket, Görüşme).

Alman yaşamındaki kurallar Memleket’in yaşama olan bakışında etkili olmakta,değer sistemini ve duygu durumunu olumlu yönden etkilemektedir.

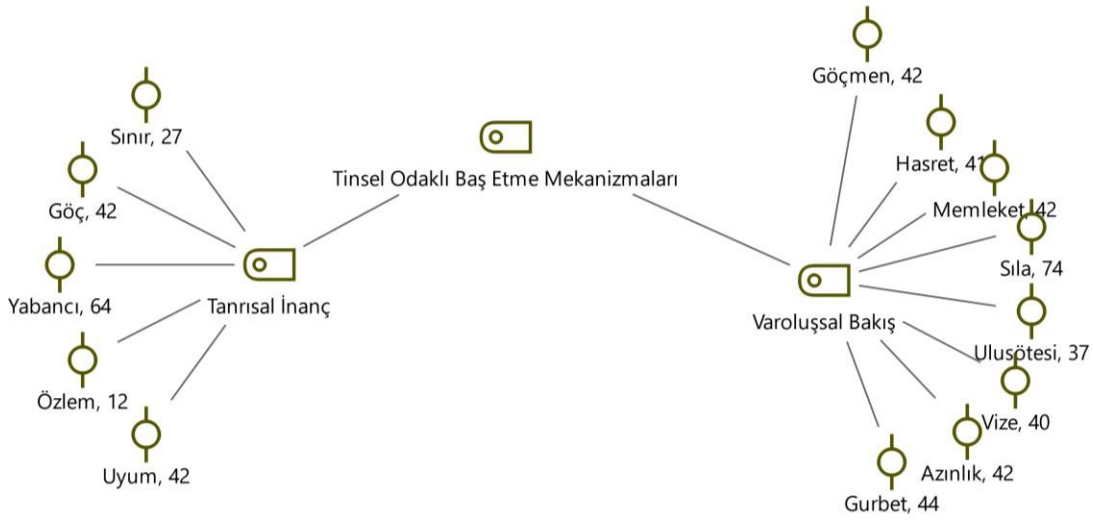
Katılımcıların göç sürecindeki tinsel boyutta yaşama olan bakışlarına ilişkin altkodların yüzdelik dağılımları Şekil 3.50’de verilmiştir.

Şekil 3.50. Yaşama Olan Bakış Yüzdelik Dağılımı

Şekil 3.50’de görüldüğü gibi değer sistemi katılımcıların yaşam bakışlarında % 75,0 ile en önemli rolü oynamaktadır. Kendini tanıma % 41,7 ile ikinci önemli bağlamı oluştururken son sırada % 8,3 ile sosyo-kültürel bağlam vardır.

Katılımcıların göç sürecindeki tinsel odaklı baş etme mekanizmalarına ilişkin alt kodlar Şekil 3.51’de verilmiştir.

Şekil 3.51. Tinsel Odaklı Baş Etme Mekanizmaları Modeli

Şekil 3.51’de görüldüğü üzere tinsel odaklı baş etme mekanizmalarına varoluşsal bakış ve tanrısal inanç olarak iki alt kod atanmıştır.

Tinsel odaklı baş etme mekanizmalarından en yoğun olanı varoluşsal bakıştır. Katılımcılar bu bakışlarının yaşadıkları sorunlarla baş etmelerindeki etkisini çeşitli yönlerle vurgu yaparak dile getirmişlerdir.

Hasret ‘azınlık’ hissetme durumunu “*Müslüman ülkede inanmayan birisiydim. Orada kendimi azınlık hissediyordum. Burada daha rahatım. Din hayatımda kültür olarak var, artık*” sözleriyle dile getirmiştir. Bu söylemden bir ülkede göçmen, azınlık ya da öteki olma durumunun göreceliğine ilişkin bir çıkarım yapmak mümkündür. Göç ettiği ülkede dini bakışından dolayı azınlık hissetmemesinin verdiği rahatlıkla yaşaması da Hasret için bir güç kaynağı olmuştur.

Memleket baş etme gücünü şu sözleriyle dile getirmiştir:

Ben seküler bir insandım, hala öyleyim. Anladım ki, evden, memleketten uzakta yalnız kaldığımda ihtiyacım olan şey bir yaratıcı ya da büyük güç değil, arkadaşlık bağları, dostluk, romantik yakınlık ve yakın çevre imiş (Memleket, Görüşme).

Göç sürecinde yaşamakta olduğu ülkede sosyal çevre ve bağların önemine vurgu yapan Memleket için güç kaynağı manevi bir güçten ziyade çevresel bağlardır. Sosyal destek mekanizmalarının göç sürecindeki önemine bu noktada bir kez daha vurgu yapılmıştır.

Göçmen tinsel dönüşümü ile ilgili şunları söylemiştir:

Pek bir şey değişti diyemem. Çünkü kendi değer ahlak sistemim vardı. Ve bu konuda Türkiye’deyken de çok düşünüyordum. Bu tarz şeyler insanlık ile ilgili şeyler olduğu için burada, sadece bunu pratik anlamda uygulayabiliyorum. Türkiye’de iken yaşamın anlamı daha tinseldi. Burada, daha çok hayatta kalabilme mücadelesi üzerine oldu. Buradaki entegrasyon sürecini atlattıktan sonra, daha rasyonel davranmaya başladım (Göçmen, Görüşme).

Günlük hayat pratikleri içinde yaşadığı sorunlarla baş ederken ‘tinsel’ bakıştan ‘rasyonel’ bakışa geçtiğini belirtmiştir Göçmen. Göç ettikten sonra hayatta kalma mücadelesi içinde yaşadığı ‘pratik’ durumlar ‘teorik’ anlamın yerini almıştır.

Sıla’nın bakışı ise şöyledir:

Biz zaten aleviyiz, annemin bana öğrettiği şey iyi insan olmak. Bizde namaz vs. şeyler yok, kapalı değilim. Amacım iyi bir insan olmak (Sıla, Görüşme).

Tinsel bakışı dinsel ve mezhepsel yönden algılamış olan Sıla ‘iyi insan olmak’ amacına vurgu yapmıştır.

Gurbet:

Biz bağımsız okulları tercih ettik, din dersi yerine etik dersi aldı çocuklar. Almanya'da yaşanan şehrin, mahallenin çok etkisi var. Bütün tecrübeyi değiştiren bir durum. Buraya gelmiş olmak beni bu konuda değiştirmede, sadece sahip olduğum fikridestekledi (Gurbet, Görüşme).

Gurbet'in yaşadığı bu okul tecrübesinden Almanya'daki eğitim sistemi içinde tinselliğin farklı şekillerde kurumsallaştığı görülebilmektedir. Kişilerin tinsellik bakışına göre tercihler yapabilme durumu da kurumsal anlamda sağlanan bir güç olmaktadır. Gurbet'in söylediklerinde bir diğer önemli nokta ise bulunulan yerin yaşanan tecrübeyi etkilemesidir. Mikro düzeyde dahi farklılık gösteren yaşam biçimlenmeleri değişken tecrübeler yaratırken yaşanan sorunlar ve baş etme mekanizmalarını etkilemektedir. Bu noktada birey-çevre etkileşiminin altı tekrardan çizilmektedir.

Tinsel odaklı baş etme mekanizmalarında tanrısal inançtan beslenen katılımcıların görüşleri şunlardır:

Uyum:

Gelmeden önce de bir Allah inancım vardı, oruç tutardım buraya geldikten sonra da herhangi bir değişim yaşamadım (Uyum, Görüşme).

Yabancı:

Bende bir değişim olmadı, ortaokuldan beri her gece dua etmeden uyumayan birisiyim. Hala öyle, Allah'ın varlığını birliğine inanıyorum. Buraya gelmeden bu böyleydi, şimdi de böyle (Yabancı, Görüşme).

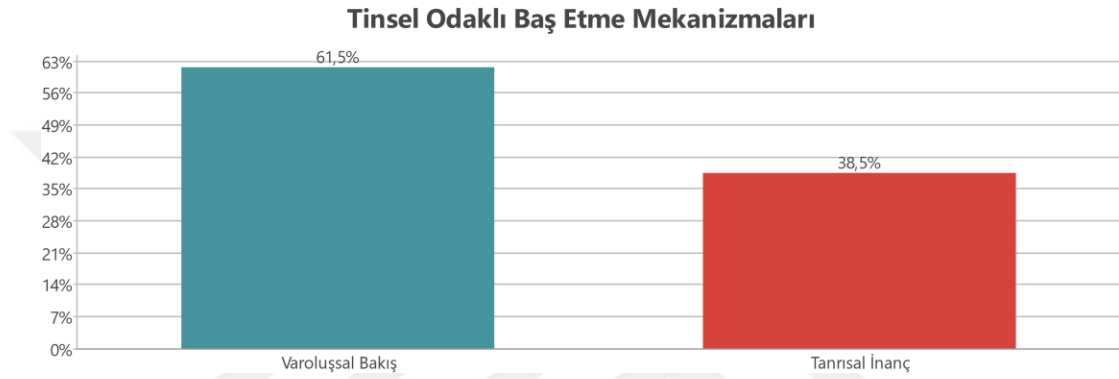
Sınır:

Ben Müslüman'ım. Bir değişim yaşamadım ama ben oraya gittiğimde biliyordum sonuçta buranın dini inancı farklı diye. Ben onların inancına saygı duydum ama onlar da benim inancıma saygı duydular (Sınır, Görüşme).

Tanrısal inanca sahip olan katılımcılar güçlerini inançlarından ve dini ritüellerinden almaktadırlar. Baş etme mekanizması olarak göç öncesinde de inançlarına sarılan katılımcıların göç ile beraber bu inançlarında herhangi değişim olmamıştır. Söylemlerinden dini ritüellerini gerçekleştirmelerinde farklı dini inancı olan bir ülkede sorun yaşamadıkları görülmektedir. Bu bağlamda inançların birbirlerine 'saygı duyması'nın önemi de vurgulanmaktadır.

Katılımcıların tinsellik ile ilgili bakışlarına ve inanç sistemlerine baktığımızda çoğunluğunun göç öncesinde sahip oldukları tinsel bakışı göç sonrasında da devam ettirdiklerini görürüz. Katılımcılar yaşadıkları göç sürecinde sahip oldukları tinsel bakış açıları temelinde baş etme mekanizmaları kullanmışlardır.

Katılımcıların göç sürecindeki tinsel odaklı baş etme mekanizmalarına ilişkin alt kodların yüzdelik dağılımları Şekil 3.52’de verilmiştir.

Şekil 3.52. Tinsel Odaklı Baş Etme Mekanizmaları Dağılımı

Şekil 3.52’de görüldüğü üzere tinsel odaklı baş etme mekanizmalarında varoluşsal bakış % 61,5 ile baş etme mekanizmalarının başında gelmektedir. Tanrısal inanç ise % 38,5’lik bir orandadır.

4. TARTIŞMA

Bu tez çalışması Almanya'ya Türkiye'den göç edenlerin yaşantılarını ekolojik perspektif çerçevesinde değerlendirmektedir. Göçmenlerin yaşadığı deneyimleri, çevreleriyle etkileşimlerini ve bu etkileşimlerin bireysel ve toplumsal boyutları arasındaki ilişkileri anlamak açısından ekolojik yaklaşım perspektifi ile göç olgusu ele alınmıştır.

Literatürde göç olgusu üzerine sosyoloji, ekonomi, siyaset gibi çeşitli disiplinlerde yapılmış çalışmalar ve yazınlar bulunmaktadır. Türkiye'den Almanya'ya göç üzerine yapılan çalışmalar içerisinde göçmen yaşantılarının, sorun alanlarının ve baş etme mekanizmalarının ekolojik perspektif çerçevesinde, çevresi içinde birey odağında ve biyo-psiko-sosyal boyutlarıyla ele alındığı çalışmalara rastlanmamıştır. Sağlam (2019)'ın "Türkiyeli Göçmenlerin Gözünden Türk Diaspora Politikası: Toplumsal Sorunlar ve Beklentiler: Avusturya Örneği" isimli çalışmasında Türkiyeli göçmenlerin yaşadıkları sorunlar Avusturya örneği üzerinden Türk diaspora politikaları kapsamında çalışılmıştır. Manço (2000)'nin "Belçika'da Türklerin 40 Yılı (1960-2000): Sorunlar, Gelişmeler, Değişmeler" çalışmasında ise göç etmiş Türklerin sorunları sosyal, psikolojik, kültürel ve hukuksal olarak çok boyutlu olarak Belçika örneği özelinde ele alınmıştır. Erten (2017)'in "Almanya'ya Evlilik Yoluyla Göç Eden Kadınların Karşılaştıkları Güçlükler ve Güçlükleri Yenme Stratejileri" isimli çalışmasında Almanya'ya evlilik yolu ile göç etmiş kadınların yaşadıkları sorunlar ve baş etme stratejileri çalışılmıştır. Kırmızı (2016)'nın "Göçmen Türklerin Almanya'da Yaşadığı Sorunların Dünü ve Bugünü" isimli çalışmasında ise Almanya'ya göç etmiş Türklerin yaşadığı sorunlar kuşaklar arası farklılıklar kapsamında ele alınmıştır. Aksoy(2021)'un "'New Wave' Migration From Turkey: Exploring Identity, Nationhood, And Senses Of Belonging Through The Case Of Turkish Mothers in Berlin" çalışmasında ise Berlin özelinde yeni göç dalgasında göç etmiş anneler üzerinden bir çalışma yapılmıştır.

Konu kapsamında yapılmış uluslararası kaynaklar da mevcuttur. Bagdoshvili (2010)'nin "Turkish Migrants in Germany" çalışmasında Türkiye'den Almanya'ya göç etmiş kişiler ve yaşadıkları sorunlar üzerinde durulmuş, konu kapsamında entegrasyon sorunu yaşayan Türk göçmenler Kültürleşme Teorisi kapsamında ele alınmıştır. Seibel (2020)'in "Contact to Natives Among Recent Turkish Migrants in Germany: Gender Differences and

Potential Explanations” isimli çalışmasında Almanya’ya göç etmiş Türk göçmenler toplumsal cinsiyet üzerinden değerlendirilerek, kadın ve erkek göçmenlerin farkları üzerinde durulmuştur. Dingoyan, Metzner, Kongur, Arslan, Pust ve Weierstall-Pust (2022)’un “The Impact of Perceived Discrimination on Cultural Identification, Psychological Stress, Emotion Regulation and Aggressive Tendencies in Individuals With Turkish Migration Background in Germany” çalışmasında Almanya’da yaşayan Türk göçmenlerin kültürel kimliklerinin ve algıladıkları ayrımcılığın duygu regülasyonları, psikolojik stresleri ve saldırganlık eğilimleriyle ilişkisi araştırılmıştır. Oldac ve Fancourt (2021)’un ““New Wave Turks’: Turkish Graduates Of German Universities and The Turkish Diaspora in Germany” isimli çalışmasında ise Almanya’daki üniversitelerden mezun Türk göçmenlerin yeni bir diaspora oluşturdukları varsayılmış ve Almanya’da hali hazırda var olan diaspora ile ilişkileri incelenmiştir.

Bu çalışmada Almanya’ya Türkiye’den göç etmiş olan göçmenlerin yaşantıları, sorun alanları ve sorunlarla baş etme mekanizmalarının ekolojik perspektifin fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel ve tinsel boyutlarını kapsayacak şekilde değerlendirilmesinin yapılması amaçlanmıştır. Göç sürecinin kişilerin hayatlarını nasıl ve ne yönde etkilediği beş boyut kapsamında ele alınarak incelenmiş, göç sürecini nasıl deneyimledikleri ve göç deneyimlerinin özü anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda göç eden kişilerin göç öncesi ve göç sonrası dinamiklerini kapsayacak biçimde derinlemesine analiz içeren nitel bir çalışma yapılmıştır.

Çalışma kapsamında Türkiye’den Almanya’ya çeşitli zaman dilimlerinde göç etmiş, farklı demografik özelliklere sahip kadın ve erkek toplam 13 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen bulgular nitel araştırma yöntemi olan içerik analizi ile betimsel ve tematik olarak analiz edilmiştir.

Nitel araştırmaların analitik genellemelerinin yapıldığı tartışma bölümünde ise Türkiye’den Almanya’ya göç etmiş kişilerin göç yaşantılarına ilişkin bulgularının sonuçları tartışılmış ve literatürdeki diğer çalışmalarla ilişkilendirilmiştir.

Çalışma bulgularına yönelik tartışmaları göçmen yaşantıları ve sorun alanları üzerinden derinleştirmeden önce katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum, çocuk sayısı gibi bireysel ve demografik özelliklerinin tartışılması önemlidir.

Çalışmaya katılan katılımcıların büyük çoğunluğu kadındır. Şekil 2.1 üzerinden katılımcıların cinsiyet dağılımına bakıldığında kadın katılımcıların % 61,5, erkek

katılımcıların % 38,5 oranında olduğu görülmektedir. Kadınların katılımının erkeklere oranla yaklaşık olarak iki kat fazla olması durumu kadınların bu tarz çalışmalara daha fazla katılım gösterme eğiliminde olmaları ile açıklanabilir.

Katılımcıların yaş aralığı 24-63'tür. Şekil 3'den katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında katılımcı yaşları arasında % 7.7'lik bir oran ile eşit bir dağılım söz konusudur.

Şekil 2.4 üzerinden medeni durumlarına bakıldığında katılımcıların % 61,5'inin evli, % 38,5'inin bekar olduğu görülmektedir. Evli katılımcıların bekarlara oranının yaklaşık olarak iki katına yakın olmasının sebebi olarak katılımcıların bazılarının evlilik nedeniyle Almanya'ya göç etmiş olduğu söylenebilir.

Çocuk sahibi olma durumlarına bakıldığında katılımcıların çoğunluğunun çocuk sahibi olmadıkları görülür. Şekil 2.5'deki tabloda çocuk sahibi olmama yüzdesi % 53,8, iki çocuklu olma % 38,5, üç çocuklu olma % 7.7 olarak verilmiştir. Bu durum göçmenlerin çoğunluğunun iş sebebiyle giden kişiler olduğu, göç motivasyonunun en fazla iş/kariyer ve ekonomik olduğu bulgularına dayanarak açıklanabilmektedir. Bu bağlamda yeni bir hayata başlama kararının çocuksuz kişiler açısından daha kolay alınabildiği söylenebilir.

Şekil 2.3'den katılımcıların eğitim durumları oranlarına bakıldığında % 61,5 üniversite mezunu, % 23,1 lise mezunu ve % 15,4 yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Göç eden katılımcılardan üniversite mezunu olanların, diğer eğitim düzeylerindeki katılımcıların toplamından yaklaşık iki katı oranda fazla olması beyin göçü kavramıyla açıklanabilir.

Demografik bilgilere ilişkin derinlemesine tartışmalar, tartışma bölümünün alt kategorilerine ait bölümlerde detaylandırılarak tartışılmıştır.

Göçmenlerin göç deneyimlerinin anlamlandırılması ve göçmen yaşantılarının bütüncül olarak değerlendirilmesi için göç öncesi yaşantıları önemlidir. Göç motivasyonlarının ve sebeplerinin ne olduğu, göç sürecindeki duygu durumları, önceki yurt dışı deneyimleri, göç öncesinde yaşadıkları coğrafi konum ve çalışma hayatıyla ekonomik güce sahip olma durumları göçmenlerin göç ettikleri ülkedeki uyum süreçlerini veyaşayabilecekleri sorunları etkilemektedir.

Araştırmaya katılan göçmenlerin çoğu Ankara ve İstanbul gibi metropollerden göçmüşlerdir. Demirel (2016) bu durumu kişilerin çevresel bozulmalardan kaynaklı olarak yaşanabilir yerlere göç etmesi ile açıklamaktadır. Metropol şehirlerin çevresel itici faktörleri farklı ülkelerdeki çevresel faktörlerin çekici faktörleri ile göçmenleri göçe yönelttiği

söylenabilir. Bu bağlamı Buz (2009)'un göç kurumlarından itici ve çekici faktörlere vurgusu çerçevesinde de değerlendirmek mümkündür.

Katılımcıların çoğunluğu Almanya göçleri öncesinde çeşitli yurt dışı deneyimlerine sahiptir. Yurt dışı deneyimi yaşamış kişilerin göç etme meyli daha fazladır ve göç sebepleri iş veya eğitim amaçlıdır. Göç deneyimine sahip olmak ise başlı başına bir göç motivasyonudur.

Özmete ve Arslan (2018) uluslararası göçün nedenleri arasında ekonomik, sosyal ve kaynak sınırlılığını belirtmişlerdir. Araştırmada Almanya'ya göç eden göçmenlerin motivasyonlarının başında da itici etmenler, iş/kariyer ve ekonomik etmenler gelmektedir. Göç edilecek ülke özelinde Almanya'nın seçilmesindeki temel motivasyonlar ise önceki yurtdışı tecrübesi ile Almanya'ya gelmiş olmak ve Almanya'nın coğrafi olarak yakın olmasıdır.

Aile birleşimiyle göç eden kişilerden hemen hepsi kadındır. Buz (2009) “evlilik göçü” olarak nitelendirdiği bu göç motivasyonunu kadınlara özgü, tercihsel olmayan ve göç eden erkek aile ferdi ile birlikte yapılan bir nevi zorunluluk olarak nitelendirmektedir. Çalışma bulguları bu analiz ile paralellik göstermekte, kadınların çoğunluğunun göç sebeplerinin evlilik dışında eşlerinin işleri dolayısı olduğu görülmektedir.

Göçmenlerin çoğu göç etmeden önce çalışmaktadırlar. Göç öncesi çalışmayan göçmenlerin hemen hepsi öğrenci oldukları için çalışmamaktadırlar. Çalışan göçmenlerin bir kısmı ise yeni bir iş bularak gelmişlerdir. Göç öncesinde çalışan ve yeni iş bularak giden göçmenlerin hemen hepsi üniversite mezunudur. Bu bağlamda yaşadıkları göç, Bartram vd. (2017) ve Sunata (2014) tarafından iyi eğitilmiş ve bilgili olan kişilerin iş bularak başka ülkelere gittikleri göç türü olan beyin göçü olarak tanımlanabilir. Aydın (2016)'ın misafir işçilerden farklı olarak becerikli iş gücü göçünün arttığına dair saptaması da çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Katılımcıların çoğunluğu iş bulma veya eğitim amaçlı olarak kendi tercihleri doğrultusunda gittiklerinden ötürü göç süreçlerinde olumlu duygular hissetmişlerdir. Olumlu duyguların yoğunluğu Sirkeci (2019)'nin “olduğu yerde yeterince mutlu ol(a)mayanlar göç ediyor” saptamasıyla açıklanabilmektedir. Bu doğrultuda mutlu olma hedefiyle, olumsuzluk hissettiren durumlardan uzaklaşmaya çalışan göçmenlerin olumlu duygularla göç sürecini yaşadıkları düşünülebilir.

Çalışmada göç sonrası süreci ekolojik perspektifle değerlendirmek amacıyla perspektifin beş boyutu üzerinden ayrı alt başlıklarda bulgular tartışılmıştır.

Katılımcıların Almanya’da yaşadıkları yer ve süre, kimlerle yaşadıkları, çalışma durumları fiziksel boyutu oluşturan bileşenlerdendir. Hayat standartları, sorun alanları ve çözüm süreçleri ise fiziksel boyuta ilişkin değerlendirmeleri kapsamaktadır.

Katılımcıların çoğunluğu Berlin’de yaşamaktadır. Bu durumu Sağlam (2019) ve Akbaş (2011) Berlin duvarının yıkılmasıyla Berlin’in dünya çapındaki göçmenler açısından çekici bir merkez halini alması, yüksek oranda beyin göçünün ve çalışan kesimin Berlin’e toplanması ile açıklamaktadır. Berlin, Kreuzberg’in özellikle Türklerin yoğunlukla toplandığı bir çatı görevi görmektedir. Katılımcılardan Vize Kreuzberg’te Türklerin yoğun olarak yaşadığını ve “küçük İstanbul” olarak anıldığını belirtmiştir.

Katılımcıların çoğunluğu Berlin, Stuttgart, Köln gibi Almanya’nın büyük kentlerine ve merkezlere yerleşmişlerdir. Bu durumu Buz (2009) kentlerin fırsatlar sunan çekiciliği ile açıklamıştır. Katılımcıların merkezlerde ve köy kasaba gibi çevrelerde yaşama oranları eşittir. Katılımcılardan iş bulma nedeniyle giden ve çalışan kişiler büyük kent merkezlerine yerleşmişler; evli ve çocuklu olanlar özellikle kadınlar ise daha yoğun olarak köy, kasaba gibi merkezlerde yaşamaktadırlar.

Katılımcıların % 54 oranla çoğunluğu ailesiyle yaşamakta, % 36’sı ise yalnız yaşamaktadır. Arkadaşlarıyla yaşayan kişiler % 9’la en düşük orana sahiptir. Katılımcı demografik özelliklerinden evli olanların çoğunlukta olması aile ile birlikte yaşama oranıyla paralellik göstermektedir. Bekar katılımcıların çoğunluğu ise yalnız yaşamaktadır. Yalnız veya aile ile yaşanılması katılımcıların yaşadığı sorun alanlarını farklılaştırmakta, çözüm süreçlerindeki destek mekanizmalarına da etki etmektedir.

Katılımcıların Almanya’da yaşadıkları süre 2-45 yıl arasındadır. En az süre yaşayan kişiler 2 yıl yaşamıştır, en uzun süre ise 45 yıldır. En uzun süre yaşayan katılımcılar 29, 42 ve 45 yıldır Almanya’da yaşamakta olan evli ve çocuklu kadınlardır. 10 yıl ve altındaki yıllar öncesinde Almanya’ya göç etmiş katılımcıların çoğunluğu iş sebebi ile göç etmişlerdir ve görece gençlerdir. Bu durum genç nüfusun evlilik ile göçü tercih etmemesi ve daha çok iş bularak beyin göçüne yönelmeleri ile açıklanabilir. Aksoy (2021)’un çalışmasında da belirtildiği gibi göçmenlerin Almanya’da bulunma sürelerinin ait olma ve bağlanma üzerinde ilişki bir etkisi vardır.

Katılımcıların göç sonrası çalışma durumlarına bakıldığında %53,8 oranında çalışan, % 46,2 oranında çalışmayan kişilerin olduğu görülmektedir. Göç sebebi iş olan katılımcıların çalışma hayatında olduğu, evlilik göçü ile gidenlerin ise çalışmadıkları bu durumun açıklaması

olmaktadır. Çalışma sebebiyle giden ve çalışma hayatında olan katılımcıların eğitim seviyeleri de yüksektir ve nitelikli işlerde çalışmaktadırlar. Bu durum Karataş (2003)'ın Almanya'da istihdam edilen Türk işçilerin çoğunluğunun eğitim ve beceri gerektirmeyen, düşük statülü ve az gelirli işlerde çalıştırıldığı savı ile örtüşmemektedir. Görülen odur ki Almanya son yıllarda daha nitelikli iş gücüne ihtiyaç duymaktadır.

Hayat standartları açısından katılımcıların yaşantılarındaki değişimlere baktığımızda en fazla değişimin ekonomik alanda olduğu görülmektedir. Ekonomik boyutun ardından insani boyutlardaki değişimler arasında, doğa ile iç içe olmak ve sosyal haklar yer almaktadır. Kendine vakit ayırma, ulaşım kolaylığı, kültür sanat etkinliklerine katılma ise diğer değişim yaşanan yaşam standardı boyutlarıdır. Kılıç (2021)'ın araştırmasında bir ülkenin ekonomik düzeyi, coğrafi özellikleri ve yönetim politikalarının göçmenlerin yaşam standartları ile paralellik gösterdiği belirtilmiştir. Dolayısıyla Almanya'nın coğrafi, ekonomik, politik ve sosyal standartlarının göçmenlerin hayat standartlarını bu bağlamlar çerçevesinde olumlu yönde etkilemiş olduğu söylenebilir.

Katılımcıların ekonomik standartların yükselmiş olması makro olarak Almanya'nın ekonomik gücü ile açıklanabilecekken mikro boyutta göç eden katılımcıların iş sebebiyle göç etmiş olması ve çalışma hayatında ekonomik güce sahip olmaları ile açıklanabilmektedir. Kılıç (2021) ve Manço (2020) iş merkezli göçü ekonomik göç olarak nitelemektedirler, dolayısıyla iş bulmak ve çalışma hayatında olmak ekonomik bağlamı olumlu etkilemektedir.

Katılımcılardan sosyal haklar bağlamında hayat standartları yükselen katılımcıların hemen hepsi kadınlardır. Erten (2017) ve Aksoy (2021)'un göçmen kadınlar üzerine yapılan çalışmalarında da kadınların sosyal haklara vurgularının olduğu ve sosyal haklar bağlamıyla yaşam tatminine ulaşıkları belirtilmiştir.

Katılımcıların yaşadıkları sorun alanlarına bakıldığında en fazla dil problemi yaşadıkları görülmektedir. Barınma problemi ise en fazla yaşanan ikinci sorundur. Bürokratik ve kültürel sorunların ardından ailevi ve psiko-sosyal sorunlar gelmektedir.

Literatürdeki birçok çalışmada (Bagdoshvili, 2010; Erten, 2017; Gül ve Kolb, 2008; Kırmızı, 2016; Kılıç, 2021; Morawa ve Erim, 2014) Türkiye'den Almanya'ya göç eden göçmenlerin yaşadığı dil problemine, psiko-sosyal ve kültürel sorunlara vurgu yapılmaktadır. Genel literatürde göçmen sorunları arasında uyum problemleri ve iki yaşam biçimi arasındaki çatışmalar da vurgulanmıştır. Çalışmada katılımcıların özellikle belirtmedikleri bubağlamlar kültürel ve psiko-sosyal olarak kodlanan sorunların içeriğini oluşturmaktadır.

Bu çalışmadan farklı olarak ekonomik sorun alanın da varlığına dikkat çeken Özmete ve Arslan (2018)'in çalışmasında göçün çok boyutlu olarak ekonomik ve sosyal sorunlar doğurduğu belirtilmiştir. Karataş ve Barut (2021)'un çalışmasında ise göçmenlerin çocukları ve LGBTIQ+ göçmenlerin sorun alanlarına da ayrıca vurgu yapılmıştır. Bu tez çalışmasında katılımcılar çocuklarının yaşadıkları sorunlardan ziyade çocuk sahibi olmanın, çocukların bakımı gibi, kendi yaşamlarında yarattığı sorun alanlarından bahsetmektedirler.

Manço (2021)'nin analizinde bu çalışmadan farklı olarak göçmenlerin yaşadığı sağlık sorunlarından da bahsedilmektedir. Bu çalışmayla örtüşen ortak nokta ise sorunun kökeninin göçmenlerin dil bilgilerinin yetersizliği ve sağlık kurumlarıyla yaşadıkları iletişimsizlik olduğudur. Buradaki iletişimsizlik bürokratik sorunlar kapsamında değerlendirilebilir.

Erten (2017)'in çalışmasında ise dışlanma, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı gibi sorun alanlarına da değinilmekte ve bu sorunların temelinde Türk kimliği, İslamiyet ve Müslümanlık gibi dinsel öğelerin yattığı belirtilmektedir. Bu tez çalışmasında katılımcılardan sadece bir tanesi ayrımcılık noktasına değinmiş, hiçbir katılımcı ayrımcılık ya da dışlanmaya uğradığını belirtmemiştir. Bunun sebepleri arasında katılımcıların eğitim ve kültür seviyeleri, çalışma hayatlarındaki statüleri olduğu söylenebilir.

Çözüm sürecinde katılımcıların en çok sosyal destek sistemlerine başvurdukları görülmektedir. Dil öğrenmek ikinci en çok başvuru alanı olurken, bireysel çaba ve ekonomik güç katılımcıların diğer çözüm yöntemleridir.

Literatürde dernekler ve sivil toplum kuruluşları gibi göçmen örgütlenmelerinin hem sosyal destek sistemi hem de ekonomik güç oluşturan kurumsallıklar olduğu vurgulanmaktadır. Acartürk (2016)'ün araştırmasında, çalışmalarda sosyal destek sistemlerinin hangi yolla olursa olsun kişiye yardımcı olduğu, ayrımcılık karşısında koruyucu bir etken olduğunun vurgulandığı belirtilmiştir.

Erten (2017)'in çalışmasında Almanya'ya göç etmiş kadınların umutlarını canlı tutmaları, içsel sorgulama ve çıkış yolu arama çabalarıyla verdikleri mücadele vurgulanmıştır. Bu mücadeleler tez çalışmasında bahsedilen bireysel çaba kodu ile örtüşmektedir. Erten'in çalışmasındaki bir diğer vurgu ise kadınların dernekler yoluyla ortaklaşıp, dayanıştıkları ve kendi ağlarını oluşturdıkları üstünedir. Sosyal destek sisteminin öncüllüğü bu çalışmada da görülmektedir.

Kırmızı (2016)'nın çalışmasında dil sorunu yaşayan göçmen Türk çocukları için

okullarda ayrı özel sınıflar oluşturulduğu belirtilmiştir. Dil öğrenme sürecinde Alman devletinin bu uygulaması çözüm sürecinde kurumsal adımların da atıldığını göstermektedir.

Almanya ve Türkiye'nin sosyo-kültürel bağlamlardan karşılaştırılması, katılımcıların göç ettikten sonra gerçekleştirdikleri sosyo-kültürel faaliyetler, uyum süreçleri ve destek mekanizmaları çalışmanın sosyal boyuta ilişkin bileşenlerini oluşturmaktadır.

Çalışmada katılımcıların sosyo-kültürel bağlamda her iki ülkeyi beşeri, kurumsal ve kültürel çerçevelerde karşılaştırdıkları tespit edilmiştir. Katılımcılar Almanların beşeri olarak sert mizaçlı ve sınırları olan yapılarını olumsuz olarak vurgulamışlardır. Bireysel olmaları yönü kimi yönlerden olumlu, kimi yönlerdense olumsuz olarak değerlendirilmiş, planlı olmaları ise genel olarak olumlanmıştır. Sağlam (2019)'ın çalışmasında Avusturyalıların milliyetçi ve folklorik bir karakterinin olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda Kılıç (2021)'in çalışmasında da "Almanya, Avrupa ülkelerinin en milliyetçisidir" çıkarımı yapılmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda katılımcıların Almanların mizaçlarını sert ve sınırlı olarak nitelendirmeleri, bunun aslında göçmenlere karşı geliştirilen ayrımcı bir tavrın parçası olduğunu düşündürmektedir.

Kültürel karşılaştırma katılımcılar tarafından Almanya'nın etnik çeşitlilikle heterojen bir yapıya sahip olması üzerinden yapılmaktadır. Alman eğlence hayatının ve rekreasyon aktivitelerinin farklılığı da yine bu bağlam içerisinde katılımcılar tarafından belirtilmektedir.

Kurumsal karşılaştırma bağlamında katılımcılar tarafından sosyal devlet, sosyal haklar, sağlık sistemi, kurallar ve düzen vurgusu yapılmaktadır. Literatür incelendiğinde genelde sosyal hizmet literatüründe sosyal devlet ve sosyal haklar vurgusu yapıldığı görülmektedir. Erten (2017)'in çalışmasında da Almanya'daki sosyal devletin kadınlar için imkanlar sağlamasına dikkat çekilmektedir. Tez çalışmasıyla ortaklaşan bu yönün yanı sıra yine aynı çalışmada neoliberal politikalarla sosyal devletin aşınmışlığına dikkat çekilmiştir. Aslan (2018) ve Akbaş (2011)'in çalışmalarında olduğu gibi sosyal hizmet literatüründe de Avrupa'da çoğunlukla piyasacı, liberal politikaların sosyal devletin sorumluluklarının özelleşmesine yol açtığı belirtilmiştir.

Çalışma bulgularına göre katılımcıların Almanya'da katıldıkları sosyo-kültürel faaliyetler arasında en fazla arkadaşlarla birlikte vakit geçirmek gelmektedir. Spor ve gezi/tatil önde gelen diğer aktivitelerdir. Eğlence hayatı, kültür sanat etkinlikleri, dernek faaliyetleri ise katılımcıların katıldıkları diğer etkinliklerdir.

Akbaş (2011)'in çalışması sivil toplum kuruluşları etkinliklerinin göçmen sosyal hayatının önemli bir bileşeni olduğunu vurgulamaktadır. Erten (2017)'in çalışmasında göçmen kadınların kamusal hayata girerek bireysel, ya da ulus ötesi aktivitelere katıldıklarını, arkadaş ve akrabalarla sosyalleştiklerini, özellikle veli dernekleri gibi dernekler ve çocuklarının okulları vasıtası ile sosyalleştiklerinin altı çizilmiştir. Bu tez çalışması katılımcılarından bir annenin çocuklarının vasıtası ile sosyalleştiği söylemine rastlanmıştır. Göç literatüründe göçmenlerin siyasi aktivitelerle ilgilendiklerine dair bilgilere de rastlanmış olmasına rağmen bu tez çalışması kapsamında katılımcıların bu tarz aktivitelere dahil olduğu verisine rastlanmamıştır.

Uyum süreci içerisinde katılımcıların çoğunun kolay adapte oldukları görülmektedir. Sosyo-kültürel zorlanma ve dil bariyeri katılımcıların uyum süreçlerinde yaşadıkları sıkıntılardır. Göçle ilgili literatür incelendiğinde uyum kavramının üzerinde en çok durulan kavramlardan bir tanesi olduğu ve sorun alanlarının başında geldiği görülmektedir.

Tez çalışmasında göçmenlerin kolay adapte olma oranının fazla olması Karataş (2003)'in tespitleriyle açıklanabilmektedir. Göç eden bireylerin kişisel ve etnik özelliklerin çalışma durumunun ve gelir seviyesinin, göç alan ve veren ülkelerin politika ve düzenlemelerinin göçmenlerin uyum süreçlerine etki ettiği belirtilmiştir. Çalışmaya katılan kişilerin motivasyon, göç sebebi ve göç öncesi olumlu duyguları değerlendirildiğinde; çoğunluğun çalışıyor olması ve ekonomik olarak yeterli gelir düzeyinde olmaları bulguları ortaya konduğunda kolay adapte olmalarının alt yapısı belirginleşmektedir.

Gedikoğlu & Akbaş (2019)'in çalışmasında “sistemin bir parçası” olarak haklardan, hizmetlerden ve sosyal faaliyetlerden yararlanan ve kendini özgürce ifade eden kişilerin uyum sorunu yaşamadıkları belirtilmiştir. Bu tez çalışmasındaki katılımcıların çoğunluğunun da belirtilen ölçütler doğrultusunda Alman sistemin bir parçası olduğu çıkarımı yapılabilir ve kolay uyum sağlamalarının bir başka alt yapısının da olduğu söylenebilir.

Uyum sürecinde zorlandıkları alanlar katılımcıların göç sonrası yaşadıkları dil ve sosyo-kültürel sorun alanlarıyla paralellik göstermektedir. Bu ilişkisellik Gül ve Kolb (2008)'un araştırmasında iyi adaptasyonu öngören unsurların iki kültürlü kimlik ve dillilik, Almanya'da doğmuş olmak olduğu saptanmış; zayıf adaptasyon ise etnik kültür ve dilin baskın olma durumu ve Almanya dışında doğmakla ilişkilendirilmiştir.

Siebel (2020)'in çalışmasında Türkiye'den Almanya'ya göç eden kadın ve erkeklerin entegrasyonları yerel toplumla etkileşim çerçevesinde ele alınmış; iş piyasasına girme,

sosyalleşme, dil becerileri edinme ve eğitim alma kapsamı vurgulanmıştır. Toplumsal cinsiyete göre değişkenlik gösteren etkileşim ve uyum kadının göç sebebi ile açıklanmış, toplumsal cinsiyet rolleri, aile etkisi, fırsat yapıları ve bireysel tercihlerin etkisine vurgu yapılmıştır. Bu tez çalışması sonuçlarının da bu saptamaların bir kısmıyla paralellik gösterdiği, ekonomik sebeplerle göç eden kadın katılımcıların uyum sürecinde daha dışa dönük ve iş hayatında daha yerel halkla etkileşimde olduğu söylenebilir. Toplumsal cinsiyet bağlamında ise katılımcılar açısından uyum ve etkileşim sürecinde bir değişiklik gözlemlenmemektedir.

Sosyal bağlamdaki destek mekanizmalarının başında sosyal çevre gelmektedir. Çalışma durumu ise diğer destek mekanizmasıdır. Göçmenlerin sosyal destek sistemlerine Özmeye ve Arslan (2018)'in çalışmasında göç eden bireylerin daha önceden göç etmiş akraba veya yakınlarının olması da dahil edilmiştir. Bu bağlamda çalışmaya katılan katılımcıların hemen hepsinin Almanya'da önceden göç eden akraba, arkadaş gibi çevrelerinin olduğu tespit edilmiştir.

Karataş (2003)'in tespitlerinde de çalışma durumu ve ekonomik iyi halin uyum sürecindeki olumlu etkisine vurgu yapılmıştır. Çalışma hayatında olmanın bir yandan ekonomik özerkliği ve iyi hali sağladığı, bir yandan da sosyal çevre yarattığı söylenebilmektedir.

Göç literatüründe sıklıkla geçen ulus ötesi ve Türk diasporası kavramları katılımcıların sosyal çevreleri içerisinde gerek Almanya'daki gerek Türkiye'deki Türklerle bağlantıda olmalarını açıklamaktadır.

Katılımcıların Almanya'ya göç ettikten sonra hissettikleri duygular ve aidiyet hisleri çalışmanın duygusal boyut bileşenleridir. Katılımcıların göç sonrasında en yüksek oranda memnuniyet hissettikleri saptanmıştır. Özlem ve kaygının ikinci olarak yoğun hissedilen duygular olduğu belirlenmiştir. Özlem duygusu aileye ve geçmişe özlemi içermekte; kaygı ise şüphe, emin olamama ve belirsizlik duygularını da içermektedir. Özgürlük, güven ve mutsuzluk duygularının daha az oranda, yalnızlık duygusunun ise en düşük olarak hissedildiği saptanmıştır. Mutsuzluk duygusu bezgin, bıkkın ve eksik hissetmeyi de kapsamaktadır.

Bu duygulara ek olarak Gedikoğlu ve Akbaş (2019)'in çalışmasında, tez çalışmasında katılımcılar tarafından dile getirilmemiş olan milli duygulardan da bahsedilmiştir.

Bir diğer taraftan bu çalışmanın bulguları Özmeye ve Arslan (2018)'in göçmenlerin yaşam memnuniyet düzeylerinin düşük olduğuna dair bilgilerle çelişmektedir.

Katılımcıların memnuniyet düzeylerinin yüksek olmasına dair bulgular Morawa ve Erim (2014)'in çalışma bulgularının sonuçlarıyla açıklanabilir. Çalışmada göç sonrası kültürlenme sürecinde göçmenlerin hem kök hem ev sahibi kültüre yüksek seviyede yöneliminin depresyona karşı koruyucu olduğu ve mental sağlığın iyilik halini desteklediği ortaya konmuştur.

Dingoyan ve diğerleri(2022)'un çalışmasında algılanan ayrımcılığın stresi arttırdığı ve duygusal regülasyon yetilerini olumsuz etkilediği saptanmıştır. Algılanan ayrımcılık ise Alman kültürüyle düşük özdeşim kurma ve Türk kültürüyle yüksek özdeşim kurmaya bağlanmıştır.

Her iki çalışma bulguları doğrultusunda değerlendirildiğinde katılımcıların hibrit kimlikler ve çoklu aidiyetler ile her iki kültürle eşit oranda bağ kurduklarını bunun da duygusal iyi olma hallerinin alt yapısını oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Karataş ve Barut (2021)'un çalışmasında göçmenlerin kaygı ve endişelerinin bir bileşeninin de geride bıraktıkları aileleri ile ilgili olduğu dile getirilmiştir. Bu bağlamda çalışmada yalnızca bir katılımcı böyle bir gerekçeyle kaygı yaşadığını belirtmiştir.

Tuzcu ve Bademli (2014)'nin çalışmasından yeni bir ülkede yeni yaşam biçimine uyum sürecinde kişilerin pişmanlık, yabancılık, yalnızlık, sosyal izolasyon ve kendini değersiz görme gibi duygular yaşayabildikleri, bunun da yoğun strese yol açabildiği, stresle baş edememe durumunun da anksiyete ve depresyon riski oluşturabildiği bilgisine ulaşılmıştır. Katılımcı göçmenlerin memnuniyet dışındaki olumsuz duyguları bahsi edilen duygu durumları ve psikolojik saptamalarla örtüşmektedir. Yine aynı çalışmada “kültürlenme stresi” olarak bahsedilen duygu durumunun katılımcılar tarafından hissedilen olumsuz duygulara eşlik etmiş olabileceği de söylenebilir.

Katılımcıların çoğunluğunun kendilerini hiçbir yere ait hissetmedikleri saptanmıştır. Diğer bir çoğunluğu ise kendisini hem Almanya'ya hem de Türkiye'ye ait hissedenler oluşturmaktadır. Her yere ait hissetmek ve Türkiye'ye ait hissetmek, nereye ait olduğunu bilmemek ve Almanya'ya ait hissetmek de saptanan diğer aidiyet bulgularıdır.

Literatürde aidiyet göçmenlerin yaşadığı bir sorunsal olarak ele alınmıştır. Ancak bu tez çalışmasında çoğunluğu oluşturan ve hiçbir yere ait hissetmediğini belirten katılımcıların bunu bir sorunsal olarak görmedikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların hiçbir yere ait hissetmemek, her yere ait hissetmek ve nereye ait olduğunu bilmemek üzerinden dile getirdikleri aidiyet

duygularının aslında benzer nitelikler taşıdığı, “dünya vatandaşı olmak” söylemini desteklediği çıkarımı yapılabilir.

Bu söylem ve bulgular, küreselleşen dünya düzeninde aidiyet duygusun kimlik inşası ve mekan/ulus ötesi bağlamda şekillenmesi ile ilişkilendirilebilir. Özgür (2018)’ün çalışmasında küreselleşen dünyada göç, kimlik, mekan ve aidiyet kavramlarının yeniden inşa edildiği; birçok bağın ve hareketliliğin esnekleştiği yeni dünya düzeninde göçmenlerin farklı kültürlerde çoklu hayatlar yaşadığı vurgulanmaktadır. Bu durum ise “melez kimlikler” yaratmakta, “çoklu üyelikler” ve “çok-yerli olma” halini ortaya çıkarmaktadır.

Ekolojik perspektif (Zastrow ve Kirst- Ashman, 2014; Derezotes, 2000) bağlamında değerlendirildiğinde ise bireylerin çoklu aidiyetler hissetmeleri çevrelerine uyum sağlama becerilerin gelişmişliği, çevreleri içinde bütünlük ve denge sağlamaları, güçlüklerle baş etme becerileri ile ilişkilendirilebilir.

Aidiyet, milli ve dini kimlik algısı, ben/biz ve diğerleri üzerinden de düşünülmektedir. Gedikoğlu ve Akbaş (2019)’ın makalesinde aidiyet sosyal ağlar ve göç edilen ülkede yaşanan fiziki çevre, dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalma, milli ve dini kimlik inşası ile ilişkilendirilmiştir. Tez çalışmasındaki katılımcıların çoğunluğunun milli ve dini duygularından bahsetmedikleri, ayrımcılığa maruz kalmadıkları ve sosyal ağlarının güçlü olduğu bulguları aidiyetle ilgili sorun yaşamadıklarını göstermektedir.

Katılımcıların Almanya’ya göç ettikten sonraki değişim süreçleri, sorunlarla baş etme mekanizmaları, Türkiye’ye dönmekle ilgili düşünceleri, gelecek planları ve beklentilerinin karşılanma durumu çalışmanın bilişsel boyutuna dair saptanan bileşenlerdir.

Değişim sürecine dair katılımcıların kişisel olarak gelişme ve değişmelerini kapsayan kişisel, farklı kültürlerle bakış ve kendi kültürünü sahiplenmeyi kapsayan kültürel olarak iki yönünün olduğu saptanmıştır. Katılımcıların çoğunluğunun hem kişisel hem kültürel değişimi birlikte geçirdiği söylenebilir. Kırmızı (2016)’nın çalışmasında etkileşimle gelen değişim, gelişim ve dönüşüm canlıların fitratında var olan bir özellik olarak tanımlanmıştır. Bu gelişim ve değişim temelde uyum, entegrasyon ve asimilasyon ile de ilişkilendirilebilmektedir.

Entegrasyon bağlamında Kılıç (2021)’ın araştırmasında sosyal kaynaşmanın sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için hem göçmenlerin hem de ev sahibi topluluğun değişiminin kaçınılmaz olduğundan bahsedilmiştir. Kültürlenme ya da kültürleşme süreci olarak tanımlanan bu sürecin boyutları Gedikoğlu ve Akbaş (2019)’ın araştırmasında

bütünleşme/entegrasyon, aynılaşma/benzeşme, toplumsal uyum, erime/eşitlenme ya da asimilasyon olarak tanımlanır. Bu bağlamda katılımcıların hemen hepsinin kişisel ve/veya kültürel değişim geçirdikleri bulgusu uyum sürecinde kolay adapte olmaları, yoğunlukla memnuniyet duygusu ve çoklu aidiyet hissetmeleri ile örtüşmektedir.

Değişim, dönüşüm, uyum sürecinin ve aidiyet hissinin katılımcıların Türkiye'ye dönme düşüncelerinde etkin olan önemli faktörlerden olduğu söylenebilir. Çalışmada katılımcıların büyük bir çoğunluğunun Türkiye'ye dönmeyi düşünmediği, belki dönebileceğini söyleyenler ve dönmeyi düşünenlerin oranının ise birbirine yakın olduğu saptanmıştır.

Özgür (2018)'ün çalışmasından derlenen bilgiler ışığında küreselleşen yaşamdaki ulus ötesi kimliklerin, mekan ötesi aidiyetlerin, internet tabanlı iletişimin katılımcıların geri dönmekle ilgili düşüncelerini etkilediği söylenebilir.

Tezcan (2019)'ın saptamalarında ise Almanya'da yaşayan Türklerin ülkelerine dönme tetikleyicilerinin ekonomik entegrasyon, ulusötesi faaliyetler, yabancı düşmanlığı ve öz kimlik olduğuna değinilmiştir. Bu bağlamlar üzerinden değerlendirildiğinde katılımcıların ekonomik olarak entegre oldukları, yabancı düşmanlığına maruz kalmadıkları, çoklu kimlik aidiyetleri geliştirdikleri ve dolayısıyla Türkiye'ye dönme motivasyonlarının yoğun olmadığı düşünülebilir.

Gedikoğlu ve Akbaş'ın (2019) Avrupa'dan Türkiye'ye dönen gençler üzerine yaptıkları araştırmada geriye göç kararında aidiyet, kimlik, ayrımcılık, dışlanma ve bilinçli beyin göçü gibi kavramların etken olduğu belirtilmiştir. Türkiye'ye aidiyet hissinin yüksek olmasının ve Avrupa'daki ülkeye duyulan aidiyet duygusunun düşük olmasının Türkiye'ye geriye dönüşte öncül bir etken olduğu aynı çalışmada vurgulanmıştır. Tez çalışmasının verileri bu durumlarla örtüşmediğinden katılımcıların neden geri dönmeyi düşünmedikleri bu bağlamda anlaşılabilmektedir.

Katılımcıların geleceğe ilişkin planlarının kariyer, bireysel veya göç içerikli olmak üzere üç koda ayrıştığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Buz ve Dikmen (2020)'in makalesinde göçmenlerin iyilik halini etkileyen bilişsel stratejilerinden bir tanesinin de gelecek beklentisi olduğu, gelecekte beklenisiz ve umutsuz olmanın birtakım sorunların nedeni olduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda katılımcıların farklı örüntülerde gelecek planlarının olması gelecekte beklenili ve umutlu olduklarını işaret ederken, iyi olma hallerini de desteklemektedir.

Göç eden kişilere yönelik Tuzcu ve Bademli (2014)'nin çalışmasında bu kişilerin kendi geleceklerini belirlemek isteyen, daha iyi koşullar arayışı içinde olan mücadeleci, aktif, cesur, genelde genç ve sağlıklı insanlar oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada göçmenlerin göç ettikleri yerlerde iş sahibi olma, toplumun bir parçası olabilme, gelecekte daha iyi yaşam koşullarına sahip olma gibi konuları sağlık davranışlarından daha önemli olarak ifade ettikleri belirtilmiştir. Dolayısıyla göç etmiş olmanın ve göç sürecinin kendi başına bir gelecek planının parçası olduğu ve içerisinde yeni planları barındırdığı söylenebilir. Katılımcıların bireysel, kariyer ve yeniden bir yere göç etmek ile ilgili gelecek planlarının Almanya'ya göç etme kararının ve planlarının bir parçası olduğunu söylemek mümkündür.

Birtakım beklentilerle göç kararı almış katılımcıların büyük bir çoğunluğunun beklentilerinin karşılandığı, diğerlerinin kısmen karşılandığı ve küçük bir azınlığının beklentilerinin karşılanmadığı bilgisine ulaşılmıştır.

Çalışmada beklentileri kısmen karşılanan ve karşılanmayan katılımcıların hepsinin Buz (2009)'un çalışmasında isteğe bağlı olmadan yapılan, “evlilik göçü” olarak adlandırılan göç yoluyla göç etmiş kişiler olduğu görülmektedir. Kendi özgür iradeleri ve iş sebebi ile göç etmiş katılımcıların hepsinin beklentilerinin karşılanmış olduğu saptanmıştır.

Bu bağlamda beklentileri tamamen karşılanan katılımcıların Tuzcu ve Bademli (2014)'nin çalışmasında göç eden kişilere yönelik kendi geleceklerini belirlemek isteyen, daha iyi koşullar arayışı içinde olan mücadeleci, aktif, cesur, genelde genç olarak nitelendirilen göçmen profiline uydukları çıkarımı yapılabilmektedir.

Katılımcıların duygusal odaklı veya problem odaklı olmak üzere iki tip baş etme mekanizmaları olduğu, çoğunluğunun duygusal odaklı mekanizmalara başvurduğu görülmektedir. Baş etme mekanizmaları ekolojik perspektif kapsamında Zastrow ve Kirst-Ashman (2014) tarafından problemlerin üstesinden gelebilmek için yapılan mücadele, uyum sağlama biçimi olan “başa çıkma” olarak tanımlanmıştır.

Kişilerin stresle ve problemlerle başa çıkmalarında kendilerine yardımcı olacak beceriler Karahan ve Duyan (2023)'in çalışmasında kendilerinde veya çevrelerinde bulunan faktörlerin belirlenmesi ve bunlardan yararlanılması ile ilişkilendirilmiştir. Akgül Gök (2018)'ün çalışmasında bilişsel ve davranışsal stratejilerin aktif ve planlı kullanımına yönelik problem odaklı baş etme mekanizmaları ve pasif olarak duygusal sıkıntıların yönetimine odaklanan duygusal odaklı baş etme mekanizmalarından söz edilmiştir.

Çalışmada katılımcıların çoğunluğunun duygusal odaklı yaklaşımla kendilerine yönelik duygusal, içsel belirlemeler yaptıkları, duygusal rahatlama yöntemlerine başvurdukları saptanmıştır. Problem odaklı yaklaşanların ise çözüm odaklı davranarak ve destek mekanizmalarını organize ederek hareket ettikleri tespit edilmiştir. Her iki mekanizmayı birden kullanan yalnızca tek bir katılımcı olduğu görülmektedir.

Katılımcıların yaşama olan bakışları ve tinsel odaklı baş etme mekanizmaları çalışmanın tinsel boyut bileşenleri olarak saptanmıştır.

Çalışmada katılımcıların yaşama olan bakışlarının değer sistemi, kendini tanıma ve sosyo-kültürel bağlam üzerinden şekillendiği bulgusuna ulaşılmıştır. Değer sistemi etik, insanların ne yaptığıyla ilgilenmeme, şekilci olmama, gösterişsiz olma ve insani değerler bileşenlerinden oluşmaktadır. Öz farkındalık ve kendine dönme kendini tanıma olarak belirlenmiş; sosyo-kültürel bağlam ise sosyal, ailevi, etnik bakış üzerinden değerlendirilmiştir.

Tinselliğin içerdiği öğelere Karahan ve Duyan (2023) ve Akgül Gök (2018)'ün çalışmaları üzerinden bakıldığında kişinin kendisiyle, diğerleriyle, doğayla ve evrenle ya da tanrıyla ilişkisi; varoluşsal sorgulamaları, anlam ve amaç arayışı, bilinçlilik ve iyilik hali, bilinmeyen keşfetme arzusu olduğu görülmektedir.

Katılımcılar yabancı bir ülkeye göç etmişler, bilinmezleri ve farklılıkları içeren yeni bir yaşama başlamışlar; bu süreçte birtakım sorunlar, zorluklar ve çelişkiler yaşamışlardır. Bu süreçte yeniyi keşfederken önce kendilerine dönmüşler ve kendilerini yeniden yapılandırmışlardır. Bu durum katılımcıların kişisel güçlerinin farkına vararak öz varlıklarına tutunmak olarak değerlendirilebilir. Yabancı bir ülkede öteki olmanın veya Alman toplumunun bireyselci yapısının da kendine dönme halini tetiklediği düşünülebilir. Bir diğer taraftan değişimin içerisinde uyum sağlamak adına var olan değer sistemlerini devreye soktukları ve yeni değerler geliştirdikleri görülmektedir. Çalışmada katılımcıların yeni yaşamlarına tutunmaya çalışırken öncelikli olarak insani ve etik değerlerini devreye soktukları görülmektedir.

Yaşama olan bakışları içeren birtakım unsurların göçmenlerin yaşantılarını, sorun alanlarını ve uyum süreçlerini etkilediği söylenebilir. Karataş (2003)'in çalışmasında göç eden bireylerin kişilik özelliklerinin, dil, din, etnik köken, aile yapısı ve toplumsal kültürel değerler gibi birtakım değişkenlerin sürece etkisinden bahsedilmiştir. Tez çalışmasında katılımcıların yaşama bakışlarının içerisinde bahsedilen bu unsurlardan bazılarının etkin olduğu görülmektedir. Çerkez kökenli olan katılımcılar etnik değerlerini sık sık dile getirmektedirler.

Bu şekilde başka bir kültürün içerisinde kendi etnik kimliklerine sarılarak içsel huzur buldukları düşünülebilir. Ailevi değerlerin ise çoğunlukla çocuklu kadınlar tarafından öncüllendiği gözlemlenmiştir. Genç katılımcılarda ise kültürel, ailevi, dinsel değerlerden öte kişilik özelliklerinin ön planda olduğu saptanmıştır. Manevi değerler ise katılımcıların baş etme mekanizmaları olarak görülmüştür.

Katılımcıların tinsel odaklı baş etme mekanizmalarının varoluşsal bakış veya tanrısal inanç çerçevesinde belirginleştiği; çoğunluğun varoluşsal bakışa sahip olduğu saptanmıştır.

Varoluşsal bakış veya tanrısal inanca sahip olmaları katılımcıların baş etmelerinde maneviyatın varlığına işaret etmektedir. Taşbaş ve Cantekin (2022)'in çalışmasında maneviyat, dini kapsayan ancak din dışı felsefi yaklaşımları ve bazı bireysel deneyimleri de içine alan; herhangi bir dine mensup olmayan kişilerin de sahip olabileceği mistik bir güç, iyi oluş motivasyonu olarak tanımlanmıştır. Maneviyat tanımlaması bu çerçevede yapıldığında katılımcıların tanrısal, dini, felsefik, ahlaki, etik, varoluşsal bakışlarının ve edimlerinin manevi değerleri barındırdığı görülmektedir. Maneviyatın bireylerin baş etme yöntemlerini belirleyen kişisel değerler olduğu saptaması üzerinden bakıldığında tüm bu manevi değerlerin katılımcıların göç sürecindeki uyum ve iyi hallerini desteklediği, sorunlarla baş etmelerinde içsel bir güç olduğu söylenebilir.

Tez çalışmasında içsel gücün dayandığı temel tanrısal/dini veya varoluşsal olarak iki boyutlu değerlendirilmiş; varoluşsal bakış varoluş felsefesi üzerine temellendirilmiştir. Aşkın (2009)'ın çalışmasında yabancılaşma, kaygı, bunalım ve hiçlik gibi kavramları irdeleyen varoluşçu felsefe insanın dünyadaki varoluşunun somutluğuna ağırlık vererek yorumlayan görüşler olarak tanımlanmıştır. Aynı çalışmada Sartre'ın insancı ve eylem odaklı yönüne dikkat çekerek varoluşçuluğun “dayanışmanın, çabanın ve eylemin hümanist bir birleşimi olduğu” vurgusu yapılmıştır. Bu tez çalışmasında katılımcıların çoğunluğunun problem odaklı baş etme mekanizmaları ile çözüm edimlerini tercih etmeleri, Sartre'ın tanımlamasındaki eylem ve çaba kavramlarıyla örtüşmektedir.

Tez çalışmasının bulguları genel olarak değerlendirildiğinde göç etmiş olmanın katılımcılara yaşamsal ve bireysel değişiklikler, zorluklar ve birtakım sorunlar getirdiği görülmektedir. Göç deneyimlerinin katılımcıların birtakım içsel dönüşümler ve duygu durumları yaşamalarına, paralelinde de derin sorgulamalar ve anlam inşasına sebep olduğu belirlenmiştir. Varoluşsal bakışa sahip olan katılımcıların bu sorgularını ve anlam inşasını insan, değerler, etik ve kendi özlere üzerinden yaptıkları belirlenmiştir. Tanrısal inanca sahip olanların ise Allah inancı ve Müslümanlık üzerinden tinsel bir alan oluşturdukları

belirlenmiştir.

Erten (2017)'in araştırmasında dinin göç sürecinin travmatik etkilerini azaltıcı ve uyum sağlama acısını dindirici bir işlevi olduğundan; göçmenlerin yaşadığı varoluşsal kaygıyı, anlam arayışını dini inançlarda bulduklarından söz edilmiştir. Bu sebeple göç edilen ülkelerde de göçmenlerin inançlarına daha sıkı sarıldıkları öne sürülmüştür. Tez çalışmasında katılımcıların tanrısal bakışlarının inanç ve temel ibadetler çerçevesinde şekillendiği, özel bir acı dindirici veya travma etkisi azaltıcı etkisinin olmadığı saptanmıştır. Diğer bir taraftan hem varoluşsal bakışa hem tanrısal inanca sahip olan katılımcıların göç öncesindeki değer ve inanç sistemlerini aynı ölçütlerde devam ettirdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Din kavramının aynı zamanda bir kimlik ve aidiyet unsuru olduğu Aksoy (2010)'un çalışmasında vurgulanmış; Gedikoğlu ve Akbaş (2019)'ın çalışmasında da dini kimlik olarak nitelendirilmiştir. Dinsel kimlik tanımlamasının yapıldığı Özgür (2018)'ün çalışmasında dinsel topluluk ve kurumların çeşitli ritüeller ve organizasyonlarla göçmenler için ağlar ve bağlar kurarak sosyal sermaye inşa etmelerinden bahsedilmiştir. Bu tez çalışmasında ise katılımcıların dini bağlam üzerinden kimlik veya aidiyet inşa ettiklerine; dini topluluk, ritüel, dernek veya ağlara dahil olduklarına dair bulgulara rastlanmamıştır.

Tinsel boyutta dinsel çerçevede değerlendirme yapıldığında ise Sonyel (2000)'in çalışmasında çok kültürlü ve çok dinli Avrupa vurgulanmaktadır. Ayrıca, göçmen Türklerin kendilerini daha güvende ve özgür hissetmelerinin İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik uzlaşmasıyla mümkün olduğunun altı çizilmektedir. Çalışmada katılımcıların dinsel baskıya maruz kaldıklarına, dini özgürlüklerinin kısıtlandığına dair bir bulguya rastlanmamış olmasına rağmen dinler uzlaşması ve dini özgürlükler kavramı azınlık olan göçmenler açısından önemlidir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

“Almanya’ya Türkiye’den Göç Edenlerin Yaşantılarının Ekolojik Perspektifle Değerlendirilmesi” başlıklı bu tez çalışması kapsamında Almanya’da yaşayan Türk göçmenlerin yaşantıları, sorun alanları ve baş etme süreçleri ekolojik perspektifin fiziksel, sosyal, bilişsel, duygusal ve tinsel beş boyutu çerçevesinde değerlendirilmiştir. Çalışmada göçmen yaşantılarının, sorun alanlarının ve çözüm süreçlerindeki baş etme mekanizmalarının sosyal hizmet perspektifinde ele alınması; sosyal hizmet ihtiyaçlarının belirlenip gerekli uygulama ve politikaların önerilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada Türkiye’den Almanya’nın çeşitli bölgelerine değişik zaman dilimlerinde çeşitli sebeplerle göç etmiş heterojen bir yapıya sahip 13 katılımcı ile görüşmeler yapılmıştır. Türkiye’den Almanya’ya göç etmiş olma fenomeni nitel araştırma yöntemi ve fenomenolojik desen ile araştırılmıştır. Bu bölümde araştırma bulguları ve tartışmaları doğrultusunda ulaşılan sonuçlar genel çerçevede verilecek ve sosyal hizmet kapsamında öneriler sunulacaktır.

Türkiye’den Almanya’ya göç uzun bir zamana yayılmış olan, kökleri geçmişe dayanan bir süreçtir ve göç etmiş olan kişilerin zaman içerisinde profilleri değişmiştir. İlk göç eden misafir işçi profillerinin son yıllarda göç eden beyin göçünden farklı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla yıllar içerisinde göçmenlerin yaşamları, sorun alanları ve baş etme mekanizmaları değişim göstermiştir. Değişimin kökeni sosyal, ekonomik, politik olduğu kadar bireysel farklılıklara da dayanmaktadır. Göç eden kişinin demografik ve karakteristik özellikleri, göç etme sebep ve motivasyonu, göç edilen coğrafya, bireyin güçler ve güçsüzlükleri yeni ülkeye uyum sürecindeki etkenlerdir.

Bu çalışmada katılımcıların profil ve demografik özelliklerine bakıldığında kadın katılımcıların erkeklere oranla yaklaşık iki kat fazla oldukları, katılımcı yaş aralığının 24-63 olduğu, üniversite mezunu olanların lise ve yüksek lisans eğitimi alanların toplamının hemen hemen iki katı olduğu, evli olanların oranının bekarlara oranından fazla olduğu ve katılımcıların çoğunluğunun çocuksuz olduğu belirlenmiştir.

Almanya’ya göç öncesi süreçte katılımcıların çoğunluğunun çalışıyor olduğu, Ankara ve İstanbul şehirlerinden göç ettikleri ve daha öncesinde de yurt dışı deneyimlerinin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcıların göç motivasyonlarına bakıldığında itici etmenlerin, iş/kariyer ve ekonominin öncül olduğu; göç sebeplerinin ise çoğunlukla iş veya aile birleşimi

ekseninde olduğu görülmektedir. Ayrıca göç öncesinde katılımcıların çoğunluğunun olumlu duygulara sahip olduğu tespit edilmiştir.

Göçmenlerin göç sonrasındaki yaşantılarının fiziki boyutlarına bakıldığında yerleşim yerlerinin Berlin, Stuttgart ve Köln'ün merkez, kasaba veya köylerinde olduğu; Almanya'da geçirdikleri sürenin 2-45 yıl aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların ailesiyle yaşayanların yalnız ve arkadaşlarıyla yaşayanların toplamından fazla olduğu; çalışan ve çalışmayan katılımcıların hemen hemen eşit sayıda olduğu saptanmıştır. Almanya'daki hayat standartları bakımından katılımcıların yaşantılarının en yoğun olarak ekonomik, insani, doğayla iç içe olmak ve sosyal haklar eksenlerinde iyileştiği bulgusuna ulaşılmıştır. Almanya'da yaşadıkları sorun alanları olarak en fazla dil, barınma, bürokratik ve kültürel alanlar; çözüm süreçlerinde ise en çok sosyal destek sistemleri, dil bilmek ve bireysel çaba dile getirilmiştir.

Göç sonrasındaki sosyal boyut kategorisinde katılımcıların Almanya ve Türkiye'yi sosyo-kültürel bağlamda beşeri, kurumsal ve kültürel olarak karşılaştırdıkları görülmüştür. Sosyo-kültürel faaliyetler olarak katılımcıların en yoğun olarak arkadaşlarıyla bir araya geldikleri; spor, gezi/tatil yaptıkları saptanmıştır. Uyum sürecinde katılımcıların çoğunun kolay adapte olduğu; bu süreçteki destek mekanizmalarının ise sosyal çevre ve çalışma durumları olduğu belirlenmiştir.

Göç sonrası duygusal boyut kategorisinde katılımcıların duygu durumlarına bakıldığında en fazla memnuniyet duygusu yaşadıkları görülmektedir. Olumsuz duygular içerisinde en yoğun hissedilenlerin ise aileye ve geçmişe duyulan özlem ile şüphe ve belirsizlik içeren kaygı olduğu saptanmıştır. Bezgin, bıkkın ve eksik hissetmeyi içeren mutsuzluk duygusu hissedilen diğer olumsuz duygu; güven ve özgürlük ise diğer olumlu duygular olarak belirlenmiştir. Katılımcıların en az hissettiği duygunun ise yalnızlık olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların aidiyet duygularına bakıldığında çoğunluğun kendilerini hiçbir yere ait hissetmediği; diğer bir çoğunluğun ise her iki ülkeye de ait hissettiği görülmektedir. Kendilerini Türkiye'ye ve Almanya'ya ait hisseden katılımcıların yanı sıra, kendilerini her yere ait hisseden ve nereye ait hissettiğini bilmeyen katılımcıların da olduğu saptanmıştır.

Göç sonrası bilişsel boyutta katılımcıların kişisel başta olmak üzere kişisel ve kültürel değişimler yaşadıkları belirlenmiştir. Baş etme mekanizmalarına bakıldığında ise duygusal odaklı baş etme mekanizmalarının problem çözme odaklı baş etme mekanizmalarından daha fazla tercih edildiği gözlemlenmiştir.

Katılımcıların çoğunluğunun Türkiye'ye dönmeyi düşünmedikleri ve kariyer içerikli gelecek planlar yaptıkları saptanmıştır. Diğer gelecek planları olarak katılımcıların kişisel, ailesel ve çocuk merkezli bireysel planlar ile başka bir göçü içeren planlar yaptıkları belirlenmiştir. Katılımcıların beklentilerinin karşılanma durumunda ise çoğunluğun beklentilerinin karşılandığı bilgisine ulaşılmıştır.

Tinsel boyutta katılımcıların yaşama olan bakışlarını büyük bir oranda insanların ne yaptığıyla ilgilenmeme, şekilci olmama, gösterişsiz olma, insani değerler ve etik bağlamları içeren değer sistemlerinin oluşturduğu saptanmıştır. Kendine dönme ve öz farkındalığı içeren kendini tanıma; sosyal, ailevi ve etnik boyutları içeren sosyo-kültürel bağlamın ise diğer yaşama bakış alanları olduğu tespit edilmiştir. Tinsel odaklı baş etme mekanizmalarına bakıldığında ise varoluşsal bakışa sahip olan katılımcıların tanrısal bakışa sahip olanlardan hayli fazla olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Ekolojik perspektifin kavramları çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında göçmenlerin Almanya'da yaşadıkları fiziki koşulların, sosyal etkileşimlerin, çalışma hayatlarının, Almanya yasa ve kurallarının, Alman sağlık, eğitim ve sosyal yardım kurumlarının göçmenlerin sosyal çevre bağlamları olduğu görülmektedir.

Göçmenlerin Almanya'da etkileşimde bulundukları sosyal çevreler işlemler bağlamında değerlendirilmektedir. Alman toplumu tarafından kabul görme olumlu, toplum tarafından dışlanmak ve ayrımcılığa uğramak olumsuz işlemler kapsamında değerlendirilmiş; katılımcıların çoğunluğunun olumlu etkileşimler yaşadıkları tespit edilmiştir.

Almanya toplumuyla etkin iletişim sağlamak adına katılımcılar enerji harcamışlardır. Sosyal destek sistemleri, duygusal güçleri ve baş etme mekanizmalarının bu süreçteki enerji girdileri olduğu; göç sonrası yaşadıkları sorun alanları ve olumsuz duygularının ise enerji çıktıkları olduğu saptanmıştır.

Türk ve Alman yapıları arasındaki benzer ve farklı yönlerin; birbirlerini etkiledikleri sosyal, beşeri, siyasi ve ticari alanların katılımcıların arayüzleri olduğu belirlenmiştir.

Uyum sağlama kavramı çerçevesinde katılımcıların çoğunluğunun kişisel ve kültürel değişimler yaşayarak sürece kolay adapte oldukları görülmüştür.

Katılımcıların göç sürecinde karşılaştıkları sorunlarla sosyal destek sistemleri, sosyal çevreleri, varoluşsal ve duygusal odaklı baş etme mekanizmaları sayesinde başa çıktıkları belirlenmiştir.

Karşılıklı bağımlılık kapsamında katılımcıların Almanya'ya sosyal, ekonomik ve kurumsal bağımlılığı olduğu; aynı zamanda Almanya'daki Türk diasporası kapsamında ve iş gücü bağlamında Almanya'nın da göçmen katılımcılara bağımlı olduğu söylenebilmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışmada Türkiye'den Almanya'nın çeşitli bölgelerine değişik zaman dilimlerinde çeşitli sebeplerle göç etmiş 13 katılımcının yaşamları, sorun alanları ve çözüm süreçleri sosyal hizmet alan kapsamında ekolojik perspektif çerçevesinde değerlendirilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda sosyal hizmet alanında göçmen yaşantıları, sorun alanları ve çözüm mekanizmalarının ele alınmasına dair öneriler bir sonraki bölümde sunulacaktır.

Sosyal hizmet alanında göçmenlerin yaşantılarının ekolojik perspektifle değerlendirilerek çok boyutlu ve kapsamlı bir şekilde ele alınması önemlidir. Bu, göçmenlerin yaşam kalitesini artırmak, topluma uyum süreçlerini desteklemek ve sosyal adaleti sağlamak için önemli bir adımdır. Göçmenlerin karşılaştıkları zorlukların giderilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması için birtakım yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde politika ve programlar geliştirilmeli, uygulanmalıdır.

Öncelikli olarak ekolojik perspektif kapsamında çok boyutlu olarak yapılacak bilimsel araştırmaların coğrafik ve demografik değişkenlere göre ayrıştırılmış homojenlikle yapılmasının göçmen yaşamlarını ve sorun alanlarını belirlemede derinlik sağlayacağı düşünülmektedir.

Uluslararası boyutta değerlendirildiğinde Almanya'daki Türk konsolosluklarına, elçiliklere ve ataşeliklere birçok sorumluluk düşmektedir. Üniversitelerin sosyal hizmet birimleriyle koordine yürütülecek çalışmaların göçmen sorun alanlarında makro boyutta politikalar üretilebilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca Türkiye'deki sosyal hizmet uzmanları ile planlanacak ortak çalışmalarla göçmenlere yönelik çok boyutlu destek programları yürütülmesi de önerilmektedir.

Bu bağlamda eğitim ataşelikleri ve müşavirlikleri nezdinde profesyonel anlamda danışmanlık hizmeti verecek sosyal hizmet uzmanları görevlendirilebilir. Bu sayede Türkiye'den göç eden kişilerin, Almanya'daki yaşamın fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel ve tinsel boyutları kapsamında eğitilip, bilinçlendirilmesinin göçmenler için destekleyici ve güçlendirici olacağı düşünülmektedir.

Bir diğer taraftan ulusötesi ve diaspora kavramları çerçevesinde göçmenler açısından

ulusu aşan melez, çoklu aidiyetler ve pratikler değerlendirildiğinde Almanya ve Türkiye'deki sosyal hizmet kurumları arasında etkin bir koordinasyon mekanizması oluşturulması ve stratejik bir ortak çalışma planı geliştirilmesinin faydalı olacağı öne sürülmektedir.

Ayrıca, küreselleşme ile genişleyen ulusötesi alanlara paralel olarak global veya ulusötesi sosyal hizmet kurumları, çalışanları ve uygulamalarının geliştirilip, genişletilmesi de göçmenlere sunulacak sosyal hizmetler açısından önemlidir. Uluslararası ve ulusal sosyal hizmet akademilerinde ve kurumlarında bu yönde yapılacak çalışmaların alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Türkiye'de göç ile ilişkin sosyal hizmet çalışmalarına bakıldığında genellikle göç alan ülke kapsamında yapılan uygulamalar olduğu görülmektedir. Göç veren ülke olarak göç edecek kişilere yönelik sosyal hizmet uygulamaları geliştirilmesi, sosyal hizmet alanında bu yönde hizmet verecek uzmanların yetiştirilmesi önemlidir. Göç edecek kişinin göç öncesi süreçte göçe çok boyutlu olarak hazırlanması ve güçlenmesi açısından alanında yetkin uzmanlar tarafından desteklenmesi de ayrıca önerilmektedir.

Göçmenlerin göç öncesi ve göç sonrası süreçte duydukları çok boyutlu desteğin son derece önemli olduğunu katılımcılardan Yabancı'nın şu sözleri ile anlatmak mümkündür: *"Bence Almanya'ya gelen insanlara mentorlük atanmalı. Kişilere yol gösterecek bir kurum ya da kuruluş olsa her şey daha kolay olurdu. İnsanlar buraya daha hızlı entegre olur. Psikolojik destek yetersiz" (Yabancı).*

KAYNAKLAR

- Acar, Y.B. ve Acar H. (2002). Sistem kuramı- ekolojik sistem kuramı ve sosyal hizmet: temel kavramlar ve farklılıklar, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 13(1), 29-35
- Acartürk, C. (2016). Göçün ruh sağlığına etkisi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(25), 137- 150
- Akbaş, E. (2010). *Berlin’de yaşayan Türk toplumu arasındaki dayanışma ilişkileri ve sosyal hizmetlerin sivil oluşumu* [Doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Akbaş, E. (2011). Sosyal hizmetlerin sivil oluşumu- Berlin’deki göçmen sivil toplum örgütleri üzerine bir araştırma, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22(2), 113-136
- Akgül Gök, F. (2018). *Şizofreni tanısı olan bireylerin ebeveynlerinin yaşantılarının güçlendirme yaklaşımı çerçevesinde incelenmesi* [Doktora tezi]. Ankara Üniversitesi, Ankara
- Aksoy, E. (2010). Almanya’da yaşayan üçüncü kuşak Türk öğrencilerin kimlik algılamaları ve buna bağlı olarak karşılaştıkları ayrımcılık sorunları, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12, 7-38
- Aksoy, Y. (2021). “New wave” migration from Turkey: exploring identity, nationhood and senses of belonging through the case of turkish mothers in berlin, the degree of master of science in the department of political science and public administration [Yüksek lisans tezi]. Middle East Technical University, Ankara
- Almanya Federal İstatistik Ofisi (2022, 21 Ekim). https://www.destatis.de/EN/Home/_node.html Aslan, G.G. (2018). *Sığınmacılara yönelik sosyal hizmet uygulamalarında yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri: İstanbul’daki Suriyeli sığınmacılar örneği* [Doktora tezi]. Yalova Üniversitesi, Yalova
- Aşkın, Z. (2009). Niçin varoluşculuk ?, *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 3(4), 1-16
- Aybek, C.M. (2012). Politics, symbolics and facts: migration policies and family migration from Turkey to Germany, *Perceptions*, XVII(2), 37-59
- Aydın, Y. (2016, Şubat). *The Germany-Turkey Migration Corridor: Refitting Policies For A Transnational Age* [Project]. Migration Policy Institute, Transatlantic Council on Migration, Washington DC.
- Aykaç, M. ve Yertüm, U. (2017). Avrupa Birliği göç politikalarının gelişimi: misafir işçi kabulünden sığınmacı akınına. *Sosyal Siyaset Konferansları / Journal of Social Policy Conferences*, 70(1), 1-29 <http://dergipark.gov.tr/iusskd>
- Bagdoshvili, S. (2010). *Turkish migrants in Germany* [Yüksek lisans tezi]. Institute For European

- BAMF (2020, 02 Kasım). Migration report 2020 key results. <https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2020-zentrale-ergebnisse.html>.
- Barrero, R.Z. ve Yalaz, E. (Ed.). (2018). *Qualitative research in European migration studies*. IMISCOE: Springer Open. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-76861-8>
- Bartram, D., Poros, M.V., Monforte, P. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, (I.A. Tuncay, Çev.). Ankara: Hece Yayınları.
- Buz, S. (2007). Göçte kadınlar: feminist yaklaşım çerçevesinde bir çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 37-50
- Buz, S. (2009). Göç ve kentleşme sürecinde kadınların "görünürlüğü". *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(17), 40-50
- Buz, S. ve Dikmen, A. (2020). Zorunlu göçe maruz kalan bireylerin psikososyal iyilik hali, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 227-250
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ceylan, A. (2021). Göç ve siyasallaşma: Türkiye’de beyin göçü tartışmalarının siyasallaşma gerekçeleri üzerine bir inceleme, *Memleket Siyaset Yönetim (MSY)*, 16(35), 189-224.
- Coleman, P. (2022). Validity and reliability within qualitative research for the caring sciences. *International Journal of Caring Sciences*, 14(3), 2041–2045.
- Creswell, J.W. (2003). *Research design: qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. New York: Sage Publications.
- Çağırkan, B. (2016). Göç, hibrit kimlik ve aidiyet: yeni toplumlar, yeni kimlikler, *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 2613-2623
- Çuhadar, B. (2019). *Yeni ülke yeni hayat*. İstanbul: Artemis Yayınları
- Dingoyan, D., Metzner, F., Kongur, A., Arslan, Ö., Pust, G.E.A. & Weierstall-Pust, R. (2022). the impact of perceived discrimination on cultural identification, psychological stress, emotion regulation and aggressive tendencies in individuals with Turkish migration background in Germany, *Frontiers in Sociology*, 7(705027), 1-10. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2022.705027>
- Demirağ, H. ve Kakışım, C. (2018). Almanya’daki Türklerin göç ve entegrasyon süreci: birinci ve üçüncü kuşak karşılaştırması. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 75, 123–152.

- Demirbilek, M. (2016). Çevre, çevre mültecileri ve çevreci sosyal hizmet. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(3), 904-914
- Derezotes, D.S. (2000). Advanced generalist social work practice. New York: Sage Publications
- Duyan, V. (2012). Sosyal hizmet: temelleri yaklaşımları ve müdahale yöntemleri. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
- Düvell, F. (2012, Ocak). *Qualitative Research in Migration Studies* [Project]. CARIM-East Analytic and Synthetic Notes, İtalya.
- Erten, E. (2017). *Almanya'ya evlilik yoluyla göç eden kadınların karşılaştıkları güçlükler ve güçlükleri yenme stratejileri*, [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi, İstanbul
- GAR (Göç Araştırmaları Derneği) (2021). *Almanya Türkiye Arasındaki İşgücü Göçünün 60. Yılı Üzerine Bir Değerlendirme: İyi ki Buradayız!* [Rapor]. Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, İstanbul
- Gedikoğlu, S. ve Akbaş, E. (2019). Toplumsal hafızanın geriye göçü – Avrupa'dan Türkiye'ye geri dönen üçüncü kuşak gençler üzerine nitel bir araştırma. *Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 517-545
- Golafshani, N. (2003). Understanding reliability and validity in qualitative research, *The Qualitative Report*, 8(4), 597-607
- Göç İdaresi (2016). Türkiye Göç Raporu, T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara
- Gül, V. ve Kolb, S. (2008). Almanya'da yaşayan genç Türk hastalarda kültürel uyum, iki kültürlülük ve psikiyatrik bozukluklar, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(2), 138-143
- Güldalı Şatiroğlu, P. ve Buz, S. (2021). Küreselleşme, hareketlilik ve sosyal hizmet: “düzensiz” göç ve ulusötesi sosyal hizmet uygulaması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (2), 699-722.
- İnal, E. (2020). The new wave of migration from Turkey to Germany: an inquiry into the highly- skilled labour. Ankara: Töz Yayınları
- İŞKUR (Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü) (2011). İŞKUR: dünden bugüne – from past to present: 1946-2011, İŞKUR Yayın Numarası 357, Ankara: Lazer Ofset Matbaacılık.
- Karahan, G. ve Duyan V. (2023). Evin kulağı. *CODA'lar: sağır ebeveynlerin işiten çocukları*. Ankara: Akdoğan Yayınevi
- Karana, E.S. (2020). *The impact of far-right political parties' politicization of Muslim immigrants on political participation of immigrants from Turkey in the Netherlands*, [Doktora tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

- Karataş, K. (2003). Batı Avrupa’da yaşayan göçmen Türk ailelerinin uyum ve bütünleşme sorunları, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(1), 25–40.
- Karataş, M. ve Barut, B. (2021). Sosyal hizmet perspektifinden göç ve savunmasız gruplar: IOM raporları üzerine bir araştırma, *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 86-109.
- Kılıç, S. (2021). *Çok kültürlülük ve toplumsal entegrasyon açısından Almanya’da yaşayan göçmen Türklerin sorunları*, [Doktora tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Kırmızı, B. (2016). Göçmen Türklerin Almanya’da yaşadığı sorunların dünü ve bugünü. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 2(3), 145-156.
- Kuş, E. (2012). *Nicel-nitel araştırma teknikleri- sosyal bilimlerde araştırma teknikleri nicel mi? Nitel mi?* Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kümbetoğlu, B. (2012). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Manço, A.A. (2000). Belçika’da Türklerin 40 yılı (1960-2000): sorunlar, gelişmeler, değişimler, *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 1(1), 118-133.
- MAXQDA (2020). Verbi GmbH.
- Morawa, E. ve Erim, Y. (2014). Acculturation and depressive symptoms among Turkish immigrants in Germany. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 11, 9503-9521. <https://doi.org/10.3390/ijerph110909503>
- Oldac, Y.İ. ve Fancourt, N. (2021). ‘New wave Turks’: Turkish graduates of German universities and the Turkish diaspora in Germany, *British Journal of Educational Studies*, 69(5), 621-640. <https://doi.org/10.1080/00071005.2021.1935708>
- Özgür, E.M. (2018). Küresel göçün sosyo-mekânsallığı: ulusötesi mekânlar/yerelötesi yerler, topluluklar ve kimlikler, *Coğrafî Bilimler Dergisi Cbd*, 16(1), 1- 35
- Özmete, E. ve Arslan, E. (2018). Göç: transnasyonalizm ve transnasyonal sosyal hizmet, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(1), 173-207
- Perruchoud, R. ve Cross, J.R. (Ed.). IOM. (2013). Göç terimleri sözlüğü. Uluslararası Göç Örgütü (IOM).
- Sağlam, E. (2019). *Türkiyeli göçmenlerin gözünden Türk diaspora politikası: toplumsal sorunlar ve beklentiler - Avusturya örneği*, [Doktora tezi]. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara
- Seibel, V. (2020). Contact to natives among recent Turkish migrants in Germany: gender differences and potential explanations. *Frontiers in Sociology*, 5(60), 1-15 <https://doi.org/10.3389/fsoc.2020.00060>
- Sirkeci, İ. (2018). Sunuş, Kazaz G ve Mavituna Hİ, Bu Ülkeden Gitmek. İstanbul: Metropolis Yayıncılık, s.7-15

- Sirkeci, İ. ve Cohen, J.H. (2015). Hareketlilik, göç, güvensizlik, *İdeal Kent, Kent Araştırmaları Dergisi, Göç II*, 15, 8-22
- Solgun, C. ve Durat, G. (2017). Göç ve ruh sağlığı - Migration and mental health, *J hum rhythm*, 3(3), 137-144
- Sonyel, S.R. (2020). Turkish migrants in europe. Perceptions, September-November, 146-153
- Sunata, U. (2014). Tersine beyin göçünde sosyal ağların rolü: Türkiyeli mühendislerin Almanya'dan geriye göç deneyim ve algıları, *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 85-96
- Şahin, S. (2012). Almanya'ya Türk vatandaşlarının göçünün 51. yılı kazanımlar ve tehditler, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Araştırmalar E-Dergisi*, <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/DrSedatSahin.pdf>.
- Şahin, S. (2017). Almanya ve Avusturya'da dördüncü kuşak Türk gençleri, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 26 , 281-291.
- Taşbaş, F.R. ve Cantekin, Ö.F. (2022). Göç, maneviyat ve sosyo-kültürel uyumun sosyal hizmet açısından değerlendirilmesi, *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 139-153
- Tekin U (2007). Avrupa' ya göç ve Türkiye. I.Ü. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 37, 43-56
- Tekindal, M. ve Uğuz, A.Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153- 182
- Tezcan, T. (2019). Return home? Determinants of return migration intention amongst Turkish immigrants in Germany. *Elsevier Geoforum*, 98, 189-201
- Thoits P.A. (1982). Conceptual, methodological, and theoretical problems in studying social support as a buffer against life stress. *Journal of Health and Social Behavior*, 23(2), 145-159
- Tol, G. (2012). Entegrasyonu Etkileyen Makro Düzey Etkenler: Almanya ve Hollanda'da Türkler, *Migration Letters*, 9(4), 303–310
- Topcuoğlu Atasü, R. (2014). Hayatı değiştirmek için yola çıkanlar – yola çıkınca değişen hayatlar: bir müracaatçı grubu olarak göçmen çocuklar, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25(1), 89-107
- Topcuoğlu Atasü, R. (2016). Göç yazınındaki düzenli ve düzensiz göç kavramları: insan hakları temelinde bir kavramsal sorgulama, *İnsan Hakları Yıllığı*, 34, 1-20.
- TUİK (2022, 20 Ekim). Uluslararası Göç İstatistikleri – 2019. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2019-33709>.
- Tutty, L.M., Rothery M.A. & Grinnell, R.M. (1996). Qualitative research for social workers-phases, steps, tasks. USA: Allyn and Bacon.

- Tuzcu, A. ve Bademli, K. (2014). Göçün psikososyal boyutu, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 6(1), 56-66
- Uzun, P., Avcı, E., İğrek, S. & Yıldız, B. (2021). Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik stratejileri değerlendirme çerçevesi, *Eğitim ve Bilim 2021*, İstanbul: Efe Akademi Yayınları, 7-23
- White, J. (2014). Yeni Almanya'daki Türkler - Turks in new Germany (Taştan, F. Çev.), *İdeal Kent*, 14, 53-87
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: çeşitleri, nedenleri ve etkileri, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 1685-1704
- Yılmaz, E.A. (2019). Uluslararası beyin göçü hareketleri bağlamında Türkiye'deki beyin göçünün durumu, *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi (X-II) EUL Journal of Social Sciences*, 220-232
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yücel, A. (2015). Batı Avrupa'da göçmenliğin değişen algısı ve Türkiye kökenli göçmenler, *İdeal Kent, Kent Araştırmaları Dergisi, Göç II*, 15, 66-99
- Zastrow, C. (2013). *Sosyal hizmete giriş*. Ankara: Nika Yayınevi
- Zastrow, C. ve Kirst-Ashman, K.K. (2014). *İnsan davranışı ve sosyal çevre*. Ankara: Nika Yayınevi.

EKLER

Ek 1- Aydınlatılmış Onam Formu

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Araştırmanın Adı: Almanya’da Yaşayan Türkiyeli Göçmenlerin Yaşantılarının Ekolojik Perspektifle Değerlendirilmesi

A. Giriş Bölümü

“Sayın gönüllü,

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Yüksek Lisans Tez Araştırma Projesi kapsamında, Doç Dr. Fulya Akgül Gök danışmanlığında planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir.

Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.”

B. Bilgilendirme Bölümü

Katıldığınız bu çalışma bilimsel bir araştırma olup, araştırmanın adı “**Almanya’da Yaşayan Türkiyeli Göçmenlerin Yaşantılarının Ekolojik Perspektifle Değerlendirilmesi**” dir. Çalışmanın amacı, Türkiye’den Almanya’ya göç etmiş kişilerin yaşantılarının değerlendirilmesi, sorun alanlarının ve baş etme mekanizmalarının belirlenmesidir.

Araştırmaya katılma koşulu, araştırmaya katılmaya gönüllü olmak, anketin doldurulmasını engelleyen nörolojik ve psikiyatrik bozukluğu bulunmamak, Türkiye’den Almanya’ya göç etmiş olmak, 18 yaşından büyük olmaktır.

Araştırmaya 20 gönüllünün dâhil edilmesi planlanmaktadır. Çalışma kapsamında gönüllü katılımcılara Almanya göç süreçlerine yönelik sorular yöneltilenektir. Görüşmeler uzaktan erişim platformları aracılığıyla gerçekleştirilecektir. Bir gönüllünün bu araştırmanın gereklerini yerine getirebilmek için harcayacağı süre ortalama 1 – 1,5 saattir.

Araştırmaya katılım hiçbir şekilde risk teşkil etmemektedir. Bununla birlikte araştırmada yer almayı

reddedebilirsiniz ya da herhangi bir aşamada araştırmadan ayrılabilirsiniz. Böyle bir durumda hiçbir şekilde olumsuz bir durumla karşılaşmayacaksınız. Gönüllülere herhangi bir ücret ödenmesi ya da onlardan herhangi bir ücret istenmesi söz konusu değildir.

C. Güvence Bölümü

“Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizinle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.”

D. Onay Bölümü

“Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacıya sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı.

Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.”

E. İmza Bölümü

İmza / Tarih

İmza / Tarih

Gönüllünün Adı / Soyadı

Araştırmacının Adı / Soyadı

Ek 2- Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Katılımcıların Sosyo Demografik Özellikleri:

1- Kendinizden ve ailenizden bahseder misiniz? (Yaş, eğitim, meslek, medeni hal, ebeveyn, çocuklar...)

Katılımcıların Göç Öncesi Yaşantılarına İlişkin Bilgiler:

2- Almanya'ya gelmeden önce Türkiye'deki yaşantınızı anlatabilir misiniz? (Nerede, kimlerle yaşıyordunuz, ne iş yapıyordunuz...)

3- Göç hikayenizden bahseder misiniz? (Göç motivasyonu, göçe iten faktörler, göç edilecek ülkeyi seçme kriterleri)

4- Karar verme sürecindeki hisleriniz ve beklentileriniz nelerdi?

Katılımcıların Göç Sonrası Yaşantılarına İlişkin Bilgiler:

Fiziksel Boyuta İlişkin Bilgiler:

5- Ne kadar süredir, hangi vize tipiyle Almanya'dasınız?

6- Buradaki yaşantınızdan bahseder misiniz? (Kimlerle, nerede yaşıyorsunuz? Ne iş yapıyorsunuz?)

7- Göç ile beraber fiziki yaşam koşullarınızda ve hayat standartlarınızda ne yönde değişiklikler oldu?

8- Sizin ve ailenin diğer fertlerinin genel olarak buradaki gereksinimleriniz ve yaşadığınız sorunlar neler? Bunların hangileri, nasıl karşılandı / çözüldü? (Çözüm ve destek mekanizmaları)

Sosyal Boyuta İlişkin Bilgiler:

9- Türkiye'deki ve Almanya'daki sosyo-kültürel yaşamınız arasında ne gibi farklar ve benzerlikler var?

10- Boş zamanlarınızı nasıl geçiriyorsunuz? (Sosyo-kültürel etkinlikler, arkadaşlar ve sosyalçevre...)

11- Buradaki sosyal, kültürel ve ailesel uyum süreciniz ile ilgili neler söyleyebilirsiniz? (Sosyal entegrasyon problemleri, kültür şoku veya sosyal dışlanma yaşadınız mı? Yaşadıysanız nasıl aştınız? Destek mekanizmalarınız nelerdi?)

Duygusal Boyutlara İlişkin Bilgiler:

12- Buradaki yaşamınızda duygusal süreciniz nasıl işledi? (Almanya'ya gelmiş olmakla ilgili duygular)

13- Diğer aile fertleriniz (eş, çocuklar...) Almanya'da olmakla ilgili neler hissediyorlar, neler düşünüyorlar? (Bu konuda kendi görüşleri ya da onlarla ilgili gözlemler)

14- Alman yaşamının beğendiğiniz ve beğenmediğiniz yönleri nelerdir? 15- Kendinizi hangi yönlerden, nereye ait hissediyorsunuz?

Bilişsel Boyuta İlişkin Bilgiler:

16- Göç sonrası süreçte kendinizde ve düşüncelerinizde yaşadığımız değişimi nasıl değerlendirirsiniz?

17- Diğer ülke göçmenleri ve Almanlar ile benzer ve farklı olduğunuz yönler, sorun alanları ve çözüm mekanizmaları nelerdir?

18- Göç öncesi süreçteki beklentilerinizin karşılanma durumunu nasıl değerlendirirsiniz?

19- Gelecekle ilgili planlarınız nelerdir? Türkiye'ye dönmeyi ya da başka bir ülkeye göçmeyi düşünüyor musunuz?

Tinsel Boyuta İlişkin Bilgiler:

20- Göç sürecindeki yaşama olan bakış açınızı ve değer sisteminizi nasıl değerlendirirsiniz? (Öncesinde nasıldı, sonra nasıl şekillendi)

21- Göç sürecindeki tinsel alanınızı, yaşamı anlamlandırma şeklinizi nasıl değerlendirirsiniz? (Önceki tinsel bakış ve şimdiki arasındaki değişim)

22- Göç süreci sorunlarla, durumlarla, olaylarla baş etme kaynaklarınızı, motivasyonunuzu ve stratejilerinizi nasıl etkiledi?

Ek 3- Etik Kurul Kararı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ A.F.F ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi :13/07/2023

Toplantı Sayısı:12

Karar Sayısı :110

110- Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi Fakültesi, **Öğr. Üyesi Doç. Dr. Fulya AKGÜL GÖK**'ün, danışmanlığını yaptığı, yüksek lisans öğrencisi **Gözde BUĞUŞ**'un "Almanya'da Yaşayan Türkiyeli göçmenlerin Yaşantılarının Ekolojik Perspektifle Değerlendirilmesi" başlıklı yüksek lisans tezi ile ilgili "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi Fakültesi, **Öğr. Üyesi Doç. Dr. Fulya AKGÜL GÖK**'ün, danışmanlığını yaptığı, yüksek lisans öğrencisi **Gözde BUĞUŞ**'un "Almanya'da Yaşayan Türkiyeli göçmenlerin Yaşantılarının Ekolojik Perspektifle Değerlendirilmesi" başlıklı yüksek lisans tezi ile ilgili COVID-19 salgını nedeniyle; çalışma takviminiz de dahil araştırmanızda oluşabilecek tüm değişikliklerin Etik Kurulumuza yazılı olarak bildirilmesi, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIDIR
_13/07/2023

/Prof.Dr. Muhaşren AZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkan

ÖZGEÇMİŞ

